

HAZA, AZ ATYÁHOZ

KEGYELEM

SZENTSÉG

IMÁDSÁG

IGAZSÁG

ERKÖLCS

SZERETET

REMÉNY

HIT

HALASSY BÉLA
2024.

HAZA, AZ ATYÁHOZ

HAZA, AZ ATYÁHOZ
egy kis teologikácska

HALASSY BÉLA

2024.

TARTALOM

TARTALOM	3
1. MIÉRTEK ÉS HOGYANOK	7
1.1 SZOMORÚAN	7
1.2 HÁTTÉR	8
1.2.1 Cél és indoklás	8
1.2.2 Nélkülözhetetlen megújulás	8
1.3 TEOLOGIKÁCSKA	9
1.3.1 Ismeretelemzés	9
1.3.2 Gondolkodni szabad!	10
1.4 A MŰ FELEPÍTÉSE	11
2. LEGYÉL TUDATOS!	15
2.1 VILÁGNÉZETEK	15
2.2 HIT ÉS VALLÁS	16
2.3 VALLÁS ÉS ERKÖLCS	18
2.3.1 Erkölc és törvény	18
2.3.2 A kétféle törvény eltérései	19
2.3.3 A helyes életvitel segédletei	20
2.3.4 Sikeres aláaknázás	21
2.4 EGYHÁZAK ÉS ISTENHITEK	22
2.4.1 Az egyházakról	22
2.4.2 Az istenhitekről	23
2.5 VALLÁS ÉS TUDOMÁNY	24
2.5.1 Értelmetlen szembeállítás	24
2.5.2 A megismerés korlátai és csapdái	25
2.5.3 Véletlen, csoda és békés együttélésük	26
2.6 KÉTFÉLE HITVILÁG	27
2.6.1 A gyermeki hit	27
2.6.2 A felnőtt hit	28
3. MILYEN EREDETŰ A VILÁG?	31
3.1 MEGGYŐZŐDÉSES HIT	31
3.2 PRINCÍPIUM	32
3.3 A TEREMTETT VILÁG	33
3.3.1 Statikus teremtéskép	33
3.3.2 Dinamikus teremtéskép	34
3.4 VÉGTELEN, TÉR ÉS IDŐ	35
3.4.1 Végtelen és tér	35
3.4.2 Végtelen és idő	35
3.5 ŐSROBBANÁS ÉS MATEMATIKA	35
3.6 A TEREMTETT EMBER	37
3.6.1 Isten képére	37
3.6.2 A testről	38
3.6.3 A lélekről	39
3.7 A VILÁG EREDETE - ÖSSZEFOGLALÁS	40
4. MEGISMERHETŐ-E A VILÁG?	42
4.1 A NAGYBETŰS REMÉNY	42
4.2 A REMÉNY ALAPJA ÉS HAJTÓEREJE	42
4.3 AZ ISMERET MENNYISÉGE ÉS MINŐSÉGE	43
4.4 A MEGISMERÉS MÓDSZEREI ÉS FORRÁSAI	44
4.5 A MODERN TUDOMÁNY ÉS A REMÉNY	46

5.	MILYEN TERMÉSZETŰ A VILÁG?.....	47
5.1	HÁROM MEGKÖZELÍTÉS.....	47
5.2	A MINŐSÉGEK ASSZIMETRIÁJA.....	48
5.3	NÉGYFÉLE ERKÖLCSI ÁLLAPOT	48
5.4	A VILÁG EREDETE ÉS A SZERETET.....	49
5.5	A SZERETET TERMÉSZETE.....	50
5.6	A KARDINÁLIS KÉRDÉSEK ÖSSZEFOGLALÁSA	51
6.	SZENVEDÉS ÉS BOLDOGSÁG	53
6.1	FÉLREÉRTÉSEK	53
6.2	SZENVEDÉS ÉS.....	54
6.3	A SZENVEDÉS ÉRTELME ÉS HASZNA	56
6.4	A BOLDOGSÁGRÓL	57
7.	AZ ISTENI TERV	61
8.	MEGVÁLTÁS	62
8.1	A MEGVÁLTÁS LÉNYEGE	62
8.2	A MEGVÁLTÁS SZÜKSÉGESSÉGE.....	62
8.2.1	Áteredő bűn.....	62
8.2.2	Megváltás és bűn	63
8.2.3	Vágyakozás az örök hazába.....	63
8.2.4	Negatív és pozitív felfogás.....	64
8.3	A MEGVÁLTÓ ÉS SORSA	64
8.4	A MEGVÁLTÁS MÓDJA.....	66
8.4.1	A Húsvét megváltása.....	66
8.4.2	A Karácsony megváltása	66
8.4.3	A megváltás összegzése	67
9.	HÁROMFÉLE EMBERI SORS	68
9.1	FELTÁMADÁS ÉS ELMÚLÁS	68
9.2	ÜDVÖSSÉG	68
9.3	KÁRHOZAT	69
9.4	ELMÚLÁS	70
9.5	ÖNÍTÉLET ÉS „KARMA”	71
10.	KEGYELEM ÉS SZENTSÉG	75
10.1	LELKI ERŐFORRÁSAINK	75
10.2	SZENTSÉG ÉS EGYHÁZ.....	75
10.3	„BÁLVÁNYOZÁS” ÉS KORSZELLEM.....	76
10.3.1	Képrombolás és vádaskodás	76
10.3.2	Az erkölcsök eróziója.....	77
10.4	KERESZTÉNY ÉLET.....	77
10.4.1	Szentelmények és a szentek tisztelete	77
10.4.2	Az Egyház és a Szűzanya	78
10.5	KERESZTÉNY ÜNNEPEK	79
10.5.1	Profán és vallásos ünneplés	79
10.5.2	Szentkarácsony	80
11.	HÉT SZENTSÉG	82
11.1	TISZTELETTEL.....	82
11.2	KERESZTSÉG ÉS BÉRMÁLÁS.....	82
11.3	A HÁZASSÁG SZENTSÉGE	85
11.4	EGYHÁZI REND	86
11.5	GYÓNÁS ÉS BETEGEK SZENTSÉGE	88
11.6	SZENTÁLDÓZÁS	90
11.6.1	A szentáldozás háttere	90
11.6.2	Külső körülmények.....	91
11.6.3	Belső tartalom	92
11.6.4	Csak ünnep, vagy szentség?	93

12.	OKKULTIZMUS ÉS ANTISZENTSÉG	94
12.1	AZ OKKULTIZMUS LÉNYEGE	94
12.2	MIÉRT FOGLAL LE EGYESEKET?	94
12.3	A MÉDIA TUDATROMBOLÓ SZEREPE.....	95
12.4	DIGITÁLIS SKIZOFRÉNIA.....	96
12.5	AZ ANTISZENTSÉG	97
13.	IMÁDSÁG	98
13.1	AZ IMA LÉNYEGE ÉS KÖRÜLMÉNYEI	98
13.2	IMAALKALMAK ÉS AZ IMA TÍPUSAI	98
13.3	MIT ÉS MIKOR KELL IMÁDKOZNI?	100
13.4	AZ IMAÉLET FEJLŐDÉSE.....	101
14.	A VILÁGNÉZETEK ÉRTÉKELÉSE	103
14.1	A FELVETÉS JOGOSSÁGA	103
14.2	KRITÉRIUMOK.....	103
14.3	PRÉDIKÁTOROK ÉS SZEKTÁK.....	105
14.4	A SZENTHÁROMSÁG	106
15.	VALLÁSI ÖKUMENÉ.....	108
15.1	AZ EGYSÉG IGÉNYE	108
15.2	AZ ÖKUMENÉ SZINTJEI	109
16.	APOLOGETIKA	113
17.	INKVIZÍCIÓ	114
17.1	AZ INKVIZÍCIÓ LÉNYEGE	114
17.2	AZ INKVIZÍCIÓ EREDETE	114
17.3	A KLASSZIKUS INKVIZÍCIÓ.....	115
17.4	A SPANYOL INKVIZÍCIÓ	116
17.5	ELFERDÍTETT SZEMLÉLET	116
18.	BÚCSÚ.....	118
18.1	A RÉGI EMBER LELKÜLETE.....	118
18.2	A BÚCSÚCÉDULA.....	118
18.3	EMBER TERVEZ ÉS EMBER VÉGEZ	119
19.	SZERZETESEK	120
19.1	MIÉRT EMLÍTJÜK ŐKET?	120
19.2	A SZERZETESEK VALÓDI SZEREPE.....	120
20.	VALLÁSSZABADSÁG	122
20.1	TÖRTÉNELMI HÁTTÉR.....	122
20.2	EGYENLŐEK ÉS EGYENLŐBBEK	122
20.3	HAMIS TÖRTÉNELMI UTÓHANGOK.....	123
21.	REFORMÁCIÓ	125
21.1	A „HITÚJÍTÁS” KEZDETEI.....	125
21.2	NAGY KANYAR – A SEMMIÉRT	125
21.3	PROTESTÁNS DOGMÁK.....	126
21.4	A REFORMÁCIÓ KÖVETKEZMÉNYEI	127
21.5	AZ ANGLIKANIZMUS.....	128
22.	HAZA AZ ÚTON	133
22.1	HISZEKEGY	133
22.2	ÚJ SZEMLÉLET	133
22.3	ÚTJELZŐK ISTEN FELÉ.....	134
22.4	HA MERTEK NAGYOK LENNI.....	138
A.	FÜGGELÉK: A VILÁGNÉZETEK RŐL.....	139
B.	FÜGGELÉK: UFÓK(ÁK) ÉS UESZKIMÓK.....	142
C.	FÜGGELÉK: A VALLÁSOKTATÁSRŐL	144
D.	FÜGGELÉK: A RELATIVITÁSRŐL	146
D.1	IDŐ ÉS SEBESSÉG.....	146
D.2	AZ ABSZOLÚT IDŐ	147

E. FÜGGELÉK: A SZENTÍRÁS OLVASÁSÁRÓL	148
E.1 HITTÉRÍTŐ PÁLYÁM VÉGE – TANULSÁGOKKAL.....	148
E.2 MIÉRT ÉS MIKÉNT FORGASSUK?	148
E.3 VESZÉLYEK.....	150
F. FÜGGELÉK: A NYUGAT ALKONYÁRÓL	151
F.1 AZ ÉLET CÉLJA ÉS AZ ÖNZÉS	151
F.2 ÖNMEGVALÓSÍTÁS	152
F.2.1 Az „amerikai álom”	152
F.2.2 A kékharisnya.....	153
F.3 A LEGFŐBB ELLENSÉG	154
F.4 AZ AGYAK ÁTMOSÁSA.....	154
F.4.1 A vallásvesztés fázisai	154
F.4.2 Lezülesztés	155
F.5 MIRE JUTOTTÁL EMBERKE?	158
F.6 IGAZI MEGÚJULÁS VAGY ÖNFELADÁS.....	160
G. FÜGGELÉK: A BŰNRŐL	161
G.1 A BŰN LÉNYEGE	161
G.2 A BŰN KÖVETKEZMÉNYE	162
G.3 A BŰN SZEMLÉLETE	163
G.4 HOGYAN SZÜLETETT A BŰN?	163
H. FÜGGELÉK: AZ IGAZSÁGRÓL.....	164
H.1 AZ IGAZSÁG KÖRE	164
H.2 IGAZSÁG ÉS AZ ANYAGI VILÁG.....	165
H.3 IGAZSÁG ÉS A SZELLEMI VILÁG.....	166
I. FÜGGELÉK: A DIMENZIÓKRÓL.....	167
I.1 FELSZÍNES GONDOLKODÁS	167
I.2 ELÉG-E A NÉGY DIMENZIÓ?	168
JEGYZETEK.....	169

1. MIÉRTEK ÉS HOGYANOK

1.1 SZOMORÚAN

Kedves Testvérem! Remélem megbocsátod a személyes hangnemet, amire talán a korom feljogosít, bár én se szeretem, ha csak úgy ukk-mukk-fukk letegeznek. Ámde így könnyebb bizonyos dolgokat megfogalmazni, és elkerülhetem a „királyi többest” (úgy gondoltuk, az a véleményünk stb.), amit a doktori dolgozatokban is útálók.

Pár esettel illusztrálva elmesélem, hogy miért fogtam e könyvnek az írásába.

J. volt munkatárs. Amikor 80 évesen lábát törte, meglátogattam a kórházban. Lelkesen közölte, hogy a Károli-féle bibliából ugyanazt az üzenetet olvasta ki, mint amiről a krisnás /1/ ismerőseivel diskurált és amit az utcán a Jehova-tanútól /2/ is hallott. A vallások között nincs is nagy különbség, mert hiszen mindegyik a békét és a szeretetet hangsúlyozza.

Egyáltalán nem mindegyik. Amúgy pedig a hit nem vegyesfelvágott, amiből innen is, onnan is csipegethetünk egy kevéskét. A hiten alapuló vallás – rendszer, aminek az elemei kompatibilisek kell, hogy legyenek egymással. Jézus Krisztus és Krisna nem fér meg egy gondolatkörben.

E. kedves középkorú eladónő, akivel időnként el-eldiskuráltam. Megtudtam, hogy néha-néha beesik egy evangélikus templomba, nomeg eljár asztaltáncoltató szeánszokra is, ahol szeretné újra hallani egykori reménytelen szerelme hangját.

A logikus és az ésszerűtlen nem egyeztethető össze. Aki hisz Istenben és következőképpen a feltámadásban, az nem bizakodhat okkult gyakorlatokban /3/.

Z. idősödő matematikatanár. Levezetésünknek az vetett véget, hogy sok, öt kímélni szándékozó kertelés után végül elmondtam neki a szigorú véleményemet. Azzal nyaggatott, hogy nincs abszolút erkölcs, az emberek viselkedését mindenütt és mindenkor az aktuális társadalmi szokások szabályozzák.

Ennek dacára nem fogom növé operáltatni magamat... Aki Istenben hisz, az elfogadja a szeretet parancsát és az azon alapuló abszolút erkölcsöt. Ez nem lehet felfoghatatlan egy magát hívőnek tartó valaki számára. Ha mégis az, akkor a hite igencsak gyenge lábakon áll.

Nem elég, hogy a média telistele van a vallást illető hazugságokkal. Az sem elég, hogy minden szentet, tiszteletreméltót a sárba rángatnak. Nem elég, hogy a Nyugat, amit kereszténynek hazudnak, nyilvánosan megtagadva a hitét eltünteti a szellemét egykor tükröző szimbólumokat.

Mindennek tetejébe kiderül, hogy aki valamit vall – az nem is igazán hívő. Nos ilyen felkészültséggel aligha lehet szembeszállni az önmagában következetes iszlám hódításával és azon se csodálkozzunk, hogy a tiszteletre méltó, de fehéremberhez nem igazán illő keleti vallások egyre jobban terjednek mifelénk is.

Egyébként jellemző, hogy amennyire megsértődnek a félig-hívők, ha szembesítik őket féloldalas nézeteikkel, annyira nem hajlamosak a valódi hitbeli megújulásra. Már érzékelheted, hogy Jézus úr miért hasonlította a hitet a mustármaghoz, hiszen még annyi hite sincs sok magát hívőnek mondó embernek.

Remélem, kellően indokoltam, hogy miért van szükség ilyen és hasonló tárgyú művekre, a jelenleginél alaposabbakra is.

Most pedig kezdjük előlről a mondanivalót, kicsit higgadtabban és szikárabban!

1.2 HÁTTÉR

1.2.1 Cél és indoklás

Ez a mű gondolatébresztő kíván lenni azok számára, akik fiatalos lelkiületűek és hajlamosak elgondolkodni az életük értelmén. Főleg azokra az ifjakra gondolok, akik még hisznek – vagy legalább szeretnének hinni – a mindennapi túliban, de kezdik feladni a hitüket, mert nem igazodnak el a vallás bonyolult világában, és nincs vagy nem megfelelő a forrásuk, amiből meríthetnének.

Könyvem megírására az ösztönzött, hogy már a saját – meglehetősen vallásos – baráti és ismeretségi körömben is

***drasztikusan csökkent a vallásukat gyakorló keresztény hívők,
főleg a hitükhöz ragaszkodó ifjak száma.***

Itt óhatatlanul a magvető példabeszéde jut az eszembe, és elgondolkozva azon keresem az okot a módokra és miértekre. Akadnak persze, akik a világi csábítások miatt távolodnak el a vallásuktól, de sok tisztességes fiatallal találkoztam, akikre inkább a gyökerek gyengesége a jellemző még akkor is, ha vallásos családból valók, netán egyházi iskolába jártak. Mindez csak hajszálgöyökér és kevés a hit túléléséhez, ha az ifjú nem maga neveli a hit hajtásait a saját erejével, ha a hite nem válik a saját, jó támasztékot nyújtó erős és biztos gyökerévé.

Sokan úgymond eljárógnak még a templomba a vallásuktól történt eltávolodás után is. Nem veszik észre, nem vallják be maguknak, hogy ez már csak „hagyományörzés”, a hit pótléka, de már távolról se maga a személyes hit.

Miben kell keresni ennek a kurzusnak az okát? Ki a hibás ezért a jelenségért? Talán a lélektelen liberálisok? A globalizáció? A digitális világ csalóka üzenetei?

Egyik sem. Ezért a jelenségért én vagyok a hibás! Meg te, testvérem. És persze mindazok, akik abba a tévhitbe ringatják magunkat, hogy az iskolai hittanórákon felvezetett elemi katekizmus képes felvenni a harcot a világot elárasztó, lélekrontó áramlatokkal. Szóval tenni kell valamit az alábbihoz hasonló jelenségek ellen.

A nagymarosi vasárnapi mise előtt kérdés-felelet formájában részleteket olvastak fel a katekizmusból. A kifacsart, magyartalan szöveg egyik felét nem is értettem, a másikkal pedig nem értettem egyet. Jézusom! Ilyesmin nevelkednek az ifjaink?

1.2.2 Nélkülözhetetlen megújulás

Egy ismerősöm a következő megjegyzést tette:

„A keresztény hitet (értsd: vallást) időnként meg kellene újítani.”

Félreértés ne essék, itt nem egyféle reformációról van szó! Róla csak annyit kell elmondani, hogy a vele kapcsolatos fogalmak és képzetek eléggé zavarosak.

A reformációt **hitújításnak** szokás fordítani, ami két szempontból is helytelen.

Egyrészt – mint majd sokszor elmondom – a hit az ember személyes ügye és bár mindannyiunk hitének szüksége lenne a megújulásra, itt nem az a téma és maguk a reformátorok se azt értették alatta.

Másrészt a reformáció nem is vallásújítási mozgalomnak indult. A Luther által megfogalmazott 95 pont kisebb része kegyes intés, a kitételek többsége a búcsúcédulákra vonatkozó dörgedelem és a vallás egészét tekintve marginális probléma.

Ám nem kívánok itt a vallásreformációról elmélkedni, csak egy ellentmondásra hívom fel a figyelmet.

Sokszor emlegetjük, hogy az idő felgyorsult: egyre-másra zúdulnak a nyakunkba azok a **tudományos újdonságok**, amelyek megváltoztatják mindennapi életünket. Aki pedig nem tart ezekkel a változásokkal, az nem érti a kor szavát, szellemét.

A vallási életben is tanúi lehetünk **liturgiai újdonságoknak**, gondoljunk csak a vatikáni zsinatok újításaira. Azonban nem mondhatjuk, hogy a vallás szellemisége is lényegesen megújult és megfelel a kor igényeinek.

Az egyházi berkekben Ádámot és Évát még ma is ténylegesen – nem képletesen – az első emberpárnak tartják és erre az elavult felfogásra épül a teljes katekizmus. Lásd Szent Pál „egy ember által” aforizmáját, amire máskor még részletesen visszatérek.

Vajon megmaradhatnak-e a vallási tanok a középkori állapotukban? A másik oldalon vajon nem ártalmas-e, ha azokat a kor szelleme szerint átfogalmazzuk?

Az első kérdésre maga az élet adta meg a választ: avitt szólamokkal nem lehet megragadni és megtartani a modern ifjúságot, amint azt naponta tapasztaljuk. A második kérdésre meg úgy kezdődik a megfelelő válasz, hogy minden vallási tannak létezik egy örök **belső lényege** és egy kortól függő **külső megfogalmazása**.

A Paradicsom története bibliai mese formájában a következő tartalmat, lényegét akarja velünk közölni:

- Isten az embert egy jónak szánt, élhető környezetbe teremtette.
- Létét egy férfi és egy nő által létesített családi keretben képzelte el.
- A föld nem mentes a rossztól, aminek az ember is ki van téve.
- Ebből következően az embernek szüksége van a megváltásra.

Úgy gondolom, hogy ez a gondolatsor – vagy egy jobban kifejtett és magyarázott változata – lényegében semmivel se marad el a bibliai történettől, ugyanakkor minden szóból értő mai ember számára felfogható.

Végülis a céloom igen egyszerű: hasonlóan kézenfekvő módon magyarázni a mai avittas megfogalmazások mögött rejlő örök hitbeli lényegeket.

1.3 TEOLOGIKÁCSKA

1.3.1 Ismeretelemzés

Hivatásom rendszerelemző, közelebbről **információelemző**.

A minket körülvevő dolgok rendszereket alkotnak. Van iskolarendszer, pénzügyi rendszer, közlekedési rendszer stb., de például az emberi test sem más, mint egy sajátos rendszer. A rendszerek elemekből és a közöttük lévő kapcsolatokból állnak. Ha a működésükben valami hibádzik, azért vagy valamelyik elem, vagy valamilyen összefüggés hiánya, netán ellentmondása a felelős.

Az orvos a test alkotóelemeinek a helyes állapotát és együttműködését vizsgálva a diagnózis által határozza meg a betegség mibenlétét, például azt, hogy a szív nem szállít elegendő vért az agynak. Az információelemző az ismeretek elemeinek és összefüggéseinek a hiányosságait, ellentmondásait vizslatja. Amint az orvosnak, úgy neki is vannak sajátos diagnosztikai módszerei.

A könyvek, a tanítások ismerethordozó rendszerek. Problémáik feltárhatók az ismeretelemzés segítségével. Álljon itt egy közismert bibliai példa:

A Paradicsomban a sátán bűnre csábította Évát és Ádámot. Ez a történet két komoly ismereti ellentmondást tartalmaz:

- Ha a Paradicsom a felhőtlen boldogság színtere volt, akkor **mit keresett ott Lucifer?**
- Miként vétezhetett az ember **azelőtt, mielőtt** a természete rosszra hajlóvá vált volna?

Ezeket a dilemmákat a teológusoknak kell megoldaniuk. A rendszerelemző csak annyit tehet, hogy felhívja a figyelmet a (lehetséges) problémákra.

1.3.2 Gondolkodni szabad!

A rendszerelemzés nem öncélú. Értelme az, hogy a hibákat feltárjuk és azokat kiküszöbölve a rendszert jobbá tegyük. A hitbeli megújulásnak, a vallási tanok átgondolásának az elemzés a nélkülözhetetlen feltétele.

A sikeres elemzés legnagyobb ellensége a rejtett tényező, a titok.

Egyesek a „titok” szó hallatán kellemesen, sőt kéjesen megborzonganak. Ők valószínűleg az okkult nézetek követői. Mások áhitatot éreznek, mert oda képzelik a „szent” jelzőt. A vallásos emberek közül sokan kedvelik a „szent titkokat”, főleg a kicsik és az idősek, akik még-már nem értik a dolgokat.

Én más miatt borongok. Nekem a titok azt jelenti, hogy valamit elrejtenek előlem és a dolgok és összefüggéseik így nem lesznek érthetőek a számomra. Ha ráadásul az általam roppantul utált **misztérium** kifejezéssel élnek, akkor erős a gyanúm, hogy szándékos kódosításról van szó: arról, hogy „ne is akard érteni”.

Pedig ha jól emlékszem hetven-plusz éve a katekizmusból ezt tanultam:

„Azért jöttünk a világra, hogy Istent megismerjük ...”

Persze mindig csak közelítő ismereteket szerezhetünk róla, de miként vágjunk a megismerésbe, ha állandóan a titkok falába ütközünk? Engem például mindig le akartak beszélni a hitről való gondolkodásról, mint látható nem nagy sikerrel.

Bosszankodás helyett már derülök ezen.

A titok szó használata néha mulatságos. A médiában ezerszer elhangzik, hogy most aztán feltárják a ... titkát. De hisz' amit feltárnak, az már nem titok! Tavaly is feltárták, idén is megteszik. Vajon hányszor lehet egy titkot feltárni? Akinek füle van, hallja meg (a liturgikus szövegekben is)!

Nem véletlenül szerepel kis művem alcímében a „teologikácska” kifejezés.

A teologika az Istenről való logikus gondolkodást jelenti.

A teologika nem teológia, de nem is teofózia /16/, nem tudományosnak szánt megközelítés. Ellenkezőleg: a józan paraszti észre, egy kevéske logikára – azaz logikácskára – kíván alapozni. Céлом nem a dolgok elrejtése érthetetlen szavak és képzetek mögé, hanem a lényeg közérthetővé tétele.

Persze a könyv olvastán lehet, hogy egyesek úgy érzik majd, hogy a mondanivaló egy picit nehéz, a kifejtés egy kicsit kevés. Sajnálom, ha ilyesmivel találkozunk, de ha megfeddnek érte, valamikor talán lesz erőm a korrekcióra.

1.4 A MŰ FELÉPÍTÉSE

A könyv ezen a bevezetésen túl hat részből áll az alábbiak szerint:

I. rész: Alapfogalmak. A gondolati rendszerekben két megismerési mód létezik:

- **Felülről-lefelé.** A gyerekeknek szóló vallástan Istenből kiindulva közelíti meg Isten és az emberek viszonyának a lényegét (vö. „Miért jöttünk a világra...”). Ez így helyes, mert a gyermek mindig a szüleiből indul ki.
- **Alulról-felfelé.** A fiatal, főleg a mai, keresi a helyét az egyre bonyolultabb világban. Előbb oldalra tekintget, majd értékek után kutatva és azokat nem találva tekintetét az evilágon túlra fordítja. Azonban,

az ifjú nem képes önmagát helyesen pozicionálni és az útkeresésben nem kap kellő, hozzá szóló és neki megfelelő segítséget. Nem ismeri, hogy mi a világnézetek közötti igazi különbség. Nem tudja, hogy mi bennük a személyes (hit) és mi a közös (vallás). Nincsenek világos fogalmai az erkölcsről. Megzavarja a vallások sokfélesége. Nem tud mit kezdeni a tudomány és a vallás látszólagos ellentétével.

A könyv első része ezekben a kérdésekben próbál eligazítást adni.

II. rész: Hit, remény, szeretet. Ez a keresztényi lét három alapköve. El kell magyarázni az ifjoknak, hogy a hármasság megfelel az őket körülvevő világ lényegének. A hit és a tudomány nem mond ellent egymásnak, hanem párhuzamosan halad, amint a három ún. kardinális (sarkalatos) filozófiai kérdés vizsgálata bizonyítja.

• Milyen eredetű a világ?	Erre a hit ad megfelelő választ.
• Megismerhető-e a világ?	Ez nem független a reménytől.
• Milyen a világ természete (jó vagy rossz)?	Ez a szeretettel függ össze.

Előzetesen le kell szögezni, hogy a világ eredetére vonatkozó mindenféle felfogás hiten alapul. A materialista is csak hiszi, de nem tudja, hogy a világ anyagi eredetű. Az embereket persze életközeli dolgok izgatják. Úgymint

Miért van szenvedés a világon és lehetek-e benne boldog?

Csak azt kell észrevenni, hogy erre a kettős felvetésre adott válaszok a tágabb, filozófiai kérdésekre adott feleletek függvényei. Ha a világ anyagi eredetű, akkor a szenvedés és a boldogság a véletlen függvénye. Ha viszont isteni alkotás, akkor a szenvedés nem céltalan, a boldogság pedig elérhető.

III. rész: Megváltás és emberi sorsok Ez a könyv központi témája, hiszen a mű címe – Haza, a Mennyei Atyához – a megváltással függ össze.

Felhívom a figyelmet arra, hogy ez a könyv legnehezebb, legfajsúlyosabb része, ami szokatlan nézőpontja miatt gondot okozhat az ortodox szemléletű olvasónak. Az itteni megközelítés két alapvető szempontból tér el a hagyományostól:

- Az ortodox felfogás a bűn-szenvedés-halál **negatív** érzéseket keltő hármasságra épül. Az itteni új nézet a jóság-boldogság-élet **pozitív** szemléletén alapul. A végső lényeg ugyanaz, viszont a szemléletmód teljesen más.
- Az ortodox felfogásban csak kétféle végső ember sorssal találkozni: **üdvösség és kárhozat**. Szó sincs benne végső **elmúlás**ról, jóllehet a Szentírás szerint nem mindenki támad fel az utolsó ítéletre.

IV. rész: Szentségek. A szentség csak a katolikus és az ortodox keresztényeknél jelentős tényező és kötődik szorosan a **kegyelem**hez. Az alapfogalmak tisztázása után röviden bemutatom a hét szentséget úgy, ahogyan én látom őket.

Sokan az okkultizmus /3/ praktikáihoz folyamodnak a szentségek helyett, kvázi azok pótlékaként. A fiatalok nem eléggé tájékozottak ahhoz, hogy meg tudják ítélni mi a valódi szentség és mi annak ellentettje, az antiszentség. Különösen az internet ezirányú veszélyeire kötelességem felhívni a figyelmet.

Az üdvözüléshez nélkülözhetetlen kegyelem egyik forrásával, az imádsággal egy terjedelmesebb fejezet foglalkozik. Majd rámutatok arra, hogy az Isten felé vezető utak nem egyenrangúak. A rész az ökumenével kapcsolatos pár gondolattal zárul.

V. rész: Egyháztörténeti töredékek. (Apologetika, egyházvédelem). A média telistele van a vallást, az egyházat, a vallási személyeket pocskondiázó, rágalmazó, velejéig hazug és megtévesztő tartalmakkal. Sajnos a mai fiatalság általánosan sem **kellően szavakész**, ilyesféle témákban pedig a **felkészültsége hiánya** és egyféle álszermérmesség miatt még kevésbé képes a sarkára állni. Sejtethető, hogy emiatt amúgy sem erős hite meginoghat, mert hiszen manapság többet számít a kortársak véleménye, mint a saját öntudat. Mi még ezt a nótát fűjtük:

„...küzdeni harcba siet, lilium lobogója fehérlik”.

Mindegyikünk kész és képes volt harcosan kiállni a hite mellett – másként nem is élhattük volna túl szellemi épségben azt a korszakot.

Ez a rész az inkvizíció, a búcsú, a szerzetesek, a vallásszabadság és a reformáció kényes kérdéseiben szolgál felvilágosítással.

VI. rész: Összefoglalás és kiegészítések. Először a mennyei Atyához vezető út lényegét foglalom össze, majd kiegészítő magyarázatok következnek.

Mondanivalóm között több olyan résztema van, amelyek vagy túl összetettek ahhoz, hogy a mű főáramlatát terheljem velük, vagy csak közvetetten kapcsolódnak a hit és vallás alaptémáihoz. Ezeket az **A-H. függelékek**be helyeztem.

A könyv végén **jegyzet** található a legfontosabb fogalmak többé-kevésbé részletes magyarázataival. A jegyzetek /n/ módon számozottak.

Egy formai apróság. Vallásos szövegekben gyakori, hogy nagybetűsen írják az Istenre vonatkozó utalásokat: eljutni Hozzá, megbántani Őt stb. Én ezt nem tiszteletlenségből nem teszem, hanem a helyesírás szabályai miatt, illetve mert túl modorosnak érzem az ilyesmit.

* * *

A könyv elkészültéért kétfelé tartozok köszönettel. Természetesen a Léleknek, akiről nem mindig feledkeztem el a napi munkám előtt. Drága feleségemnek, aki türelemmel hallgatta fennkölt és fárasztó érveléseimet.

A mű az alábbiak szellemében készült:

„Az igazság mindig egyszerű.” (Pogány János piarista matematika tanár).

„Prudentis est consilium mutare in melius.” (Latin szólás.)

Azaz: Bölcs dolog a nézeteket jobbra változtatni.

Piusz (katonatársaimtól kapott becenév)

I. RÉSZ

ALAPFOGALMAK

2. LEGYÉL TUDATOS!

A legtöbb ember úgy véli magáról, hogy tisztában van eszméinek a lényegével és azon keresztül a világnézetek széles spalettáján elfoglalt helyével. Én azonban azt tapasztaltam, hogy ez koránt sincs így. Magukat hívőknek tartó emberek valójában ateisták és – bár ritkábban – ennek a fordítottja is előfordul.

Ezt azért mondom el előre, hogy aki úgy gondolja, az nyugodtan ugorja csak át ezt a részt. Aki viszont egy picit is kételkedik, az jobb, ha már itt velem tart.

2.1 VILÁGNÉZETEK

Minden ember boldog szeretne lenni, vagy legalábbis boldogulni az életében. Ha ennek a lehetőségét nem látják a **fizikai** környezetükben, vagyis a földön, akkor az evilágon túlihoz /4/ fordulnak, amit persze **szelleminek** tartanak.

Az emberek sokféle módon viszonyulnak a léthez: a világhoz és benne a saját életükhöz. Bár akadnak páran, akik időnként elgondolkodnak a létezésük értelmén, elsöprő többségük „csak úgy él, bele a vakvilágba” anélkül, hogy a miértet és mikéntet keresné, vagy csak észbe kapná, hogy ezeket kutatni lehetne és kellene.

A világmindenségről alkotott eszmei képünket világnézetnek nevezzük.

Igen sok embernek a világról alkotott képe spontán kialakult, logikailag össze nem függő, zavaros nézet-darabkák egyvelege. Végeredményben csak kevés ember kész és képes tudatosan megfogalmazott, rendszerezett világképet, önmagával konzisztens világnézetet megformálni. Ami persze nem jelenti azt, hogy aszerint cselekszik, annak megfelelően él is...

Noha számos világnézet létezik sokezernyi változatban, közelebbről szemlélve őket kiderül, hogy valójában csak két kategóriába sorolhatók; mégpedig olyanokba, amelyek egymás éles ellentétei, egymással össze nem egyeztethetők.

A kettő közt a királyvíz – az aranypróba – az evilágon túlira vonatkozó tudatosan kiművelt és/vagy a családtól, iskolától, környezettől készen kapott felfogás. Eszerint az emberek két nagy csoportba tartoznak:

- Vannak, akik egyáltalán nem ismerik el a **fizikailag** megtapasztalhatón túli világ létezését. Ez a felfogás a materializmus /5/.
- Mások viszont úgy vélik, hogy a világot a **szellem** határozza meg és a világ a szellemi törvényeknek engedelmeskedik. Ez a világnézet az idealizmus /6/.

Ezek itt csak előzetes besorolások! Egyelőre még nincs szó Istenről, istenhitről és istentagadásról.

Viszont két fontos megjegyzést kell tenni.

- Mindig el kell fogadni a másik embert az Isten által parancsolt szeretet jegyében. Azonban a másféle világnézetén nincs mit tisztelni. A „**másság tisztelete**” /7/ badarságot gyorsan felejtjük el, ne dőlünk be neki.
- Pusztán filozófiai síkon (!) a két világnézet egyenrangú. Ezen a kitételen ne tessék meglepődni. Ugyanis egyik érvényességét se lehet **tudományosan** se bizonyítani, se cáfolni.

A „tudományos” materializmus semmivel se tudományosabb, mint az istenhit. Picit előreszaladva az idealizmustól, az abszolút szellemen /8/ át Istenig én ezt az állítást a következő axiómával szoktam igazolni:

***Bár Isten léte tudományos módon nem bizonyítható,
ugyanígy nem bizonyítható Isten nemléte sem.***

Ha tetszik, ha nem, a materialistáknak is el kell fogadniuk a tényt, hogy

minden világnézet hiten és nem tudáson alapul.

Az persze más kérdés, hogy nem azonos természetű hiten. Megjegyzem, hogy nem kedvelem, ha az **ateizmus** kifejezést istentagadásnak fordítják. Ugyanis tagadni csak azt lehet, amit alaposan ismerünk, márpedig az ateisták, azazhogy az Isten-nélküliek (sőt, Istent nélkülözők) éppenhogy nem ismerik őt. Mivel az ateisták szemlélete is egyféle hit, őket **anyaghívőknek** szoktam nevezni.

Itt kötelességem lenne bemutatni a világnézetek válfajait. Mivel azonban sokan vannak és magyarázatuk filozófikus, tehát meglehetősen bonyolult, jobbnak láttam, hogy az ilyesmit nem kedvelők kedvéért a részleteket a mű végén adjam közre (A. függelék).

Ámbár a kifejtés függelékbe került, ettől fogva azt feltételezem, hogy az olvasó ismeri az anyaghit, a többistenhit és az egyistenhit lényegét, és könyvem további részeiben a lényegi mondanivalót az egyistenhitre összpontosítom.

A tudatos materialisták és a látszat-idealisták (lásd a többistenhitet) **valamiben-valamit** hisznek, ezért a hitük ténylegesen csak hiedelem. Ezzel szemben az igazi idealisták (lásd az egyistenhitet) **Valakinek** hisznek, ezért a hitük személyes, élő hit.

Minden hasonlat sántít. Mégis **a hit kérdése olyasmi, mint a zenei hallás**. Ha valaki botfűlű, annak hiába regélünk mondjuk egy Chopin nocturne szépségeiről. A jó hallásúak világa és zenei érzéke se homogén. A zenekritikusok roppantul értik a zene szikár törvényeit. De vajon éppenúgy beleérzik magukat Csajkovszkij szimfóniáiba, mint aki csak gyönyörködik bennük?

Szóval egyáltalán nem biztos, hogy egy roppant művelt teológus jobban ért az istenhithez, mint mondjuk Idus néni a szomszédból...

Annyi máris látható, hogy a hit nem is olyan egyszerű dolog. Ráadásul még nehezebbé teszi a megértését, amikor azonosnak veszik a vallással. Ezért feltétlenül tisztázni kell az idevágó fogalmakat.

2.2 HIT ÉS VALLÁS

A lényeg feltárása előtt legyen szabad egy magánvallomást tenni:

„Amikor még gyermek voltam, ...” Szent Pál szólását úgy folytatom, hogy „gyermekként éreztem”. Gyermekmódra éltem meg a hitemet: tisztán, egyszerűen, kétségek nélkül. A gyermeki hit hordozója nálam (is) a szív volt.

Felnőttként néha visszavágyom **azt a hitet**. Ámde a szív örökébe menthetetlenül az agy lépett a maga vegyített, komplikált, kétségekkel teli gondolkodásával. Ez a hit tartalmilag több amannál, de érzelmileg nem olyan magával ragadó.

Idővel sokat veszítettem a **vallásosságomból**. Ezt illene megmagyaráznom, de legyen elég annyit mondani, hogy bizonyos vallási gyakorlatokat lassan elhagytam. Bár elvileg sokra tartom őket, belefáradtam a művelésükbe, de leginkább a régies külsődleges vonásaikba.

A túlvilágra vonatkozó felfogások kulcsszava a **religio**, amit itt latin alakban használok, mert jelentése nem egyértelmű. Önmagában kapcsolatot, kötődést, sőt elkötelezettséget jelent. Leginkább vallásnak fordítják, de azzal elveszik a személyes vonzata. A túlvilággal való kapcsolatnak ugyanis két síkja van:

- **Hit.** Az ember korlátlan bizalma Istenben, a vele létesített legbensőségesebb személyes kapcsolata. Olyan viszony, ami Jézus urunk szerint csak a Lélek által jöhet létre. Ezért a hit **magánügy**.
- **Vallás.** Az azonos istenfogást követők személyek közös, tételes nézeteinek az együttese. Letéteményesei a vallási intézmények, megnyilvánulásai a vallási gyakorlatok. A vallás mindig **közügy**.

Ezért nevetséges, amikor egyesek azt akarnák, hogy a vallási közösségek ne politizáljanak. Mivel a vallás és a politika egyaránt közügy, ez a kijelentés a vallás lényege ellen való.

A vallások maguk is sokrétűek lehetnek: léteznek ún. megvallásaik /9/.

A hitet és a vallást szét kell választani, de tisztázni is kell a viszonyukat.

A **hitoktatás** át nem gondolt kifejezés, mert a vallást, a közös szemléletet lehet tanítani, az érzésekben is gazdag személyes istenkapcsolatot, a hitet viszont nem. A hitoktatás helyett mindig **vallásoktatást** kellene mondani.

Három egyre jobban elterjedő vallással kapcsolatos felfogásra kell itt kitérnem.

„**Magam módján hiszek**”. Egyre gyakoribb ez a mentegetődzés. Az illető nem akar – nem mer? – végleg elszakadni Istentől, ezért bár magába zárkózik, úgy tesz, mintha igazából hívő lenne. Mármint egyrészt mindenki a maga módján hisz: senkinek se lehet pont ugyanolyan a kapcsolata Istennel, mint mondjuk nekem. Ezért a kifejezés semmitmondó. Másrészt csak az élő – a gyakorolt – hit nevezhető annak. Aki nem látogatja Isten házát és nincs imaélete, az csak a szavaiban hívő.

A hit elválaszthatatlan a gyakorlásától, a vallástól.

Sokan megütköznek azon, hogy én mennyire szigorúan ítélem meg az úgymond „egyéni hitet”, hiszen az is jobb, mint az istentelenség. Nem veszik észre, hogy nem sokkal, mert ez az ateizmus vagy az okkultizmus kapuja. A szülő még csak a maga módján hisz, viszont az ilyen előd gyermeke már legtöbbször sehogy. Miként is tehetné, amikor nincs követendő-követhető példája?

Egy közeli rokonom egy visszatetsző házassági reverzális miatt fordult el az egyháztól. Egy barátom ministránsként a pap egyik kellemetlen testi funkciója miatt. Utóbb mindketten a maguk módján hívőként emlegették a felfogásukat. Egyiküknek sincs hívő leszármazottja...

„**X vallású vagyok**”. A világnézetre vonatkozó felmérések szerint az emberek bizonyos hányada adott valláshoz tartozónak mondja magát, de ugyanakkor csak egy töredékük gyakorolja azt a vallást.

B. barátom mindig felemlítette református voltát. Kiderült, hogy reformátusnak keresztelték, de templomba nem jár, sőt azt se tudja, mi a különbség a református és a többi vallás között. Ilyen feltételek mellett tekinthető-e az ő „vallása” meggyőződéses világnézetnek...?

Társadalmi aktus. Sokan tekintenek a templomra úgy, mint a társas találkozók színterére. Eljárnak a vasárnapi istentiszteletre, miközben nem vallásosak és egy csöppet sem hívők. A társadalmi pozíciójuk követeli meg a színlelést.

G. kollégám Amerikában, ahol ez a hozzáállás jellemző, hittanra vitte a lányait. Kérdő tekintetemre szinte mentegetőzött: „Á, én nem hiszek az ilyen marhaságokban...”

2.3 VALLÁS ÉS ERKÖLCS

2.3.1 Erkölcs és törvény

Minden ember tudja, hogy a boldogulásához be kell tartania bizonyos viselkedési szabályokat, mert hiszen emberek között, adott **társadalomban** él, amely elvárja a hozzá igazodó magatartást.

Az emberekre vonatkozó viselkedési normák, szabályok összessége az erkölcs.

Idegen szóval mores (= erkölcsök). „O tempora, o mores!” – Ó idők, ó erkölcsök! – Mi is siránkozhatnánk a római filozófussal együtt a ma dívó erkölcstelenségen.

Ha valaki nem viselkedik normálisan, azt móresre tanítják. A latin eredetiből származik a latinos morál szó. Lásd közlekedési morál, adófizetési morál stb.

Sokan szeretnek abban a pózban tetszelegni, hogy ők erkölcsösek, ugyanakkor a szabályokat hajlamosak finoman szólva rugalmasan értelmezni, vagyis úgy, ahogy nekik kényelmes. Egyébként is – gondolják – egy kis ügyeskedés kell az élethez. Mai világunkban a „vétkezz nyugodtan, csak el ne kapjanak” sokak erkölcsi vezérelvévé vált, mint a következő példák mutatják:

F. erősen vallásos ismerősöm gépkocsiján megláttam egy fogyatékoságot jelző táblácskát, amire nem jogosult. Ez több, mint fizetéseikerülési ügyeskedés. Amellett, hogy okirathamisítás, szeretetlenség is, hiszen mások elől – esetleg tényleg rászorulótlól – veszi el a parkolóhelyet.

A magát hívőnek mondó L. kocsijában ültem. A behajtani tiloson át ment ki a benzinkúttól, mert neki úgy volt rövidebb. „A szabályok vannak értem, nem én őértük” – közölte erkölcsi nézetét.

A szabadság hívei szerint **az erkölcs abszolút**, mert a szabadság a hívő részére Isten akarata, az ateistának felismert szükségszerűség. Viszont a **szabadosság** hívei azt vallják, hogy **az erkölcs relatív**, csűrhető-csavarható az egyéni felfogás szerint, ami aligha meglepő módon sokszor egy hatalmi csoport érdekeire vezethető vissza.

Lásd az amerikai alkotmány 2. kiegészítését. A fegyvergyárak érdeke a szabad fegyvertartás, aminek az erkölcstelen volta a napnál is világosabb, de elmismásolják.

A relatív erkölcs igazolására felhozzák, hogy a társadalmak változnak, ergo nem állandóak az általuk adott időben és adott helyen elvárt viselkedési normák sem.

A meggyengült nagypapát ebédre elfogyasztani nem bűn, sőt erkölcsös, mivel hasznos dolog. Pápuaföldön (tér) még nemrég is erénynek számított (idő), amikor másutt már bűnnek.

Az emberevés, főleg ha emberöléssel párosul, mindenképpen **erkölcstelen**. Az volt Pápuaföldön is, de ott a körülmények miatt nem volt **törvénytelen**. Kilóg a lóláb: a relatív erkölcs nem is a szabadságról, hanem a hasznosságról szól.

A közerkölcsöt a világi törvények kellene, hogy irányítsák. Azonban a szabályait olyan emberek hozzák, akiket az önérték vezérel és ennél fogva a tiszta erkölcsnek ellentmondó törvények (is) születnek.

A mai feje tetejére fordult világ egyik jellemzője, hogy miközben zöld lámpát ad az erkölcstelen jelenségeknek, megtiltja a tiszta erkölcs nyilvános hirdetését.

Önbíráskodás. Ha a politikus erkölcstelen törvényeket hozhat, akkor miért ne értelmezhetné az állampolgár is szabadon az úgymond jogait? Nem véletlen, hogy annyian veszik kezükbe az „igazságszolgáltatást” a szabadon szerzett fegyverrel halomra gyilkolva az ártatlan embereket iskolában, plázában, állomáson.

A relatív erkölcs hívei nem számolnak azzal, hogy az életet szabályok nélküli társasjátékká teszik, amelyre a tisztátalan harc jellemző és amelyben mindig az erős, csaló vagy örült győz. Legyen szabad két mozzanatra felhívni a figyelmet.

- Minden **háború és viszálykodás** a relatív erkölcsből adódik. Mert ami jó az egyik félnek, az rossz a másiknak, és persze egyik se enged az „igazából”, mert hiszen az erkölcsös, ami neki hasznos.
- Az **erkölcsi lezüllesztés** a relativitás terméke. „Áh, ilyen modern időkben csak nem fogsz olyan ósdi nézeteket vallani!” felkiáltással megengedett a drog, az eutanázia /19/, az abortusz /19/, dicséretes a homoszexualitás, a válás stb.

Ezen a ponton kerül a képbe **a vallás és a törvény párosa**. Egyesek számára furcsának tűnhet, hogy a kettőt együtt említem, talán mert nem tudják, hogy az erkölcs a vallásból nőtt ki és az erkölcs terméke a törvény. Ennek hátterét a tág értelemben vett **államvallás** /13/ jegyzet alatt ismertetem.

A Római Birodalom államvallása I. Theodosius korától (Kr. u. 380) már a kereszténység volt. Később a társadalmakban az erőviszonyok fokozatosan a világi hatalmi ág felé tolódtak el, de a törvényalkotásra mindenütt nagy hatást gyakorolt az uralkodó, a leginkább elterjedt vallás. Ennek a kurzusnak a francia forradalom vetett véget: az egyház és a vallás szétválasztása szekularizálta a törvényalkotást is.

A világi és vallási törvények, a mögöttes világi és vallási erkölcs kettőssége nem kis zavart okoz általános filozófiai szinten is, de még inkább az egyének tudatában.

Emberi törvények. A társadalmi körülmények, az idő és hely függvényében az emberek által meghatározott **relatív szabályok**, amelyek be nem tartóit az emberi bírák adott mércék szerint büntetik a földi életben.

Az emberi bírák néha nem igazságosak és a törvényekben gyakran kevés a ráció. Pl. miként lehet az, hogy az USA egyes államaiban még van halálbüntetés, mikor másokban már nincs? Vagyis miként lehet egyféle társadalomban többféle erkölcs? Itt valami nagyon zavaros és cáfolja azt a nézetet, miszerint az erkölcs a társadalmi rend függvénye.

Isteni törvények. A Teremtő által kinyilatkozott, örökérvényű, helytől és időtől független **abszolút parancsok**, amelyek valaki által való betartása vagy be nem tartása az utolsó ítéletkor kerül isteni elbírálásra.

Isten bíróként maga az igazságosság. Az általa előírt törvények egyértelműek, mivel közös elvi-erkölcsi alapot követnek: szeresd Istenedet és szeresd a felebarátodat. Ezek a parancsok mindenki számára érthetőek és teljesíthetők. Az igazságról lásd a H. függelék mint kiegészítést.

2.3.2 A kétféle törvény eltérései

A kétféle törvény több szempontból is más logikát követ.

Egyrészt a vallási törvények nem vonatkoznak bizonyos **anyagi aspektusokra**, mint például a véletlen károkozásra. A kocsival való koccanás nem bűn, de persze a kárt megtéríteni erkölcsi kötelesség. A bűnre bővebben lásd a G. függelék.

Másrészt az emberi bírák a **tetteket**, azok tényleges következményeit ítélik meg. Ezzel szemben Isten a **szándékokat** nézi és bírálja el. Számára ugyanis az erkölcs az ember lelkének, lelkiületének, szellemi lényegének a tükörképe.

Ebből következik, hogy bűnt elkövetni csak tudva és akarva lehet. Ha valakit véletlenül elgázolok, azt a törvény súlyosan bünteti, jóllehet erkölcsi értelemben nem bűn kivéve, ha a befolyásoltságom is közrejátszott benne.

Végül az **isteni törvény szigorúbb**, mint az emberi.

A világi törvények nem büntetik, ha valaki megcsalja a házastársát. (Ámbár vannak országok, ahol az is súlyos bűnnek számít államvallási alapon). Ezzel szemben Jézus urunk szerint már az is vétkezik, aki bűnös gondolattal néz más feleségére vagy férjére.

Jézus feloldozta bűnei alól a házasságtörő asszonyt, akit a zsidók megköveztek volna. Viszont máskor kijelenti, hogy már az is méltó a gyehenna tüzéire, aki a társára rosszat mond. (Ez a „Ne ölj!” parancs krisztusi kiterjesztése a testi aspektusról a lelkiére.)

Felesleges lenne ez a szigor? Gondoljuk csak meg, hogy minden válás egyszerű vonzalommal kezdődik. Azt se feledjük, hogy hány fiatal életét tette és teszi tönkre a manapság elterjedt, felelőtlen, erkölcstelen „lüzerezés”.

Az erkölcstelenség legnagyobb terjesztője a világháló. Itt nem a pornóra, a pedofiliára, a szabadosságra, hanem a rágalmazásra, megszólásra, mások életének a feldúlására gondolok. Akit egyszer rossz hírbe kevertek, az már alig szabadulhat attól; az internet drasztikusan növelte az öngyilkosságok számát. Jobban meg kellene gondolni, hogy miként „viccelődünk” rajta!

Az emberi és az isteni törvények bizonyos pontokon nincsenek harmóniában. Szélsőséges esetben előfordul, hogy a kettő egyes tételei **feloldhatatlan ellentétbe** kerülnek egymással. Ilyenkor a helyzettel szembesülő embernek el kell döntenie, hogy melyiknek engedelmeskedik.

Vannak, akik az elveikért, az isteni törvény által ígért jutalomért megtagadják az emberi törvényt, amely ezért az életük elvételével is büntetheti őket.

Ez történt a Római Birodalomban a keresztényüldözés idején. Ezrek vállalták a **mártírhálált**, megtagadva a császár és/vagy a római istenségek imádását.

Figyeljünk arra, hogy itt tudatos döntésről van szó. Sokat emlegetik az ún. kommunista mártírokat, akik egyáltalán nem voltak azok, mert nem szabad döntésük miatt haltak meg: csak pechük volt, mert elkapták vagy tűzharcban megölték őket.

Most kanyarodjunk vissza pontunk kezdetéhez: „minden ember tudja, hogy a boldogulásához be kell tartania bizonyos viselkedési szabályokat.” A kérdés az, hogy vajon ismeri-e azokat a szabályokat? A kétféle törvény itt is más logikát követ:

- **A világi törvény logikája:** Körmönfontan, terjengősen megfogalmazott, csak szakemberek által érthető és drágán árult speciális közlönyök rögzítik őket. (Az ügyvédek jóval többbe kerülnek az orvosoknál is.) Ennek dacára egyáltalán nem mentesül a büntetés szigora alól, aki nem ismeri a törvényt.
- **Az isteni törvény logikája:** Isten minden törvénye a kinyilatkoztatásban, egy helyen, a kellően érthető írásműben található (Szentírás), de meg lehet ismerni a vallásoktatáson és istentiszteleteken is. Ha valaki netán mégsincs tisztában velük, az enyhe megítélés alá esik.

A hívó embernek ezen kívül két támasza van, az alábbiak szerint.

2.3.3 A helyes életvitel segédletei

Az amerikai demokrácia mai állapotáról ne nyissunk vitát, mert mindenki tudja, hogy az USA sebesen száguld lefelé az erkölcsi lejtőn. Viszont ezen demokráciának volt egy ma is úgy-ahogy működő nagy találmánya: a hatalom hármas megosztása. Ez a három a **törvényhozó, a végrehajtó és az ellenőrző** hatalom.

Az egyéni emberi élet erkölcsi minősége hasonló hármason alapul bár úgy, hogy a törvényhozás nem az egyén feladata, hanem Istené. A másik két tényezőt az Isten által az embernek adományozott két olyan képesség képviseli, amely minden más lénytől elválasztja őt.

Szabadakarat. Az ember tetteinek a „végrehajtó hatalma”.

*A szabadakarat az ember azon szellemi képessége,
hogy tudatosan válasszon a cselekvési lehetőségei közül.*

Szélsőséges példaként említem, hogy az ember képes még az öngyilkosságra is, ami minden más élőlénytől távol áll. Noha léteznek olyan vallási nézetek is, amelyek tagadják a szabadakarat létét (lásd **eleve elrendelés** /14/), azok logikai cáfolatára még egy középiskolás is képes.

Itt érdemes egy pillanatra kitérni a sokszor félreértett szabadság lényegére:

- A materialisták szerint a **szabadság felismert szükségyszerűség**; végülis az anyag törvényei által behatárolt megkötöttség. Mielőtt a szakadékba ugranál, jobb, ha elgondolkozol a gravitáció törvényén.
- A szellemesnek vélt szólás egy bibliai kitétel plágiuma. A Szentírás szerint csak az üdvözülhet, „**aki teljesíti az Atya akaratát**”. Az üdvösségre vezető szabadság Isten törvényeinek a betartását jelenti.

Lelkiismeret. Az ember tetteinek az „ellenőrző hatalma”.

*A lelkiismeret az ember azon szellemi képessége,
hogy választásai előtt elbírálja azok erkölcsileg jó avagy rossz voltát.*

Minden ember, akinek az **erkölcsi érzéke** nem egészen tompult el, tudatában van annak, hogy egy cselekedete jó-e vagy rossz-e. Sőt, már a legelső szándéka is a lelkiismerete megítélése alá esik.

Létezik olyasmi is, amit **közös vagy általános lelkiismeretnek** nevezhetünk. Az erkölcsi törvény maga nem fejlődik, de a kollektív erkölcsi hozzáállás azt teszi. A pesszimisták kedvéért álljon itt egy példa:

Jézus Krisztus eljövetele előtt a „szemet-szemért” törvénye uralkodott. Viszont ma már az ateista is érzi és tudja, hogy a szeretet törvénye azt messze meghaladja. És hiába próbálják eltagadni vagy elmismásolni: Európa e törvény által lett régen naggyá, világvezető kontinenssé. Ma pedig éppen az erkölcsi lezülése miatt kerül hátrébb a sorban.

2.3.4 Sikeres aláaknázás

A köznapi életben a hit és a vallás fogalmakat felcserélhetően használjuk. Innen adódik, hogy a vallás tanításait **hit-** és erkölctannak hívjuk **vallás-** és erkölctan helyett. Ez nem szerencsés, mert vallást lehet tanítani, hitet viszont nem, mivel az az ember személyes ügye. A hit Isten személyes ajándéka (lásd az idevágó bibliai részleteket) és nem tanuljuk, miközben a vallásunk tanait el kell sajátítanunk.

A **vallástan** valamely felekezet vallásával kapcsolatos elméleti és gyakorlati tudnivalók együttese. A vallás mindig viselkedési normarendszerrel párosul, amit az **erkölctan**ból ismerhetünk meg.

A liberálisoknak, akik össze akarják zavarni a fejeket, sikerült elérniük, hogy az iskolákban egy **integrált** vallás- és erkölctan helyett két **különálló** diszciplinát, **vallástant** és **erkölctant** oktassanak, ami sületlenség. Lásd a C. függelék.

Ez olyasmi, mintha az orvosi egyetemen a kéz fejét és tenyerét külön szervként oktatnák, miközben a kettő nem létezhet egymás nélkül.

Ugyan miként lehet a szeretetre intő keresztény erkölcsöt és a vallási harcot hirdető iszlámot együtt tanítani? Csak úgy, ha az egyiket elmismásolják, vagy nem valóságként oktatják. Hogyan fér közös tanórába a válást ellenző katolikus és az azt megengedő protestáns vallás erkölce ...?

Ezzel eljutottunk az egyházak kérdésköréhez.

Előtte azonban foglaljuk össze a keresztény erkölcs lényegét. Mivel Istennek az emberrel kapcsolatos szándékai világosak, egyértelműek és az időn kívüliak, azok az általa előírt törvények is. Az erkölcs tehát abszolút akkor is, ha az ember(iség) csak fokozatosan ismeri meg és közelít feléje.

Az erkölcs szabályai parancsokban és ajánlásokban fogalmazódnak meg. Az előbbire az ószövetségi Tízparancsolat, az utóbbira az újszövetségi Nyolcboldogság a példa. Érdemes összevetni a kettő szellemiségét. A keresztényi erkölcs szigorúbb a követelményeiben, elnézőbb a következményeiben.

Európa valamikor – még a francia forradalom előtt – keresztény volt, ami nem azt jelentette, hogy úgy is viselkedett, de legalább azt, hogy elismerte a keresztényi erkölcs jogosságát és szükségességét. Mostanára eljutott odáig, hogy azt is megtagadta és már semmilyen nemes erkölcsöt sem követ.

A mai Európa nem keresztény és ennél fogva nem is erkölcsös.

A keresztény erkölcs kidobásával Európa elveszítette régi identitását és helyette nem talált – nem is keresett – hasonlóan egységes, lélekemelő erkölcsi rendszert. „Fehérek közt egy európaít”. Már Tomas Mann szavai is értelmüket veszítették: ez a kontinens már nem érdemli meg a nevét.

2.4 EGYHÁZAK ÉS ISTENHITEK

2.4.1 Az egyházakról

Az **egy-ház** fogalom régen valóban épületet takart a **templom** szinonimájaként. Például „bement az egyházba” annyit jelentett, hogy belépett a templomba.

Szent István rendelte el, hogy minden tíz falunak legyen temploma. Jóllehet azóta sok falu eltűnt, máig soknak a neve emlékeztet azokra az időkre.

Amúgy a „félegyháza” (pl. Kiskunfélegyháza) a csak részleges vallási szolgáltatást nyújtó templomokra utal, amelyekben nem volt mondjuk szószék, vagy keresztelőmedence.

A szónak az „egy” tagja nem számnév. Az ősmagyar „id” = **szent** szóból hasonult (lásd idvesség ⇒ üdvösség ⇒ szentség). Az egyház tehát szent közösség.

Manapság mindenféle intézmények, még kimondottan profán célúak is magukra aggatják az egyház címkét, mert az egyházi intézmények támogatást és adókedvezményeket élveznek. Ámde valódi egyháznak, szent intézménynek csak az tekinthető, amely az Istenre irányuló, benne hívők közössége és szervezetként hiteles egyházi tanoknak és tevékenységeknek a letéteményese.

Itt meg kell állnunk egy lényegbevágó fogalom tisztázása kedvéért.

A vallás legfontosabb segédfogalma a Szent, ami abszolút tökéleteset jelent.

Mindig divat volt a szent szóval dobálódzni, még káromkodás formájában is. Sok mindenre ráaggathatjuk a kisbetűs köznevet: méltóra és méltatlanra egyaránt. Ám jegyezzük meg, hogy a Szent – tulajdonnév (ezért nagybetűs); ekként csak egyetlen egy Valakire illik és az a Valaki a Szent szinonimájaként Végtelen és Mindenható.

Az Egyetlent a különböző vallásokban Jehova, Isten /15/, Allah és más nevekkel illetik, de egy közös lényegre értenek alatta. Lásd bővebben a könyv IV. részét. Ezzel eljutottunk az istenhitekhez.

2.4.2 Az istenhitekről

Minden vallás az istenhitek három kategóriájának az egyikébe tartozik. A világnézeteket az A. függelék ismerteti. Itt csak a vallások rangsorára térek ki, amit három kritérium alapján állapítottam meg. Félreértés ne essék, itt nem az adott vallást magáénak valló személyt, hanem a felfogását értékelem. Egy indiai éppenúgy Isten teremtménye, mint mondjuk egy olasz. Azonban a vallási nézeteik nem esnek egy kategóriába.

A vallások közötti első választóvív az, hogy a szentnek tartott és ezért tisztelt, sőt imádott entitás személyes vagy személytelen természetű-e.

Sokszor olvashatjuk, hallhatjuk az „élő Isten” kifejezést. A jelző arra utal, hogy Isten olyan szellem, akinek vannak **személyes** érzelmei, preferenciái, akaratai, mint minden gondolkodó és cselekvő lénynek.

A **primitív vallások** /10/ a vallási rangsor legalján helyezkednek el, mert azok istene nem személyes szellem. Egyáltalán már azt is nehéz logikailag elfogadni, hogy például egy totemállat miként képes cselekedni és befolyásolni bárkinek az életét.

A **többistenhitek** követik őket. Ugyanis a második kritérium a Szent lényegének való megfelelés, aminek a politeizmus nem tesz eleget.

Sem Izisz, sem Zeusz, sem Brahma nem egyedüli isten, ezért távolról sem mindenható, sőt hibáktól, hiányosságoktól, mi több: bűnöktől se mentes. Ezért csak képzelt istenség, nem Isten.

Az **egyistenhitek** vezetik a rangsort. Azonban a monoteista vallások se egyenrangúak. A Szent mint tökéletes nemcsak **hatalmi** képességeket feltételez, hanem **érzelmi** jegyeket is. Egyáltalán nem közömbös, hogy Isten miként viszonyul a teremtményeihez. Innentől már mindenki maga is eldöntheti, hogy egy bosszúálló, büntető, harcos, haragvó, kirekesztő stb. Teremtő felel-e meg jobban a Szent fogalmának, avagy a megértő, szerető, türelmes Atya.

Még három fogalmat érdemes tisztázni.

Egyesek előszeretettel használják a **felekezet** – sőt, a vallási felekezet (ami tautológia) – kifejezést, ami nem önálló lényeg, hanem csak a vallás szinonimája. A felekezeti statisztika sem más, mint vallási statisztika.

A **szeiktáról** nem fogok sokat mondani. A görög eredetű szó pártoskodást jelent, ami mögött valamilyen deviáns felfogás áll. A „szeiktás” valaki elfogadja egy csoport nézetét, de a felfogás lényegével *nem ellentétes* részletben külön véleménye van.

A fogalmat ma teljességgel inkorrekt módon használjuk, mert egyrészt nem nevezzük szeiktáknak a valódi szakadárokat, viszont így hívjuk az önállóan alakult, nem más szellemi áramlatból kiszakadt ún. kisegyházakat vagy szabadegyházakat.

Az **eretnek** is eltávolodott valamilyen általános nézetkörből, de úgy, hogy azzal élesen *szembenálló* felfogást vall.

Az eretnekség mintapéldája az arianizmus, amely nevét Áriusz papról kapta (325 körül). A homousziosz görög szó azt jelenti, hogy Krisztus **azonos lényegű** az Atyaistennel. Az ariánusok ezzel szemben a homoíusziosz felfogást vallották, amely szerint Krisztus **csak hasonlít** az Atyára.

Amúgy innen ered a **jöttányit se enged** szólás (az i betű görög neve ióta, magyarosan jotta).

Megjegyzendő, hogy míg a szeiktás vagy eretnek nézet önmagában véve lehet akár logikus is, a mai egyháznak mondott társulások nagy többségének semmi köze az Istenhez és tanaik sokszor minden logikát nélkülöznek.

Végül a **keresztény** szó eredetét kell tisztázni. (Itt nem térek ki arra, hogy egyes protestánsok miért mondják keresztyén-nek). A fogalom nem a kereszt szóból ered, mint egyesek gondolhatnák, hanem a „christianus” – Krisztus-követő – kifejezésből.

Fontos tudni, hogy ezen belül csak az keresztény, aki elismeri Krisztus isteni természetét. Ezért az unitáriusok és általában az anitrinitáriusok (szentháromság-tagadók) nem igazi keresztények.

A pont zárásaként álljon itt egy intés.

Egyesek úgy kívánnak a kereszténységről beszélni, mi több úgy vallják magukat kereszténynek, hogy nincsenek tisztában a Szentség és Isten fogalmával, azzal, hogy Krisztus maga is abba a fogalomba tartozik, végül pedig azzal, hogy valójában mit is jelent az ő követése, a kereszténynek-lenni magatartás.

2.5 VALLÁS ÉS TUDOMÁNY

2.5.1 Értelmetlen szembeállítás

A létre vonatkozó felfogások fogalmai közül a legvisszatetszőbb a „**tudományos világnézet**” humbug (vö. tudományos materializmus), ami két oldalról is visszás.

Az egyik oldalon **a világ lényege tudományosan nem magyarázható**. Ezzel távolról se akarom azt mondani, hogy a világ számos jelensége nem ismerhető meg a tudomány eszközeivel-módszereivel, hanem azt, hogy a világ létrejöttének az oka, a módja és a célja meghaladja a *mindenkori* emberi tudományt.

A másik oldalon a kifejezés egy negatív üzenetet rejt. Nevezetesen azt, hogy a **túlvilágra vonatkozó nézetek nem tudományosak**. Ez alaptalan kijelentés, mert az Isten létre alapozott világnézet kerek és logikus rendszer alkot, amely nemcsak tudományosan vizsgálható, hanem magyarázza a rendszer okát, módját és célját is.

A szembeállítás értelmetlenségének az igazolására tekintsük át, hogy miként viszonyultak az emberek a tudomány és vallás kapcsolatához az eltérő korokban.

Az **őkorra** az jellemző, hogy a tudás csendes alázattal szolgálta az emberiséget és a tudomány nem akart az emberi élet más szférái fölé tolakodni. Békésen megfért egymással az ismert és a tudomány számára ismeretlen valami, amit az emberek csodának tartottak. Semmiről se gondolták azt, hogy véletlen.

A **középkorra** ugyanez mondható el.

Mindig megjegyzem, hogy a középkort páran **sötétnek** titulálják, ami óriási szamárság. Az értetlen nagyképű valakik által egyszer feldobott szlogant sokan kritika nélkül átvették. Mellesleg soha senki se árulta el nekünk, hogy az a kor miért, mitől lett volna sötétebb a többinél.

Abban a „sötétségben” születtek a művészet legvilágosabb alkotásai Leondardo, Raffaello, Michelangelo keze nyomán. Komoly gondolkodók sora fényjelzi a kort Szent Ágostontól Galileiig. Még a lovagias életszemlélet, az erkölcsi világosság uralkodott, aminek a mi Nagy Lajosunk a fényes példája. És a közemberek még hittek valamiben, amit éppenúgy nem értettek, mint mi a saját dolgaikat, viszont velünk szemben az a hit még reményt, fényt adott nekik.

Ezzel szemben a francia „**felvilágosodás**” korában többeket ítélték el boszorkánysággért, mint azelőtt bármikor és a fekete mágia végigkísérte a francia történelmet a teljes XIX. században.

Az **újkorban** az ember gögösen fitogtatni kezdte a tudását. A vallás (reformáció) és a gondolkodás (felvilágosodás) agyondicsért megújulásáról alapos megfontolás után kiderül, hogy legalább annyi kárral jártak, mint haszonnal. Ideje lenne, hogy a pozitív mellett a negatív hatásaikat is mérlegeljünk, de ennek nem itt van a helye.

Mindenesetre ma két sajnálatos jelenséggel kell számolni.

Az egyik oldalon még egyes keresztény tudósok is megfontolatlanul a vallás és a tudomány ellentéteiről fecserésznek.

A másik oldalon a vallási korifeusok részéről nem sok történik azért, hogy a tudomány (nem is olyan új és vitathatatlan) eredményeit beépítsék a teológiájukba.

Mindkét jelenségen változtatni kell, amire talán a következők adhatnak alapot.

2.5.2 A megismerés korlátai és csapdái

Csodálkozom azon, hogy egyes filozófusok megismeréssel kapcsolatos fellengző szözlami még miért nem csengtek le a következő törvényszerűség ismeretében:

A világ végtelen, az emberi tudás pedig mindig véges volt és az is marad.

Magyarul: A világban mindig lesznek megismerhetetlen dolgok. Például a távoli csillagokról érkező fények valamilyen réges-régmúltbeli eseményekről üzennek, de hogy mit, azt csak közelítőleg sejtethetjük, de sejtésünket semmi se igazolja, tehát az a szó szoros értelmében nem tudományos nézet.

Tegyük ehhez az ismeretek elavulását. Az emberiség roppant büszke bizonyos eredményeire, amelyekről kiderül, hogy (részben) tévesek.

A tudósok úgy tartották – vagyishogy azt **hitték** –, hogy az élet feltétele az oxigén, mert az emberi életé az. Ma már tudjuk, hogy tévedtek, mert a **mélytengerekben** a még működésben lévő vulkánok mellett olyan élőlények élnek, amelyek sohase jutnak oxigénhez, sőt, szinte cumizzák a kéndioxidot, ezt az ember számára halálos mérget.

Vajon az emberi tudástárnak mekkora hányada alapul valódi tudományon és mekkora csak az előbbihez hasonló feltételezéseken?

Ráadásul a végtelenség úgy tol ki velünk, hogy minél többet ismerünk meg a világból, annál több ismeretlen nyílik meg előttünk, kétféle értelemben is.

Egyrészt **abszolút** módon. Büszkéek lehetünk a DNS felfedezésére, de hiba lenne azt hinni, hogy már ismerjük is. Például még nem tudjuk, hogy mitől változik és milyen a belső felépítése. Szóval egy megnyílt ablak mögött még sok bezárt rejtőzik.

Másrészt **relatív** értelemben. A Heisenberg-féle bizonytalansági reláció szerint az anyag nem úgy viselkedik, ahogyan a kísérletek során látjuk, mert a próba eszközei és körülményei lényegesen befolyásolják az eredményt.

A NatGeo beszámolt egy tudósról, aki egy amazóniai rejtett nép szokásait vizsgálta úgy, hogy közöttük élt. Csak éppen ezzel már belezavart az elemzésbe, mert a törzs tagjai a jelenlétben nem is kicsit másként viselkedtek, mint szoktak. Sejtelve sem lehetett, hogy vajon miben...?

Eljutottunk tehát oda, hogy sok tudományos eredmény valójában csak közvetett **sejtés**, amelyre az észlelt jelek értelmezéseiből következtetünk. Sokan hajlamosak az anyaghitet másfélének tartani, mint az istenhitet. Az anyag ugyebár mégiscsak érzékelhető, bár egyes lényeges vonásaira csak a jeleiből következtethetünk. Ez ugyebár mégsem ugyanaz, mint az istenhit...

Miért ne lenne az? Isten létét közvetett jelek is mutatják. Ha valaki elfogadja és értelmezi őket, az miért kevésbé „tudományos”, mint pl. az atom részecskéinek a részecskéire vonatkozó jelek értelmezései?

Szent Pál – Platon ideáinak a nyilvánvaló hatására – kijelentette, hogy most még csak „tükör által homályosan” látjuk Isten világát.

Végeredményben a világ csak úgy lesz ismertebb és élhetőbb a részünkre, ha a tudomány és a vallás kiegészíti egymást. Az előbbi ne ártsa bele magát az evilágon túli dolgokba, az utóbbi viszont ismerje el az előbbi eredményeit.

1. példa: Vajon miért gondolkodok én úgy Istenről, ahogyan teszem és Te miért vélekedsz másként? Ezt senki sem tudja. A hit az eviláginak a túlvilággal való kapcsolati szférájára tartozik, ergo kívül esik azokon a rendszereken, amelyekben a tudomány illetékes. Ezt illenék elismernie mindenkinek, aki magát modern felfogásúnak tartja.

2. példa: A Föld keletkezésére és az emberek eredetére már léteznek többé-kevésbé elfogadható tudományos nézetek. Ezek látszólag nem vágnak egybe a vonatkozó bibliai történetekkel. Ez nem baj; csak azt kell belátnunk, hogy az utóbbiak a lelkünk épülésére szolgáló vallási tanpéldák és nem tudományos igényű elméleti magyarázatok.

2.5.3 Véletlen, csoda és békés együttélésük

Kedves piarista matektanárom mondása szerint „**a véletlen a buták istene.**”

Ezzel azt akarta mondani, hogy csak a **hitetlen** emberek gondolják úgy, hogy bizonyos jelenségeknek nincs értelmes oka. Számukra a Föld, az élet, az ember, sőt a teljes világegyetem a véletlen – az Istent helyettesítő véletlen – műve.

Ezzel szemben a **hívő** ember részére, aki szerint a felsoroltak Isten alkotásai, mindennek van oka, ha azt nem is mindig értjük. (A teológusok ilyenkor kapják elő a „titok” szót, amit sokszor úgy használnak, mint az ateisták a „véletlent”).

A lélek kutatói még nem jöttek rá arra, hogy az emberek miért hajlamosabbak a **rejtélyes véletlenekben**, mint az **irányított csodákban** hinni. Az utóbbi persze ellentmondásos összetételnek tűnik, de valójában nem az. Remélhetőleg az alpont végére ezt mindenki belátja.

A csoda sokan szerint megmagyarázhatatlan, „derült égből” jelenség. Ámde nem jelenti feltétlenül az anyag szokatlan viselkedését: lehet a háttérben váratlan hely, ritka konstelláció, meglepő időzítés stb. Tehát

a csoda olyan meglepő jelenség, aminek az okát – egyelőre – nem ismerjük.

A tudósok az ismeretlent tekintve egy valószínűségi skálán gondolkodnak. Ha a valószínűség a felső határ felé tendál, akkor **objektív véletlenről** beszélnek, amúgy pedig bevallják, hogy a jelenségre nem találnak magyarázatot, annak bekövetkezése **csoda**, bár nem szívesen élnek ezzel a kifejezéssel és nem mondják objektívnak.

A véletlent mint tényezőt igen sokan elfogadják, ugyanakkor ódzkodnak annak elismerésétől, hogy léteznek csodák. Ez feltehetőleg azért van így, mert a csodákat mindig a mindennapi élettől térben és/vagy időben távol keresik.

A tudósok szerint az általunk ismert világegyetem 13,8 milliárd éves.

Fogadjuk el igaznak ezt a feltételezést és ne firtassuk a tudományosságát. Földünk állítólag **4,5 milliárd éve** született. Vessük össze ezt a tudást a következővel!

Ambarcumban szovjet-örmény csillagász szerint az élet létrejöttéhez a valószínűségi számítás szerint legalább **11 milliárd év** lett volna szükséges. Az első sejttől a biológiailag igen bonyolult emberi szem kialakulásáig pedig még ugyancsak rettentő hosszú időre volt szükség.

Következtetés: Mivel mindennek a bekövetkezési valószínűsége csekély, nem lehet szó objektív véletlenről. A tudósoknak el kell ismerniük, hogy

a világegyetem egyik legnagyobb csodája mi magunk vagyunk.

Mindenki tudja, hogy egy férfi és egy nő alkot egy normális emberpárt. Node miért vannak a földön férfiak és nők? Erre már tudományosan senki se tud felelni. A fajfenntartás nem indok. Vannak élőlények, amelyek nem az ellentétes nemek által szaporodnak. Mindenki tudja, hogy miképpen születik egy gyermek. De miért pont így és nem másként? Erre már ne is keressük a logikus választ.

Miért tekintjük nagyobb csodának, hogy Jézus a vizen járt, mint azt, hogy gyermekek jönnek a világra? Talán a gyakoriságtól, a megszokottságtól függ, hogy egy jelenséget csodának tartunk?

Vegyük végre észre, hogy az egész világegyetem nem más, mint egyetlen óriási irányított csoda, benne milliónyi részcsodával.

Egy mexikói lepkefaj egyedei elindulnak New Orleans felé, aminek a környékén megpihennek, szaporodnak, elhalnak. Utódaik északra tartva egy hatalmas kört tesznek meg Kanadát is érintve, majd a negyedik generációs lepkeifjak boldogan megérkeznek ama szűk mexikói völgyecskének a fáira, ahonnan az ükapucik és ükanyucik az érthetetlen vándorútnak indultak. Miért teszik azt?

Ez jóval bonyolultabb jelenség, mint a postagalamb tájékozódása, pedig arra sincs magyarázat. Feltehető, hogy ezeknek a lepkéknek a DNS-e valamilyen belső képességet, rejtett GPS-t tartalmaz. Ez valószínűleg olyasmi, amit idővel a tudósok majd meg fognak tudni magyarázni. Ez rendben is lenne.

Csak azt árulja el valaki nekem, hogy miért vannak ilyen pillangók?

Merthogy már az is csoda. Lásd az idevágó I. függelékét.

Az orvostudósok lépésről-lépésre fedezték fel, hogy az emberi test nemcsak szervekből áll, hanem azokon átívelő rendszerekből is. Már ismerjük az érrendszert, az idegrendszert, a nyirokrendszert. Bizonyos, hogy ezeken túl, ezeket szabályozva létezik egy **biológiai információrendszer** is, amely a közérzetünkért, sőt talán a létezésünkért is felelős. Kár, hogy a létén túl egyelőre még semmit se tudunk róla.

Végül picit el kell szomorodnom. Diplomás ismerősöm hite azért rendült meg, mert elvesztette a csodák iránti bizalmát. Ezzel akart sarokba szorítani:

Hát, a bizonyos kenyérszaporítás mögött bizonyára valami trükk volt, mert ilyesmi egyáltalán nem képzelhető el a valóságban.

Hol van a hited, emberke? Neki és a csodákban nemhívó „hívóktól” kérdezem:

Isten képes volt milliárdszor milliárdnyi bolygó megalkotására és mozgatására csak éppen pár kenyérdarabka szaporítására ne lett volna az?

Aki nem hisz a csodákban, az nem hisz az életben. Aki a véletlent isteníti, az nem bízik az élet értelmében. Aki pedig nem hisz és nem remél, az nem tudhatja szeretni a világot, amiben él, de még saját magát sem.

2.6 KÉTFÉLE HITVILÁG

Könyvem legfőbb célja az, hogy átsegítsem az érdeklődőt az **érzelmeken** alapuló, bár nem logikátlan gyermeki hitből a több **értelmet** feltételező felnőtt hitbe.

2.6.1 A gyermeki hit

Mondtam, vagy nem mondtam, hogy nekem jobban tetszett a saját gyermeki hitem, mint ez a mostani? Talán a következő példán megérted.

„Apúúúú! Miért sárga a villamoós?” – kérdezi a csöppség.
„Azért, hogy jól látható legyen.” – így apuka.
„Miért legyen jól láthatóóó?”
„Hogy ne ütközzenek neki az autók.”
„Miért ne ütközzenek neki az autóók?”
„Hogy ne legyen baleset.”

„Miért ne legyen baleset?”

„Hogy, hogy ne”

Közbevágás: „Akkor az autóbusz mé' nem sárgaaa...???

Apuka végre észre tér:

„Tudod, kisfiam, a villamos azért sárga, mert egyszer egy bácsi úgy gondolta, hogy így lesz szép és így lesz jó. És szerinted?”

„Hááát, téényleg széép!”

Legyetek olyanok, mint a gyermekek! Vajon felnőttként miért felejtettünk el kérdezni? És vajon miért nem fogadjuk el a végső válaszokat? Talán azt hisszük, hogy már sokat tudunk? És mi hívők talán azért, mert készen kaptuk a biztosnak vélt válaszokat és nem merünk, de nem is tudunk már tovább kutatni?

A világ alaposabb megismeréséhez meg kell tanulnunk újra kérdezni. Felnőtt módra, komolyan, fáradságosan és fájón.

2.6.2 A felnőtt hit

Az istenhit sokkal összetettebb és izgalmasabb szemléletrendszer, mint az ateisták gondolják. Ha valaki nem ért egyet, az próbáljon csak meg saját választ adni az alábbi ún. **kardinális – azaz sarkalatos – kérdésekre**.

A kardinális kérdés a világ eredetére és működésére, azon belül a saját létünk értelmére vonatkozó felvetés.

1. kérdés: Milyen lényegű a világ? Anyagi vagy szellemi eredetű-e? A felvetéssel tudományosan a **lét filozófiája** foglalkozik. A vallásos ember gondolatai viszont Isten körül forognak, tehát számára az eredet a **hit teológiai** kérdéskörébe tartozik.

A hétköznapi életben ezzel törődünk a legkevesebbet, mert a választ többnyire már készen kaptuk, vagy a környezetünkől átvettük. A hitetlen és a hívő nem hatol annak mélyére, hogy mi hitének a gyökere. Ezért bajban van, ha azt megpiszkálják.

2. kérdés: Megismerhető-e a világ a végtelenségén belül annyira, amennyi a boldogulásunkhoz szükséges? Ez a **megismerés filozófiájának** a tárgya, ami a **remény teológiai** fejezetébe tartozik.

Kevesen gondolnak rá, hogy az erre adott válasz az előző függénye. Az anyaghívő szerint minden véletlen, ergo a reménynek nincs alapja. Az istenhívő a gondviselésre bízta magát és életét nem a köznapi bizakodás, hanem a nagybetűs Remény uralja.

3. kérdés: Jó-e, vagy rossz-e (nem fizikai, hanem szellemi értelemben) a világ? Ez az **erkölcs filozófiájának** és a **szeretet teológiájának** a tárgya.

A válasz az előzőhöz hasonló. Az anyaghívő szerint a világ nem szellemi lényegű, ezért erkölcsileg se nem jó, se nem rossz. Ez pedig szükségszerűen azt jelenti, hogy rossz: ha ugyanis a jót nem jutalmazza, a rosszat nem bünteti senki és semmi, akkor nyilván a rossz fog uralkodni benne. Az istenhívő szerint lénye megítélésre kerül, ezért legalábbis igyekszik a jóra törekedni.

A három kérdés elválaszthatatlanul összefügg. Ámbár Szent Pál himnuszában a szeretetet nevezi öröknek és a másikatnál előrébbvalónak (amire még visszatérek), ez csak a hívők számára evidens. Általában a szeretet – nem az érzelmes, hanem a mindent elfogadó és befogadó szeretet – nem létezhet hit nélkül.

II. RÉSZ

HIT, REMÉNY, SZERETET

3. MILYEN EREDETŰ A VILÁG?

Gondolatok a hitről

3.1 MEGGYÖZŐDÉSES HIT

Kevés ember – úgynevezett hívő és úgymond hitetlen egyaránt – ismeri fel, hogy a **valódi hit** gyökere, veleje, végső lényege a címben jelzett kérdésre adott válasz. Ez bizonyára azért van így, mert a hit kifejezést igen sokféle értelemben használjuk.

Hiedelem. Az okkult jelenségekkel kapcsolatos nézet nem hit. Ilyenek amúgy sem léteznek a valóságban, csak a túlfűtött és képzetlen, avagy a számító elmék fantazmagóriái. A szellemidézés, a vudu és társaik kívül esnek a hit tartományán.

Vélekedés. Ha azt mondjuk, hogy „azt hiszem, hogy holnap esni fog”, ennek a „hiszem”-nek nincs köze a hithez: ez csak szófordulat. Hiszem ezt, hiszek abban stb. Főleg tárgyakkal, eseményekkel kapcsolatban használjuk így a „hit” kifejezést úgy, hogy önkéntelenül vele helyettesítjük a „tudomás” értelemben vett ismeretet.

Úgy tudom, hogy holnap esni fog, mert azt hallottam a hírekből. Az ilyen hírszerű hit tárgya valamilyen *mindennapos* dolog. A hitben szereplő elemek és az összefüggései – vagyis maga a rendszer – teljes egészében **evilági**.

Meggyőződés. Másképpen világnézet, ami nem a mindennapi dolgokra, hanem a világ végső lényegére vonatkozik. Tartalmát tekintve alapvetően kétféle lehet: ateista (Isten nélküli) és teista (Isten-hívő) tudatos és személyes meggyőződés. Ezen esetben a kapcsolatban résztvevő tényezők közül az egyik (az ember) evilági, viszont a másik (amire a hite vonatkozik) **transzcendens**.

Természetesen csak felnőtt (értelmű) embernek lehet meggyőződése. A kicsiké **gyermeki hit**. Ez nem leszólás, hiszen az is rokon a vallásos meggyőződéssel.

Az anyaghit és az istenhit között jelentős az eltérés.

Az anyagi világ személytelen, ezért a materialista **valamiben** hisz. Olyasvalamiben, ami néma, nem szól hozzá, amit a tudomány erejével kell megszólalásra kényszeríteni. Erre csak addig a pontig vagyunk képesek, ameddig hagyja magát.

A szellemi világ személyes, ezért az istenhívő nem valamiben, hanem **Valakinek** hisz. A hit az Istenbe vetett *személyes bizalom*, aminek alapja az igazság és a hűség. A hívő nem úgy fogalmaz, hogy „elhiszem, hogy...”, hanem úgy, hogy *hiszek Neked*, mert igaz és hű vagy. Az ember mindig bizalommal fordulhat Istenhez.

A gyermek a szüleinek hisz, hozzájuk fordul bizalommal, ami a tapasztalaton alapul. A felnőtt a mennyei Atyának hisz, ami a kapcsolatot természetét tekintve rokon a gyermeki hittel.

Filozófiailag a kétféle meggyőződés között nincs minőségi eltérés, ámde a hit a kardinális kérdéseknek csak az egyike. Ha majd a másik kettővel együtt vizsgáljuk, akkor rá fogunk döbbsen, hogy miközben a vallásos hit a remény és a szeretet alapja, az anyagi hit ezeket illetően semmit se nyújt.

A **keresztény hit** két további dologban tér el a másfajta meggyőződésektől.

Az anyagi világ nem személyes: benne nem lehet csalódni. Viszont bánataink, sérelmeink, kapcsán mi keresztények néha úgy érezzük, hogy **csalódunk Istenben**. Ez jó hír is, mert csalódni csak a szeretett valakiben, barátban-testvérben lehet. Az viszont már nem jó, hogy a fel nem dolgozott csalódás keserűségbe, ellenkezésbe fordulhat. Ilyesmivel az anyaghívőnek nem kell szembe néznie.

A keresztény számára a hit Isten által adatik. Sokszor úgy viselkedünk, mintha a Teremtőnek kötelessége lenne minket a hittel támogatni. Eközben elfeledkezünk arról, hogy mint mindennek a világon, a **hitünknek is ára van**. Minimálisan a parancsok megtartása, azon felül a szeretetszolgálat mások felé, amihez tartozik az ígehirdetés is. Mindez az örömteli kötelesség az ateistát úgymond nem terheli.

A Révai Nagy Lexikonban a következő szöveget találhatók:

„A vallás (lat: religio) az ember viszonya az Istenhez, amely az ember életét értelme, akarata és érzelmei szerint meghatározza; másképp az embert az Istennel összekötő kapocs, amellyel Istent megismeri, szereti és akaratait teljesíti.”

Ez igen tetszetős meghatározás, csak éppen a lényegével van baj. Ugyanis **nem a vallásról, hanem a személyes hitről szól**, mivelhogy az ember „értelme, akarata és érzelmei” a legszemélyesebbek dolgai.

Az ateistának is van személyes hite: az ő viszonya Istenhez az, hogy nem hisz a létezésében. A materialisták úgy vélik, hogy a **világnézetük tudományos**, szemben a vallásos világnézettel. Ez azonban nem fedi a valóságot.

***A világ eredetére vonatkozó minden felfogás hiten alapul:
Istent igenlő, vagy Istent tagadó hiten.***

A világ eredetét firtató tudományos felfogások mindegyike csak a tudományosság látszatát mutató, de igazolhatatlan feltevés. Mint majd meglátjuk (3.5 pont), ilyen az ún. ősrobbanás elmélete is.

Ezt óriási matematikai apparátussal igyekeztek alátámasztani, de végül az egész egy olyan feltételezés-halmazban merül ki, amelynek **a lényege nem bizonyított**. Arról nem is beszélve, hogy a „mi váltotta ki” és „miért” kérdéseket tudománytalanul a szőnyeg alá söprik.

A tudatos ember választ kell, hogy adjon magának a „Milyen eredetű a világ?” kérdésre, mert attól függ világnézetének minden további eleme. És mint a fentiek igazolják, ezt a kérdést csak meggyőződéses hittel lehet megközelíteni.

3.2 PRINCÍPIUM

A köznapi ember szinte alig foglalkozik a világ eredetével, miközben nagyonis érdekli a világ megismerhetősége és erkölcsi minősége, a jó és a rossz kérdése. Ez ellentmondásos dolog, mert a megismerés és minőség az eredet függvénye. Ha a világ önmagától való, akkor minden másként fest, mintha teremtett lényeg.

Az ellentmondásnak feltehetően az ismerethiány az oka. Ezt két irányból is tapasztalhatjuk:

- A vallásos nézetkörben a teremtés története megrekedt az elemi katekizmus szintjén, ami nem ad kielégítő választ a világegyetem számos jelenségére.
- A tudományos berkekben elterjedt, a világ lényegére vonatkozó felfogások az egyik oldalon roppant összetettek, még egy matematikus sem érti meg őket, a másik oldalon filozófiailag ellentmondásosak, mint majd meglátjuk.

A részletek előtt tisztáznunk kell az alapok alapjait. A lényeget a **princípium** fogalma takarja /12/. A latin kifejezés szó szerint eredetet, kezdetet jelent, azonban a filozófiában és a teológiában átvitt értelemben vezérlőelvként, elsődleges lényegként, mindent meghatározó entitásként használják.

Szent János evangéliuma egy himnusszal indul, amely tulajdonképpen az egész keresztény hit esszenciája, summázata. Latinul a legelső sora így szól: „In principio erat Verbum.” Kezdetben volt az Ige. Az Ige Isten fiának a neve, görögül Logos. Jelentése összetett. Az Ige a világ értelme, az örök akarat és örök tett, a mindent meghatározó lényeg (logika).

Mivel az idő előtti létre nincs szavunk, azt szoktuk pótolni a „kezdetben” kifejezéssel.

Az ember tudatában van, hogy lényre kettős természetű: anyagból és szellemből áll, amiket mi hívők **testnek és léleknek** nevezünk. Ezért a gondolkodó emberben óhatatlanul felmerül az első kardinális kérdés: Milyen eredetű a világegyetem, avagy másként fogalmazva

az anyagi és a szellemi lényeg közül melyik az elsődleges?

Erre a kérdésre azért fontos megtalálni a helyes választ, mert attól függ minden más, ezen belül annak függvénye a személyes sorsunk is.

A principium kétféle és csakis kétféle lehet. A filozófiában azokat, akik szerint a világ kezdete, oka, végső lényege anyagi, **materialistáknak** nevezik. Ezzel szemben azokat, akik szerint a principium szellemi természetű, **idealistáknak** hívják /5,6/.

Az A. függelékben fejtem ki a világnézet lényegét. Itt csak megismétlem annak az egyik legfontosabb üzenetét:

Minden „harmadik utas” felfogás valójában materializmus.

Ez eléggé nyilvánvaló: aki nem hisz Istenben, az anyaghívő. Aki csak istenekben hisz, annak számára nem létezik elsődleges elv, nem keresi és nem is találja meg a principiumot, ergo – bár nem tudatosan – az anyagnál köt ki. Még a Nirvána, a „világsszellem” is az anyaghoz kötött, ugyanis az anyagi világ nélkül nincs értelme. De ezt persze már igen nehéz megemésztetni...

3.3 A TEREMTETT VILÁG

3.3.1 Statikus teremtkép

Az egyistenhívők a világot Isten alkotásának tartják. A világ létrejöttéről a biblia számol be két helyen is a Teremtés könyvében, sajnálatos módon egymással nem teljes harmóniában.

A teremtképi statikus felfogásának a tömör lényege az, hogy Isten hat nap alatt teremtette a világot, a hetedik napra megpihent. A történetből levont **következtetések** szerint csak az általunk ismert világ létezik világegyetemenként, amelynek szellemi – és nem csillagászati! – értelemben a Föld a középpontja. A világ élőlényei ma is pont olyanok, mint a teremtkor voltak. Kiemelkedik közülük a lélekkel bíró ember.

Ennek a felfogásnak finoman szólva több szépséghibája van.

Hat nap. A teremtképi első szakaszaiban még nem létezett a Nap, mint égitest, tehát nem létezhetett a nap időegység sem.

Nyolcadik nap. Az Írás nem szól a teremtképi utáni nyolcadik napról, de aligha feltételezhető, hogy Isten abbahagyta volna az alkotást.

Fajok változatlansága. A biblia valójában nem is említi. Csak beleértés, ami a fogalmazás kétértelműségéből adódik. Az Írás csak azt közli, hogy vannak fajok: egy szóval se utal azok változatlanságára.

Emberközpontúság. Isten magához méltónak tartja az embert. Ámde nálunk senki se tudja jobban, hogy mennyi hibától, hiányosságtól szenvedünk.

Bizonyára nem állok egyedül az erre a világrépre vonatkozó kételyeimmel. Ezért nem kerülhetem el egy másik szemlélet felvázolását.

3.3.2 Dinamikus teremtkép

A fentiekkel szemben Isten műve valójában a következők szerint alakul(t):

Folytonosság. A világ teremtkése folytonos. Az általunk ismert világ és benne a Földünk nem azonos méretű, de feltétlenül igen nagy léptékű korszakokon át jött létre, amelyek száma csak jelképesen hat.

Egyébként a bibliai teremtkés-szakaszok akár meg is feleltethetők a valóságban végbement folyamatoknak az égitestek kialakulását és az élőlények megjelenését tekintve.

A világegyetem nem mozdulatlan: állandóan változik, újratemtkődik.

Faji evolúció. Letagadhatatlan jelenség az új fajok létrejötte és a meglévők változása, az evolúció / 17/. Ennek igazolására elegendő két kérdés:

- Az ősvér is Isten első teremtkényei között volt?
- Ha Ábrahám fehérember, akkor miként lehettek színesbőrű utódai?

Isten végtelen teremtkőfantáziája nem állhatott meg a csodás, de kétségtelenül sok általános testi és lelki hibával terhelt embernél. Bizonyos, hogy a világegyetem tőlünk távoli részeiben is élnek értelmes és Istent imádni képes lények. Azonban ne tessék fantáziálni kezdeni: még elképzelni se tudjuk őket.

Az érdeklődők kedvéért térek ki az UFO-kra (B. függelék).

A dinamikus teremtképet maga Isten vetítette elénk, amikor ezt a parancsot adta: „Sokasodjatok és vessétek uralmatok alá a Földet!” Ez pedig kizárja, hogy a világ statikus lenne, hiszen maga az ember is nap-mint-nap átförmálja.

Gondolom a legújabb gén-kísérleteket fölösleges említeni. Ezek nem feltétlenül ördögtől való; a végcéltól függően szolgálhatják az emberiség javát is.

A világ nem egyszer létrehozott és azóta változatlan mű, hanem olyan alkotás, amit Isten ellátott az állandó megújulás feladatával és képességével. Így szemlélve a dolgokat az evolúció nem az ördög műve, hanem éppen ellenkezőleg: Isten egyik leghatásosabb teremtkő-eszköze. Ezért nincs értelme a vallásos és a tudományos világszemlélet szembeállításának.

Vessük fel csak a kérdést, mi vall nagyobb teremtkő fantáziára:

***egyszer megalkotni egy változatlan, magatehetetlen, passzív világot
avagy
olyasmit teremtkeni, ami a fejlődés képessége által teljesíti ki Isten művét?***

3.4 VÉGTELEN, TÉR ÉS IDŐ

3.4.1 Végtelen és tér

A világon talán a legnehezebb fogalompáros **a végtelennel szembeállított véges** és az azzal járó **úr**, ahol az utóbbi nem csillagászati teret jelent, ami nem teljesen üres, hanem a nagy semmit.

A **végtelen** fogalma nem egyértelmű. Egyrészt lehet igazából véges, mint például egy kör, ahol csak a *körvonal* végtelen, hasonlóan a *gömbfelülethez*. Másrészt lehet önmagába vissza nem térő rendszer, amelyben minden elemnek van szomszédja.

A **véges** filozófiai fogalma ennél sokkal nehezebben megragadható. Léteznek olyan anyaghitek, amelyek a világegyetemet végesnek képzelik el; az egyistenhit pedig feltételezi a teremtet világ fizikai végességét.

Csak hogy itt lép be a **tér** problematikája. A véges világnak minden egyes eleme térben helyezkedik el, de közülük egyeseknek már nincs szomszédja, csak az **úr**. Őszintén szólva én ezt egyáltalán nem tudom elképzelni; és ebből adódik az egyik bajom a legújabb világfelfogással, az ún. **ősrobbanással**.

3.4.2 Végtelen és idő

Jóllehet ez a kérdéskör az előbbinél jóval egyszerűbb, egyes áltudósok roppant elbonyolítják **a relativitás abszolútizálásával**.

E csodás kifejezés magyarázata előtt lássuk, hogy mitől egyszerű az idő fogalma.

Az **anyaghit** szerint a világ időben örök, az időnek tehát nincs kezdete és vége, hanem folytonos lényeg, ún. kontinuum.

Az **istenhit** szerint az idő a világ teremtetésével vette a kezdetét és az anyagi világ megszűnése jelenti az emberi értelemben vett idő végét.

A tiszta és egyértelmű időfelfogásba jócskán belezavart – tegyük hozzá rögvést, hogy féloldalúan és feleslegesen – a relativitás tana.

A tér és idő viszonylagossága a XIX. század közepétől foglalkoztatja a tudósokat. A tézist nem Einstein találta fel, de ő tökéletesítette arra a fokra, ami lehetővé tette a gyakorlati alkalmazását az űrtudományban. Mivel meglehetősen nehéz fogalomról van szó, jobbnak láttam a részletes kifejtést a D. függelékben közreadni.

3.5 ÖSROBBANÁS ÉS MATEMATIKA

A **ősrobbanás** viszonylag új elmélete szerint az anyagi világ, amelyben élünk mintegy 13,8 milliárd évvel ezelőtt egyetlen apró, de hihetetlenül nagy sűrűségű gömböcske volt, amely felrobbant és hatalmas sebességgel terjeszkedni kezdett. Ezt az elméletet egyes tudósok rendkívül bonyolult számításokkal támasztották alá, és ezek miatt már **azt hiszik, hogy a nézetük tudományos**.

Nos a matematika magyarázhatja a módokat, a **mennyiségeket**, de nem az okokat és célokat, a **minőségeket**. Ezt egy példa alapján könnyű belátni:

Mennyi két szem mínusz egy szem?

Egy szem.

Helyes. És mennyi egy szem mínusz egy szem?

Nulla szem.

Téves. Egy szem - egy szem = vakság.

A mennyiség nem csap át minőségbe, mint Marx állította. Van, aki már vakon születik; ami mutatja, hogy a minőség a mennyiségtől független lényeg.

A matematikusok a világ észlelt tágulási sebességéből számították ki az általunk ismert világegyetem kezdetét és annak megfelelő korát. **Ez azonban jó esetben is csak féltudomány**, ami ellen két ellenvetésem akad:

1. Nem állítható, hogy a világ mindig ezzel a sebességgel tágult; erre nincs semmi bizonyíték. Tudománytalan kijelenteni, hogy a világban zajló folyamatok mindig egyformák voltak.

2. Nem állítható, hogy a világegyetem általunk nem ismert traktusaiban is tágul és nem stabil, vagy éppenséggel nem szűkül.

Elnéztem a lottósorsolásra használt gömböt. Benne a golyócskák a megpörgetés előtt mind a fenekén tanyáztak. Majd felemelkedtek és az eredeti helyükhöz képest elkezdtek „tágulni”, vagyis az egymás közötti távolságaik növekedtek. Azonban ez a jelenség csak igen rövid ideig tartott: lehullva ismét egymáshoz közeledtek. A tágulás csak adott pontról nézve és adott ideig jellemző.

Az ősrobbanás tézise két, eredetileg nem szándékozott pozitív következtetést enged meg, de azokkal párhuzamosan negatív elvi hiányosságokkal párosul.

Ősrobbanás és idő. Vitathatatlan tény, hogy az ősrobbanásnak volt **időpontja**: különben nem mondhatnánk ki, hogy a (ma ismert) világ kb. 13,8 milliárd éves. Mármint mint tudjuk, az időpont szétválasztja az előtte és utána lényegeket. Filozófiailag ezért semmi akadályja sincs, hogy az aktus előtti időről is beszéljünk.

Csak hogy a tudósok arról hallgatnak. A talán a testi hibái miatt túlértékelt angol csillagász (az értők sejtik kiről van szó) kijelentette: „Nem tudom és nem is érdekel, hogy mi volt az ősrobbanás előtt.” Nos ez aligha tekinthető tudományos megközelítésnek.

A témában érdekelt tudósok közlik, hogy az ősrobbanásnak volt **időtartama**. A fizikai tudomány szempontjából el lehet fogadni, hogy az olyan minimális volt, hogy nem is mérhető. (N.B.: A fizikában az idő 10^{-43} mp-en belül már nem értelmezhető.) Ez viszont nem jelentheti a filozófiai gondolkodás korlátját.

Mivel pedig vizsgálhatjuk a legeslegelső időpont előtti jelenségeket,

be kell látnunk, hogy az idő filozófiai kategóriája ÖRÖK.

Eszerint az elmélet első problémája az, hogy nem vizsgálja **mi történt az ősrobbanás előtt?** Egyáltalán mikortól fogva létezett és mit csinált az ősmag?

Most térjünk át a tér kategóriára!

Ősrobbanás és tér. Bármennyire icuri-picuri is volt az ősmag, teret igényelt, mint minden anyag. Ne firtassuk, hogy hol helyezkedett el. Viszont felvethetjük a határok kérdését, az ettől-addig dimenziók problémáját.

Mivel pedig elemezhetjük azt is, hogy mi létezett az ősmag körül,

el kell fogadnunk, hogy a tér filozófiai kategóriája ÖRÖK.

Ez azt jelenti, hogy az ősrobbanás elméletének a második problémája az, hogy **mi vette körül az ősmagot?** Nem mondhatjuk, hogy az ősmag téren kívül volt, hiszen helyet foglalt el és voltak dimenziói!

Az idő és tér természet-tudományos problémáján túl felmerülnek annál sokkal nehezebben megválaszolható kérdések.

- Tudjuk, hogy a világegyetem mint rendszer elemeit a gravitációs erő tartja össze. Viszont egyetlen tényező hova gravitál? Mi tartotta fenn az ősmagot?

- Mi váltotta ki a robbanást és miért akkor? A belső erők miért pont akkor kezdtek hatni? Egyáltalán milyen változás váltotta ki a robbanást?

És persze önként adódik a plusz egy – valójában a legelső – kérdés:

Honnan való a felrobbant eredeti ősmag?

A mások által is észlelt rések betömésére újabban kétféle kísérlet történt.

Egyesek **ősrobbanás- és világösszeomlás-sorozat**ot feltételeznek, itt el nem magyarázható módon a negatív anyaghoz, fekete lyukakhoz stb. kötött módon. Nem vitás, hogy egy ilyen elmélet ügyesen megoldaná az idő és a tér problematikáját, természetesen mindkettőt öröknek feltételezve.

Sajnos az evidens probléma egyeseket képtelen, mondhatni okkult felfogások felé hajtott. Ilyen az az új elmélet, amely szerint az ősrobbanás előtt is volt idő, csak éppen **negatív irányban**. Ez okkult sületlenség. Az idő mindig előre felé halad. Ha visszatolatunk egy kocsi-val, azzal nem jutunk vissza a múltba, nem tudjuk például meg nem történtté tenni a bekövetkezett balesetet.

Eleinte magam is szimpatizáltam az ősrobbanás elméletével, de matematika ide, matematika oda be kellett látnom, hogy az csak

igazolatlan hipotézisekre épülő gondolat-kísérlet,

amiből csak annyi igaz, hogy **mifelénk** a világegyetem tágulni **látszik**. Ezért bátran kijelentem, hogy

az ősrobbanás elfogadásához több hit szükségeltetik, mint a Teremtéséhez.

Az elmélet mindenesetre egy nagy tanulsággal szolgál:

A világ csak a nagyon alázatosak számára tárulkozik fel.

Egy magát Einstein utódjának, sőt meghaladójának kikiáltó angol szerencsétlen kijelentette, hogy az „egész világot” egyetlen matematikai képletbe tudja foglalni. Csak egy kérdést tennék fel neki és követőinek?

Milyen képlettel írható le a szerelmesek csókja?

3.6 A TEREMTETT EMBER

3.6.1 Isten képére...

A pontatlanul fogalmazó materialisták szerint a hívő emberek istent **homomorf** módon képzelik el. Ez azonban csak a többisten-hívőkre (görögök, keletiek, aztékok) igaz. Az egyisten-hívők fordítva gondolkodnak: egyik se véli úgy, hogy a végtelenül jó és bölcs Isten olyan gyarló lenne, mint mi vagyunk, földi halandók. Nem ő hasonlít az emberre, hanem mi bizakodunk abban, hogy legalább egy kicsinykét hasonlóak lehetünk hozzá.

De mennyire és miben? Erről szól a kettős emberi természet gondolatsora. Az ember **anyagból és lélekből áll**. Az előbbi élőlények esetében **testnek** nevezzük. Az utóbbi megnyilvánulásait hívjuk **szellemnek**. Az ember annyiban hasonlít más élőlényekre, hogy van teste és annyiban különbözik tőlük, hogy bár a felsőbbrendű

állatoknak is vannak szellemi jellegű megnyilvánulásai, ezek mögött nincs a lényük teljes egészét meghatározó, Istentől kapott és őrá hasonlító lélek.

A katekizmus a test és a lélek párosát a teremtestörténet alapján mutatja be. Azonban az a legendás elbeszélés erős kiegészítésre szorul.

3.6.2 A testről

Az emberi test hosszas evolúciós folyamat terméke és működésében analóg a felsőbbrendű emlősökével. Az egyén egy férfi és egy nő, a szülők testi közösségének a gyümölcse. A földi test múlandó: a halál az élet természetes vége. A földi létet a testi feltámadás követi, de a feltámadás utáni testről keveset tudunk: csak annyit, amennyit Jézus feltámadás utáni megjelenései sejtetnek velünk.

A régi felfogású katekizmussal belénk ivódott, hogy a test valami bűnös dolog, az emberi rosszság forrása. Lásd a következő szólást, ami legfeljebb féligazság

„A lélek ugyan kész, de a test gyöngé.”

A nagy bűnök, a Szentlélek elleni megbocsáthatatlanok a lélekből fakadnak. Lásd a Sátánt, akinek ugyebár nincs is teste.

A konvencionális gondolkodás szerint az égi lények tökéletesebb teremtmények, mint az ember. Ez azonban csacsiság. A teremtményeknél a tökéletesség relatív és nem abszolút jellemző: Istenhez senki se ér fel. Hozzá képest relatívan az tökéletes, aki megfelel a szándékainak, akik között nem kevés ember is akad.

Tegnap rántotthusit ettem. Egy angyal ugyan miként foghatná fel, hogy milyen finom is az?

A frivol példával csak arra akarok utalni, hogy a test nem megvetendő valami és nem lehet azt mondani, hogy alábbvaló a léleknél. Ha az lenne, akkor nem lenne értelme a test-szerinti feltámadásnak. A test és a lélek egy szükséges, Isten terveit szolgáló párosítás, amit jól tükröz a „testestől-lelkestől” fordulat.

A katekizmus egyik legvisszásabb fogalma a rosszraajló természet.

Az első emberpár bűnbeesése miatt sokan azt feltételezik, hogy az ember **rosszraajló** természetű. Ilyenkor szokták felidézni Ábel és Káin történetét, azt, hogy utóbbi megölte az előbbi, ami a rosszraajlását bizonyítja. Azonban ez az érvelés gyermekes: ha az ember általánosan rosszraajló, akkor miért nem Ábel ölte meg Káint? Megtette volna, ha lett volna rá alkalom és ürügy?

Nap-mint-nap látjuk és halljuk, hogy az emberek segítenek egymáson, ami azt mutatja, hogy az ember igenis **jórahajló** természetű. Ha mérlegre lehetne tenni a kevés rossz ember által elkövetett gonoszságokat és a mérhetetlenül sok ember által végzett apró jótetteket, szerintem a mérleg az utóbbi oldalra billenne.

Felvetődik tehát a kérdés, hogy miért akarják egyesek állandóan a másik „profil” hangsúlyozni? Bizonyára azért, mert másként nem találnak kellő magyarázatot a keresztény vallás által hirdetett **megváltás** szükségességére. Lásd a 8. fejezetet.

Egyelőre maradjunk annál a felfogásnál, miszerint az ember eredetileg jórahajló természetű volt, azonban az engedetlenség vétke által rosszraajlóvá vált és Jézus Krisztus az engedelmissége által engesztelte ki az Atyát.

Ez a gondolatmenet minden logikát nélkülöz és tarthatatlan.

- Az első emberpár nem létezett. Az áteredő bűnt pótlandó egyes teológusok kitalálták ugyan, hogy az emberiség valamikor kollektívan Isten ellen fordult (vö. bűn misztériuma, Rahner). Ez azonban nyilvánvaló csacsiság.

- Feltéve, de nem megengedve, hogy Ádám létezett
 - ő se lehetett engedetlen, ha eredetileg jórahajló természetű volt;
 - ha engedetlen lett volna, nem tudatosan tette volna, vagyis nem bűnből;
 - ami személyes lényeg és nem hárulhat az egyik emberről a másikra;
 - továbbá nem is bánhatja meg a vétkes helyett valaki más.

Most pedig álljon itt egy kis tanmese:

Jézus urunk az ölébe vett egy kisgyermeket és intette a körülállókat, hogy legyenek olyanok, mint az. Történetesen a picur pár perccel korábban játék közben alaposan fejbe verte a társát. Jézus urunk mégis példának tette anélkül, hogy a rosszhajló természetet emlegette volna.

El kell fogadni, hogy az ember testileg az állatokra hasonlít és vannak ösztönös tettei. Az emberek jóra és rosszra egyaránt hajlamosak. Amazt a jótékonykodásuk, emezt a kegyetlenségük mutatja. Szinte minden emberben van valami jó és ritka az olyan, aki „a velejéig rossz”. Végeredményben az ember inkább jó, mint rossz.

Az ember egyetlen korrigálhatatlan hibája az, hogy emberből van.

Végül illik pár szó ejteni a fajok fejlődéséről. Az evolúció ma is érvényesülő, letagadhatatlan jelenség. Gondoljunk csak arra, hogy míg például honfoglaló eleink zömök, testileg igen erős emberek voltak, addig mostani utódaik átlagmagassága jóval nagyobb, viszont a testi erejükkel nem sokan dicsekedhetnek.

3.6.3 A lélekről

Ez jóval nehezebb kérdés, mint a testté, aminek esetében csak az egyszerű és ismert valóságot kell a vallás nyelvére lefordítani.

A magyarázatot kezdjük talán a bibliai képpel: Isten az anyagból emberi alakot formált, majd lelket lehelt belé. Ennek a képnek az alapján terjedt el az a felfogás, hogy Isten minden születő embernek átadja a lelkét. Bár ezt az Írás expliciten sehol sem említi, fogadjuk el alapként, hogy minden embernek van lelke, és eszerint minden ember jelölt az üdvösségre.

Viszont ezen a tézisen belül részben anomáliák, részben kérdések merülnek fel.

Keresztség. Volt egy idő, amikor az a nézet divott, hogy csak a megkereszteltek juthatnak a mennyországba. Ezért keresztelték meg erőszakkal a spanyol hódítók az amerikai bennszülötteket, sőt öldösték le azokat, akik nem hajlottak az aktusra. Erősen kétlem, hogy az erőszakos keresztelés alanya a kényszerszertől üdvözült volna...

Ez a feltételezés azt jelentené, hogy a Krisztus előtt élt sok milliárdnyi ember mind a pokolra jutott. Ennek viszont a régi hiszekegy is ellentmond. A „szálla alá poklokra” kitétel a tisztítótüzre utal és mögötte az áll, hogy Urunk elsőként az ottaniakkal közölte a megváltottságuk örömhírét. Ergo a keresztség az üdvözülésnek igen hasznos, de nem kizárólagos feltétele.

Ennél sokkal komolyabb kérdések maradnak megválaszolatlanul.

Mikor születik a lélek? Erre a vallástan által adott standard válasz az, hogy a test fogantatásakor. Csakhogy azzal kapcsolatban is felmerül pár probléma:

- Mi a helyzet az egypetējű ikrekkel? Bár a szólás szerint a lelkük is egy, az csak fordulat. Az emberi lélek személyes, tehát az egypetējű ikreknek külön lelke van. Ez azonban csak az önálló testi lényeg után születhet.
- Olykor a sziámi ikrek egyike csak testkezdemény marad, ami hamarosan elpusztul. Van-e az ilyennek is lelke és ha igen, mi annak a sorsa?

A felvetés általánosan az, hogy ha a magzat egy korai életszakaszban elpusztul, akkor van-e értelme, hogy lelket kapjon? Mi lehet egy ilyen, önálló működésre nem képes lélek sorsa? A párórásan megszűnő lélek helyett az tűnik logikusnak, hogy

az ember akkor kapja a lelkét, amikor már önálló szellemi megnyilvánulásra képes.

Mivel viszont ennek az idejét egyelőre nem tudjuk a testi fejlődés adott fázisához kötni, a kérdés nyitva marad – a következményeivel együtt.

Halhatatlan-e a lélek? Klerikus barátaim és a katekizmus szerint egyértelműen az, mert úgymond a lélek halála nem fér össze isteni eredetével. Csakhogy:

- A pokol sokkal méltatlanabb végzet, mint a megsemmisülés. A rosszangyalok örök kárhozatra ítéltettek, ami Isten lelkéhez méltatlanabb, mint a pusztulás.
- A Szentírásban több kitétel is impliciten állítja, hogy **nem minden ember támad fel**. A katekizmus „elfeledkezik” a fel nem támadók lelkéről.
- Az elvetélt magzat lelke nem kerülhet az utolsó ítélet hatálya alá, hisz’ nincs mit megítélni rajta. Egyetlen logikus sorsa, hogy visszakerül Istenhez.
- Az üdvösség és a kárhozat a jó, illetve rossz tettek következménye. Azonban igen tág azoknak a köre, akik Istenhez való viszonyukat tekintve nem voltak se jók, se rosszak. Mondjuk már csak azért sem, mert nem is hallottak róla.

Úgy tűnik, hogy az üdvösséggel kapcsolatos nézetek ellentmondásosak:

Az azték főpap halomra gyilkolászta az áldozatait. Ezt a legjobb hiszemben, a saját vallási nézete szerint tette. Áldozatai közül sok volt az olyan jó ember, aki bár nem is ismerte a mennyei Atyát, tetteivel teljesítette az akaratát.

Az egyik pap ismerősöm szerint ők mindnyájan elkárhoznak, mert nem voltak megkeresztelve. A másik szerint viszont mindnyájan üdvözülnek, mivel nem tudva és akarva vétkeztek.

Én egyik felfogást se tartom logikusnak. Szerintem az Atyát nem ismerő jók üdvözülnek, de az őt nem ismerő rosszak a tudatlanságuk miatt nem kárhoznak el. Mindezt bővebben a 9.4 pontban fejtem ki.

3.7 A VILÁG EREDETE - ÖSSZEFOGLALÁS

Az **ősrobbanás materialista** elmélete nem teljes világnézet, amennyiben nem ad korrekt magyarázatot az idő és a tér fogalmaira, továbbá az okokra és a célokra. Arra, hogy mi, mikor, hol hogyan és miért történt az esemény előtt?

A **dialektikus materializmus** filozófiai szempontból logikailag teljes világnézet, amely szerint az anyagi világ térben és időben örök. Ezért vele kapcsolatban nincs szükség a tér, az idő, az ok és a cél magyarázatára.

Az **egyistenhit** filozófiailag szintén kerek világnézet, amelynek az elemei – az időt és a teret is közéjük értve – logikus rendszert alkotnak.

Szemben a materializmussal, az egyistenhit nem zárja ki, hogy térben és időben az általunk ismerten kívül más nem végtelen fizikai világegyetemek is létezzenek.

A világ keletkezésének **az okára és céljára** csak az istenhit ad magyarázatot a biblia szerint. A materialisták nem ismernek sem okot, sem célt.

Ugyanakkor a keletkezés technikai **módjában** a tudomány illetékes, annak magyarázatát ne az Írásban keressük.

A tiszta anyaghit és a tiszta istenhit filozófiailag egyenrangú. Más tekintetben viszont **az anyaghívők és az istenhívők világa gyökeresen eltér egymástól.**

Az anyagi világban nincs helye a nagybetűs Reménynek és Szeretetnek.

A tézisnek és következményeinek a kifejtése már a következő fejezetekre tartozik.

4. MEGISMERHETŐ-E A VILÁG?

Gondolatok a reményről

4.1 A NAGYBETŰS REMÉNY

A fejezetcímbe feltett kérdésre a legelső válasz természetesen **NEM**, hiszen a világ időben és térben végtelenül nagy. Az ismeretek tárháza olyan irgalmatlanul hatalmas, hogy befogadására még az emberiség mindenkori egésze sem lehet képes.

Gondoljunk csak arra, hogy egyetlen űrprojekten vagy összetett számítógépes rendszeren emberek tízezrei dolgoznak anélkül, hogy közülük **bárki** is átlátná az egészet.

Ezért a felvetést közelebb kell hozni az egyénhez. A tág elvek helyett bizonyára mindenkit az érdekel, hogy ő személyesen

*megismerheti-e a világot annyira, hogy az számára élhető legyen,
másképpen szólva, hogy elérhesse benne a céljait.*

A reménynek három síkja van.

Hétköznapi bizakodás. Életünk kisebb-nagyobb **reménykedésekkel** telik. Bízok benne, hogy megmarad az állásom. Remélem, hogy gyermekem születik. Jó lenne, ha nyernék a lottón. Ezek csak vágyak, óhajok, amelyeknél igen nagy a beteljesületlenség, a csalódás valószínűsége (vö. csalfa, vak remény).

Várákózó reménység. Minden ember szeretne bízni abban, hogy az egész földi **életének van értelme**, amire rátalál és amit kiteljesít. Életünk nem más, mint egy nagy-nagy várákózás, amit abban a reménységben szeretnénk eltölteni, amit a „nem éltem hiába” fordulattal szokás kifejezni.

Földön túli remény. Az anyaghívő úgy tartja, hogy a halálával **mindenestül** elmúlik. Reménye nem mutat túl a földi létén, ezért abban kell boldogulnia. Ez sokak erkölcsének a romlását okozhatja, hiszen nincs mit veszíteniük.

Vele szemben a hívő reménye a földön túli létre, az üdvösségre irányul, amely a teljes lényére, a **testére és a lelkére** egyaránt vonatkozik. Tennie kell azért, a jóra kell törekednie, hogy az üdvösség lehetőségét el ne veszítse.

A nagybetűs Remény tárgya maga az Isten, a hozzá való eljutás.

4.2 A REMÉNY ALAPJA ÉS HAJTÓEREJE

A remény tápláléka. A materialista reményének **nincs alapja**. A tudomány nem kecsegteti evilági boldogsággal. Persze bízhat mondjuk abban, hogy előbb-utóbb felfedezik a rák ellenszerét, ámde ez egy mai daganatos beteg állapotán aligha segít és nem alapozhatja meg a bizakodását.

A hívő reménységét az **örömhír táplálja**. A benne rejlő kinyilatkoztatás lényege az, hogy az ember nem haszontalan teremtmény, hanem Istennek célja van vele. Az ember eljuthat az örök életre, mi több: már a földi életében is részese lehet Isten országának, vagyis élete már itt teljes értékű lehet.

A remény és reménytelenség miatt szemléli a hívő és a hitetlen annyira eltérő módon az élet értékét és a földi életet erőszakkal lezáró aktív eutanáziát. Két példa jut az eszembe.

A pozitív példa az amerikai leányzó, Joni. Fejest ugrott a tengerbe, kőbe ütközött, negyedik csigolya alatti gerinctörés, nyaktól lefelé teljes bénulás, majd kicsinyke javulást követően tolszék éltfogytiglan. Fennmaradó évei során szenvedő emberek tízezreinek adta vissza a hitét és a reményét a saját óriási hite, reménye és szeretete által.

A negatív esetet a „Million dollar baby” szolgáltatta. Egy fekete amerikai bokszolónő nagy tehetség volt, de bénultan végezte. A mű nyelvezete hihetetlenül mocskos: csak azért nem tettem le, mert kerestem benne a katarzist. Nem találtam. Sok-sok önsajnálát után a lány eutanáziára kérte az edzőjét, aki a haszontalan életet egy értelmetlen halállal zárta le.

A remény motorja. Ha a világ *anyagi lényegű*, akkor benne az ember csak megtúrt jövevény. A megismerésnek nincs igazán nagy szerepe, mert akár ismerjük a világot a tudományok által, akár nem, az egyéni élet csak apró mozzanataiban válhat jobba a tudás által. A vég adott, addig pedig a véletlen fogja eldönteni, hogy milyen lesz a sorsunk.

Ha a világot **Isten** teremtette, akkor az ember abban nem véletlenszerű alkotás, hanem a Mindenható gyermeke, akinek hihet, aki által remélhet, akire úgy nézhet, mint szerető Atyára, aki megismerhető a kinyilatkoztatás által. Akármilyen látszólag véletlenszerű hatások is érik az embert, ha a földi életét nem is, az Isten felé vezető végső sorsát maga is befolyásolhatja.

Itt a reménnyel kapcsolatos két téves felfogásra kell felhívnom a figyelmet.

A kvékerek és az eleve elrendeltség tanában hívők nem ismerik a szerető Atyát. Az előbbiek neve onnan van, hogy a fizikai remegésig félték Isten haragjától. Az utóbbi tan azt hirdeti, hogy Isten mindenkinek előre elhatározta a sorsát, aminek be kell teljesülnie.

Az ilyen „isten” nem szereti a teremtményeit, kénye-kedve szerint adja vagy tagadja meg a hitet tőlük, de végül csak a hívőt üdvözíti, tehát mindenki a tehetetlen bábja. A reménytelenségnek ez az „istene” nem létezik: csak a beteg emberi agy szüleménye.

Testből és lélekből álló lények vagyunk. Az aszkétától és mazochistától eltekintve mindenkinek szüksége van a normális *fizikai* megélhetésre. Ezt pedig az *anyagi* világ ismerete segítheti elő, így tehát nem nélkülözhetjük a tudományt és annak eredményeit.

Ugyanakkor minden öntudatos embernek vannak a megélhetően túli céljai. Ezek *szellemi* természetűek és a *lelki* élethez tartoznak. A lélek fenntartásához szükséges ismereteket a hívő a kinyilatkoztatásból nyeri. Céljai túlmutatnak az anyagi világon a transzcendens szellemi világ felé. Ezért számára a kérdés egy még fontosabb felvetéssel egészül ki. Nevezetesen:

Megismerheti-e Istent annyira, hogy eljuthasson hozzá?

Végülis a hívő embernek több megismerési feladata van, mint a hitre nem talált társának – és ezt a többletfeladatot csak segédletekkel tudja megoldani. Lásd a 4.4 pontot. Előtte azonban ki kell térnem az ismeret természetére.

4.3 AZ ISMERET MENNYISÉGE ÉS MINŐSÉGE

Az ember már az anyaméhben tanul, mihelyst lélekkel rendelkezik. Később tanulunk a szüleinktől, a környezetünktől és az iskolában.

Az anyagi világ megismerésére szolgáló eszközök az idők során változnak. Bár használatukat és hasznukat mindenki ismeri, a legutóbbi időkben ezen a téren igen jelentős változás következett be.

A világ furcsa módon babrál ki velünk: nem megtagadja az ismereteket, hanem annyira felpumpálja, hogy belefutunk. Egyre nehezebben jutunk „minőségi” – vagyis a valóságnak megfelelő, általunk érthető és nekünk szóló – információkhoz.

Amikor kiderült, hogy egy vérátömlesztéssel megkaptam a hepatitisz C-t, a netre kattantam. Három közlés négyféle véleményt mondott róla. Például az egyik szerint a kór fertőző, de könnyen gyógyul, a másik szerint nem ragályos, de sokáig eltarthat.

A legnagyobb baj az, hogy a cél szerepét egyre inkább az eszköz veszi át. A mai öncélú mobilizgatás és interneteztetés nemcsak önmagában káros, hanem azért is, mert elveszi az időt a sokkal fontosabb ismereti forrásoktól és módszerektől.

Mengyelejev egyik tanítványa állandóan a laboratóriumban tüsténkedett. Végül a tudós ráförmedt: „Édes fiam, ha maga állandóan dolgozik, akkor mikor gondolkodik?” Vajon hány mai fiatalnak tehetnének fel a kérdést: „Ha állandóan a neten lógsz, akkor...?”

Mindaz az ismeret, ami a médiából, az internetről és más forrásból eljut hozzánk csak megemésztendő **adat**. Az ismeretek mennyisége és minősége nem áll arányban az emberi lét időtartamával. Ezért a mai embernek sokkal jobban kellene válogatnia az adatok között, hogy azok tudatos értelmezésével, a saját maga számára értékes **információkhoz** jusson a gondolkodás által.

4.4 A MEGISMERÉS MÓDSZEREI ÉS FORRÁSAI

Volt egy korszak amelyben sokan úgy vélték, hogy a megismerés egyetlen biztos módszere a **tudomány** akkor is, ha a tévedései nem ritkák és a tudás fejlődésének az útja igencsak kanyargós. A megismerés forrása az anyagi világ, amelynek az üzeneteit az emberi agy fogadja be tapasztalás, kísérletezés, gondolkodás által.

A megismerésnek ez a régi, mechanikus felfogása mára már változóban van és a tudomány kezdi befogadni a vallás rég bevett megismerési módszereit.

A nagy görög filozófus, Platón tagadta, hogy a világ megismerhető, ezért tartják őt az agnosztikusok atyjának.

A platóni **idea** a valóságos dolgok közös képe, informatikai kifejezéssel élve: típusa, modellje. Te is, én is emberek vagyunk és az ember egyedítpushoz, ideához tartozunk. Azonban ez az idea a valóságban nem létezik, mert nincs olyan „ideális” ember, aki az „embernek lenni” lényegnek valamennyi vonását teljességgel bírhatná.

Szent Pál részben innen kölcsönözte a „tükör által homályosan” kitételét, aminek veleje az, hogy Istent csak korláatosan és nem közvetlenül, hanem a közléseiből és hatásaiból ismerhetjük meg. Isten nem rejtőzik el előlünk, de végtelensége miatt a látásáig csak halvány fogalmaink lehetnek róla.

Az alázatos tudósok eljutottak oda, hogy hasonlóan valljanak az anyagi világról, amely csak homályosan és közvetett módon ismerhető meg. Ezt már a korábban említett bizonytalansági reláció is sejtette. Ma pedig egyre szélesebb körben vetik be a **mesterséges intelligenciát**, ami a megismerés új módszerét jelenti. Például:

A felhők mögött van egy árnykép. Vajon mit rejthet? A modellek alapján leginkább az F18-as ideájához, modelljéhez hasonlít, tehát feltételezhető, hogy egy amerikai harci repülőgép.

Természetesen az MI-t is a hadtudósok fejlesztették ki. És persze mint minden felkapott részmodszerral teszik, a laikusok és féltudósok olyasmire is ráfognak, hogy MI, amihez az égadta világon semmi köze sincsen.

Ez a megismerési módszer három lépésből áll:

- az észlelt jelenség rendszerhez kötése
- a lehetséges találatok halmazának a megállapítása
- a legvalószínűbb találkozás meghatározása és a megfelelő találat kiválasztása

Mivel mindhárom lépés hibáknak kitett, az MI az ellenkező híresztelések dacára ma még csak gyerekcipőben jár. Lásd például a nyelvi fordítók gyerekbetegségeit.

Ma már nemcsak a közvetlenül kapott ismereteket, hanem a **mesterséges intelligencia** segítségével közvetve nyert tudást is tényként ismerjük el, vagyis a következtetésnek ezt a módját tudományosnak tartjuk.

Ezek után a kérdésem egyszerű. Ha valaki az általa észlelt jeleket a **természetes intelligenciájával** dekódolja és értelmezi, az vajon miért nem jelent ugyanolyan értékű tudást, mint az előbbi?

Gondoljunk vissza a csodára és arra, hogy az emberi élet jelenléte a Földön nem az „objektív véletlen” műve, hanem csodaként kell elkönyvelni. Vannak emberek, akik az ilyen jelek mögött okot keresnek és azt Istenben találják meg.

A megismerés hatékony módja az elgondolkodás, az **elmélkedés** a jelekről. Ezért olyan fontosak a hit gyarapodása szempontjából az elmélkedő lelki gyakorlatok.

A megismerésnek erről a lehetőségéről pont azok feledkeznek meg, akik a meditáció egyéb, világi módszereinek – taj-csi, jóga, agykontrol stb. – a feltétlen hívei.

Az ateista se gondolhatja, hogy a világ csak ésszel, tudományos úton, módszeres gondolkodással tárható fel, hiszen léteznek olyan nagy találmányok, amelyek csak a ráérzésnek, egy villámszerű meglátásnak köszönhetők.

Van egy csodás bakelitem, amely az angol slágerlista 1950-1975 közötti legnagyobb dalait őrzi három korongon. Idézet az „I believe” (Hiszek) című számból:

„Everytime I **hear** a newborn baby cry or **touch** a lip or **see** the sky, I believe...” (Amikor csak hallok egy újszülött sírását, érintek egy ajkat vagy az égre nézek – hiszek.)

A hívő ember nemcsak az elméjével képes befogadni Istent, hanem meg is érzi mint te vagy én kisgyermekként, amikor előtött bennünket az az Isten iránti meleg érzés, amihez talán csak az ifjúkori tiszta szerelem hasonlítható.

Végül felhívom a figyelmet a megismerés egyik igen fontos módszerére. **A tanítás nem egyirányú közlés, hanem kétirányú kommunikáció.**

Sajnos a magyar iskolákban a gyerekek alig kérdeznek. A konferenciák magyar hallgatósága se sokkal többet. Bezzeg odaát, Amerikában ...

Az anyaghívő és a világ. Az anyagi világ nem néma, de süket. Sok mindent közöl velünk, ha a tudomány hallócsövével figyelünk rá. Azonban nincs mód arra, hogy visszabeszéljünk hozzá és meghallgasson minket.

Kisgyermek koromban a szép hangú néninek visszabeszéltem a Standard rádióba. Sajnos sohasem válaszolt nekem.

Az anyaghívő kommunikációja egyirányú: nincs partnere, aki meghallgassa.

Az istenhívő és a túlvilág. A Teremtő szeretettel közelíti meg a teremtményeit. Divatos szóval élve: kommunikálni akar velük.

Az istenhit a hívőnek nem saját érdeme: ajándéku kapta Istentől. Azonban ne feledjük, hogy a kezdeményezés lehet a mi oldalunkon is. Ha egy hitetlen tartósan imádkozik az általa még nem is ismerthez, megkaphatja a hit ajándékát. Kérdezetek és választ kaptok!

Az istenhívő kommunikációja az imádság által kétirányú. Ha az ima elmélyült, akkor az elmélkedés által új ismereteket adhat a partnerünkről.

A kegyelemről. A hívő reménysége azért lehet megalapozottabb a hitetlenénél, mert egy különleges segédeszköz áll a rendelkezésére, ami összefügg a 2.3.3 alpontban tárgyalt szabadakarattal és lelkiismerettel. Ez a segédlet a **kegyelem**.

Az irgalom vasárnapján hallhattuk, hogy Isten ráragyogtatja a napját jóra és rosszra egyaránt. Annyi az eltérés, hogy a jót a kegyelmeivel is megerősíti. Ezekre rá kell szolgálni és kérni kell őket. Ámde a látszathívő sajnos dőlyfős:

Nagy László írja: „Nekem a kérés nagy szégyen, adjon akkor is, ha nem kérem!” Ez a kitétel nem szellemes, hanem sajnálatos. Ugyanis elárulja, hogy a költő nem szerető Atyát lát Istenben, hanem egy őt kiszolgálni köteles valakit.

A kegyelem legfontosabb forrásai az imádság mellett a **szentségek**, amelyekről majd a 11. fejezetben lesz szó.

4.5 A MODERN TUDOMÁNY ÉS A REMÉNY

Figyeljük csak meg a megismerés nagy fordulatait, amelyek követni látszanak a filozófiában alkalmazott tézis-antitézis-szintézis hármas fejlődési logikáját!

1. fázis. Egykor az ember azt hitte, hogy a Föld a világegyetem központja. Félte az Istent, de ugyanakkor bízott is abban, hogy eljuthat hozzá. Az anyagi világ nagy része érthetetlen volt a számára, így az azon túlihoz fordult a reményért, hogy az élete nem értelmetlen.

2. fázis. A „felvilágosult” ember erősen túlértékelte a saját képességeit, ennek megfelelően a világon belüli szerepét, és elfordult Istentől. Az utóbbi párszáz évben a tudományt emelte oltárra. Nem vette észre, hogy már senki se láthatja át az egész világot, senki se lehet enciklopédista, és így azon a bizonyos oltáron a tudás helyet cserélt az istenként tisztelt véletlennel.

A mai ember arányosan kevesebbet ismer a világból, mint a régi. Bár a tudása igen sokat gyarapodott, a rejtett dolgok halmaza még jobban bővült és az ismeretlen horizontja exponenciálisan kitágul(t).

3. fázis. A középkorban az ember csak érezte, hogy milyen hihetetlenül kicsi, ma viszont már tudja is. Ezért lassan-lassan visszatér az elveszített szerénysége. Újra a maga helyén találja magát, és ezért talán előbb-utóbb fogékonyabb lesz egy nála hatalmasabb szellem befogadására.

Összefoglalóan a tudomány és a reménnyel párosult hit lassan közeledni látszik egymáshoz. Mert most már kezdjük megérteni a szabályt, miszerint

***az ember nem létezhet remény nélkül,
viszont a remény nem létezhet hit nélkül.***

Akad jó pár tudós, aki az ősrobbanás tézisének a hatására vált (újra) hívővé. Nem várható el az (egyelőre) Isten nélkül élőkötől, hogy kövessék a példájukat, de barátilag elárulom nekik, hogy ugyancsak biztató, reménnyel elteltető érzés a tudat, hogy az égre tekinthetek és a sok-sok milliárdnyi csillagban lelkileg megláthatom a világ végtelen szellemét és Atyának szólíthatom.

5. MILYEN TERMÉSZETŰ A VILÁG?

Gondolatok a szeretetről

5.1 HÁROM MEGKÖZELÍTÉS

A jóság és rossziaság fogalma filozófiai síkon az **erkölcsi minőségre** vonatkozik.

Nem tudom már, hogy ki mondta: „Ez a világ a létező világok legjobbika”. Azt se tudom, hogy igaza van-e, de őszintén szólva ez a létezési **technikai minőség** nem is foglalkoztat, mert nincs köze a hithez. Kit érdekel, hogy a nyolclábú pók miért praktikusabb, mint a hét- vagy kilenclábú?

A teremtés során Isten kijelentette, hogy amit teremtett az jó, csak sajnos a biblia nem igazít el azt illetően, hogy milyen szempontból az. A szöveg környezetéből azonban úgy tűnik, hogy a technikai minőségre, az **élhetőségre** gondolt.

A kisebb-nagyobb bajokat is beleértve földi világunk élhető, sőt, szerintem az élet kimondottan szép. Természetesen történnek tragédiák is, amelyek egyesek számára megkérdőjelezzik az élet szépségét, de nagy átlagban az élet még a halál tudatában is jó dolog.

Nagyon kevesen gondolják komolyan, amikor azt mondják: jobb lett volna meg se születnem. Aki ellenkező véleményen van, annak elmondom, hogy a Marczibányi téri fogyatékosotthon mellett lakom. Egy fiú-lány kerekas-duóval párszor boccsáztunk (a pétanque olasz neve). És többször láttam, hogy egy végtagok nélküli ifjanc vidáman udvarolt egy meglehetősen vonzó fiatal hölgynek.

Amikor megégtem és rengetegszer műtöttek, erre a srácra gondoltam és abbahagytam a nyafogást. Lásd a szenvedésről szóló 6. fejezetet, de itt is elmondhatom, hogy sohasem lehet tudni, hogy a szenvedés mire jó. „Jó az attól még, hogy rossz...” (M. Ilácska).

Végeredményben mindenkinek akadnak pillanatai, amelyekben kvázi boldog és úgy gondolja, hogy élni lehet, élni érdemes.

A vallás rendszerében a fizikai élhetőség marginálisan vetődik fel, mert vannak, akik aktuális létproblémáik miatt Istent káromolják. Azonban vallási aspektusból

a jó az erény, a rossz a bűn szinonimája.

A fejezetcím kérdése ezért úgy is érthető, hogy **mi uralkodik a földön: az erény vagy a bűn?** Az emberek háromféle választ adnak a kérdésre.

- **Erkölcsi nihilizmus.** A jó és a rossz szellemi lényeg, ezért a materialisták számára nem is létezik: a világnak nincs erkölcsi természete. A jó és a rossz relatív emberi fogalmak, amelyek a mindenkorai társadalmi törvények szerint értendők. Ebből következően „vétkezz nyugodtan, csak el ne kapjanak...!”
- **Erkölcsi dualizmus.** A világban van jó is, meg rossz is. Egymással birkózva egyik se bír a másikkal, mert a jó és a rossz princípiuma, mondhatni „istene” egyenrangú. Az A. függelékben fejtettem ki, hogy ez a nézet nonszensz és valójában a materializmus egyik álcázott formája.
- **Erkölcsi abszolutizmus.** A világban van jó is, meg rossz is. Azonban nem az evilági jó és rossz határozza meg az ember sorsát, hanem az evilágon túlinak a természete. Mivel pedig a világot teremtő Isten jó, a világ is szükségszerűen az kell, hogy legyen. A mű nem lehet más természetű, mint az alkotója.

5.2 A MINŐSÉGEK ASSZIMETRIÁJA

Az emberek fontos szervei és tagjai párokat alkotnak. Van két vesénk és két lábunk, de a szívünknek és agyunknak is van jobb és bal fele. Talán ez a párosság az oka annak, hogy mi emberek hajlamosak vagyunk a látszólag ellentétes dolgokat egyenértékűeknek tekinteni.

Mi tagadás, az emberek nem szeretik a „rendetlen” dolgokat, amelyek viszont a tudományos élet nélkülözhetetlen részei.

Semmit se konyítok a görbült tér elméletéhez, ami nekem olyan „rendetlennek” tűnik. Tudom, hogy Bolyai munkájának eredményeként az euklideszi geometriát követte úgy, hogy nélküle egy úrhajt se tudnánk a Holdra küldeni. A régi geometriai rendszer továbbra is érvényes, csak éppen beágyazódik egy magasabb szintű, összetettebb rendszerbe.

Ugyanakkor a művészvilág éppenséggel a rendetlenség, az asszimetria híve.

Az Omega egyik dalában szerepel a „legszebb női arc” kifejezés. Azonban a legszebb nem a legformásabbat, a hibátlanat jelenti. Valakinek a fitos orr tetszik, másnak a huncutka stb. Szóval egészen jó a mi kis világunk, mert nem lenne egészséges, ha mindenkinek ugyanaz tetszene, ha benne minden elrendezett lenne.

Végeredményben arról van szó, hogy a világ jelenségei **nem szimmetrikusak** és a látszólagos ellentétpárok a valóságban nem azok. Az igaznak nem mindig a hamis, a jónak nem feltétlenül a rossz, a feketének nem a fehér az ellentéte.

Mondanivalóm kifejtéséhez egy számítógépes példát fogok alkalmazni, ami kicsit összetett és ezért türelmet kérek. Talán nem is lesz olyan nehéz és talán még lehet is tanulni belőle valamit.

A számítógépeken a színeket, amelyek minőségek, mennyiségekkel fejezzük ki. Az egyik rendszerben a piros (red), a zöld (green) és a kék (blue) alapszínek eltérő mennyiségeiből keverhetők ki az egyéb (barna, sárga stb.) színek. A fehér értéke RGB (255,255,255) – mindhárom alapszín a maximumot veszi fel, a feketéé pedig RGB (0,0,0) – egyik alapszín sincs jelen. Az abszolút piros értéke RGB (255,0,0) stb.

A rengeteg **mennyiségi** lehetőség ($256 \cdot 256 \cdot 256 = 16.777.216$) alapján véve csak három lényegi **minőséget** takar. Ehhez azt kell tudni, hogy **a szín nem más, mint a fény adott módon való megjelenése**, amint legszebben a szivárványon a fénytörés által láthatjuk. A három minőség az alábbi:

- A **fehér** minden szín összessége, az abszolút fény.
- A **fekete** a fény teljes hiánya, a végtelen sötétség.
- Voltaképpen csak az egyéb színek **színesek** relatív fényként.

A példa jól megvilágítja a világ erkölcsi természetének az asszimetriáját.

5.3 NÉGYFÉLE ERKÖLCSI ÁLLAPOT

A jó és a rossz fogalmakat itt csak erkölcsi értelemben használom, tehát például a jó kávé, az élvezetes napfény, a rossz matekjegy és a pocsék közlekedés kívül esik a mondanivalón.

Az erkölcsi minőségnek két szemlélete és két értéke van. A két szemléleti sík az abszolút és a relatív. A két érték a jó és a rossz. A kombinatorika elemi törvényei szerint a kétszer két értéknek négyet kellene kiadnia így:

abszolút Jó
abszolút Rossz

relatív jó
relatív rossz

(Figyelmeztetek a nyelvtani szabályra: ha valami egyedüli lényeg, a fogalmát tulajdonnévvel fejezzük ki és ezért nagy kezdőbetűvel írjuk!)

És most következik a meglepetés: a négy közül az egyik nem is létezik! Ez első olvasatra furcsa, de mindjárt megmagyarázom.

A fehér a tökéletes fény, Isten az abszolút Jó. Ezzel szemben amint a fekete a fénytelenességgel, úgy a jó teljes hiánya az abszolút Rosszal azonos. Pontosabban szólva lenne, mert **abszolút Rossz nem létezik!** Akármerre is nézünk a világban, mindenütt tapasztalhatunk jót, fény csillan fel itt is, ott is, ezért logikailag teljesen kizárt a teljes sötétség, a végtelen Rossz.

Persze a kissé figyelmetlenek felvethetik, hogy a világban sok viszonylagos rossz van, tehát ha az abszolút Rossz kizárja a relatív jót, akkor miként engedheti meg az abszolút Jó a relatív rosszat?

Ők még mindig azt gondolják, hogy a világ szimmetrikus, bár nem az. Márcsak azért sem, mert Isten és az ember nem ugyanazon a síkon létezik.

Az evilágbeli – azaz relatív – rossz létezése törvényszerű.

Isten minden teremtménye „rossz” abban az értelemben, hogy nem érhet fel az alkotójához, nem lehet tökéletes. Talán ezért biztatott minket azzal, hogy minden alkotásáról kijelentette, hogy „jó”: jó, abban az értelemben, hogy neki megfelel.

Ezzel eljutottunk a mondanivalónk feléhez. Bizonyos, hogy ez a világ erkölcsi értelemben nem abszolút rossz, mert van benne rengeteg jó is. Egyéni szinten pedig reményt adhat nekünk, hogy Isten tudatában van a mi emberi tökéletlenségünknek és nem várja el tőlünk, hogy olyanok legyünk mint a kisangyalok. Nemcsak az a jó, aki élete minden percében az, hanem az, aki törekszik a jóságra, **jó akar lenni.** Lásd az erkölcsről és a bűnről korábban elmondottakat: Isten nem a gyarló tetteket, hanem az emelkedett lelkeket értékeli a teremtményeiben.

5.4 A VILÁG EREDETE ÉS A SZERETET

Evidens, hogy a világ eredetéről alkotott nézetünk befolyásolja azt, hogy miként gondolkodunk a szeretetről.

Materialisták. Tagadják, hogy a világnak van saját magán kívüli oka. Benne az ember a kozmosz véletlen szüleménye. A jó és a rossz, az erkölcs és az erkölcstelen az ember találmányaként térben és időben változó. Az ember csak apró pontocska a világban, aki csak embertársaira támaszkodhatna. Ámde sokan nem szeretettel viseltetnek iránta, hanem vetélytársai a túlélésben. A szeretet a jók tulajdonsága, a jók viszont gyengék, tehát a földön a rosszaknak áll a zászló.

Deisták. Felfogásuk lényege az, hogy Isten ugyan létezik, meg is teremtette a világot, de teljesen magára hagyta és nem törődik vele (lásd az A. függelékét).

Mindig voltak, akik a világot uraló törvények láttán elismerik, hogy egy hatalmas szellemi lény teremtette, de adott okok miatt fenntartásai akadtak vele szemben. Darwin, Einstein, Voltaire – hogy csak pár ismert gondolkodót említsek – eleinte istenhívő volt. Darwin a lánya halála miatt, Voltaire egyes visszás egyházi jelenségek miatt fordult el a hitétől, Einstein pedig ezt nem is tette: csak híresztelik róla, merthogy egy ilyen nagy tudós mégse...

A deizmus tarthatatlan ellentmondást takar. A világ teremtése mindenhatóságot, tökéletességet – szentséget feltételez. Mármost aligha sorolható ebbe a kategóriába az öncélú teremtés. Az egyenlő a gonoszossággal, ami a tökéletességnek az abszolút ellentéte, mondhatni antiszentség.

A deizmus az erkölcsi dualizmussal kéz-a-kézben halad. Megtapasztalván a rosszat, a deista úgy érzékeli, hogy a világ erkölcsileg rossz. Viszont mivel őt is éri jó, a jóság létét sem tagadhatja. Ergo a mindenkori hangulata, az aktuális helyzete szerint helyezi a rosszat a jó elébe, vagy éppen fordítva.

A többistenhívők alapján véve erkölcsi dualisták. Lásd a keleti vallásokban az embereket felkaroló és az őket elnyomó istenségeket. A görög istenségek ezt szeszélyeik szerint teszik.

Egyistenhívők. Tartok attól, hogy az egyistenhit sem záloga a világ jóságába vetett bizalomnak. Néhány vallás arra épül, hogy a teremtő Isten **békétlen** (ti. a harcosokat jutalmazza), illetve **bosszúálló** (megtorolja az őt ért sérelmeket). Volt egy korszak, amikor a vallást a rossz értelemben vett **istenfélelem** uralta.

A zsidó-keresztény szemléletvilágnak van egy félreértett pontja. Egyesek félremagyarázva az Ó- és Újszövetség viszonyát azt hirdetik, hogy Isten viszonya az emberekhez az utóbbival változott meg: a haragvó Mindenhatóból az új szövetséggel vált szerető Atyává.

Ez súlyos tévedés: Isten természete változatlan. Az Újszövetség nem azt, hanem az ember lehetőségeit, szemléletmódját, Istenhez való viszonyát változtatta meg.

Istent a végtelen szeretete arra készítette, hogy megossza magát másokkal, vagyis teremtsen olyan lényeket, amelyek megértik és utánozni képesek őt. Amikor azt mondjuk, hogy Isten a saját képére alkotta az embert, azon két dolgot értünk: **az ember maga is teremteni és szeretni akar**. Ez egybevág Isten kettős parancsával, amely a világ tökéletesítésére és a szeretet megsokszorozására szólít fel bennünket.

5.5 A SZERETET TERMÉSZETE

A szeretet parancsát (szinte) mindenki ismeri:

Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!

Ez teljesen világos felszólítás, egyesek mégsem akarják megérteni.

Egyik ismerősöm azzal a kérdéssel akart provokálni, hogy lehet-e parancsra szeretni. Közben úgy tett, mintha istenhívő lenne...

Bár egy-egy nyelvben kevesebb szó van rá, a szeretet szó három fogalmat takar:

- Testi szerelem (érzéki vonzódás, görögül eros).
- Lelki vonzalom (családi-baráti szeretet, latinul amor).
- Gondoskodás (szerető törődés, latinul charitas).

A szeretet parancsa a harmadik jelentéssel kapcsolatos. A gondoskodó szeretet értelmét mindenki számára megvilágítja az irgalmas szamaritánus példabeszéde és megmagyarázza a sokak által fel nem fogható **ellenség-szeretet** lényegét is.

Persze a lényeg egyetlen mondatban is kifejezhető:

„Szeressétek egymást, ahogyan a mennyei Atya szeret titeket.”

Mint már idéztem: „Isten ráragyogtatja a napját jóra és rosszra egyaránt”. Vagyis szereti minden teremtményét, még az ellenségét is, még annak is mindig ugyanazt az esélyt adja, mint a hozzá ragaszkodónak.

5.6 A KARDINÁLIS KÉRDÉSEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Az eddigiek alapján talán sikerült megértenünk két dolgot. Egyrészt azt, hogy a kardinális kérdések egymással szorosan összefüggnek. Másrészt azt, hogy bár az anyag- és az istenhit egyaránt logikus, az ember számára mégsem egyenértékes.

- A világ végső lényegének a megértéséhez a tudomány nem elegendő: ahhoz **hitre** van szükség: anyaghitre vagy istenhitre. Az ateista se tud többet a világ eredetéről és folyásáról, mint a hívő. Ő a véletlenben hisz. Vele szemben a hívő a Mindenható szavára hallgat, a szerető Atyának hisz.
- A hitbeli eltérés meghatározza az élet minőségét. Az ateista **reménye** csak a földi lét dolgaira vonatkozó bizakodás, mert a végtelen világ nem nyílik meg előtte. Ezzel szemben a hívő reménysége a földi életén túlmutat és már a földön is az isteni gondviselés erősíti.
- Minden ember képes bizonyos fokú **szeretetre**. Azonban ha valaki nem bízik abban, hogy a teremtet világ jó, akkor a megpróbáltatások idején elveszítheti a hitét, a reményét és így nem lesz képes arra, hogy maradéktalanul szeresse a felebarátait és önmagát.

Mindezek után már csak arra a felvetésre kell válaszolnom, hogy

miért a szeretet a legfontosabb közülük?

Róla kellene beszélnem a legtöbbet, de ezt mégsem teszem. Ennek két oka van. Egyrészt Szent Pál szeretethimusza mindent elmond a szeretetről, utánoszthatatlan tartalommal és formában. Ki vagyok én, hogy azt a szépséget elrontsam a gyatra kifejezéseimmel? Másrészt félek, hogy beleszaladok valamiféle érzelmes közhelybe, vagy éppen megfordítva, túlzottan az értelem oldalára állok. Az igazság az, hogy nem nőttem még fel ehhez a feladathoz.

Viszont egy dologgal még szolgálhatok: megpróbálhatom megfejtetni, hogy a hit, remény és szeretet hármasa közül milyen értelemben a legfontosabb a harmadik. Talán nem mondok csacsiságot.

Az ember az idő által kötött lény, számára van személyes kezdet is és földi vég is. Az emberiség egészét történelmi vég várja, mint ahogy volt történelmi kezdete is. Ezért a hit és a remény az ember számára fontos történelmi kategória.

A hit az első kardinális kérdéssel kapcsolatos. A **hátratekintéshez szükséges**, hogy felismerjük létünk okát és okozóját. Úgy is mint a világ eredőjét és úgy is, mint az egyéni élet értelmét. Mindez a szeretettel úgy függ össze, hogy szeretetből (az isteni szándékból) született a világ és benne én is. Ebből következik, hogy a szeretet megelőzi a hitet. Ott állt a kezdetek kezdetén időben is, lényegben is.

A remény a második kardinális kérdés vonzata. Az **előrelátás kelléke**. Isten teremtménye vagyok, de miért? Mi a célja velem? Megyek feléje, de vajon elérem-e őt? A remény elteti a hívőt, hogy rászolgálhat Isten szeretetére. Ha távozzunk a világból, a reménynek is vége, mert betöltötte a funkcióját. Viszont továbbra is velünk marad a szeretet. A szeretet követi a reményt, meghaladja a végek végét is.

Az idő a kulcsszó. Isten – örök. Számára nem létezik az idő, ő a Van. Ezért neki nincs szüksége hitre és reményre: azok csak az emberek kedvéért létező időbeli kategóriák. Ezzel szemben a szeretet időtlen: történelmen, időn és téren kívüli örök lényeg. Így már érthető Szent Pál csodálatos himnuszának a kulcsmondata:

***„Most megmarad a hit, remény, szeretet, ez a három,
de közülük a legnagyobb a szeretet.”***

6. SZENVEDÉS ÉS BOLDOGSÁG

Van két kérdéskör, amely kívül esik a tudomány hatókörén, amelyekre az Isten nélkül élő nem találja a megfelelő választ és amelyeket illetően a hívó meggyőződése sem kellően szilárd. Ez a két senkinek sem közömbös terület a **szenvedés és a boldogság**, a jelen fejezet tárgyai.

Jogosult vagyok írni róluk. Egy karácsonyfa-tűz miatt súlyosan megégtem és nemcsak 25 műtét várt rám, hanem a kórházakban mások borzalmas szenvedéseinek a megélése is. Ennek dacára akkor se éreztem magamat boldogtalannak.

6.1 FÉLREÉRTÉSEK

A szenvedésről nem könnyű beszélni. Ez az a terület, ahol az isteni és az emberi logika a leginkább ellentmondani *látszik* egymásnak. Számtalanszor hallani effélet: „Hinnék Istenben, node az a sok szenvedés...” Avagy: „Ha Isten létezne, akkor nem engedné meg...”

Szóval egyes emberek hívők lennének, ha..., de ennek a szenvedés a legfőbb akadálya. Fel lehet-e oldani és ha igen, miként ezt az örök dilemmát?

Az ember testből és lélekből áll. A szenvedésnek ezért rengeteg aspektusa van és közülük csak néhányra terjedhet ki a figyelmem. Mielőtt azokra rátérnék, néhány általános felvetést kell körüljárnom, hátha mindjárt kiderül, hogy az isteni és az emberi logika nem is áll annyira messze egymástól, mint elsőre gondolnánk.

A biblia írja, hogy a férfinak keserves munkával kell keresnie a kenyerét, a nőnek pedig fájdalommal kell szülnie a gyermekét. Sokan félreértik ezt a sok helyütt előforduló bibliai „**kell**” szót. Ezekben az összefüggésekben nem kényszert jelöl, hanem egyszerűen csak módot. Például ehelyett áll: „a nők általában fájdalommal szoktak szülni” és „minden munka fáradsággal jár”.

A „kell” hibás felfogása helytelen magatartásra vezet, aminek szélsőséges példája az önkínzás, a **mazochizmus** (lásd pl. flagellánusok).

A szenvedés nem lehet kierőszakolt. Volt egy pap ismerősöm, aki azért hergelte a börtönőreit, hogy jól megverjék és így szenvedhessen úgymond a hitéért. Tetszhet az ilyesmi Istennek?

Mindennapi szenvedés. Miért ösztökél bennünket Jézus arra, hogy mindennap vegyük fel a keresztünket? Szó szerint kell ezt vennünk?

A mondás helyes értelme nem az, hogy keressük a bajt, a szenvedést. Hanem az, hogy az ember nap-mint-nap feladatokkal néz szembe és nem azon kell töprengenie, hogy miként tudja elkerülni azokat, hanem azon, hogy miként kell vállalnia őket a saját értékesebb élete vagy mások érdekében. Továbbá tegyük meg néha olyasmit is, ami kicsit meghaladja az erőnket, vagy amihez nem fűlik a fogunk.

Ma meg kellene metszeni a szőlőt, de nincs kedved. Vedd fel a keresztet! Vár rád egy szemműtét, de félsz tőle. Vedd fel a keresztet! Édesanyád sajnos szklerózistól szenved. Cirenei Simon módjára állj mellé és vedd föl a keresztjét!

Ne zsörtölődj a feladatok miatt, ne morgolódj a bajokon! Tegyé! és tűrjé! Mivel pedig mást amúgysem tehetsz, az ilyen kereszt felvétele az élet békés elfogadásával azonos. És ez már nem is hangzik olyan borzalmasnak.

A szenvedés forrásai. Az ember kettős környezetben él és ezért kétféle hatás éri nap-mint-nap.

A **természeti eredetű szenvedések** sokak szerint abból fakadnak, hogy a fizikai világ ellenséges az emberrel szemben. Én nem így látom. Komoly erőfeszítés a kezessé tétele, de hajlamos azt megengedni. Ám az ember nem lazálhat: naponta kemény munka várja, márpedig aki kalapácsot fog, az bizony az ujjára is üt, másként nem megy a dolog. Vagyis az embernek szükségszerűen szenvednie kell, de nem a muszáj, hanem a „sine qua non” (ami nélkül nem megy) értelmében.

A **társadalmi gyökerű szenvedések** sokkal nehezebben érthetők. A háborúkra és a hasonló borzalmakra gondolok. Például világos, hogy a vulkán ölhet is, mint a Vezúv tette, node Kovács Jóska a szomszédból?

Mivel engedelmeskedünk az *alkotás* parancsának, a technikai világ jól fejlődik. Gondolj csak a fogadra és a fogorvoslás régi és mai módjaira. Viszont a *szeretet* parancsa elmegy a fülünk mellett és emiatt erkölcsi fejlődésről nem beszélhetünk. Egyszerűen szólva a mai ember jobban tud számolni (?), mint elődei, de éppen olyan hazug, parázna és tolvaj, mint azok voltak. A tanulság az, hogy az „érthetetlen” társadalmi szenvedések legfőbb okozója maga az ember.

E tétel legkorszerűbb igazolása az Internet. Csodálatos technika, amit egyesek a bűn és a szenvedés terjesztésére használnak. Gondolj az osztálytársakat kicikiző megosztó oldalakra, a sok rágalmazásra, az erkölcsi fertő terjesztésére, avagy a drog- és fegyverkereskedelemre.

Egyébként kedvelem a szójátékokat és a szavak többértelmű használatát. Ezért a megosztó oldalon nem egy technikát, hanem egy erkölcsi és nézetbeli lényegét értek. Amit egyesek ma művelnek a neten, az bizony megosztja az embereket.

6.2 SZENVEDÉS ÉS...

Szenvedés és szenvedély. A latin és az angol nyelvekben a két fogalmat közös szó fejezi ki: passio, illetve passion. Az azonosság sok gondolatot ébreszthet benned. A szereteten kívül nincsen szenvedély, amely ne járna káros hatással, szenvedéssel. A dohányos, a piás, a narkós egy ponton maga vállalta az egyikkel a másikat, az élvezettel a testi leépülést. Vannak persze ártatlan áldozatok is, de róluk is sokszor kiderül, hogy nem egészen menthetők fel. Például nem tartom vétkesnek azokat, akik a diszkóban jutottak „véletlenül” narkóhoz: erre ott számítani kellett volna.

Sokan keresik a bajt. Örömet hajhászva az adrenalin szintjüket fokozzák. Én nem érzek melábut a féllábú magyar hegymászó halála miatt. Ha nem a sikert kergette volna, hanem fiatalokat tanított volna, akkor ma is élne. Az emberek hetvenkednek az extrém sportokkal, ezért nincs alapjuk a panaszra, amikor eléri őket a velük járó szenvedés, sőt az önzésből fakadó halál, ami közel jár az öngyilkossághoz.

Ugyanakkor vannak „szép szenvedések” is. Ilyen a sport. Minden komolyan üzőtt sport csupa fájdalom, lemondás, azaz önként vállalt szenvedés. Minek részletezzem? Aki sportolt, úgyis tudja, hogy mit jelent, amikor a beledet is kiadod. Aki pedig nem, az úgysem érti, bár nyilván neki is akadhat valami másféle fájdalmat okozó hobbi.

Végül feltétlenül ki kell térnem a **szerelemre**, mint a szenvedélyt és szenvedést együtt hordozó jelenségre. Kiválóan mutatja, hogy amíg az önzés dominálja, addig fájdalmat okoz. Viszont ha a *szeretet* veszi át az uralmat, akkor örömbé fordul.

Szenvedés és nevelés. Egyre gyakrabban vetődik fel a probléma, méghozzá vád formájában: a szülő vagy a tanár veri a gyereket. Hát nem borzalom? Szerintem egy-két kellő okkal elhelyezett szelíd pofon még nem az. Én is kaptam párat az apámtól: köszönöm neki. Teher alatt nő a pálma.

Hány könyvet olvastunk, mennyi filmet láttunk, amelyek az angol kisfiúk megpálcázásáról, megfenyítéséről szóltak. Félreértés ne essék: nem Twist Olivérről, hanem a gazdag család Etonban nevelkedő csemetéjéről. Aligha tagadható, hogy az angol birodalom ezektől a pofonoktól nőtt nagyra és addig volt nagy, amíg el nem uralkodott rajta a mai liberális nyafogás a nevelésről.

A világ nem sétagalopp: hozzá kell edződni. Ha a tréner nem állít igen kemény kihívások elé, akkor rossz nevelő.

Valamelyik Szent Teréz így fohászkodott: „Istenem, már egy hete nem bocsájtottál rám szenvedést, elfeledkeztél rólam? Megharagudtál rám?” Terézke sportos lány volt, az angolok sportosak, tehát Isten is sportos, ergo én is az vagyok. Legyél te is az!

Szenvedés és kockázat. Láttad a Stromboli című filmet? Az emberek kúsznak-másznak lávahamu fedte randa hegyoldalakon. Ha néha akad egy-egy halraj, akkor kiélik magukat a halászáttal, amúgy életük nulla, nulla és megint nulla. Miért élnek ott? És miért élnek a Vezúv alatt két milliónyian, miután tudják, hogy az a hegy előbb-utóbb újra ki fog törni?

Ha majd megmozdul, azt fogják mondani: „Isten elhagyott bennünket.” Az ember mindig és mindenütt kísérti a sorsot, szembeszáll a természet és az erkölcs törvényeivel. Amíg kísérlete beválik, magát dicséri. Utána viszont Istent káromolja. Ja, ha én egy valós vagy képletes vulkán tövében csücsülök, az normális. Ha viszont kitör, az Isten érthetetlen műve.

A természeti katasztrófák sok szenvedést okoznak, rengeteg halált is. De távolról sem annyit, mint az emberkreálta gépek és helyzetek. Cunami, rák, autóbaleset, atomrobbanás? Te melyiket választanád?

A szenvedés és időtartam. Sokak szerint a választás a szenvedés hosszával és intenzitásával függ össze. Sok filmben vetik fel a kérdést, mint persze az életben is: „És sokat szenvedett szegény?”

Ez normális kérdés, de azért mérlegeljünk egy kicsit. Ha száz év alatt egy percig kellene szenvedned, felemlítenéd azt? És ha egy napig? No és ha egy teljes hétig? És mennyi a húsz év az örökkévalósághoz képest? Ha **húsz évig** szenvedsz, hogy utána **örökké** boldog lehess, az szerinted már elfogadható arány? Lásd Joninak a 4.2 pontban említett példáját. A szenvedéseiket csak azok nem képesek elfogadni, akik nem hisznek. Nem hisznek a földi létük értelmében és főleg nem az örök életben.

Szenvedés és büntetés. Az Ószövetség szerint Isten szenvedéssel torolja meg a bűnöket és nemcsak a vétkesen, hanem *hetedízíglén* az utódain is. A zsidók úgy tartották, hogy a vakot, a bénát a saját vagy a szülei bűnéért sújtotta a baj. Ezért ahelyett, hogy segítettek volna rajtuk, megvetették és kerülték az ilyen betegeket.

Viszont elgondolkodtató, hogy a bibliát alátámasztják a DNS-en alapuló öröklődési elméletek, bár evidens módon nem a lelki, hanem a testi jegyekre vonatkoztatva.

Az Újszövetségben Jézus igen kereken és világosan leszögezte, hogy Isten a földi létben nem büntet minket a bűneinkért, hanem szerető atyaként arra vár, hogy megszabaduljunk tőlük. Lásd Jézus kommentárját a Siloe tavánál bekövetkezett balesetről. Az utolsó ítéletnél is csak az jut örök kárhozatra, aki megátalkodva elutasította a feléje nyújtott szerető kezét.

Szenvedés és enyhülés. Ahol a baj, ott a segítség. Számos hasonló szólásunk van. Miért nem figyelünk rájuk? Olvasom Gárdonyi „Statárium a másvilágon” című kötetét. Több helyen ír a szenvedésről, érdemes elolvasni a „Virradat előtt” novellát.

Vonaton utaznak volt katonák. Egy kocsis elveszítette a lovát. Egy borbély a lábát. Egy kovács a karját. Egyik se képes folytatni a mesterségét. Keseregnek. Vádaskodnak. Csak a sarokban ülő társuk hallgat. Sötét van. Amikor a kalauz bejön, lámpája fényénél látszik, hogy ez a katona fekete szemüveget hord. Vak. Ő veszítette a legtöbbet, mégis ő nem panaszkodott. A többiek gyorsan megvigasztalódnak. A kocsis majd talál új lovat; a borbély majd parókat csinál, ahhoz nem kell állni stb.

A nagyobb szenvedést látva a mi bajunk megenyhül. Miért van szenvedés a világon? Talán azért is, hogy csillapítsa az elkerülhetetlen másikat?

A gondviselés számos úton-módon segít a bajban. Kitalálta testi sebeinkre a feledést. A sokkot, amely miatt nem emlékszem se a megégésem retteneteire, se az autóbalesetem fájdalmas mozzanataira: ha akarnám se tudnám felidézni őket. Ha a Mindenható bosszúálló lenne, akkor a fájdalom fizikailag is felidézhető lenne. A méregre van gyógyír, a bűnre bocsánat, az esőre napfény, a kudarcra siker.

6.3 A SZENVEDÉS ÉRTELME ÉS HASZNA

A szenvedés értelme. Jó-jó, mondod, egy kis szenvedés nem árt, de elrettentők azok a nagyok és azok a fölöslegések...

De kinek mi a nagy? És honnan tudod, hogy melyik a fölösleges?

Meséltem Joniról, a tolószékbe kényszerült lányról. Két szempontból se volt értelmetlen a szenvedése. Egyrészt sokan tanultak türelmének a példájából. Másrészt bizonyára sokakon segített az imáival is.

Szóval a szenvedés nem értelmetlen, ha valaki fel tudja használni azt a saját vagy mások lelki üdvössége érdekében. Éppen ezért egyetlen dolog van csak e téren, amit képtelen vagyok megérteni és elfogadni: a kisgyermek szenvedését. Ugyanis ők még nem elég érettek ahhoz, hogy a rosszat valamilyen módon jóra fordítsák.

Viszont megfigyelted, hogy akárhogyan is kínozzák a szülei, a kisgyermek csak szereti őket. Nem kellene őt utánoznunk? Aki elfogadja a fájdalmat attól is, aki nem is biztos, hogy szereti? Akkor én miért nem tudom alázattal eltűnni a szenvedéseket attól, aki biztosan szeret? Talán erre is értendő a „legyetek olyanok...” intés?

A szenvedés haszna. Négy évet nyomtam le a Közgáz egyetemen. Bár többször jártam mellé, mint az előadásokra, talán mégis ragadt rám egy kevéske közgazdász szellem. Ezért teszem fel a következő kérdést:

Az emberek hány százaléka él a szenvedésből?

A hadiipar és a pénzügyek negatív értelemben szenvedést okoznak.

Az egészségügy, az élelmiszeripar, a közlekedés, az energiaipar (fűtés, villany) a szenvedés csökkentésére szolgál. A szépítőszerek és divatcikk a szépasszonyok szenvedéseinek az elsimítására valók. A művészek nagy része a szenvedésből él. Avagy olvastál olyan regényt, láttál olyan színművet, amely a felhőtlen, boldog életről szól? A művészet az idő mulatásával a szenvedés feledtetésére szolgálhat, bár be kell vallanom, hogy a mai rendezésű színmű nekem a szenvedést sokkal inkább fokozza, semmint csökkenti. Nem utolsóként a szenvedésből élők sorába illenek az egyházi és a karitatív intézmények.

Az emberi foglalkozásoknak talán öt-hat százalékáról mondható el, hogy nincs távoli kapcsolatuk se a szenvedéssel. Persze csak azért nincs, mert valamit nem vettünk észre. Ezért a világot vezérlő paradoxon így hangzik:

***Ha a világon nem volna szenvedés,
akkor igen-igen nagy lenne benne a szenvedés.***

Mi történne akkor, ha nem volna éhség, fagy, sötétség, félelem stb. a világon? Az emberek jórészenek nem lenne munkája, nem volna értelme az életének, ergo szenvedne és szenvedést hozna másokra.

Ez nem csacsiság, ez nem tautológia, ez csak logikus érvelés arra nézve, hogy szenvedés nélkül nem létezhet ez a világ, amely practice a szenvedésből él és ez egyre inkább így lesz, ahogyan sokasodunk.

Ennek az úgymond fenntartható fejlődés is a bizonyítéka, hiszen azt jelenti, hogy sok mindenről le kell mondanunk, hogy végül a régebbinél silányabb dolgokhoz jussunk. Fabútor helyett pozdorjához, rézkilincs helyett alumínium-utánzathoz, nyomtatott jóillatú könyv helyett szemrontó internethez stb.

Személyes zárópélda. Főkönyvelő édesapám hobbjá a szabászat volt. Még a katonaságnál tanulta ki a szakmát. A zongora teteje volt a műhelye.

Mindig megleptek a furcsa kezdetek. A tiszta anyag helyett egy szürke lap itt, pár sárgás plazúr ott, az egész át-meg-átöltve a vastag-cérna durva szövésével. Mit mondjak, az egész roppant ocsmányul néz ki! És azt még nem is mondtam, hogy az lett volna az én érettségi öltönyöm, mert arra nem tellett, hogy újat vegyünk. Szóval ez a rakás férc lesz a jutalmam négy hosszú év kemény munkájáért, szenvedéséért?

Azután az érettségi előtti estén, későn, szinte a legutolsó órában a fércmű egyszerre csak kifordult. Megmutatkozott az öltönyöm igazi színe és formája. Az én öltönyömé, amely méltó volt az alkalomhoz, a készítőjéhez és hozzám.

No látod, ilyen az egész életünk. Szenvedésekkel, csúnyaságokkal teli fércmű, mindaddig, amíg eljutva a feltámadásunk érettségijére teljes szépségében fel nem tárulkozik...

6.4 A BOLDOGSÁGRÓL

A kérdéssel kapcsolatban legelőször az örömhír előtti és utáni erkölcsi világ vezérlőelvének az eltérését kell megvilágítani.

Az Ószövetségből ered a **Tízparancsolat**, a zsidó és a keresztény vallások erkölcsének az alapköve. Bár a „Szeresd a felebarátodat!” általános parancs is megfogalmazódott, az emberek értetlensége és éretlensége miatt részletezni kellett azt a 4-10. parancsolatokban. Vegyük észre, hogy ezek mindegyike tiltás, amelyek a „Ne...” kifejezésformát követik.

A Tízparancsolat az örömhírről se vesztett a fontosságából, de vele szemben a **Nyolcboldogság** (ami tulajdonnév és szintén egybeírt) nem tilt, hanem tanácsot ad. Közülük az első sok poénkodásra ad alkalmat a tájékozatlanok körében:

„Boldogok a lelki szegények.”

A hívők sincsenek tisztában a kitétel jelentésével, ami nem csoda, mivel a teológusok is sokféleképpen magyarázzák. A fordulat azért félreérthető, mert a „lelki szegénység” eredetijének nincs jó magyar fordítása.

Ez nem egyedülálló jelenség: a Miatyánkban is szerepel ilyesmi. „Ne vígy minket a kísértésbe.” Mintha Isten a bűnre csábítana bennünket. A rossz fordítás valami ilyesmi helyett áll: „tedd, hogy legyen erőnk elkerülni a bűnt és a bűnre vezető alkalmakat.”

A „lelki szegény” fogalomnak több teológiai magyarázata van. Mivel a többségük az ember jelentéktelenségét emeli ki, elhagyom őket, mert én erősen hiszek a talentumokban, a cselekvőképességben, a szabadakaratban. Továbbá nem hiszem, hogy a gazdagság önmagában véve bűn lenne.

A gazdag ifjú példája sem a gazdagság elvetéséről szól. Persze első a hit, az Isten követése, de a tisztességes úton szerzett gazdagság nem szégyen és nem mindenkitől várható el, hogy mindenéről lemondjon. Egy orvos nem élhet autó, rendelésre alkalmas hely nélkül.

Elvis Presley ötven luxuskocsija viszont már több, mint túlzás.

A lelki szegénység kiegyensúlyozott elégedettség. Ennek megértéséhez azt kell tudni, hogy ki az igazán gazdag és ki a szegény? Az elterjedt tévhit szerint gazdag az, akinek sok pénze, nagy hatalma van stb. Viszont a bölcs felfogás így szól:

Nem az a gazdag, akinek sok mindene van, hanem az, akinek van annyija, hogy többre már nincs szüksége.

Ezért az elméje nem a szerzésen jár, életét nem annak szenteli, szellemét nem a gazdagság uralja – vagyis lélekben szegény.

A lelki szegénység, közvetve, a másik hét boldogság alapja. A békesség, az irgalmasság stb. abból fakadnak, hogy nem vágyunk többre, mint ami ebből a szűk erőforrásokkal rendelkező világunkból minket valóban megillet.

Ezzel szemben a hiúság, a kivagyiság által a lelki szegénység ellenébe mehetünk akkor is, ha mást nem rövidítünk meg. Például a plasztikai műtét személyes ügy, nem okoz kárt másoknak, de mert a meglévőnél többre irányul és nem a feltétlenül szükségesre, legalábbis olyan bocsánatos bűn, mint mondjuk a torkosság.

Az emberek annyi mindent fontosnak tartanak, annyi mindennek a **rabjai**. Ha képesek lennének a lemondásra, ha vérükké válna a lelki szegénység, akkor megszabadulnának a javak fogságából. (Javakon itt nem csak anyagit kell érteni, hanem minden olyasmit, amire vágyani szoktunk: hatalom, hírnév, testi szépség stb.)

Ha valaki meg akarja érteni a boldogság lényegét, az ne feledje, hogy

lelki szegénység => szabadság => boldogság.

Gondolom, hogy aki felfogta a fentieket, az többé nem fog kacarászni a kitétlen. A lelki szegény nem vesztes, hanem ő az igazi, a boldogságra egyedül esélyes győztes.

III. RÉSZ

MEGVÁLTÁS
ÉS
EMBERI SORSOK

7. AZ ISTENI TERV

A logikusan gondolkodó ember a hitről alkotott nézeteit, csakúgy mint minden mással kapcsolatosát, igyekszik rendszerbe szedni. Nem úgy átabotában gondol róla ezt-meg-azt, hanem látni akarja az alapelemeit és azok lényegi összefüggéseit.

Úgy gondolom, hogy találtam egy ilyen rendszert, aminek a rajzi képe egy Gauss-görbére, művészi beállítottságúak számára egy kupolára emlékeztet. Hátterében a dialektikus logika áll, ami nem materialista találmány.

A dialektika az a gondolkodásmód, amelyben a látszólag ellentétes dolgok, ízek, valamik harmónikus egységbe kerülnek.

A dialektika legnagyobb, utánozhatatlan példája Jézus istenembsége. Jézus urunk dialektikusan gondolkodott, beszélt és cselekedett mutatva, hogy Isten maga a Dialektika. Jusson csak eszünkbe a sok-sok példabeszéde és aforizmája, amiket csak nagy fejtörések árán értettünk meg. Az egész világegyetem létrejötte és működése nem más, mint az isteni dialektika terméke.

A dialektikus gondolkodás három elemből épül fel:

- tézis valamilyen állítás, valaminek az **igenlése**
- antitézis az előzővel szembenálló lényeg, az előbbi **tagadása**
- szintézis a két látszólag ellentétes oldal **harmonizálása**.

Úgy vélem, hogy Isten műve, az egész teremtés ezen a hármas logikán alapul:

1. Isteni kényszer (tézis). Istent a végtelen szeretete arra ösztönözte (nála a kényszer persze nem külső erő, hanem a lényegéből fakadó belső késztetés), hogy teremtsen, mégpedig olyan világot hozzon létre, amely hozzá hasonló, szerethető és őt szeretni képes lényeknek – köztük embereknek – ad otthont.

2. Isteni dilemma (antitézis). A kérdések kérdése az, hogy alkothat-e a Szent, az abszolút tökéletes hozzá képest a tökéletlenség értelmében vett rossz lényeket? Hisz' a Sátán példája mutatja, hogy a teremtmény az alkotója ellen lázadhat, és legfőbb rosszként akár meg is tagadhatja őt.

3. Isteni kényszer (szintézis). Az ember úgy rossz, hogy attól még jó (M. Ilától kölcsönözve). Istent mint Atyát a szeretete arra készítette, hogy utat mutasson a teremtetett gyermekeinek. Mivel pedig a legértékesebb, a pótolhatatlan tanítás a példamutatás, Istennek emberré kellett válnia. Egyszerűen nem tehetett másként.

Ez az emberréválás, a megtestesült kinyilatkoztatás a megváltás lényege, hiszen azt tanúsítja, hogy Isten boldogságra szánta az embert, mégpedig a legnagyobbra: arra, hogy társa, gyermeke, örököse legyen.

Minden érv, nézet, elgondolás csak ennek az isteni tervnek a kiegészítéseként szolgálhat, de nem múlhatja felül azt és nem maradhat kívül rajta.

8. MEGVÁLTÁS

8.1 A MEGVÁLTÁS LÉNYEGE

A megváltás ennek a könyvnek is a legnehezebb témája. Azért az, mert egyrészt a teológia dogmatikai tézisekkel – vagy annak vélt nézetekkel – bátyázza körül, másrészt a „megváltás titka”, a „Húsvét misztériuma” beleivódott a hívekbe, és már nemcsak nem képesek, hanem nem is mernek értelemmel a dolgok mélyére hatolni.

Ez a fejezet sok és nem mindig könnyen emészthető újdonságot fog tartalmazni: egyesek szerint talán túl merészeket. Azonban alaposabb átgondolás után minden ilyesmiről ki fog derülni, hogy a Szentírással teljes harmóniában áll.

Indulásként tegyünk fel magunknak két egymásra épülő kérdést:

Mi a teremtés célja? Talán Isten csak a maga gyönyörűségére teremtette ezt a csodálatos világot? Öncélúan, értelem nélkül? Ez aligha feltételezhető.

Ne legyünk elájulva a „teremtés koronájától”, mégis Istennek az vele a célja, hogy legyen kivel megosztania a szeretetét és legyen kitől elfogadnia a viszonzást.

A keresztény hit szerint a teremtés végső célja az, hogy **az ember az evilági élete végén eljusson a Teremtőjéhez**. Minden ember Isten megismételhetetlen és egyedül teremtménye, akinek nem az elmúlást, hanem az öröklétet szánta.

Két teljesen azonos embert még Isten se képes produkálni. Ugyanis az ember saját maga is formálja a lelkét és ez irányú szabadakaratában az Úr nem akarja akadályozni.

Mint majd a végső sorsoknál látjuk, egyesek nem értenek egyet Isten akaratával olyannyira, hogy az ő szándékai dacára maguk választják – vagy szolgálgják meg – a megsemmisülés sorsát.

Elérheti-e az ember a mondott célt? Bármennyire tökéletes lénynek is hiszi magát az ember, Istenhez nem képes a saját erejéből eljutni. Ez világos, hiszen teremtményként tökéletlen, oda érve egyrészt a megismerés korlátait, másrészt a rossz elkövetésének a képességét. Sok ember az ismerethiány miatt nem képes (nem tud), sok ember a lelkülete miatt nem kész (nem akar) eljutni hozzá.

A „haza, az Atyához” vezető út sokak számára ismeretlen. A tájékozódásban két segítség áll mindenki rendelkezésére: a Szentírás által hordozott kinyilatkoztatás és a kegyelem, amit a szentségek táplálnak. Azonban ezek befogadásához és gyakorlati érvényesüléséhez szilárd alapra van szüksége, és ez **az alap a megváltás**.

Az ember gyarló, ezért megváltás nélkül nem juthat el a számára kijelölt célhoz. A kérdés tehát nem az, hogy a megváltás szükséges-e, hanem az, hogy az ember mely vonásai azok, amelyek miatt segítségre szorul?

8.2 A MEGVÁLTÁS SZÜKSÉGESSÉGE

8.2.1 Áteredő bűn

A megváltás ortodox felfogásának a gondolati keretét Szent Pál aforizmája adja. Eszerint egy ember (ti. Ádám) hozta ránk engedetlensége által a halált és egy ember (ti. Jézus Krisztus) engedelmissége vette le rólunk az átkot és adta vissza nekünk az életet. Ebben az összefüggésben az élet és a halál mindig a földi élet utáni létformát, köznapian az üdvösséget és a kárhozatot jelentik.

A paradicsomi vízió alapozta meg az áteredő (eredendő) bűn koncepcióját és tágabb értelemben azt a felfogást, hogy a megváltás az ember **bűnössége miatt** vált szükségessé. Azonban ez a szemlélet tarthatatlan.

A „bon mot” – mint minden hasonló – pontatlanságokat takar. A Paradicsomban nem egy, hanem két ember vétkezett. Mivel pedig Éva volt a kezdeményező, ha egy ember volt a bűnös, akkor az ő volt és nem Ádám.

A Paradicsomban az első emberpár nem tudhatta, hogy mi a rossz, ezért nem vétkezhetett, mivel bűnt csak tudva és akarva lehet elkövetni. Ennélfogva az áteredő bűn nem is bűn, amit ma már a teológia is elismer.

Azt se feledjük, hogy a Teremtő két parancsot adott az embernek: sokasodjon és hajtsa uralma alá a Földet. Mármost „almaevés” nélkül hogyan tehetné ezeket? A teremtés kétféle története mintha nem állna összhangban egymással...

Végeredményben ha nincs áteredő bűn – ami már azért sem létezhet, mivel az első emberpár csak a legendában szerepel –, akkor a Jézus Krisztus általi megváltás sem lehet annak következménye: a megváltás nem amiatt szükséges.

A megváltás okában támadt gondolati rést egyes teológusok a **bűn misztériuma** elmélettel akarták betömni. Eszerint az emberiség valamikor kollektívan elfordult Istentől, engedetlené vált, vagyis voltaképpen elkövette az eredendő bűnt. Azonban ez az elmélet légbőlkapott és tarthatatlan: ugyan mikor és hol gyűlt volna össze az egész emberiség, hogy megbeszélje az Isten ellen fordulást?

8.2.2 Megváltás és bűn

Az ortodox felfogás szerint a két lényeg elválaszthatatlanul összefügg, amit az ismert templomi ének is hangsúlyoz:

„Bűneinkért ad Fiad drága bért...”

Gyönyörű himnuszunkban szerepel a megható sor: „megbűnhődte már e nép a múltat s jövődőt.” Megkértem plébános barátomat, hogy oldozzon fel, mert holnap kirabolok egy bankot, közben lelődözök pár órát, lehet, hogy engem is eltrafálnak és meghalok – legyen hát tiszta a lelkem. „Jövőbeli bűnt nem lehet megbocsátani.” – mondta szigorúan, mintha nem tudtam volna. Ezek szerint a népét sem, nyugodtam meg a szép, de teológiaiag inkorrekt strófát illetően.

A fenti kiemelt kitétel teológiaiag nem helytálló. Ha ma valaki **nem bánja meg** a bűneit, azokat Jézus sem vállalhatta át 2000 évvel ezelőtt.

A fenti kitétel generalizál, mintha az emberiség együttese lenne bűnös, márpedig **kollektív bűn** nem létezik, amit csak Benes elvtárs nem vett figyelembe.

Végül ez a nézet összeköti a megváltást a **kiengeszteléssel**, amennyiben Istent az emberiséggel meg akarja békíteni. Azonban az Újszövetség sehol se tanítja, hogy Isten haragudna az emberre, ezért a kiengesztelés sem ideillő megoldás.

A fentihez hasonló kitételeket ezért nem szó szerint, hanem átvittén kell érteni. A kérdés az, hogy miként?

8.2.3 Vágyakozás az örök hazába

A normális embereket – sok egyéb mellett – két alapvető vonás jellemzi.

Az egyik az **élet szeretete**. Az emberek szeretnek élni. Szeretik az őket befogadó természet szépségét és kedvelik a családot, a barátokat és másféle társak által nyújtott közösséget. Ugyan ki ne kedvelné a jó ételt-italt, a kirándulást, a kutyáját stb.?

A másik vonás az **igényesség**. Itt ne tessék nagy művészi érzékre vagy hasonlóra gondolni. Az emberek tudják, hogy nekik mi a jó és mi a rossz. Csak kevesen tartják magukat tökéleteseknek (ők is tévesen).

Nincs ember, aki ne szeretne hosszan és igényesen élni. Mivel pedig ez a földi világ az ilyesmire nem alkalmas, az emberek vágyakoznak egy másféle hazába. Isten az embert olyannak teremtette, hogy szeresse az életét, szeresse a saját egyedi, megismételhetetlen, a világ színességéhez hozzájáruló lényegét, amiből adódóan vágyik az öröklétre a mondás szerint:

„A lélek azonban a Teremtőjéhez vágyik.”

Persze vannak kivételek is, főleg azok körében, akik szerint az ember élete nem lehet örök és lelke sincs (materialisták), avagy csak vágyakoznak az öröklétre, ahova nincs reményük eljutni és nincs is miért (vö. Nirvána, keleti vallások).

A keresztények az öröklétet összekapcsolják Isten látásával, amit üdvösségnek hívnak. Viszont azt tapasztalják, a Szentírás pedig a tanításában megerősíti, hogy

az ember a maga erejéből nem juthat Isten látására.

Emiatt a képtelenség – és nem a bűn – miatt van szükség a megváltásra.

8.2.4 Negatív és pozitív felfogás

A megváltás kétféle indoka – az ember bűnre hajló természete és a vágyakozás az Atyához – az érzésvilágában, ösztönzőerejében, a mindennapra gyakorolt hatásában gyökeresen eltér egymástól. Kijelenthetjük, hogy a megváltás indokának létezik egy pesszimista és egy optimista felfogása.

***Nem az a baj, hogy az ember távol került az Istentől (negatív szemlélet),
hanem az, hogy nem került eléggé közel hozzá (pozitív szemlélet).***

Az utóbbi teljesen más megközelítés, mert nem bűn-, hanem nevelésközpontú. Mármost melyik nevelési módszer sikeresebb: a korholás, vagy a bátorítás? Továbbá ez a szemlélet sokkal többeket érint, mint az első. Mert aki nem ismeri Istent, az nem is fordulhat el tőle, viszont miért ne fordulhatna feléje?

Mindezek alapján be kellene látni, hogy:

***a megváltásnak nem a bűn miatti harag az oka,
nem az engesztelés a célja
és nem a szenvedés az eszköze.***

Mindezt azáltal érthetjük meg jobban, ha a szokásosnál körültekintőbb és nem a komor mozzanatok iránt negatívan elfogult elemzés alá vetjük Jézus Krisztusnak, megváltónknak a célját és a sorsát.

8.3 A MEGVÁLTÓ ÉS SORSA

Volt egy korszak, amikor az emberek a földet „siralomvölgynek” tekintették, nem félték a haláltól, sőt vágytak rá, a kegyetlen halálnemek és a féktelen szenvedések pedig mindennaposak voltak. Ebben a korban dívtak a megváltás alábbi és hasonló megfogalmazásai:

Isten azért küldte Fiát a földre, hogy szenvedjen és meghaljon bűneinkért a keresztfán, és így halála által kiengesztelve az Atyát megváltson bennünket.

A mai ember az ilyesmi olvastán azt gondolhatja, hogy az Atya szadista, a Fiú meg mazochista, továbbá ferde képzetek támadhatnak „a cél szentesíti az eszközt” erkölcstelen tézisééről. Egyébként ha valaki másokra haragszik, mérgét nem a saját fián akarja levezetni és a dolgot semmiképpen se úgy kezdi, hogy a fiút kisdédként az ellenségei közé küldi pólyáztatni, mondjuk Bethlehembe...

A hasonló torz gondolatok semmit se árulnak el a megváltás lényegéről, amit egészen másutt kell keresni. Aki szülőként gyermeket vállal, az ismeri az azzal járó aggodalmakat, meg akarja tanítani teremtményét a jóra, meg akarja óvni a rossztól és tudja, hogy mindez a nevelésen múlik. Az is világos a számára, hogy **a nevelés leghatásosabb módja a példaadás.**

Csak éppen a mennyei Atya ne tudná ezt?

Számomra evidens, hogy a teremtés és a megváltás kéz a kézben jár, és amikor az Atya a teremtés mellett döntött, akkor már az is elhatározott, hogy a Fiúnak el kell jönnie a földre nem kényszerből, hanem a végtelen szeretet ösztökélésére.

Isten el kellett, hogy küldje hozzánk a Fiát példaként.

A kereszt „botránykő”, ahogy az Írás mondja, de nemcsak a hitetlennek, hanem a hívőnek is. Miért kellett Isten fiának meghalnia és pont ilyen rettenetes módon?

Tévedés azt hinni, hogy a Megváltó eljövételének a halál volt a célja.

Jézus küldetését én úgy fogom fel, mint a tűzoltóét. Adott egy égő ház, amelyben emberek vannak, akikre fájdalmas halál vár. Mit tesz? Persze, hogy berohan. Azért teszi, hogy meghaljon? Ugyan már, ki gondolhat ilyen csacsiságot? Rohan, hogy mentse őket a haláltól. A pakliban van, hogy otthagyja a fogát és mégsem tud mindenkit kimenteni. A halála által sokakat megment, de **nem azért tűzoltó, hogy meghaljon, hanem azért, hogy általa mások éljenek.**

A Fiú értünk emberré vált és mindenben hasonlatos lett hozzánk a bűnt kivéve. Ez azt jelenti, hogy valamikor meg is kellett halnia. Mivel pedig isteni minőségében nem maradhatott halott, feltámadása is törvényszerű volt.

A halál módja már más kérdés. A **kereszthalált kellett halnia** fordulatban a „kellett” itt sem **célt** jelent, hanem a **várható módra** utal. Jézus urunkra két ok miatt várt ez a halálnem.

Az egyszerűbb ok az, hogy világi értelemben lázadó volt, márpedig azokat a római világban kereszthalállal büntették. Az összetettebb okot én végül a Jézus Krisztus szupersztár rockoperából értettem meg.

Amikor az utolsó vacsorán Jézus elküldi Júdást, hogy tegye a dolgát, az így replikál: És mi lesz a művedből, ha nem teszem meg? Mi lenne, ha nem árulnák el...?

Ez figyelemreméltó gondolat! Jézust orvul leszúrhatták volna. Mérget tehettek volna a poharába. Nyomok, bonyodalmak, a lázadás veszélye nélkül tüntethették volna el. Azonban úgy kellett meghalnia, hogy felhívja magára az egész – nemcsak az akkori, hanem a későbbi – világ figyelmét. A kereszthez nélkül nem lett volna annyi követője és nem létezne az Egyház. Jézus el is árulta a lényegét:

„Ha majd felmagasztalnak, mindenkit magamhoz vonzok.”

Azt szoktuk mondani, hogy Isten annyira szerette a világot, hogy Fiát adta érte. Ezt ismételtetjük lélektelenül anélkül, hogy az **annyira** mögötti valódi tartalomra gondolnánk. Annyira, node mennyire...? Ilyenkor mindig eszembe jut egy hasonlat, talán megbocsátod, ha most élek vele.

Nagyon szeretem a cinkéket és sok mindent megtennék értük. Vajon annyira, hogy cinkévé változva elmondjam nekik, miként lennének képesek megmenekülni a karvalytól? Megváltanám-e őket tudva, hogy majd a cinkék halálával kell halnom?

Mi a cinke hozzám képest? És mekkora az én szeretetem az Istenéhez képest?

8.4 A MEGVÁLTÁS MÓDJA

Úgy tűnik, hogy a megváltást illetően féloldatosan gondolkozunk, elfeledkezünk az Írás bizonyos tanításairól és az általuk közölt örömhírről. A megváltás módjának a kulcsa ebben az üzenetben rejlik:

A Jópásztor életét adja juhaiért.

Mármost nagyon nem mindegy, hogy ezt a kitételt miként értelmezzük.

8.4.1 A Húsvét megváltása

A bánatokra hajló emberek a mondást úgy értik, hogy Jézus Krisztus **meghalt értünk** (mégpedig a kereszten).

Egyébként egyes idevágó liturgikus szövegek teológiailag még tévesek is. „Szenvedése és kereszthalála által váltott meg bennünket.” – mintha a Nagypéntek lenne a megváltás napja.

Most tessék elgondolni, hogy Jézus nem támadt fel! Ez persze képtelenség, de a gondolat mutatja, hogy nem a szenvedés és a halál, hanem a feltámadás, a Húsvét vasárnap a megváltás kulcsa. Ez persze evidens, mégis néha elfeledkeznek róla – még a liturgikus szövegek írói is.

A halált előtérbe toló szemlélet azt mutatja, hogy képtelenek vagyunk elszakadni az Ószövetség bizonyos elemeitől. Úgy tűnik, hogy ellentmondásba kerülünk saját magunkkal, mert az egyik oldalon ragaszkodunk a **véres** áldozathoz, miközben a másikon a **vértelen** áldozatot tartjuk követendőnek (vö. Melkizedek).

Az Ószövetség legvisszataszítóbb, Isten lényegét eltorzító passzusa az, amikor Ábrahámnak fel kellett áldoznia a fiát. És ez példa lenne arra, hogy az **Atya képes volt feláldozni saját Fiát a kereszten**, hogy kiengesztelődjön. Mindkét gondolat beteges.

Sokkal emberibb az Omega dalszövege: **„Nála (Istennél) volt a kezdet, az embernél a vég.”**

Igaz, hogy Jézus Krisztus önként vállalta a kereszthalál minden szégyenét, fájdalmát, borzalmát. Azonban ne felejtjük el, hogy nem szabad összetéveszteni az eszközt és a célt. A halált már azzal vállalta, hogy eljött közénk Karácsonykor. Tehát a vállalás nem a Húsvét gondolatkörébe tartozik, a kereszthalál pedig **nem cél volt, hanem eszköz**, akkor is, ha előrelátott és elkerülhetetlen.

El akarok jutni Amerikába, ezért repülőgépre ülök, de nem mondhatják, hogy azért megyek oda, hogy repülgessek. Ugyanígy a megváltás a cél, a kereszthalál pedig csak eszköz.

8.4.2 A Karácsony megváltása

Az életet igenlő emberek a mondást optimistán értelmezik. A pozitív gondolkodás szerint az „adja” szó megfelel a „szentelinek” és a mondás helyesen így hangzik:

A Jópásztor az életét szenteli a juhainak.

Ebben benne van a szent = teljes fogalom: szenteli, azaz az életét mindenestül odaadja. Aligha szükséges fejtegetni, hogy mekkora és miben áll a különbség.

Gyakran előfordul, hogy a Szentírás egyes passzusait nem azok kapcsolataiban értelmezzük. Ez nem csoda, hiszen nem egy egyszerű „rendszerrel” van szó. Viszont nem feledkezhethetünk el sem az igeidőkről, sem a bevallott célról.

Jézus eljövételével az Ország már itt van köztünk. Nem lesz jövő időben, hanem van **jelen időben**. Megpróbáljuk szétválasztani a két létformát, a földit és a földön túlit, pedig Jézus mindig a kettő egységére tanított.

Urunk számtalanszor kijelentette, hogy eljövételének **célja** az, hogy elvezessen minket az Atyához (vö. „én vagyok az út”). Azt is mondta, hogy az Emberfiának meg kell halnia, de sehol sem hangzik el, hogy ez a halál lenne a cél.

Mindezek alapján ki merem jelteni, hogy

***Jézus nem meghalni, hanem értünk élni jött a földre
és már az eljövételével megváltott minket.***

Nekem tetszik az a megfogalmazás, hogy még a kereszthalált is **vállalta** értünk, mert az világosan mutatja a keresztfá eszköz szerepét.

8.4.3 A megváltás összegzése

A fenti gondolatokat – tagadásokat és állításokat egyaránt – a következőkben foglalhatjuk össze:

- A Megváltó nem a bűneinket vette magára, hanem **elfogadta a gyarló emberi létet** anélkül, hogy bűnt követett volna el. Ezzel megmutatta, hogy az életnek nem szükségszerű velejárója a bűn.

Ez a „bűneinket magára vette kifejezés” egyébként is meglehetősen értelmetlen. Hogyan vette magára, ha nem követett el bűnt? Mi az, hogy magára vette?

- A „drága bér”-en a siránkozóak mindig Jézus halálát értik. Azért nem lehetett a számára olyan nagy öröm a harminchárom év **köztünk eltöltött élet** sem. A küzdés a meg nem értéssel, az üldöztetés, a megkísértés, az elhagyatottság.
- Jézus szerető Atyaként mutatta be számunkra Istent. Nem olyanak, aki kiengesztelésre vár, hanem olyanak, aki **szeretetéért cserébe szeretetnek örülne**, de megérti, hogy a gyermekeinek vannak gyöngeségei.
- Az életen alapuló megváltás-szemléletben a **születés**, vagyis a Karácsony áll a központban. Isten emberré lett, amivel megkezdődött a megváltás műve: ezért hajtunk főt a hiszekegy idevágó részénél. A halál és a feltámadás, vagyis a Húsvét a nagy mű megkoronázása, azonban nem maga a megváltás.

A Fiú példát mutatott arra, hogy lehet Istennek tetsző módon élni és – meghalni. A léte – amin együtt értendő a születése, élete és halála – jelenti a megváltásunkat. Ezért tartom én a Karácsonyt nagyobb ünnepnek, mint a Húsvétot. Az utóbbi csak okozat, az előbbi az ok. A megváltás nem egyszeri esemény Jézus életében, hanem folyamatos tevékenység.

Az Evangélium – örömhír. Ehhez képest a gyakorlat azt mutatja, hogy egyes hívők hajlamosak jól elborongani a nagyhét fájdalmain, ahelyett hogy fiatalosabban, lelkesebben örvendeznének Jézus gazdag és értékes életén.

9. HÁROMFÉLE EMBERI SORS

Ebben a fejezetben lesznek olyan kitételek, amikről már volt szó, azonban a téma kerektsége, összefogása kedvéért itt megismétlem őket.

Vannak, akik nem hisznek a túlvilági létben mert ateisták, vagy mert vallásuk tagadja a létezését. Ide tartoznak a Nirvánában, a végső megsemmisülésben hívők is. A reinkarnációra nem térek ki, mert filozófiai képtelenség: az embernek csak egy földi élete és annak csak egy vége lehetséges. Lásd **keleti vallások** /20/.

A hittanórákon kétféle emberi végzetről tanultunk egyszerű ismereteket. A hívő emberek abban a tudatban élnek, hogy a jó üdvözülni, vagyis a Mennysorsba jut, a rossz pedig elkárhozik, azaz a Pokolra kerül.

Ez az elemző elmének túl kevés. Egyrészt azért, mert tisztázatlan a jó és a rossz jelentése. Másrészt azért, mert vannak esetek, amelyek nem is osztályozhatók így. Jézus Krisztus eljövetele előtt, jelenleg és a jövőben sok milliárdnyi ember élt, él és fog élni, akik nem hallhattak a mennyei Atyáról, tehát nem lehettek-lehetnek vallási értelemben se jók, se rosszak. Az ő végső sorsukról is el kell elgondolkodni.

Végül említenem kell azokat a felfogásokat is, amelyek az emberi végzetet előre meghatározottnak tartják. Az **eleve elrendelés** (predesztináció) nézete szerint az ember sorsa már a születése előtt megpecsételődött, ami ellen semmit se tehet. Ez nem keresztény tan, mert olyan kegyetlen istenfélét feltételez, akinek a világában a teremtmények csak tehetetlen bábok.

9.1 FELTÁMADÁS ÉS ELMÚLÁS

Úgy tűnik, hogy a Bibliát nem olvassuk eléggé figyelmesen. Ugyanis mind az Ószövetség, mind az Újszövetség több helyen utal arra, hogy a világ végén, az utolsó ítéletre **nem mindenki támad fel**.

A feltámadottak lehetséges sorsát ismerjük: üdvösség vagy kárhozat. Létezik ugyan egy **tisztítótűznek** nevezett átmeneti állapot is, de mivel onnan csak az üdvösség felé vezet az út, az nem tekinthető végső sorsnak.

Halála után Krisztus „szálla alá poklokra”. Itt persze nem magáról a Pokolról van szó (akkor ui. „a Pokolba” lenne a szöveg), hanem az Urunk haláláig elhunytak, de el nem kárhoztak helyéről, a megváltásra várók tisztítótűzéről. A feltámadt Krisztus egyik első dolga volt közölni velük a megváltás megtörténtének az örömhírét.

Eddig nincs magyarázat arra, hogy mi történik a föl nem támadt emberekkel. A keresztény hit szerint a feltámadás testben és lélekben történik. A föl nem támadtak sorsa ezért részben világos: múlandó testük a földi halálukkal végleg elenyészik. Marad viszont a kérdés, hogy mi történik a halhatatlannak szánt lelkükkel? Erre a felvetésre a választ csak a másik két sors ismeretében adhatjuk meg.

9.2 ÜDVÖSSÉG

Üdvösség = Isten igenlése. Az üdvösségnek három kelléke van: az ismeret, a hit és a tett. A három egymásra épül: az ismeretből fakad a hit és az szüli a tettet.

Ismeret. Megválaszolatlan teológiai kérdés, hogy üdvözülhet-e az, aki mégcsak nem is hallott Istenről. A pozitív elfelfogás szerint igen, de a döntés a harmadik tényezőn, a tetteken múlik. Ha valaki sok jót cselekedett és nem követett el komoly bűnöket, az elvileg üdvözülhet. Annyi bizonyos, hogy nem szolgált rá a kárhozatra. Lásd bővebben a 9.4 pontnál.

Hit. A hit Isten ajándéka, amit a kegyelem közvetít felénk, amit legelőször a keresztségben kapunk meg. A kegyelem teszi, hogy a **szabadakarattal** a bűn és az erény között helyesen tudunk választani, majd a **lelkiismertettel** korrigálni tudjuk a rossz döntéseinket. A hit megtartásához és növeléséhez a kinyilatkoztatás, az örömhír ismerete mellett a vallási gyakorlatok is szükségesek.

Régen úgy vélték, hogy aki nem kereszttelkedett meg, az nem kaphat kegyelmeket és nem is üdvözülhet. A nézet még ma is divik, jöllehet a Szentírás **expliciten** sehol se utal ilyesmire. A kérdésnek sok gyakorlati és elméleti vonzata van.

A „térjete meg és tartsatok bűnbánatot” **implicit** intés jegyében gyilkolásták le a spanyol hódítók a bennszülötteket időt se engedve a bűnbánatra, amiről ők azt se tudták, mi fán terem.

A meg nem keresztteltek számára a teológusok kitaláltak egy „külön helyet”, ahol úgymond boldog örökéletet élhetnek, ámbár nem láthatják Istent. Mármost miként lehet valaki boldog Isten nemlátásának a tudatában?

Végül legyen szabad felhívnom a figyelmet egy logikai ellentmondásra. Ha a meg nem kereszttel nem juthat a mennybe, akkor Jézus Krisztus minek szállt a poklokra?

Tett. A hit semmit se ér tettek nélkül. Nem idézem a Szentírás számos idevágó, a tételt megerősítő passzusát. Főleg Szent Jakab levelét, amit egyes vallási ágazatok semmibe vesznek. Csak az ismert példabeszédre utalok, amely a talentumokról szól. Mondanivalója az, hogy az Írás feldicséri a ténykedést, miközben elítéli a restséget. Az embernek ki kell aknáznia az adottságait, amihez tetteket kell végbevinnie.

„Nem az jut a mennyek országába, aki mondogatja Uram, Uram, hanem az, aki cselekszi Atyám akaratát.”

A gyakorló hívőnek jók az esélyei az üdvösségre. Igenám, de mi a sorsa annak, aki – önhibáján kívül – nem ismeri az Atyát, ezért nem is lehet képes hinni benne?

Induljunk ki az utolsó ítéletből! Jézus urunk nem úgy fog ítélkezni, hogy álljanak jobbjára a megkereszteltek! Az ítélet szerint **az üdvözül, aki szeretetben élve cselekszi az Atya akaratát**. Sok őt nem ismerő ember él a keresztény eszmékhez méltóbb életet, mint megkeresztelt társa, és amúgysem szerepelhet Isten terveiben, hogy emberek milliárdjai vesszenek el az üdvösség számára, mert időben és/vagy térben „rossz helyen”, azaz tőle távol éltek.

9.3 KÁRHOZAT

Kárhozat = Isten tagadása. Pokol van és a Sátán létezik, de ennek a miértje és mikéntje túl összetett ahhoz, hogy itt a részletes bemutatásukra kísérletet tegyek.

A kulcskérdés az, hogy miért teremtett Isten végtelenen rosszat, a szeretetnek teljesen ellentmondót? A gyors felelet pedig az, hogy az embernek választania kell a jó és a rossz között, mert enélkül a döntés nélkül nem ítéltető meg a lelke.

Isten minden emberi teremtményét szereti, ezért nehéz elképzelni, hogy bárki is elkárhozzon. A pokol csak azoknak készült, akik Isten végtelen szeretetét és jóságát tudva és akarva elutasítják. Ez a **megátalkodottság**, a Szentlélek elleni bűn.

Szerény véleményem szerint nem sok ilyen ember akadhat a világban. Annak idején Nyíri teológus professzorral beszélgetve jegyeztem meg, hogy aki igazán ismeri Istent, az nem képes őt megtagadni, tehát igen kevés ember szolgál rá a pokol tüzére. Nem igenelt, de nem is mondott nemet, csak erősen hümmögött.

A minap újra meghallgattam a „Jézus Krisztus szupersztár” nekem már 1972-ben is óriási élményt nyújtó alapművet. Megragadóan, döbbenetesen emberi. Ha hiszed, ha nem, a végén megsajnáltam Júdást, aki bűnbánatot érzett. Igaz, bocsánatkérés helyett bűnét öngyilkossággal tetézte. Mégis, ha én hajlottam a sajnálatra, akkor vajon mire képes a végtelen Szeretet? A mű is így búcsúzik tőle: „So long Judas!” Viszlát Júdás...

Végeredményben Júdás egy előre eltervezett szerepet játszott el. Bűne égbekiáltó volt, de egyáltalán nem ritka eset. Ítélete saját maga felett pedig egyféle elégtételként is felfogható. Ezért én nem feltételezem, hogy az utolsó pillanatában se kapta meg az Úrtól a megbocsátás felszabadító kegyelmét.

9.4 ELMŰLÁS

Elmulás = Isten ignorálása. Itt a semmibevevést kétféle, eltérő következménnyel járó módon kell értelmezni, bár a lényegük közös. Vannak akik megtehették volna, de *nem ismerték meg* és vannak, akik az idő és/vagy a hely alkalmatlansága miatt *nem ismerhették meg* Istent. Talán van értelme, ha az egyik csoportot tudatos vagy explicit ateistának, a másikat tájékozatlan vagy implicit ateistának nevezem.

A Szentírás üzenete szerint „sokan vannak ugyan a meghívottak, de kevesen a választottak”. Ez rossz hír lenne az üdvösségtörténet szempontjából, mert többen lennének a ki nem választottak (elkárhozottak), mint a kiválasztottak (üdvözültek). Bibliai nyelven szólva a Halál legyőzné az Életet.

Szerintem vannak emberek, akik a földi életük végén megszűnnek létezni, vagyis se nem üdvösség, se nem kárhozat a végzetük. Mivel pedig a kárhozat feltehetően igen keveseknek a végső sorsa, mégiscsak az Élet győz a Halál felett.

A végő megsemmisülésnek kétféle alanya és oka lehet.

Explicit ateista. Jóllehet valamennyire ismeri, nem fogadja el Istent. Nem akar üdvözülni, de nem szolgál rá a kárhozatra sem, mert úgymond „jó ember”.

Van pár ateista ismerősöm, aki nem hisz a feltámadásban, mi több kijelentette: ha lenne se akarna az örök élet részese lenni. Aligha hiszem, hogy az ilyen embert Isten, aki tiszteli az emberi akaratot, üdvözítené. Mi lesz tehát a sorsa? Az amit kíván magának: a teste végleg elenyészik. A kérdés csak az, hogy mi lesz a lelkével, ami nem a saját tulajdona (amiről sokszor elfeledkezünk)?

Implicit ateista. Egyáltalán nem ismeri Istent. Nem lehet meghívott, mert ahhoz hit szükségeltetik, ami pedig nincs ismeret nélkül. Az Írás a mennyegzős példán át tájékoztat a sorsáról.

A lakodalmas ház megtelt, de nem meghívottakkal, hanem választottakkal, akik nem ismerték a meghívót. Rájuk kétféle sors várt az általuk viselt öltözék szerint, ami a tetteiket szimbolizálja.

A lakodalmon részt vehettek azok, akik ruhája méltó volt az alkalomhoz, vagyis a látszólag kívülállók előbb üdvözölhetnek, mint a látszathívők.

Én ilyenkor a keleti vallásúak óriási tömegére gondolok. Ők ugyan nem ismerik a személyes Istent, de közülük nagyon sokan jámbor, „Istennek tetsző” életet folytatnak.

Egy vendéget kiakolbólitottak, mert nem öltözött az alkalomhoz illően. Vagyis a kívülállók között akadnak kárhozatra való gonoszok is.

Itt a ruandai zsoldosok jutnak az eszembe, akik ezrével öldösték le az ártatlan gyermekeket.

Végeredményben be kell látni, hogy a Szentírás minderről tájékoztat. Bizonyos, hogy az üdvösség három kelléke – ismeret, hit, tett – közül a **tett** a meghatározó. Ezt onnan tudjuk, hogy az utolsó ítéletkor, amikor jobbra és balra állítanak majd bennünket, szó sem lesz ismeretről vagy hitről. Az fog elhangzani, hogy „**amikor éheztem, ennem adtatok**”. Az ételadás (és a példabeli társai) pedig úgy értendő, mint Isten akaratának a teljesítése.

Azonban a sor még nem teljes. Ugyanis a mennyegzőről szóló példabeszéd nem említi azokat, akik még az útkeresztveződeésektől is távol voltak, ezért nem is lehetett meghívni őket.

Az azték pap ezrével ajánlotta fel tollas istenének véres áldozattal nemcsak az elfogott ellenségeket, hanem a kiválasztott gyermekeket és szűzeket is. Híven végezte a szokások által megkövetelt szolgálatát és talán jó családapa is volt. Rá vajon milyen végső sors várt?

Ez a valaki pontosan tudatában volt annak, hogy embert öl. Ezen még esetleges, bár kevésbé valószínű jótettei sem enyhítenek. Így az üdvösséget nem érdemelte meg, mivel azonban az egyetlen igaz Istent nem ismerte, a kárhozatra sem szolgált rá. Így tehát sorsa csakis a nyomtalan elmúlás lehetett.

A teljes elmúlás viszont felveti a kérdést, hogy mi történik a test szerint fel nem támadottak lelkével? Erre nincs megfelelő teológiai elmélet. Van viszont egy szólás, amely az adott helyzetben – és az életképtelenekre is – jól alkalmazható. Kézenfekvő, egyszerű és nem mond ellen a keresztény hitnek:

Visszaadja lelkét a Teremtőjének.

A fejezet nem zárható le egy szokatlan következtetés nélkül.

Az emberiséget **testi-anyagi** tekintetben homogén tömegnek képzeljük el, vagyis bár az embereknek vannak nem is csekély fizikai megkülönböztetői vonásai, attól még az egyik ember éppenolyan biológiai lény, mint a másik. Ezért ítéljük el a rasszizmust, amit nem kívánok részletezni.

Ugyanakkor **lelki-szellemi** értelemben az emberek nagyonis sokfélék. Fontos szellemi vonásuk a világnézetük, a transzcendenshez való viszonyuk. Vannak vallások, amelyek ez alapján üdvösségre alkalmas és alkalmatlan csoportra osztják az embereket (vö. pogány, gyaur, hitetlen). Ezt vallási rasszizmusnak nevezhetjük.

A környezetünkben élő emberek közül némelyek üdvözülnek, vagy elkárhoznak, mások végleg elmúlnak a fentiek szerint. Az utóbbiak olyanok, mint a növények és az állatok, amik nem rendelkeznek isteni eredetű lélekkel. A végleg múlandók „nem használják a lelküket” se krisztusi értelemben vett jóra, se rosszra.

Persze ne próbáljuk megítélni, mert nem a mi dolgunk, hogy a környezetünkben kik tartoznak ebbe a kategóriába.

9.5 ÖNÍTÉLET ÉS „KARMA”

Végeredményben üdvözülni és elkárhozni csak tudva és akarva lehet. Az ember a hite és a tettei által **közvetetten** ítéletet mond önmagáról, tehát maga választja meg a végső sorsát. Ez arra csábított egyes teológusokat, hogy felvessék a **közvetlen** önítélet gondolatát. Az utóbbi időkben terjedt el az a felfogás, hogy élete utolsó pillanatában az ember maga dönt a végső sorsa felől.

Ez azonban két szempontból is kétséges.

Egyrészt nagyon sokan halnak meg úgy, hogy fizikai-szellemi állapotuk teljesen kizárja az ezirányú döntést. Gondoljunk csak a gyerekekre és a nagyon betegekre.

Másrészt ha valaki az egész életét bűnben élte le, annak nem lehet a sorsa egy elégtétel nélküli, az utolsó pillanatban elhatározott kamu-megbánás.

Itt az utolsó órában alkalmazott szőlőmunkás példáját szokták felemlíteni – tévesen. Az illető ugyanis még jóval a sötétedés (a halála) előtt az Úr szolgálatába állt.

Érdemes röviden kitérni a **karma** buddhista tanára is. Eszerint az élőlények következő életbeli sorsát az ebben az életében végrehajtott tettek határozzák meg.

Az egyik oldalon ez a tan egy tipikusan **okkult** felfogás része. Evidens, hogy a reinkarnáció, az újjászületés, abszolút testi-lelki képtelenség.

A másik oldalon szimpatikus benne, hogy a **tettek minőségét** helyezi előtérbe. Ezek határozzák meg az egyetlen újjászületés, a feltámadás utáni sorsot.

IV. RÉSZ

SZENTSÉGEK

10. KEGYELEM ÉS SZENTSÉG

10.1 LELKI ERŐFORRÁSAINK

Az ember állítólag Istenre hasonlít, de valójában csak szeretne olyan lenni, mint ő, azonban segítség nélkül csak távolról közelíthetne a Teremtő lényegéhez. Mint a 2.4.1 alpontban elmondtam, Isten egyedi tulajdonságai – öröklét, mindenhatóság, végtelenség stb. – egyetlen fogalomban foglalhatók össze: Szent.

Mivel az ember a maga erejéből nem juthat el Istenhez, szüksége van egy sajátos erőforrásra, amely a hozzá való törekvésében támogatja.

A kegyelem Isten ajándéka, ami segíti az üdvösségre jutást.

A kegyelem és a szentség kölcsönös összefüggésben áll egymással. Bizonyára tudod, hogy a gépkocsi üzemelése akkor gazdaságosabb és biztonságosabb, ha az üzemanyaghoz adalékot adnak.

A szentség olyan cselekmény, ami által különös kegyelemben részesülünk.

Itt az „akinek van, annak még adatik” elve érvényesül. A szentségeket csak kegyelmi állapotban lehet felvenni, ami a szentség vétele által erősödik.

Végülis a két entitás annyira összefügg, hogy aki kegyelmi állapotban van, azt szentnek lehet mondani, a szentség tehát nem pusztán üdvözülés utáni létmód.

Régen Mindenszentek ünnepén a kegyelmi állapotban lévőket is a körbe értették. Szent Pál a leveleiben szenteknek nevezi a hívőket.

10.2 SZENTSÉG ÉS EGYHÁZ

A kegyelem mint Istenhez segítő forrás csak a keresztény vallásokban, azoknak se mindegyikében létezik.

Katolikus és abból kivált egyházak. Elismerik, hogy a Jézus Krisztus által alapított szentségek a kegyelem forrásai. Számszerint heten vannak, úgymint:

keresztség, bérmlás, házasság, betegek szentsége, egyházi rend, bűnbánat szentsége, oltáriszenség.

Ezekről a következő fejezetben ejtek pár szót. Itt csak megjegyzem, hogy az első négy az emberi életszakaszokhoz, a többi a vallásos életvitelhez kapcsolódik.

Reformált egyházak. A Szentírás mind a hét szentségre tartalmaz explicit vagy implicit utalást, amit a protestánsok se tagadnak. Azonban ezeket nem ismerik el a kegyelem forrásaiként, azaz szentségekként. A legjobb példa erre a házasság.

Az Ószövetség megengedő kitételei alapján nem tartják felbonthatatlannak, az Újszövetség idevágó passzusait, vagyis Jézus szavát viszont elhanyagolják.

Általában a reformátusoknál és a vele rokon vallásoknál az eleve elrendelés tana kizárja, hogy az ember a saját akarata és tevékenysége által kegyelemhez juthasson. **A kegyelem egyetlen forrása Isten irgalma.** Azonban ez is csak úgy nyerhető el,

ha valaki megkeresztelkedik. Ezért a keresztség kivételesen a protestánsoknál is szentségként elismert cselekmény.

A keresztyének közötti legnagyobb eltérés az Oltáriszentség elismerésében, illetve el nem ismerésében van. Erről majd a 11.6 pontban lesz szó.

Az Oltáriszentségnek egyes felekezetek általi félremagyarázása miatt kell említeni a bálványozást. Előtte azonban szögezzük le, hogy a többféle szentséget elismerő vallások által az ember közelebb juthat Istenhez, mint egyébként márcsak azért is, mert a szentségek felvétele érdekében törekszik a kegyelmi állapotra. Ekként tehát a szentség és a kegyelem két egymást erősítő tényező.

10.3 „BÁLVÁNYOZÁS” ÉS KORSZELLEM

10.3.1 Képrombolás és vádaskodás

Egyes vallások tiltják a élőlények képeken, szobrokon és másféle módokon való ábrázolását. Ez nemcsak a moszlimoknál és zsidóknál van így, hanem a reformált vallásokban is, kivéve az anglikánok egyik ágazatát. A katolikusokat bálványozással vádolják a díszített templomaikért, de főleg a szentségimádásért.

Ez a magatartás meglehetősen emlékeztet egyes afrikai törzsek tagjainak a viselkedésére, akik a fényképezéstől ódzkodtak mondván, hogy a képbe zárva a lelkeiket uralkodnak majd rajtuk. Vallásalapítóktól ennél a szemléletnél kicsit többet várt volna az ember.

Amúgy ez is egyike azoknak a helyzeteknek, amelyekben a biblia szavait félreértelmezik és/vagy nem az összefüggéseikben szemlélik. A biblia szerint Isten a fajaik szerint teremtette az élőlényeket, ami azonban nem azt jelenti, hogy csak azokat a fajokat teremtette, hanem azt, hogy az élőlények nem egyneműek, hanem fajokba soroltak. Isten azt parancsolta Mózesnek, hogy ne ábrázoljanak az emberek élőlényeket, de mindjárt a következő mondatból kiderül az is, hogy ezt csak bálványozási célból nem tehetik. És egyébként?

Sokan elfeledkeznek arról, hogy a biblia szinte sohasem szó szerint értendő!

Most idézzünk fel egy jelenetet! A szomszédasszony unokái fényképeit mutogatja, egyik-másikat könnyesen csókolgatva. A protestánsok szerint ő bálványimádó, mert hiszen a képet, a papírt imádja.

És akad valaki, aki ezt komolyan el is hiszi? Ha pedig nem, akkor miért gondolja, hogy a Szent Antal szobrát könnyesen simogató öreg néne a gipszszobrot imádja?

A protestánsok minden templomi ábrázolást – műértéket, pótolhatatlan kincset – levakartak, kidobáltak, átfestettek, merthogy a szobrok, a képek bálványozásra ösztönzik a híveket. Az ún. **képrombolás** nemcsak barbár mozzanat volt, hanem a tanítás szempontjából igen nagy öngól is.

Ugyanis a képrombolók elfeledkeztek arról, hogy az ábrázolások nem öncélúak. A Szentírást helyettesítették azok számára – és messze ők voltak többségben – akik nem tudtak olvasni. A kapuk bélétei, a belső freskók, az üvegablakok mind-mind egy-egy szent történetet adnak elő. Aki tehát lemeszelt egy képet, az az egyház tanítófunkcióján ejtett csorbát. Műveletlenül, oktalatlanul. Márcsak azért is, mert a fantázia – főleg a gyermeki – a legüresebb templomfalra is képeket tud képzelni. (Ezt első kézből tudom, mivel a kelenföldi „kisegítő kápolna” falai dísztelenek voltak.)

Szerencsém volt találkozni a Chartres-i gótikus katedrális legnagyobb tudorával. Hosszan mesélt nekem a templom festményeiről, szobrairól, ablakairól megmutogatva azok csodálatos harmóniáját, egymásra épülését, összefüggő „meséjét”.

Van, aki többet tanul egy képregényből, mint sok-sok oldalnyi szövegből. Ugyan ki és miért fosztaná meg őt az ismeretszerzés ilyen lehetőségétől? Nem véletlen, hogy a mai tankönyvek egy része kis ábrákkal gazdagon illusztrált.

A reformációnak nevezett vallásüldözés során a katolikusok leöldösésére az adott ürügyet, hogy bálványimádók, mert az ostyát imádják. Mi persze az átváltoztatás során átalakult lényegű ostyában rejlő Krisztust és nem az ostya anyagát imádjuk. Ha az eukarisztiát tagadók ezt nem is fogadják el, legalább ne tegyenek úgy, mintha nem értenék a különbséget.

10.3.2 Az erkölcsök eróziója

Az igényesség, a tökéletesség – a szentség – iránt érzéketlen korunkra két egymással párhuzamos, ellentétes irányú, de egymást erősítő jelenség jellemző.

Az egyik az eszméletlen mérvű **deheroizálás és profanizálás**. Minden nagy ember mögött – kivéve persze a tabukat – keresnek valami nemtelen dolgot. Ma már több homoszexuálisról beszélnek, mint amennyi valaha is élt a világon! A nagynevű művészek, tudósok, tanítók jelentős hányadára fogják rá, hogy meleg volt.

Meg kell adni, hogy ügyes módszerekkel végzik a profanizálást. A mai nyugati filmek többségében már nemcsak a lelkész(nő) meleg; sokszor szerepel olyan negatív figura is, akit túlzóan bigottnak állítanak be, ami által az addig semleges néző nem is az illetőt, hanem a vallását tekinti nevetségesnek, keménynek, türelmetlennek. Egyre gyakoribbak a **történelemhamisító**, a történelmi egyházakat és az egyházi személyeket, sőt magát Jézus Krisztust és kíséreit a sárba húzó filmek, tévéadások, internetes oldalak.

Lassan fel kell tenni a kérdést: Egyáltalán kiben lehet hinni? Kire lehet még felnézni? Kit kövessen a mai fiatalság? Merthogy ez az egész hadjárat

a jövő reményeinek, a fiataloknak a tudatos megrontására szolgál.

Ennek a kurzusnak a másik oldalán a lerombolt szép, sőt szent dolgok helyére **új bálványokat emelnek** a szó átvitt (bálványozni vkit.-vmit.) értelmében.

- Dicséretesnek, követendőnek állítják be **szexuális abnormalitást**, sárral dobálva az egy férfi - egy nő által fogadott tiszta és szent házasságot.
- Erőltetik a **misztikus jelenségek** valósággá való elfogadását. A média telis-tele van olyan úrbeli lényekkel, amelyek soha nem léteztek.
- A keleti vallásokból átveszik az olyan **okkult tényezőket**, mint a karma, a lélekvándorlás /20/. Általában igyekeznek azokat az egyisten hitekkel egyenértékes nézetekként beállítani. Eközben gondosan ügyelnek arra, hogy az ezen vallásokra jellemző szent mozzanatokot viszont elhallgassák.

Ismét csak a fiatalokra kell visszatérni. Egy logikusan gondolkozó felnőtt ember nem hisz az asztrológiában, a jóslatban, a horoszkópban, a vuduban, a karmában, a reinkarnációban. Viszont a gyermekien gondolkozó lények, akár a felnőttek is, mannaként kajolják az ilyesmit. Mindezek következtében egyre nehezebb a helyes úton megtartani a fiatalokat.

10.4 KERESZTÉNY ÉLET

10.4.1 Szentelmények és a szentek tisztelete

A szentelmények olyan jelek-szimbólumok és cselekmények, amelyek ugyan nem szentségek, de az odafigyelés és a gyakorlásuk által növelhetik a hitet és a különös

kegyelmeket. Ilyen a hamvazás, balázsáldás, búzaszentelés, lakásszentelés stb. Komolyabb próbával és egyben hatással járnak a búcsújárások, zarándokutak, kegyhely-látogatások, körmenetek.

Ma a gyerekek Batman, X-man képecskéket gyűjtögetnek. Nekem sok szentképem volt. Ezen ma mosolyognak, pedig a gyermekekre az utóbbiak vannak nagyobb és tartósabb hatással. Mert hiszen milyen lelkület, szellemiség van a pókember mögött ellentétben mondjuk Szent Imrével?

Általában sokan elfeledkeznek arról, hogy a szentelmények a vallási elmélyülést szolgálják. Az a gazda, aki a földjét, a terményét, az állatait megáldatja, bizonyára a mindennapjaiban közelebb van Istenhez, mint aki ezt nem teszi és – jobb esetben – csak vasárnap figyel az Úrra.

A protestánsokkal szemben a katolikusok **tisztelik** a szenteket, de persze **nem imádják** őket. Bizonyára nem bűn Hunyadi Jánost vagy Rákóczi Ferencet tisztelni és nekik szobrot emelni. Persze senkinek se jut eszébe, hogy azokat imádják. Akkor miért lenne vétek szoborral emlékezni Szent Péterre vagy Szent Mártonra, akik egy szélesebb közösségnek, az egész világnak voltak a hősei?

A képi-alaki ábrázolások bornírt kárhozzátása amúgyis nevetséges és féloldali.

A „faragott képet ne csinálj magadnak” viccesre fordított szólás eredetije megint csak a biblia kitételeinek a durva félreértelmezésén alapul. Az Írás mondanivalója az, hogy valamilyen tárgy ne legyen az imádás alanya (vö. aranyborjú). Viszont nem akarja azt üzeni, hogy minden ábrázoló művészet bűnös. Avagy talán generikusan az a festészet, a szobrászat?

A szó szerinti értelmezéssel vigyázni kell. Isten maga parancsolta meg Mózesnek egy szobor elkészítését (vö. felemelt kígyó). Továbbá a titalom erősen féloldali. Borjút nem szabad imádni, de mondjuk liliomot már lehet? Hiszen annak az ábrázolása nem tiltott...

10.4.2 Az Egyház és a Szűzanya

A katolikus Egyház – itt tulajdonnév és ezért nagybetűs – nem pusztán a hívők **gyülekezete**, mint az egyéb keresztény ágazatoknál, hanem **egyházközösség**. Ez a közösség nem pusztán az Isten imádására összegyűlt közönség, hanem olyasmi, mint egy nagy család. Mint minden normális világi értelemben vett családnál, ebbe is beleértendők a már elhunytak is.

A családokra jellemző, hogy tagjai szeretik egymást, segítik egymást, felelősséget vállalnak egymásért, sőt, a tesók hogy úgy mondjam lobbiznak egymás érdekében a szülőknél bizonyos dolgokban. Ez persze idilli, ideális kép, de feltétlenül olyasmi, ami a jó családokat jellemzi.

A katolikus vallásban létezik egy olyan fogalom, egy olyan tevékenység, ami a protestánsoknál hiányzik: a **közbenjárás**. Amiként a földi család tagjai szólhatnak a családfőnél egy másik családtag érdekében és ezért mondjuk az öccs a bátyjához fordul, hogy érjen el valamit az apjuknál, ugyanúgy az egyházi családban is létezik közbenjáró ima, aminek az Atya a közvetett célja.

Közbenjárásra persze csak az alkalmas, aki már érdemeket szerzett. A földi családban is azt kérjük meg, hogy engesztelje ki az édesapánkat, aki „jó nála”. Ezért világos, hogy a közbenjárás médiumai a **szentek**. Ha hozzájuk fordulunk imánkkal, akkor nem őket imádjuk, hanem csak a segítségüket kérjük. A gyakorlat bizonyítja, hogy ez az eljárás hatékonyan működik, de természetesen nem várhatjuk el, hogy a vágyaink ripsz-ropsz teljesüljenek.

A templomokban látható rengeteg „**hálából**” táblácska igazolja mindezt. A cinikusok persze beszélhetnek önszuggerralásról, véletlenről, bármilyen másról, magát a tényt – hogy ti. a közbenjáró ima segített – nem tagadhatják le.

A keleti vallásokra jellemző, hogy gyakran és kitartóan imádkoznak ezen a módon. Ezzel szemben nyugaton sorvadóban van a családi közösség intézménye a sok válás és az esküvel megerősített család helyetti párbaállás által. Nem csoda, hogy náluk a családok nem családiasak, ezért már nem érzik át a közbenjárás lehetőségét és fontosságát.

Természetesen a mi legnagyobb segítőnk, fő közbenjárónk a **Szűzanya**.

Elárulok egy magántitkot. Volt egy rövid időszak az ifjúkoromban, amikor úgy látszott, hogy messzire kerülök az Atyától. Mint a rossz gyerek, aki fél az apjától, nem tudtam hozzá imádkozni, viszont fohászaim a Szűzanyához felerősödtek. Nem hiába...

A Szűzanya Szent István kérésére **hazánk patrónusa**. Jóllehet a mai magyar himnusz is egy csodálatos ima, amikor népünk még hívó volt, a Boldogasszony Anyánk volt a himnusza és az ő képe volt a zászlainkon. Ámbár a protestánsok nem fordulnak hozzá olyan gyakran, mint a katolikusok, mélyen tisztelik őt és bizonyára felkeresik közbenjárást kérő fohászaikkal, ha erről hallgatnak is.

Az általános vallási műveletlenség egyik tétele a **szeplőtlen fogantatás**, aminek a lényegét még sok gyakorló katolikus se érti. Itt Szűz Mária fogantatásáról – és nem Jézuséről – van szó. Közelebbről arról, hogy mint Isten Fiának a leendő édesanyja Mária már élete első pillanatától fogva **mentes volt a bűntől**, tehát a lelke szeplőtlen volt és mindig is az maradt.

10.5 KERESZTÉNY ÜNNEPEK

10.5.1 Profán és vallásos ünneplés

Olaszországi útjaim alkalmával mindig csodálattal vegyes irigységgel bámultam az ottaniak felszabadult, örömteli ünnepléseit. Minden alkalmat megragadtak a játékra, táncra, éneklésre, maskarák viselésére, egyes szentek ünnepein szinte elválaszthatatlanul összevegyítve a profán és vallásos elemeket. Hogy ne feledjem: igen sokszor társulnak ezek az ünneplések felvonulással, egyféle körmenettel.

Jóllehet a globalizmus mesterkéltné ünneplés-kényszere és a világias ökörködések, mint például a hallowe'en ott is terjedőben vannak, még nem uralkodtak el és nem nyomták el az eredeti tiszteletreméltó – szent – tartalmakat.

Eredetileg a Hallowe'en a skótoknál a Mindenszentek ünnepének (október 31.) a neve volt. A skótok egy Knox nevű angolpárti nagyhatású prédikátor vezetésével elnyomták a katolikusokat és egy szélsőséges, a puritánsághoz közeli vallást vettek fel. Felhagytak a szentek tiszteletével és azok helyett – eleinte gúnyból is – a „szellemeket” kezdték ünnepelni.

Az USA-ban a Thanksgiving Day (november negyedik csütörtöke) eredetileg vallási alkalom volt, a Hálaadás napja, amelyen a földeken végzett munkák végét ünnepelték köszönetet mondva az Úrnak. Persze mára ez a vallásos tartalom gyakorlatilag feledésbe merült, és már csak a pulykánál maradt meg, akinél ez a nap egyféle genocidiumot jelent.

Elég összevetni a szellem-ünnepet azzal, ahogyan a mexikóiak a Mindenszentek napját ünneplik és láthatjuk, hogy a latin népek ünnepein a vallásos tartalmat, a szent jelleget még nem nyomták el teljesen a nem pusztán profán, hanem olykor kimondottan visszatetsző, tiszteletlen, bohóckodó mozzanatok, amelyek sajnos ma már a legszebb keresztény ünnepet, a Karácsonyt se kerülik el.

Az ünnepek a nemzeti lélek elidegeníthetetlen kellékei. Ha lemondunk a saját népünkre jellemző módokról másokat majmolva, azzal nemzeti identitásunk egy darabkáját veszítjük el. Szóval ne rám nézzenek, ha Ramadán-pártolókat keresnek!

Létezik egy kifejező szavunk: **méltóság**. A méltó alkalmakat méltósággal kellene megünnepelnünk. Valóban azt tesszük? A méltóság a lelkületben rejlik és nem a külső cicomákban. Ünnepeink méltóságát manapság két jelenség csorbítja.

Az egyik az **időzítés**. Miért kell, mondjuk, március 15-ét már március 12-én elkezdni ünnepelni? Ha egy ünnep nem feszes, nem alkalomhoz kötött, akkor elveszti a varázsát. Ünnepeljük a forradalmat április 4-én! Miért is ne, mi az eltérés?

A másik az **egység hiánya**. Az ünnep mindenkié. Mégis elterjedt szokás, hogy ellenlábasaink politikai ledorongolására, pártpropagandára használják fel. Mármint milyen ünnep az, amely nagyobb részét nem is az ünnepeltről szól?

10.5.2 Szentkarácsony

Világnézettől függetlenül az év legnagyobb ünnepe a Karácsony. Mivel azonban nem ugyanazt és nem ugyanúgy ünneplik, a témakört alaposan körül kell járni.

Alaphangként vessünk össze két jelképet! A katolikus Szent Karácsony szimbóluma a betlehemi jászol a Szent Családdal. Más karácsonyoké a vörös orrú rénszarvas a szánnal. Azzal sincs persze baj, csak hát a Szentírás elfelejtette említeni. Ezért az ilyen karácsony nem szent.

Karácsony napja. A néprajzosok és a történészek mindig ürügyet keresnek arra, hogy a keresztény ünnepeket valamilyen pogányból vezessék le. Közvetve így kötik Karácsonyt a nap-éj egyenlőséghez, amiről a pogányok megemlékeznek. Azonban ez hamis felfogás, mert az egyház kerülte az efféle kapcsolódást és **december 25.** nem is csillagászati nap. Egy régi vallási hagyomány szerint Jézus urunk március 25-én fogantatott, amely ünnepnek népiesen Gyümölcsoltó Boldogasszony a neve.

Az egyház ügyelt arra, hogy a nagy ünnepeket (Karácsony, Húsvét, Pünkösd) a mezőgazdasági munkák befejezése utáni, ill. elkezdése előtti időszakokra helyezze azért, hogy az embereknek legyen idejük a méltó ünneplésre. Azonban e napok megszentelését célzó törekvései ma már nem járnak sikerrel. Általános jelenség, hogy sem a Karácsonyt megelőző advent, sem a Húsvét előtti nagyböjt lelkületét és illedelmét nem tartják be, elhúzva például a profán farsangolás időszakát.

Minek az ünnepe? Karácsony urunk, **Jézus Krisztus születésnapja**. Ez az ünnep eredeti jelentése, amiről a katolikus és rokon egyházak még nem feledkeztek meg. Ez a valódi, mély tartalma és mindig ez marad akkor is, ha az emberek nagy része már nem is gondol rá. Sajnálhatják, hogy nem teszik. Isten elküldte a Fiát közénk, hogy a mi életünket élje és közölje velünk az örömhírt: embernek lenni szép, emberként élni érdemes és a halál nem jelenti az emberi lét végét.

A latin nyelvek Karácsony szava emlékeztet erre. Natale olaszul, Navidad spanyolul, Nadal portugálul **Születést** jelent. Nagybetűsen, mert ilyen születés csak egy van. A legnagyobb ajándék ünnepe, amit az emberiség valaha is kaphatott Istentől: a Kisdedé.

A nem-katolikusok számára már nem Jézus az ünnepelt, hanem silány pótléka, a Mikulás, amiből milliónyi van és figurája a bohócsapkával, meg a „ho-ho”-zással egyre visszataszítóbb. Már bikinis néger nő is lehet mikulás... A dolgok elfajulását mutatja, hogy a karácsonyi nóták között alig akad a Kisdedre utaló. Ilyen a „Stille Nacht”, a Csendes éj, ami persze Mozart révén katolikus eredetű.

Nekem a karácsonyfát és az ajándékot még a Jézuska hozta, bár talán az ő megbízásából az angyalkák. Sohasem láttam egyiket se, csak úgy négyéves koromban, amikor az angyal nagyon hasonlított az anyukámra. De ez a Jézuska dolog biztos, hiszen írtam neki, hogy mit kérek és tényleg mindig azt is kaptam. Azazhogy majdnem mindig. '56-ban például nem, és Panni sohasem kapott élő pónilovat, én meg igazi villanyvasutat. Azért nem baj.

A keresztények szerint az emberiség története két nagy szakaszra oszlik, amiket Krisztus születése választ el egymástól. Karácsonnyal kezdődik a megváltás műve, a felebaráti szeretethez kötött új erkölcs korszaka, az Istennek az emberekkel kötött új szövetsége, az idők teljessége.

Az istentagadó kommunizmusban terjedt el az „időszámításunk előtt és után” kifejezés, ami ma általános divat. Ez persze mitse változtat a tényen, miszerint az időszámítást Jézus Krisztus születéséhez kötjük, tehát a Krisztus előtt (Kr.e.) és Krisztus után (Kr.u.) a korrekt kormegjelölés.

A szeretet ünnepe. Karácsonykor tehát az isteni szeretetet ünnepeljük, amit átveszünk az emberi szeretet szférájába. Ezen belül is Karácsony a **család ünnepe**, bár sokan elfelejtik, hogy eredetileg a Szent Családé.

Szép hagyomány, hogy ezen a napon még távolról is összegyűlnek a (nagyobb) család tagjai, és jó szokásként ünnepi asztallal és ajándékokkal fejezik ki érzéseiket. Nem szokták ugyan kikötni, mert evidens, hogy a Karácsony a *természetes* család és azon belül elsősorban a **gyermek**ek nagy napja.

„Amikor kicsi voltam, a karácsonyfák magasak voltak és mi szeretgettünk” – dalolja a Bee Gees az egyik szép nótájában. Arról nem szól a dal, hogy a karácsonyfa még megfelelt a nevének és nem volt egy ízléstelenül összezsúfolt műtörök által elrejtett ízé-mizé, mint a mai Amerikában.

Karácsony körül a tévéfilmek nem szokták Jézust felemlíteni, viszont gyakori témájuk az elvált házastársak kibékülése, sokszor gyermeki unszólásra.

Az ajándékozás ünnepe. Karácsony régen valóban **ünnepnap** volt. Nem tartott több hónapig és ünnepélyesség övezte. Ez a lényeg ma elmosódik a **reklám- és vásárláshadjárat** borzalmai között. A belső örömet felváltotta egy ridegnek ható, unalomba forduló fáradt külső örömködés, amit az emberek szokásosnál is nagyobb szeretetlensége kísér, amire bizonyosság az üzletbeli viselkedésük.

Jézus úr, a szelídség etalonja, korbácsot ragadva üzte ki a kufárokat a templomból: „Atyám házát rablók tanyájává tettétek”. Valószínűleg ma is hasonlóan járna el a karácsony-kalmárokkal. Nem annyira azért, mert mindent a pénz körül forgatnak, hanem mert **ártanak a gyermekeknek**.

Nekem az ünnep mindig nagy meglepetés volt. Akkor még nem voltak teli az utcák ocsmány hirdetésekkel, a tévé meg azért sem ronthatta el már októberben a váratlanság örömét karácsony-karikatűráival, mert hál’ Istennek nem volt tévénk.

A Karácsony legnagyobb ajándéka a váratlanságban rejlett.

A mai karácsonyok sikerének az általános mércéje a **pénz**. Filmek szólnak arról, hogy a szomszédok miként vetélkednek a drága külsőségek terén. Ezzel szemben az ajándék értékének, szépségének, minőségének valódi mértéke az **odaadás**. Ennek tárgya pedig nem ritkán az **idő**.

Gyerekkoromban édesapámnak egy újonnan tanult zongoradarabbal, vagy német verssel kedveskedtem. Általában a lányok horgoltak-hímeztek valamit, az ügyeskező fiúk fúrtak-faragtak. Szóval az ajándék értéke az időben és a figyelemben rejlett.

Ma viszont a családtagok egymás kezébe löknek egy borítékot: „Vegyél magadnak valamit!” A könyvutalvány egy direkt kiszúrás: nem passzol a köny(vek) árához és utána kell járni. Persze az ilyen ajándék is megengedhető olykor-olykor, de csak ha társul mellé valami személyes is.

Mi nem a Karácsony? Nem az üzletek kínálata, nem a bohóckodó télapók világa, nem a széttépett családok szeretet-pótléka. Akkor tehát mi? Az ünnepek ünnepe, Jézus urunk születésnapja, a szeretet, a család, a gyermekek öröme. A tisztán örülni tudók pedig még azt sem felejtették el, hogy **adni nagyobb öröm, mint kapni**.

11. HÉT SZENTSÉG

11.1 TISZTELETTEL

A szentségekről sokan beszélnek durván, sőt káromkodva, de még több az olyan ember – akár hívő is – akik nem értik a mély lényegüket. Pedig ha hétköznapi szót használunk rá, akkor mindenki – még az Istentől távoliak is – megértően fogadják és használják. A szent ugyanis a **tökéletes** szinonimája, márpedig minden jóra való és magát valamire tartó ember tökéletességre törekszik.

Abszolút tökéletes lény persze csak egy van: Isten, a Szent. Az ember tudva vagy ösztönösen rá akar hasonlítani, ezért mondjuk, hogy Isten képére teremtetett.

A mindennapi életben a szent fogalmát kétféle értelemben használjuk:

Vallásos téren. A szent, szentség és szentelmény általános lényegét a fentiekben már kifejtettem, a konkrét szentségek pedig a következő pontok tárgyai. Mindezeket túl sokféleképpen használjuk egyházi pozícióra (Szentatya), eseményre (szentév), tevékenységre (szentbeszéd), műre (Szentírás), tárgyra (szentkereszt) stb.

A régi-új Magyarországon számos Szentkereszt nevű település van. Kevesen tudják, hogy a Keresztúr nevű falvak Jézus Krisztus neve helyett állnak, hiszen ő a kereszt ura, a kereszt által úr.

Ha már itt tartok: a szentek tisztelete annyira történelmi korhoz és helyhez volt kötve, hogy pontosan lehet tudni: a Szent Márton nevét viselő falvak megelőzték a Szent Mihályokat, azok a Szent Lászlókat stb. A Szentkirály pedig Szent István szinonimája.

Profán fordulatban. Pozitív használatában magasztosat, fennköltet jelent. Erre a „szent kötelesség, szent haza” stb. összetételek a példák.

Sajnos van negatív alkalmazása is. Az okkultizmus követői gyakran szentnek titulálják azt, ami pont az ellentettje (lásd 12.5 Antiszenség).

A szentségek adott esetben kegyelmi állapotot feltételeznek, vételük által pedig létrehozzák, illetve tovább erősítik azt, vagyis ilyesféle képlettel írhatók le:

(kegyelem ⇒) szentség ⇒ kegyelem.

A keleti vallások hívei sokkal buzgóbbak az imádságban és a náluk szentségnek tartott tevékenységek gyakorlásában, mint a katolikusok, de főleg a protestánsok. Mindig izgatott a kérdés, hogy mi lesz vajon annak a rengeteg vallásos léleknek a végső sorsa. Feltehetően nem tévedek, ha úgy tartom: nem a teológiájuk, hanem a gyakorlati életvitelük fogja eldönteni a kérdést.

11.2 KERESZTSÉG ÉS BÉRMÁLÁS

A keresztények mindegyike találkozik a keresztség szentségével, a katolikusoknál pedig az életüket végigkísérő szentségek közül az a legelső. Profánul fogalmazva a keresztség adja meg vallási életünkhöz a kezdőlökést, azt az alapvető kegyelmet, ami nélkül nehéz az Atya felé vezető útra lépni.

Sajnos ennek a szentségnek is vannak szükségtelen felhangjai.

Visszatetszőnek tartom, hogy a keresztelő liturgikus szövegében a pap a kisgyermek bűneiről, azok lemosásáról diskurál. Ugyan milyen vétke van egy párnapos csecsemőnek?

„A keresztség által titokzatos módon részesülünk Jézus Krisztus halálában!” Nos bármit fizetek annak, aki ezt a zagyaságot meg tudja nekem magyarázni.

A keresztség a Krisztus iránti elkötelezettséget, a neki szentelődést jelenti. Ezt a lényegét egyes vallásokban minha nem vennék tekintetbe.

Anabaptisták (újrakeresztelők). Ha valaki erre a vallásra tér át, akkor annak újra fel kell vennie a keresztséget a megfelelő módi szerint. Bocsássák meg nekem, de számomra ez a felfogás két szempontból is illogikus. Egyrészt ha valaki már eleve ebbe a vallásba „született”, azt miként lehet **újrakeresztelni**? Másrészt ha valaki például reformátusból akarna anabaptista lenni, az egyszer már kereszténnyé vált, amit nem tehet meg többször: vagy keresztény, vagy sem. Avagy – ami rossz hír – az anabaptistáknál a keresztség nem is a Krisztushoz való kötődést jelenti...?

Baptisták. Ők csecsemőt nem keresztelnek, csak a felnőtteknek szolgáltatják ki ezt a szentséget. Figyelemre méltó érvük, hogy a keresztelés olyan elköteleződés, amire tudatosan csak felnőtt ember képes. Azonban egy lényeges pontban tévednek.

Keresztség nélkül nincs kegyelmi állapot.

Ezért a többi szentséggel se élhetnének, ha elismernék azokat, amit persze nem tesznek. A bérálás áttekintése után tovább folytatom az ellenérvelést.

Bérálás. A protestánsoknál használt **konfirmálás** szó jól kifejezi a lényegét, ugyanis megerősítést jelent. Azonban sajnos a kifejezésnek a két jelentése közül a protestánsok csak az egyiket ismerik el.

Úgy tartják, hogy a keresztséggel a csecsemő/kisgyermek valamelyik egyháznak a tagja lesz és a konfirmálás teszi az egyház **teljes jogú tudatos, felnőtt tagjává**. Ez válasz lenne a baptisták aggályaira.

Azonban ez a felfogás téves!

A keresztség azért nem ismételtető meg, mert vele nem egy egyházba lépünk be, hanem Krisztus követőivé válunk. A bérálás **a belé vetett hitünk megerősítése**, nem pedig az „egyházi tagsági igazolványunk” felnőtttesítése.

A katolikusoknál a bérálás szentség, aminél a Szentlélek működik közre, hiszen ő az, akit a hitben való erősödéssre mindig segítségül hívunk.

Itt kell visszatérnem a baptisták felfogása elleni érvelésre.

„A gyerek majd eldönti, hogy mit akar, ha felnő.” Egyes szülők a liberális hangadók harsány érveit majmolva, az **önmegvalósítás hamis bűvöletében** élve és saját lustaságukat-felelőtlenségüket leplezve nem nevelik vallásosan, sőt lehet, hogy meg se kereszteltetik a gyermeküket.

A kitétel egy hatalmas sületlenség, amit egy példa pregnánsan szemléltet:

Nem fogom megengedni, hogy a gyermekem számtant tanuljon. Majd felnőttként eldönti, hogy kell-e neki ez a nehéz, sok gondot okozó diszciplína. És gyermekem majd felnőttként szembesül egy **integrál-feladattal**, miközben azt se tudja, hogy mennyi kétszer kettő.

A gyermeki hit katekizmusa és a felnőtt vallási rendszere kábé ilyen viszonyban áll egymással. Felnőttként integrálnunk kell tudni a hitünket az egyéb nézeteinkkel, tudásunkkal, amit nem tehetünk meg a hitbeli egyszeregy alapos ismerete nélkül. Amint az egyszeregy, úgy az elemi hitbeli ismeret se öncélú: az élet igen sok egyéb területén szükséges: a pályaválasztásnál, a házasságnál stb.

Egyébként számos, sokkal lényegtelenebb dologban a szülők adnak útmutatást a csemetéiknek, így érthetetlen, hogy a legfontosabban miért nem akarják eligazítani. **Netán azért, mert maguk is eltévedtek avagy járatlanok?**

„A keresztségig X-vallású”. Mindig mosolyognom kell, ha efféle kitélt hallok: **gyakorló katolikus**. Mert tessék nekem elárulni, van nemgyakorló katolikus is?

A vallási statisztikák az emberek igényeinek megfelelően lódtanak. Kimutatnak ennyi-meg-annyi X vallású egyént, akiknek a 95 százalékáról kiderül, hogy halvány fogalmuk sincs a saját „vallásukról”.

Ezt az általános műveltségi hiány is mutatja. A média emberei se tudják, hogy mi a különbség az istentisztelet és a szentmise, az úrvacsora és a szentáldozás, a gyülekezet és az egyházközség, a pap és a tiszteletes között stb.

Keresztség és üdvösség. A 9. fejezet szólt a végső emberi sorsokról. Ott utaltam arra, hogy a régies bornírt felfogás szerint csak a megkereszteltek üdvözülhetnek. Ez több szempontból is problémás felfogás.

A hittanon azt tanultuk, hogy a megkereszteletlen kisdéd a mennyek helyett egy „külön helyre” jut, ahol minden jóban része lesz, de Istent nem láthatja.

Ez embertelen okoskodás. Az emberek reménye, hogy szeretteikkel a túlvilágon találkoznak. Pont az édesanya lenne ettől a reménytől megfosztva? Sohasem ölelheti már magához elvesztett kisdédét? Ezt kellene egy keresztény anyának vallania?

Csak halkan teszek fel egy kérdést. Amikor Jézus úr maga elé állított egy gyermeket és azt mondta, hogy az olyanok jutnak a Mennységekbe, előtte gondosan kiválasztott a sok közül egy már megkeresztelt picur? Gondolkodjunk már egy picit!

Védőszentek. Régen az újszülöttnak olyan nevet adtak, amely valamilyen **testi** tulajdonságára utalt.

Például a Béla „belecskét” jelentett. Ui. a régi magyarban az -a és a -d kicsinyítő toldalék volt.

A kereszténységgel ez a gyakorlat arra váltott, hogy egy **lelki** vonást emeljenek ki, amelynek a hordozója, etalonja valamelyik szent volt. A keresztséggel egyidejűleg a megkereszteltnek egy védőszentet választottak; régen a megkeresztelt annak a nevét vette fel, az lett a **keresztneve**. Az idők múltával a „pogány” keresztnevhez egy szent nevét társították, Bélához például Adalbertet. A bérmláskor már mindenki maga választhatja meg az új védőszentjét és veheti fel annak **bérmanévét**.

A fentiekben szóltam a **közbenjárásról**, aminek kapcsán a testi család tagjainak az összetartásáról beszéltem. A katolikusnak van lelki családjuk is, abba tartoznak az őrangyala és a védőszentjei. Ezt nem fejtem ki bővebben.

Erkölcseileg lesilányodott világunkban már nincsen család, nincs férj és feleség, a nyugati igazolványokban már nincs (édes)anya és (édes)apa, csak 1. és 2. szülő van. Mondanom se kell, hogy a keresztelés már nem „divat”, miután egy jó ideig csak az volt: tartalom nélküli szokás, olyan alkalom a dorbézolásra, mint a házasságkötés.

Ne csodálkozzunk tehát, hogy a végtelen szabadosság világában már régen nem ünneplik a névnapot, mert hisz’ nincs miért. Nincs védőszent, nincs keresztnev sem (ami az angolban csupasz „Name”), és ha valaki a „névadó ünnepségen” – ami a keresztelő silány világi pótléka – mondjuk a „holdraszállás” keresztnevet kapja, amire van példa, annak a szegény kölöknek valóban nincs oka az ünneplésre.

Hagyományörző országunkban a névadás hál’ Istennek még törvényileg szabályozott.

11.3 A HÁZASSÁG SZENTSÉGE

Európában a franciák, hollandok és skandinávok jeleskedtek a liberálisnak hazudott erköcslazító „újításokban” a szabad narkózástól kezdve, a szodomista kapcsolatokon át az eutanáziáig. Ma már nem csak ők művelik azt a szégyenletes erkölcsromboló zsonglörködést a házassággal, amit az amerikaiak a demokráciával, az egyenlőséggel, a hazával, szóval sok profánul-szent dologgal tesznek.

Szathmári Sándor műve (Kazohinia) döbbenetes erővel tárja fel a tiszta párkapcsolatok hiányát és ennek a kurzusnak a következményeit.

Én nem internetezek és nem mobilozgatok: nincs is okos telefonom.

Mielőtt megütköznének: előbb használtam a világháló elődjét, az Arpa-netet (1975) mint bárki más ebben az országban a New York és San Francisco közötti informatikai munkám eszközeként.

Viszont a mai hálón csak olyan tartalmat szabad/érdemes elolvasni, amiről eleve tudjuk, hogy igazat mond. Akkor pedig minek vele fáradozni?

Szóval a netről nem tudom, a tévé viszont telistele van olyan filmekkel, amelyek a házasság **értelméről** filóznak. Van-e egyáltalán értelme a házasságnak?

A témával a média sokat foglalkozott a **házasság hete** alkalmával. Szomorúan kellett tapasztalnom, hogy a lényegét gondosan elkerülték; azt tette még a katolikus Szent István rádió is!

A probléma megértéséhez induljunk ki a házasság kétféle megközelítéséből.

„Polgári házasság”. Félreértés ne essék itt nem a jegyző előtt megkötött élettársi viszonyról beszélek! Hanem minden olyan párkapcsolatról, amelyben a világi(as) szempontok messze fontosabbak, mint a lelki-szellemi tartalom. Amelyben a kulcsin – hányan jönnek esküvői ebédre, milyen torta legyen, mennyibe kerül az esküvő-szervező stb. – nem pusztán elnyomja a belbecset, hanem az utóbbi szóba se kerül.

A párbaállásról szóló 100 (tévé-)film közül min. 95 rózsaszín-nyálas ökörködő számárság.

Persze a valódi házasság ellenlábasai rendszerint azzal érvelnek, hogy abba nincs eleve beépítve „biztosító szelepként” a válás, annak fő segédletével, a házasság rövid tartamára kalkuláló „házassági szerződéssel” együtt.

Sokak szerint a katolikusok a „bigottságuk” miatt ódzkodnak a válástól.

Itt álljunk meg egy polgári szóra! Ha valaki egy világi témában foggal-körömmel ragaszkodik a felfogásához, azt **következetességnek** hívják. Ha ugyanezt a vallásával kapcsolatban teszi, akkor az miért **bigottság**? Ha az, akkor büszkén jelentem: én az elveimben bigott vagyok.

A „polgári-profán” házasság mögött mindig a másokra nem figyelő önzés áll, amit **önmegvalósításnak** szokás becézni. Sok válásnak ez az egyszerű oka. Az „esküvő” eredeti lényege felejtődőben van; az élet egyik legfontosabb eseménye egy – sokszor félresikerült – lakodalmi bulivá silányult. Amúgy se divat az adott szó megtartása. A „holtomiglan-holtodiglan” addig tart, ameddig az egyik fél a karrierje érdekében fel nem rúgja a kapcsolatot, a „jóban-rosszban” közül pedig az utóbbi szóba se jöhet.

Valódi házasság. A házasság mögött három kulcsszó áll, ami közül az első kettő az örök és az önzetlen, a harmadik a szentségi. Lényeges eleme a **szerелеm**, de nem lehet se örök, se önzetlen az igaz **szeretet** nélkül.

Az önzetlenség meg nem értése miatt kell kitérni a **„házasság és szabadság”** dilemmájára. Sokan azért házasság-ellenesek, mert féltik a szabadságukat.

Itt a szabadság magunk választotta, társas megkötöttséget jelent.

Olyan nincs, hogy valaki a társa ellenében akar szabad lenni! Senki sem akarhat úgy házasságot kötni, hogy közben megőrizze a függetlenségét: ez nonszensz. A házasság – szolgálat. A házasság önként vállalt teher. A házasság lényege az, hogy valaki a párjának akarja szentelni az életét, ami ugyebár rengeteg kötöttséggel jár.

Ezért felvetődik a kérdés, hogy egyenértékesekek-e az egyházi házasságok? Van-e különbség mondjuk egy katolikus és egy mormon vagy anglikán házasság között?

A katolikus esküvő olyan eskü, amit két különböző nemű egymást szerető fél Isten és a tanúk előtt egymásnak tesz, és „a kettő egy test, egy lélek lesz.”

Az **esküvő** szóban rejlik a dolog lényege: ketten egy életen át tartó egymást segítő viszonyra esküsznek. A pusztán párkapcsolatban állók semmire sem esküsznek, legfeljebb ígéretnek, de a szavukat semmi sem erősíti meg. Persze az esküt sok vallásban nem veszik komolyan. Avagy hányszor esküdött „örök hűséget” mondjuk VIII. Henrik, az anglikán vallás alapítója?

A protestánsoknál a házasság csak egy kiemelkedő, de különös tartalommal nem bíró ceremónia. Olyasvalami, amit nem igazán kell komolyan venni. Ásó-kapa, de csak addig, amíg mindkét félnek úgy kényelmes. Végülis a nem-szentségi házasság nem több, mint egy szokványos valláson kívüli párkapcsolat.

A házasság hete alkalmával pár csacska kitétel mellett sok okos dolgot is lehetett a rádióból hallani. Csak épp a lényegét nem, vagy én nem hallottam olyan műsort.

A házasság kegyelmeket közvetítő szentség.

A házasság egyedül a katolikus és a vele egyívású vallásokban **szentség**. Ezt a dolgot meg kell magyaráznom, mert a kívülállók nem érthetik. Azt hiszik, hogy a katolikusoknak a válástól való ódzkodása csak valami ósdi, idejét múlt maradiság. Pedig ennél aktuálisabb társadalmi kérdés szinte nem is létezik.

A szentségi házasságban élő számára a család a társadalom, a nemzet alapköve. Mint olyan, az egyéni és a társas identitást megőrző érték. Olyasmi, amire oda kell figyelni, amit gondozni kell. Persze a katolikusok között is léteznek válások. Viszont míg a katolikus sok mindent megtesz a házassága megőrzésért, az ateista és a protestáns számára a válás csak egy önigazoló, többször is ismételhető aktus.

A liberálisok szerint sokkal jobb elválni, mint egy úgymond megromlott párkapcsolatban élni, márcsak a gyerek kedvéért is – teszik hozzá álszentül. Ebből adódóan a válófelek a válás után a gyerekért harcolnak olyan bősz energiákkal, aminek ha a tizedét az egymás iránti megértésre fordították volna, úgy megmenthető lett volna a házasságuk...

A fentiek szerint a házasság kegyelmi állapotot feltételez és a kegyelmeket erősíti. A hívő ember **hisz** az esküjében; **reméli**, hogy a szentségi házasság a házastársi viszonyt szüntelenül erősíti és bízik abban, hogy a házastársa iránti **szeretetét** támogatva a kegyelmek átsegítik a párosélet elkerülhetetlen nehézségein.

11.4 EGYHÁZI REND

Sokáig papnak készültem. Simán végigcelebráltam a latin misét, nem voltam elveszve se hit- és erkölcstanból, se egyháztörténetből, szóval voltak némi alapjaim. Csak és kizárólag a lányok iránti természetes és erős vonzódásom miatt nem léptem egyházi pályára; bizonyára amiatt nem kaptam meghívást onnan felülről.

Van egy pap ismerősöm, aki el akarta magyarázni barátomnak és nekem, 57-54 éve házasságnak, hogy mi a házasság. Én nem akarom elkövetni ugyanezt a muris hibát, ezért nem teszek kísérletet arra, hogy elmondjam: milyen papnak lenni. Csak néhány általam is érthető aspektusra hívom fel a figyelmet.

Hivatás vagy foglalkozás? A katolikus pap, azaz a tisztelendő és a protestáns tiszteletes helyzete között van egy nagy különbség. Bizonyára a protestáns lelkész is hivatásnak érzi a tevékenységét, de azzal felhagyhat mint foglalkozással. Viszont a katolikus pap az élete végéig az marad akkor is, ha kiugrik, netán kiközösítik.

Felszentelésekor a pap az eskü szövegében a **püspökének fogad engedelmességet** és neki lesz alárendelve mindaddig, amíg másik főpásztor alá nem kerül. Ez irányítási szempontból érthető. Csak azt nem értem, az esküben miért nem Jézus Krisztus szerepel „főnökként”?

Ha egy rendőrt felesketnek, a hazájára esküszik fel és nem az X.Y. parancsnokra...

Cölibátus. Papi **nőtlenséget** jelent, amit sokan összetévesztenek a szerzetesek szüzességi, önmegtartóztatási fogadalmával. A világi pap nem ígér ilyen lemondást, bár evidens, hogy törekednie kellene rá.

Tisztelem Szent Pált, de nem értékelem letagadhatatlan házasság-ellenességét. Ha az ő útmutatásait követnénk, akkor a Föld benépesítését célzó isteni parancs hatástalan maradna.

A cölibátust két félreértés övezi:

Egyesek hittételként, átléphetetlen dogmaként tekintik, holott nem az, amit a görög-katolikus papok házasságának a lehetősége is bizonyít.

Mások úgy tartják, hogy régen az egyházi birtok felaprozódásának az elkerülése miatt vezették be (és ezért ma már nem is aktuális). Ez is tévedés.

A birtokkal valóban bíró püspökök még akkor is nőülhettek, amikor ez a birtok nélküli alsópapságra már nem volt javasolt. Egyébként pedig az egyházi birtok nem személyes tulajdon volt, mint a világi, hanem az intézményhez, az egyházmegyéhez tartozott.

Tény, hogy ma nagyon **kevés a papi hivatás**. Azonban ennek nem a cölibátus kényszere az elsődleges oka, bár kétségtelen, hogy az én esetemben az volt.

Szerintem a cölibátust nem lenne szabad kötelezőként kezelni, de megértem, hogy erősen ajánlott. Ha valaki a papi hivatás felé hajlik, az nagyon komolyan meg kell, hogy gondolja a családi lét következményeit. A feleség és a gyermekek a szép dolgok mellett terhet is jelentenek. Gondoljunk csak arra, hogy mi lesz a feleség munkájával, a gyerekek iskolájával, barátaival, dokijával, ha a papot áthelyezik.

Ráadásul a katolikus atyáknak sokkal több a teendőjük, mint a protestáns lelkészeknek. Lásd a szentségek kiszolgáltatását (betegek otthoni áldoztatása, gyóntatás, napi szentmise stb.), amik a többieket nem „terhelik”. Egyébként hallottam már, hogy nős tiszteletes komoly családi jellegű bajokkal küszködött, amikor áthelyezték.

A cölibátus nem független a papi **fizetéstől**. Ha agyoncsapnak is elmondom, hogy úgy tűnik, mintha az egyházi vezetés számolna a „papi hálapénzzel”, vagyis azzal, hogy a jónép sok mindennel ellátja a jó papját.

Plébános barátom három falut szolgált. 2001-ben fizetése havi 12.000 forint volt...

Az egyéb hivatások képviselői távolról se ütköznek annyi nehézségbe, mint a papok, akiket negyven év elnyomó erőszaka is terhelt. És bár a teher nem törte meg az egyházakat, a kommunistáknak sikerült egy teljes nemzedéket elidegeníteni, távoltartani a templomoktól, ami által persze a papi hivatás **tekintélye** is csökkent.

Albertfalván 1989-ben a rendszerváltás előtt 40 hittanos volt. 1990 után már mintegy 250. Nem a hívők száma növekedett, hanem a hatalomtól való félelem szűnt meg.

Nyugaton – főleg Amerikában – a **lejáratásnak** egy sajátos módja működik. Bárki gondolhat egyet és úgymond egyházat alapíthat. Ezek a profittársaságok a határtalan profanitásuk által lejáratják a tiszteletre méltó dolgokat is, mert hiszen a köznép nemigen járatos a transzcendens ügyekben. Így egy kalap alá veszi a kétezer éve fennálló katolikus egyházat mondjuk a „Zöld Csillagok Lelkei” szintársulattal és az utóbbiban csalódva a vallást és a vallásosságot mint egészet ítéli el.

„Megverik a pástort és **szétszéled a nyáj.**” A szocializmusban a verést szó szerint kellett venni. Ma nyugaton a média általi meghurcolást kell érteni rajta.

Ritka az olyan új tévéfilm, amiben egy lelkészt vagy egy vallási közösséget ne járatnának le valamiféle abnormalitást kenve rájuk. Viszont a fordított szemléletre nem akad példa: az egyházi személyeket sohasem dicsérik, noha 100 pap/lelkész közül 98-99 tisztességes és elhivatott.

A megveretés két hatással járt. Nálunk sokan behódoltak a rendszernek (vö. békepapok), ami után nem maradtak követők. Ifjúkoromban pontosan tudtuk, hogy melyik templomot kell kerülni. Továbbá az egyházi „hozzáállás” önvédelemből bemerevedett, de a rugalmatlan felfogás nemigen segítette a hívők megtartását.

A háború után a világ kicsit toleránsabbá vált, miközben az egyházak bizonyos kérdésekben rugalmatlanok maradtak (lásd például vegyesházasság, válás utáni vallási élet, születés-szabályozás) és emiatt hívőket veszítettek el.

Nem zárhatjuk ki, hogy a nyáj csökkenése vette el egyes lelkipásztorok kedvét és törte meg hivatásuk lendületét. Mindez főleg a fehér emberek szféráira vonatkozik. Ezzel szemben a világ más régióiban, főleg Afrikában, Latin-Amerikában és Kelet-Ázsia egyes részein a hivatások figyelemre méltóan gyarapodnak. Olyannyira, hogy már nálunk is szép számmal gyakorolják a hivatásukat távolkeleti és afrikai papok.

Összefoglalás. A hivatás nem csak üres szó: a szakmai tudásnak, a kitartásnak az önfeláldozásnak és még valaminek az ötvözete. Ez a valami az **empátia**. Nem gyakorolja jól a hivatását, aki nem képes mások – a rábízottak – igényeire figyelni.

A hivatások beszűkülésének talán a legfontosabb oka az empátia hiánya, ami a másra nem figyelés, az önzés, a türelmetlenség általános légköréből fakad.

A szólás szerint **a jó pap holtig tanul**. Legyen szabad a pontot egy aforizmával zárni, ami figyelmeztetésként szolgál:

A jó pap holtig tanul – a rossz pedig azon túl is hosszán (ti. a tisztítótűzben).

11.5 GYÓNÁS ÉS BETEGEK SZENTSÉGE

Gyónni mindenki szeret, csak éppen nem ott és nem úgy... Mármint nem a papnak és nem a gyóntatószékben. Ha valaki nem hiszi, hallgassa csak meg két derék pajtás beszélgetését a második pohár bor után!

Főleg ifjúkorunkban olyan dolgokat is elmondunk a barátainknak, amikről a szüleink nem tudhatnak, netán még a gyóntatónk sem.

1964 táján sokat házibuliztam, de még nem tudtam táncolni. Ezért jól esett, ha egy lány azt mondta, hogy nincs kedve lötyögni, „gyere szövegeljünk egyet”. Néha egy-egy ilyen „szövegelés” majdnem olyan tisztító hatású volt, mint egy gyónás. És hogy ne felejtsem: mindig egy homályos sarokban, ablakfülkében, szóval olyasmiben történt, mint a gyóntatószék.

Amerikában az emberek, mármint a nemkatolikusok, megvetik a gyónást, de nem mulasztják el teljesen, mert hiszen helyette analitikushoz, vagy pedig csoportos terápiára járnak.

Mármost az **analitikus** igen sokba kerül, a **gyóntatópap** csak egy kis alázatba. Azonban nem az anyagi vonzatban rejlik a legfőbb különbségük.

A lélekgyógyász azért kapta ezt a nevet, mert a lélekhez semmit se konyít, csak az agyműködés szakértője, a hitről-reményről-szeretetről keveset tud és egyáltalán nem foglalkoztatja páciense tettének az erkölcsi minősége. Az analízis után némileg jobb lehet a közérzetünk, de nem éljük át azt a katarzist, amit a gyónást követően. Végül bár a pszicho- valakit is köti a szakmai titoktartás, az alól sok kivétel akad (ld. bűnügyek), míg a gyónási titok alól a papot még a gyónó halála sem oldozza fel.

Azonban az analízis és a gyónás közötti legfőbb különbség nem ilyen apró emberi mozzanatokban rejlik. Szemben az analitikus paciensevel, aki egy ember előtt tárja fel gondjait-bajait, **a gyónó Istennel közli azokat** és tőle vár megoldást; a gyóntató pap csak médium.

Ezzel nem akarom azt mondani, hogy a pap személye nem fontos. Volt, akihez szívesen jártam gyónni és volt, akinek a gyóntatási idejét gondosan elkerültem.

A gyónás Isten felé viszi, ami kegyelmekkel jár és ezért tartják a katolikusok szentségnek. Aki életében akárcsak egyszer is részesült egy jó gyónásban, az tudja, hogy miről beszélek.

Még három dolgot tartok fontosnak megemlíteni.

Önfeloldozás. Egy TV-szereplő azzal dicsekedett, hogy protestánsként nincs szüksége a gyónásra: „A bűneim csak rám és Istenre tartoznak”. Szegényke mit sem ért a dolgok lényegéből. A bűnbocsánat katarzisének a kellékei a következők:

1. Belátás, amire a lelkiismeret vezet. Ez mindenkinek rendelkezésére áll.
2. Alázat, a bűn egyenes beszéddel való bevallása.

Egy idős papbácsi a gyónás közben rám szólt: „Fiam, mentegetődni, vagy a bűnét elismerni jött ide?” Nagyon rosszul esett – mert igaza volt.

3. Feloldozás. Nem kaphatja meg az, aki nem tanúsít őszinte bánatot és/vagy nem fogadja el és teljesíti az elégtételt.

A Don Matteo filmsorozatot kedvelem, de egy ponton nagyon nem értek egyet a szellemével. Papunk a bűnösnek mindig kedvesen beszél Isten szeretetéről és arról, hogy az Atya **máris** megbocsátotta a tettét. Ez jóindulatú tévedés, mert az esetek nagy részében az illető még nem tanúsított megbánást.

4. Elégtétel. Ez nemcsak valamilyen lelki feladat lehet. Ha másnak kárt okoztunk a vétünkkel, akkor azt bizony meg kell térítenünk.

Gyónásmód. Van amikor az embert a lelki kényszer hajtja ad-hoc tisztulásra, de jobb, ha egy **lelkiatya** rendszeresen foglalkozik a lelkünkkel.

A piaristáknál felkerestem lelkiatyámat, M. Miska bácsit és elbeszélgettünk erről meg arról. Egyszerre csak így szólt: „Most térdelj le szépen oda, feloldozlak.” A dolog szinte olyan volt, mint Ménesi főorvosúr némelyik műtete: mire fájtatót volna, addigra már véget is ért. Észre sem vettem, hogy gyóntam.

Ilyenkor is van szégyenérzet, de nem lelombozó, amit főleg a gyarlóság miatt érzünk, hogy újra-meg-újra elkövetjük ugyanazokat a hibákat.

Gyakoriság. A kívülállók fel szokták vetni, hogy mi haszna a gyónásnak, ha kilépve a gyóntatószékből pár nap, óra vagy perc múlva újra elkövetjük az imént megvallott bűnt. Egy példával adom meg a választ:

Gyerekkorom óta el nem hagynak a fájdalmas bőrbajok. A súlyos Leiner-kórral kezdve, a pikkelysömörön át a „könnyű” excéma vegyes kínálatáig. Ha az elsővel nem kezelt volna orvos, meg is haltam volna. A többire is csak tüneti kezelés létezik.

Minek bőrgyógyászhoz menni? A ma felírt kenőcs holnapra már elfogy és amúgy se igazán hat. Talán ne is alkalmazzam? Egyszer sokáig nem gondoltam a kezemet, aminek következtében a sebei iszonyatosan bedurrantak.

Ne feledkezzünk el arról, hogy az időszakos gyónás gyógykenőcse a nagyobb bajok megelőzésére is szolgál. Kegyelmet, lelkületet ad és felvértez a megszokott kísértések talán kicsit sikeresebb átvészelésére.

Már csak egy gondolatra kell kitérnem.

Azokkal szemben, akik könnyen veszik a vétkeiket (lásd önfeloldozás), akadnak olyanok is, akik a kelleténél szigorúbban ítélik meg hibás tetteiket. Néha nagyon nehéz önmaguknak megbocsájtani, de azt mindenképpen meg kell tennünk. Az önmarcangolás is egyféle bűn: az öngyilkosság kisöccse.

Betegek szentsége. Régen utolsó kenetnek hívták, amitől függetlenül elvileg a gyónás és áldozás **kombinált szentsége**. A gyakorlatban a beteg állapota miatt olykor csak egyoldalú aktus, amely a pap általi feloldozásban merül ki.

Régen csak a betegség végső állapotában alkalmazták. Azonban egyre több az olyan betegség, amely az alany váratlan öntudatlanságával jár, ezért minden idős és/vagy beteg – mondjuk úgy: a túlvilághoz közel került – személy felveheti.

Amikor a kórházak még nem világiasodtak el, nemcsak a szerzetes ápolónők, hanem a figyelmes orvosok, asszisztensek is felhívták a páciens figyelmét az utolsó szentség lehetőségére, adott esetben maguk küldve a papért.

Nem ritkán előfordult, hogy olyanok is a lelki megkönnyebbülésnek ehhez az eszközéhez akartak folyamodni, akik amúgy nem éltek vallásos életet. Ismeretes az **életgyónás** fogalma, amelyben a gyónó – márcsak az idő hiánya miatt is – nem az apró-cseprő bűneit emlegeti fel, hanem ténylegesen is magába szállva életének az egészét ítéli meg, a súlyos bűneit-múlasztásait felidézve és megbánva.

Kegyelmi eutanázia? Az aktív eutanázia, a beteg erőszakos eszközzel történő megszabadítása az élettől egyházi és világi értelemben egyaránt gyilkosság. Viszont a kezeléssel és az életbentartáshoz szükséges gyógyszerekkel való felhagyás nem az. A nagy kérdés az, hogy a passzív eutanáziára vajon kegyelmi állapotban kerül-e sor.

11.6 SZENTÁLDOZÁS

11.6.1 A szentáldozás háttere

A katolikus szentáldozás és a protestáns úrvacsora lényege annyira más, hogy mondhatni az jelenti a két keresztény ágazat eltérésének a lényegét. A teológiai különbség olyan mély, hogy nem lehet ökumenikusan áthidalni.

Az alábbiakban a szentáldozás hátterét, külső körülményeit és belső tartalmát próbálom megvilágítani. A mondott különbségre a negyedik alpontban térek ki.

Az ember a lelke mélyén igazságos lény, ami cáfolja a rosszrahajló természetét. Ha valamit ad, akkor elvárja, hogy kapjon cserébe valamit, de fordítva is: ha valamit kér, akkor tudja, hogy azt nem kaphatja ingyen.

Profánul fogalmazva az ember mindig alkut akart kötni a túlvilág hatalmaival és azok „szolgálatait” meg is akarta fizetni. Imádkozott mondjuk esőért, amiért előre fizetett valamivel, amit áldozatnak nevezett.

Áldozat. A szónak van egy passzív (pl. áldozatul esik) és egy aktív (pl. áldozatot hoz) értelme. Az utóbbi azt jelenti, hogy valaki valamilyen értékes javát – amelyek között nem legutolsó a „drága idő” – másnak adja kérešként, vagy köszönetként. Az értékes fontos jelző: a kacattól való megszabadulás nem áldozat.

Az áldozat nem szolgál a nevére, ha az áldozó hűz belőle hasznot. Ezért van, hogy az Istennek szánt áldozatokat elégették, ahol a „teljesen elégő” jelző arra utalt, hogy nem csak megsütögették, hogy utána saját maguk elfogyaszthassák.

Voltak részleges áldozatok is, de az állatnak vagy terménynek mindig az értékes részeit adták tényleges áldozatul. Ez a **megosztás** az Istennel való együttműködést jelképezi: az ember maga is hozzáteszi a kisebb részét a Teremtő nagy művéhez. Az őskeresztények áldozatának a maguk által vitt ételek-italok voltak a kellékei.

Motiváció. Jézus urunk eljövetele előtt az áldozat mozgatórugója a **félelem** volt. A tettekhez előzetesen meg kellett nyerni az égi támogatást, utólag pedig ki kellett engesztelni a haragvó Istent. A harcoss Isten felfogásból adódott, hogy az áldozat sokszor véres volt úgy, hogy tárgyaként lemészárlandó állat vagy állatok szolgáltak.

Az Újszövetséggel megváltozott az istenkép: a bosszúálló Isten képzetét a szerető Atya váltotta fel. Ezért más lett az áldozat motivációja és tárgya is. A félelem helyébe a gyermeki **szeretet** lépett, a véres áldozatokat pedig felváltotta a kenyér és a bor, mint vértelen és az emberi munka értékét legkifejezőbb tárgyak (vö. Melkizedek).

Szellemiség. Sajnos a biblia nem árulja el, hogy Isten miért fogadta szívesen Ábel áldozatát és miért nem kedvelte Káinét.

A néprajztudósok ezt azzal magyarázzák, hogy az esemény csak szimbolikus, ami azt akarja érzékeltetni, hogy az állattenyésztés (Ábel) fejlettebb ágazat a földművelésnél (Káin).

Maradjunk annyiban, hogy az áldozathozó őszintesége, tisztasága az áldozásnak mint tevékenységnek a nélkülözhetetlen feltétele.

Egy további kellék az önkéntesség. A kért vagy követelt áldozat nem az, hanem éppen úgy adó, mint a középkorban a földesuraknak „járó” úgymond „ajándékok”.

Ennek tipikus bibliai példája Ábrahám esete Izsákkal. Nem az apa akarta feláldozni a fiát, ezt Jehova követelte tőle. Számomra az egész történet egy elképesztő és visszataszító nonszensz. Egy szerető Isten nem találhat ki ilyen képtelen próbát, ami a végtelen önzés példája.

11.6.2 Külső körülmények

Az oltár mint asztal. Az áldozat mint szent cselekmény az oltárhoz kapcsolódik, azonban itt az asztal szerepet szeretném hangsúlyozni.

Az ember életének minden fontos fordulátát az étkezés, az asztal kíséri. A gyerek születésekor meghívjuk a barátokat. Az esküvő mitsem ér ebéd vagy vacsora nélkül. A halottat torral búcsúztatjuk el. Az üzletet ebéd mellett intézed, a veszekedést ott rendezed el. A húsvéti ebéd, a szentestei vacsora, életed jeles napjainak a finom fogásai egyáltalán nemcsak az étkezésről, az étekről szólnak, hanem a számodra fontos emberi kapcsolatok ünnepei is.

Magyar nyelv. Nyelvünkben vannak olyan kifejezések és fordulatok, amelyek másokban nem találhatók meg, nem fejezhetők ki.

Ilyen szó a **testvér**. A keresztény áldozatra csodálatosan hajazó kifejezés, hiszen Jézus teste és vére, a kenyér és a bor által válunk vele eggyé.

A magyar parasztok némelyike talán még ma is **életnek** hívja a búzát. A földi élethez a kenyér, az örökélethez az örök kenyér szükségeltetik.

Picinyeknek szóló fordulat: **Úgy szeretlek, majd megeszlek**. Amit nagyon szeretünk, azt mindenestül szeretnénk a magunkénak tudni és mikor tehetjük azt? Ha bekapjuk. Erre szolgáló kísérletnek tekinthető a szerelmes csók is.

Végülis teljesen világos, hogy az áldozat miért a táplálkozáshoz kötött.

11.6.3 Belső tartalom

Ez igen nehéz téma. Számomra vallásunknak az egyetlen olyan témaköre, amit emberileg csak sejteni lehet és aminek a lényegét – igenis – **titokként** ismerem el.

A szentség neve görögül **eukarisztia**, ami ajándékkal történő hálaadást, vagyis hálaadó áldozatot jelent. Ez kifejezi a szentáldozás mint cselekmény **célját**, ami szüntelen hálaadás a megváltásunkért, azért, hogy az Atya elküldte a Fiát a Földre, aki a Szentlélekkel együtt velünk marad a világ végezetéig.

A cselekmény **módja** már keményebb dió. Magyarázatát távolról kezdem. Az ember testből és lélekből áll. A test ugyebár anyag, az anyag pedig *nem egyféle természetű*. A fizikából tanultuk, hogy van részecske- és hullámtermészete, továbbá a láthatatlan és megfoghatatlan energia is anyag. Ezért meg kell szoknunk, hogy az anyag, vagyis a test nem egyféle lényeg és nem is mindig látható.

Urunk a feltámadása után testileg jelent meg többeknek és többször is, de a teste nem ugyanolyan természetű volt, mint a halála előtti: ezért nem ismerték fel az emmauszi tanítványok.

Jézus Krisztus állandóan velünk akar lenni, de ezt érthető okokból nem teheti meg sem a halála előtti, sem az azutáni **testi formában**.

Gondoljuk csak meg, hogy milyen hihetetlen zűrzavarokat okozna, ha a valós fizikai alakjában egyszerre látnák a világ több pontján. Egyébként úgysem ismernének rá. Erről szól Szakonyi Károly „Adáshiba” című zseniális színdarabja.

A kenyérszaporítás megismételt csodája tanulságul szolgál arra, hogy az anyag úgy szaporítható, úgy jelenhet meg egyszerre több helyen, hogy megőrzi a lényegét. Jézus Krisztus velünk akart maradni és a kenyér színe alatt velünk is van minden templom tabernákulumjában (szentségházában), amire az örökmécses figyelmeztet.

A szentáldozat Jézus urunknak és az áldozaton (szentmisén) résztvevő híveknek a közös hálaadása. Egyrészt **megemlékezés** az ő életéről és haláláról, másrészt Urunk tényleges **eljövetele**, önfeláldozásának a megismétlése, hogy a jelenléte által megszabadítson minket a gyarlóságainktól és közelebb vigyen az Atyához.

Mindennek a megértéséhez persze sokkal nagyobb elmélyültség lenne szükséges, de félek, hogy nem vagyok rá képes. Azt viszont elmondhatom, hogy a szentáldozás Urunk személyes jelenléte által a kegyelmek legjelentősebb, legnemesebb forrása.

Tűzbalesetem után hetekig az ágyat nyomtam és így persze nem mehettem templomba se. Mikroszomám volt, azaz a szájam egy ceruzányira szűkült. A kezemen itt-ott véres fehér kesztyűk díszlegtek. Kézbe nem áldozhattam, a számát pedig alig tudtam kinyitni, miközben soha annyira nem vágytam az oltáriszentség vételére. Végül a tapasztalt idős áldoztatónak sikerült megoldania a neki sem könnyű feladatot.

Aki ilyen élményben részesült, az tudja, hogy mi a szentségek szentsége.

11.6.4 Csak ünnep, vagy szentség?

A katolikusok úgy tartják, hogy a **szentáldozáskor** magunkhoz vett ostyában Jézus Krisztus a maga teljes valójában jelen van. Az ostya a szentmise legszentebb mozzanatában, az **átváltoztatáskor** válik Jézus Krisztus titokzatos testévé.

Emiatt van, hogy ezt a műveletet csak felszentelt pap végezheti a kegyelem állapotában és emiatt nem közömbös, hogy ki lehet felszentelt pap.

A protestánsok **úrvacsorája** ettől eltérő szemléletű. A reformátusok szerint az úrvacsora csak olyan *megemlékezés* az utolsó vacsoráról, aminél Jézus Krisztus személyesen jelenik meg. Vannak olyan ágazatok is, amelyek szerint ténylegesen jelen van, de láthatatlanul és nem a magunkhoz vett kenyérben.

A katolikusoknál a beszentelt ostyát nagy tisztelet és körültekintő figyelem övezi, hiszen annak a véletlenül leesett morzsája is Krisztus teste.

Ministránsként elbűvölve olvastam a kisministráns történetét, akit megtámadtak, miközben a szentelt ostyát vitte egy beteghez áldoztatásra és azt az életével védte meg a támadótól.

Mai felnőtt fejjel úgy gondolom, hogy az ostya megszűnik Jézus Krisztus teste lenni, ha rossz kezekbe kerülve bűnös célokra akarják használni, például feketemisén.

A titkok titka. Nem szeretem, ha minden nehezen érthető, de nem teljesen felfoghatatlan dologra a titok címkét ragasztják. Azonban van egy olyan szentírási jelenet, amelyet én se tekinthetek másnak:

***Jézus a maga fizikai valójában az asztalnál ül
és a kezében tartott kenyérre mutatva jelenti ki:
„Ez az én testem”.***

Nos ez valóban döbbenetes, titokzatos jelenség.

12. OKKULTIZMUS ÉS ANTISZENTSÉG

12.1 AZ OKKULTIZMUS LÉNYEGE

Az embereket általában az oktalan hiszékenység és a túlzott lelkesedés jellemzi. A mostanában „pörgésnek” nevezett nagy rohanásban nincs se idejük, se türelmük elgondolkozni a rájuk zúdított ismereteken.

Embertársaink közül sokan szívesebben hisznek bizonyos **okkult dolgokban**, mint Istenben. Az okkultizmus is egyféle hit, hiszen a transzcendensre, a természetfölöttire vonatkozó nézetek egyvelege. Mi több vallás is, hiszen sokszor vallási jellegű gyakorlatokkal párosul, mint a feketemise, a sátánimádás stb.

A latin occultus kifejezés jelentése rejtett. Az okkultizmus a jelenségek rejtett, az érzékeinken túleső oldalával foglalkozik. A vallásnak is vannak ilyen elemei, de a kettő eltérése lényeges. A vallás **külső** kinyilatkoztatásra, objektív tanításra épül. Az okkultizmus **belső** szubjektív meglátásokon, vagyis fantazmagórián alapul, amiről rengeteg számárságot hordanak össze.

„Megállapítottam, hogy az embereken kívül még egyéb intelligenciák is vannak, akik médiumi üléseken halottaknak adják ki magukat” (Révai nagylexikon).

Ezt a sületlenséget a lexikon „tudományos okkultizmus”-nak titulálja, ami persze contradictio in adiecto. (A jelző és a jelzett tárgy ellentmondása.) A tudomány eleve kizár mindenféle okkult jelenséget, cselekményt és gondolatot.

Sok embert érdekli az ún. Sors és különösképpen a saját **sorsa**. Ezért költenek egyesek annyit jósokra, horoszkópokra, kuruzslókra, mágiákra, médiumokra, hogy az idevágó egyre gyarapodó filmförtelmek költségeiről ne is beszéljünk.

Észre se veszik, hogy egy nyilvánvaló ellentmondás áldozatai. Az egyik oldalon nem hisznek a túlvilági létnek a vallás által kínált formájában, de ugyanakkor olyan eseményeken vesznek részt, amelyeken túlvilági szellemeket idéznek. Ha valaki hisz Istenben, akkor nem fordulhat okkult praktikákhoz. Ha pedig nem hisz, akkor nyilván materialista, ámde egy anyaghívő miként dőlhet be a szellemek meséjének?

Szóval felmerül a kérdés, hogy egy magát értelmesnek tartó ember egyáltalán miként, miért válhat az okkultizmus rabjává?

12.2 MIÉRT FOGLAL LE EGYESEKET?

Az okkultizmust sokan azért választják, mert az nem kényszeríti őket semmire, mint az istenhit. Ez azonban tévedés és önáltatás. Tévedés, mert a hívő ember számára a parancsok nem kényszerít jelentenek, hanem követendő erkölcsi normát. Önáltatás, hiszen az okkult ember saját magát kényszeríti okkult gyakorlatokra.

Sokan három ok miatt választják az okkultizmust valláspótlékként.

Az első ok a vallással kapcsolatos **tájékozatlanság**. Elképzeléseik zavarosak a túlvilágot, a vele való viszonyt stb. illetően. És persze bőven akadnak, akik ezekre vonatkozó hamis „felvilágosításokkal” traktálják őket.

A második ok a **kötelmek** elutasítása. A vallás olyan erkölcsi rendszerrel jár, amely szigorú normákat ír elő. Ez alól sokan ki akarnak bújni és az okkultizmusba menekülnek. Ezalatt nem veszik észre, hogy miközben elutasítják a *pozitív töltetű vallási erkölcsöt*, óhatatlanul egy *okkult negatív kötelmi rendszer* rabjaivá válnak (lásd alább antiszentség).

A tájékozatlanok szerint a vallás a tömegek mákonya. Más lenne a véleményük, ha mondjuk a bőjti időszakban nekik kellene visszatartani magukat. Kiskoromban Nagyszombaton se volt szabad húst enni, miközben főtt a sonka és az illata... Húsvét vasárnap a mise előtt három órával (!) nem ehettünk és nem ihattunk semmit, vizen kívül. (Egyszer el is ájultam mise közben).

A vallásos ember *hisz*, az okkultizmus követője viszont *hiszékeny* és az okkultizmus valóban a hiszékenyek mákonya. Elég egy horoszkópvadász magatartását megfigyelni.

A harmadik ok a **csalódás**. Sokan váltanak a vallásról az okkultizmusra, akik úgymond csalódtak Istenben. Például őt vádolják a szeretett valaki elvesztéséért és a „sértett” okkult varázslatokkal reméli a megboldogultat visszacsalogatni a földre. Persze előbb-utóbb rá kell jönnie, hogy csöbörből vödörbe került, de természetesen ezt sohasem fogja elismerni.

A testüket veszélyeztető extrém sportolókat az **adrenalin** hajtja, bár én nem pazarolnám az ilyenekre a megtisztelő sportoló titulust. A sport ugyanis testet és lelket építő, nem pedig azt romboló lényeg. A szélsőséges okkultizmus követőinek az adrenalinja az **extázis**, ám ők a lelküket teszik kockára. Erre ma igen alkalmasak a körülmények, mivel terjedőben van a szabadosság, amit sokan összetévesztenek a lelki szabadsággal.

12.3 A MÉDIA TUDATROMBOLÓ SZEREPE

A média generálisan erkölcstelen, tisztelet a ritka kivételnek. Miközben az egyik oldalon álszent módon a stresszről papol, a másik oldalon tudatosan és ezerféle módon maga kergeti az embereket feszültségbe.

A tévé ultraliberális csatornáin, amelyek az igaz vallásokat kárpálják, még nemrég’ is látnokok „gyógyították” a hiszékeny betegek bajait extradijas telefonvonalakon. (Mellesleg mérni kellene, hogy a sok gyógyszer-reklám mennyi betegség okozója.)

A rádióban, tévében mindent zakatoló zörejek kísérnek, amit „zenei aláfestésnek” hazudnak. A tartalommal ide-oda kapkodnak. Nem hagyják, hogy nyugodtan végignézzed a filmet, amibe belekezdél: közben már föltolakodik, hogy mit kell **majd** megnézned. A tévében és az interneten minden forog, villog, feléd nyomakodik úgy, hogy a számodra valóban fontos dolog elveszik köztük és azt se tudod, hol áll a fejed.

A lényeg: **nem hagynak időt arra, hogy gondolkozz**. Amint bekapcsolod a tévét vagy a netre kattansz, észre sem veszed, hogy már nem vagy a magad ura, hanem szellemi-lelki marionettként dróton rángatnak. A cél az, hogy a valóságot összekeverd az azon túli jelenségekkel és tényként fogadd el az utóbbiakat is. És amikor végleg összezavartak, akkor már rád lehet tukmálni mindenféle fals erkölcsi, politikai, fogyasztói stb. nézeteket.

A média urai addig jutottak az agymosásban, hogy a fiatalok már csak a durva, horrorisztikus, sci-fi-t imitáló, erkölcsi tanulságok nélküli műveket kedvelik és keresik. Ne tessék tiltakozni! Én csak ismerem a „jólnevelt” saját unokám elferdült ízlését, amit rémülten és szomorúan kell elviselnem.

Kérdés: Hány gyilkosságot és egyéb büntetett követnek el a fiatalok a mai véresen durva és kegyetlen fantasztikus filmek és regények főhőseit utánózva? És vajon mennyi írható a semmivel se kevésbé izgalmas gyermekkori olvasmányaink, mondjuk a János vitéz vagy az Óz rovására?

Ismerek valakit, aki leszóltta Verne legizgibb műveit azzal, hogy „uncsi” és inkább „modern” – azaz durva, erkölcstelen és okkult, de „pörgős” – olvasmányokra pazarolta az idejét. Átlépve az ifjúkor határát felhagyott a templomba járással. Szerinted nincs ezen dolgok között összefüggés?

Annak idején a regnumos atyákat azért hurcolták meg, mert a fiatalságot széprejóra tanították: márpedig a gondolkodó erkölcsös fiatalokból lettek a kommunizmus

legképzettebb és legkitartóbb ellenfelei. A világ ezen a téren keveset változott: az értelmes fiatalok minden diktatórikus rendszer ellenzői, ideértve a globalizmust és a liberalizmust is. Ezért törekednek a mostani média-diktátorok az agymosás általi semlegesítésükre, sajnos nem kevés sikerrel.

Magam is kedvelem a horrort, például a jó öreg Hitchcockot, és nem vetem meg az értelmes sci-fiket, például Aszimovot sem. Nem magukkal a műfajokkal van a baj, hanem a gyatra és erkölcsileg torz utánzataikkal. Azt csak halkan merem bevallani, hogy nem tartom sokra Harry Pottert sem. Az izgalom az egyetlen erénye, amúgy nincs benne félannyi tanulság sem, mint bármelyik régi ifjúsági regényben.

12.4 DIGITÁLIS SKIZOFRÉNIA

Az informatikával kapcsolatos populáris fogalmakat (adathalászat, mesterséges intelligencia stb.) rendszeresen félrehasználják, de legalábbis nem világítják meg őket kellőképpen. Ilyen kifejezés a „virtuális valóság”.

A virtuális valóság egy – amúgy meglehetősen régóta ismert, csak régen még nem így hívott – technológia, ami két teljesen eltérő célt szolgál, amiket érdemes és fontos lenne a szakzsargonban is megkülönböztetni.

Pozitív példaként a tervezést kell említenem. Egy készülő épület tervének ilyen-olyan vetületét szétszedhetjük, megforgathatjuk, kivetíthetjük stb. azzal a céllal, hogy behatóan vizsgálhassuk.

Ez a lehetőség a régi CAD/CAM – computer-aided design/manufacturing – korszerű utódja. Az elképzelés és a tartalom igen régi, a technikai megvalósítás viszont rengeteget fejlődött.

Ez a virtuális valóság lényegében véve **valós valóság**, amennyiben a tárgy része a valós világnak (a régi szakzsargonban: real world). Ilyenkor a virtuális valóság célja a valóság más módon való láttatása.

Negatív példaként a digitális fantáziajátékok szolgálnak. A technológia az előbbivel azonos, de bennük szürreális lények a hús-vér emberek által végbe nem vihető dolgokat művelnek elképesztőnek szánt, valójában nevetségesre fantáziált környezetekben. Természetesen nem kizárt, hogy egy ilyen virtuális valami pozitív élmény is nyújtson, de inkább jellemző, hogy itt a virtuális valóság nevet az **okkult narkotikum** címre kellene lecserélni.

A digitális ámitás ugyanis olyan beteges szokássá képes válni, mint a félkarú rabló nyekergetése. Ez igen veszélyes folyamat, mert megrontja a tiszta és logikus gondolkodást, ami – a gondolatfosztás általi rabságra vetés – kimondottan a célja.

Régen a meséket elolvastuk, még álmodtunk is róluk és bizonyára a főszereplők helyébe képzeltek magunkat, de ezzel ki is léptünk a valóson túli világból. A mai mesék legveszélyesebb vonása az összekapcsolás. A fiatalok fejében a kütyүн látott virtuális dolgok összekeverednek a valósággal, és a többségük fel sem fogja, hogy milyen veszélyekkel jár ez a kurzus. A fiatalok egyre nagyobb hányada digitális skizofréniában szenved. Idevágó szomorú statisztikák szerint

a szellemi narkózis több fiatalt öl meg évente, mint a kemény drogok.

Régen a vudu és társai az idősebb korosztályokra hatottak főleg a műveltség-hiányos térségekben. Viszont manapság az okkultizmus a képzett fiatalok körében a legelterjedtebb. Ennek megfelelően náluk a leggyakoribb az öngyilkosság, az álhóst utánzó bűnözés, a mindenféle elmebaj.

No igen. Ha úgy véled, hogy az „x-embert” utánozni tudod, akkor nem leszel hosszú életű. És el se hinnéd, hogy hányan-de-hányan próbálják meg...

12.5 AZ ANTISZENTSÉG

Az emberek többsége vonzódik a szentségekhez és az azokat kísérő, közvetítő szertartásokhoz. Ezt általánosan tapasztalhatjuk, azonban a jelenség főleg a keleti vallásoknál figyelhető meg: a zarándoklat, az áldozattétel ott mindennapos.

Karácsonykor és Húsvétkor nálunk is tömve vannak a templomok olyanokkal is, akik máskor sohasem láthatók ott, mert nem igazán hívők – csak a ceremónia, a „móka” csábítja őket.

A vallástól eltávolodott és az okkultizmusba csöppent emberek elirigyelték az igazi vallásoktól a külsőségeket annyira, hogy szertartásaikhoz a fogalmaikat is kölcsönvették. Jelentésüket persze kiforgatva fecserésznek papról, (fekete)miséről, áldozatról, sátánimádásról és így tovább, illetve vallási kellékeket – keresztet, ostyát, keresztvizet stb. – használnak a praktikáikhoz.

Közben elfeledkeznek a törvényről, miszerint az önmagával meghasonlott ország nem állhat fenn. Ezért ha egy **szent** dologgal visszaélnék, az elveszíti a lényegét, hatástalan lesz, sőt az ellentettjébe fordulva **antiszentséggé** válik. Nem közvetít kegyelmeket, a várttal ellentétben már nincs semmilyen pozitív hatása, hanem épp ellenkezőleg: a lelket mérgezi.

A szentségeket tisztelők nem esnek a globalizmusnak fenyezett **üzleti ateizmus** csapdáiba. Ezért a sajtócézárak a sajtószabadság hazug örve alatt megtámadnak mindent, ami valós és átvitt értelemben szent. Erre a szentségtörő tévés műsorok és internetes oldalak ezrei a bizonyítékok.

Ennek a kurzusnak a kivédésében komoly gondot jelent, hogy némely hívők vallási műveltsége hiányos, ezért sokan nem tudják megítélni, hogy mi felel meg és mi mond ellent a hitüknek.

Például sokan odaadón olvassák, illetve nézegetik a „daVinci kód” című fantasztikusnak beállított, igazából hit- és erkölcsromboló művet. Társa ezernyi akad. A Jézusról szóló filmek között igen kevés az erkölcsös és igazmondó, a többségük hitgyalázó és álnokul hazug.

A lélekrombolók receptje egyszerű: végy egy tájékozatlan ifjút, jelentsd ki, hogy lúzer, ha nem forog a virtuális valóság berkeiben és nem teszi magáévá az utánzásig az ottani, nem is burkoltan okkult, erkölcstelen, sőt szentségtelen gondolatokat.

Az emberek nem is sejtik, hogy milyen rövid és gyors az út a valóban szenttől az okkultra át az antiszentségig. Ezzel a kijelentéssel válaszoltam is arra a fel nem tett, de sokakat érdeklő kérdésre, hogy egy vallásos ember részt vehet-e okkult szertartásokon, eseményeken.

Néhány gyors tesztkérdés segíthet az eligazodásban:

Hihet-e a gondviselésben az, aki a horoszkópot nézegeti? Mit gondol a túlvilági létről az, aki szellemidézésen vesz részt? Lehet-e istenhívő az, aki mágiahoz fordul?

Az okkultizmus nem ártalmatlan szórakozás, ezért az igazi vallás kizárja annak minden mozzanatát. Bár a jövő horoszkóppal való firtatása még nem halálos bűn, az okkultizmus szellemi bódulatként hamar szokássá válhat. Márpedig mint tudjuk, a könnyű narkotikum előbb-utóbb keményre vezet.

13. IMÁDSÁG

13.1 AZ IMA LÉNYEGE ÉS KÖRÜLMÉNYEI

Az ima fogalmát főnévi (imádság), ige (imádkozik) és jelzős (imádságos) alakban nemcsak vallási, hanem profán összefüggésekben is használjuk: imádata tárgya, imád horgászni, imádja a tejbegrízt. Azonban világos, hogy ilyenkor csak szinonima, a „nagyon szeret” tetszetősebb, kifejezőbb alakja.

Teljes szívvel és teljes lélekkel odafordulni, mindenek fölé szeretni, azaz imádni csakis Istent lehet, viszonzásul a mérhetetlen szeretetért.

A hívő imája kommunikáció a Mindenhatóval, aki Atyánk, Jézus Urunkkal, aki testvérévé fogadott bennünket és a Szentlélekkel, aki kísérő társ az életünkben. Ez a kapcsolat a ritka, felemelő pillanatokban párbeszéddé válik, amikor halljuk – vagy hallani véljük magunkban, ami szinte ugyanaz – Isten válaszát.

Előttem van a jelenet, amikor a biciklista félkézzel vezetve a templomnál lekapta a sapkáját, vagyis imádkozott. Szemben barátaiddal, Isten mindenhol és mindig a rendelkezésedre áll. Ezért nincs előírva, hogy hol, mikor és hogyan kell imádkozni.

Régi aforizma a páros kérdés: „Szabad-e imádkozás közben dohányozni?” Majd megfordítva: „Szabad-e dohányzás közben imádkozni?” Csacsiság! Hol, mikor és milyen körülmények között tiltja meg a szerető édesapa, hogy a gyermeke hozzá szóljon?

Azonban az ima szabadságát sohasem szabad lazaságként felfogni: az imának illik megadni a tiszteletteljes módját úgy, ahogyan a szülőkkal való beszédnek is. Az imával együtt kell, hogy járjon az imádságos lelkület.

A dolog nem olyan nehéz. A minap ügyetlenül majdnem levertem egy poharat, mert picit már öregesen nem olyan biztos a kezem. Régen ilyenkor kiszóltam volna a lehetséges törés miatt. Most viszont egy gyors hálafohászt rebegtem a kár elmaradásáért.

Időtartama szerint háromféle imát különböztetünk meg: a sokszor „röpkének” nevezett **fohászt**, a szokványos imát és a hosszantartó odafordulást, a **meditációt**.

A keleti vallásokban nem ritka, hogy aki megteheti, az reggel több órás (!) meditációba fog. Elterjedt az **imamalom**, ami megforgatva a megkezdett imát folytatja. Nálunk a **rózsafüzék**nek nincs efféle aktív funkciója, csak az ima követésének a passzív segédleteként szolgál.

13.2 IMAALKALMAK ÉS AZ IMA TÍPUSAI

Az Istennel való kapcsolat semmi esetre se lehet olyan, mint a távoli rokonnal, avagy az elvált házastárssal, akit csak akkor keresünk fel, ha bajban vagyunk, vagy ha a lazább kapcsolatunk dacára valamit kérni akarunk tőle. A „magam módján hiszek” ismerőseimtől mindig afelől érdeklődök, hogy milyen az imaéletük, mert az mutatja meg, hogy a szólásnak melyik fele igaz: a mód, vagy a hit.

Napi imaélet. A tudatos ember **reggel** felkészül a napi teendőire és a vallásos lélek nem hagyja ki, hogy a legfőbb támaszához forduljon. **Esténként** egy imával összekapcsolt lelkiismeretvizsgálat sokat segít jellemünk fejlesztésében.

Étkezéseknél még a pogányok is hálát mondanak a kapott eledelért, az életért. Általában, ha valami értékessel gazdagodunk, azt megköszönjük a Gondviselőnek. Összefoglalóan: a hívő ember bajban és örömben egyaránt Istenhez fordul, és az imának igen sok fajtája van. Lássuk a legismertebbeket!

Kérő ima. A kérés a bizalom egyik legfontosabb megnyilvánulási formája. Erősíti a családi összetartást, a baráti kapcsolatot, ha valamit kérünk akkor is, ha arra nincs is valójában szükségünk. Az emberek szeretnek adni és szeretik azt, akinek adnak valamit. Miért lenne ez másképpen Istennel?

Az Isten – személy, akinek vannak érzései. Ezért szereti a kérő imát, amely a belé vetett bizalom egyik jele. Nem áll hozzá közel, aki nem fordul feléje kéréssel.

Azonban a kérő imánál gyakran elfeledkezünk két dologról:

Az ima **tárgya** nem lehet sem olyan profán dolog, ami nem igazán szükséges a boldogulásunkhoz, például ne is fohászkodjunk lottótalálatokért, sem olyasmi, ami másnak kárt okoz: például az imának nem lehet átok, rosszkívánság a tartalma. Az olyan ima nem lesz hatásos, amely mások élete ellen szól.

Szomorú jelenség, de régen gyakori volt, hogy két keresztény had a másikon aratandó győzelemért imádkozott. Az Ószövetség telistele van olyan történetekkel, amelyekben a másokat megtámadó zsidók hívták Jehovát segítségül, vagy éppenséggel Ő maga bízta a zsidókat arra, hogy támadjanak meg valakiket. Ezek nem éppen követendő példák.

Az ima **nem megrendelés**. Kérésünket Isten a saját belátása szerint akkor és úgy teljesíti, ahogyan az a mi érdekünket szolgálja. Viszont semmiképpen se úgy, mintha az inasunk lenne.

Janis Joplinnak van egy nótája, amely így kezdődik: „Oh, Lord, wan't you buy me a Mercedes Benz...” (Óh, Uram, vennél nekem egy Mercédest...) – és hasonló kérésekkel folytatódik. Az ilyen fohászt nem kell komolyan, nem kell imának venni. Ez csak ártatlan jópofáskodás.

A kitartó ima se jár mindig az általunk várt eredménnyel.

Egy fejberúgott és kómába esett spanyol focistáért édesanyja 17 évig (!) imádkozott. A fiú végül magához tért, de már nem volt teljes értékű ember...

A kérő ima egyik alfaja a **közbenjáró ima**. A közbenjárásról a 10.4.2 alpontban volt szó. Az ilyen segítségkérésnek nem Isten, hanem valamelyik szent a címzettje.

Hálaadó ima. Mit teszünk, ha valami végre jól sikerült? Manapság divat, hogy örömünket megosztjuk a barátainkkal a neten, a sikerben közreműködőknek pedig köszönetet mondunk. A hálaadást kevésbé gyakoroljuk, mint a kívánságot, bár sok dolgunk kérés nélkül is sikerül. A **megosztás** a hívő ember számára nem újdonság: mihelyst öröm éri, megosztja azt Istennel és megköszöni neki a közreműködését.

Az imádságos élet nem annyira a rendszeres imádkozást jelenti, mint azt, hogy életünk minden mozzanatában, ha csak egy fohász erejéig is, Istenre gondolunk, vele vagyunk. Uram, átmentem a vizsgán, megjavítottam a villanyt, finom lett a mai főztöm, sikerült kosarat dobnom. Örülök és köszönöm neked.

Engesztelő (bűnbánó) ima. Az ima a legjobb orvosság a bűnre. Az ember rosszat gondol, el-eljár a szája, hibásan cselekszik és fontos dolgokat elhanyagol. Nem természetes-e, hogy felismerve a rosszat megszólítod barátodat: Ne haragudj, nem is úgy gondoltam? Ha ezt megteszed, a valóban jó barát már nem haragszik. Nem az a baj, ha valaki gondolattal, szóval, cselekedettel vagy mulasztással vétkezik, mivel ez elkerülhetetlen, hiszen emberből vagyunk. Baj az, ha a hibát nem követi mielőbbi – lehetőleg mihelyst a tudatára ébredünk – megfelelő bűnbánat.

Dicsőítő (magasztaló) ima. „Apa, te jó fej vagy” – mondta a szomszéd tizenéves fiú, amikor édesapja valami jót alkotott. A világ a legtökéletesebb alkotás. Aki ezt felismeri, annak a száján nem csak véletlenül és nem csak ritkán csúsznak ki a teremtést elismerő szavak. Jól esik Istennek, ha szeretett gyermeke dicséri a művét és alkotóját. A magasztaló ima, a „Dicsőség”, az Úrral való beszélgetés csúcsa, mert kifejezi azonosulásodat a Teremtéssel.

Valamiért szegyenlősek vagyunk mások érdemeinek az elismerésében. Így állunk hozzá a dicsérő imához is. Bevallom, hogy én se vagyok túl bőkezű a dicséret terén, pedig a gyermekeim is bizonyára hálásak lettek volna a több elismerésért. Istent is inkább csak lélekben magasztalom, főleg akkor, amikor kiülök a terasz hajnali magányába a madarakat hallgatva, akik nálam sokkal tehetségesebbek a Teremtőjük dicsérésében.

Általában. Persze az imákat nem tipizálni, hanem gyakorolni kell tetszőlegesen kombinálva az ilyen-olyan motívumokat. Emberi gyarlóság, hogy általában kérni szoktunk és kevésbé dicsérni. Gondoljunk a régi öregekre, akik egymást kéréssel meglátogatva szépen megadták a „módit”. A szomszéd házának a dicsérete, a fontos dolgok megdiskurálása után következett csak a panasz avagy a kérés. Nem kell minden imából remekművet faragni, de az Úrnak és magadnak is megadod a kellő tiszteletet, ha az imád arányos.

Ora et labora. Imádkozzál és dolgozzál – szól a bencések jelmondata. Félre ne értsél, de a kákán is csomót keresőként én ebben is találok egy apró hibát. Ugyanis úgy tanultam, hogy a megfelelő lelkülettel végzett munka maga is – imádság.

Ezért munkádat, legyen az bármi, ajánljad fel az Úrnak. Kérd hozzá a segítséget. Majd tedd azt, amit lelkiismereted diktál: megkapod hozzá a szükséges kegyelmet.

Tanulj meg imádkozva cselekedni és cselekvően imádkozni, és akkor már nem alkalmasszerűen találkozol vele: életed egybeforr a Végtelennel. Szent Pál szavaival szólva: „Már nem én élek, hanem ő él énbenem...”

13.3 MIT ÉS MIKOR KELL IMÁDKOZNI?

Az imádság tartalma tekintetében a „kell” nem helyénvaló. Az ima beszélgetés atyáddal, testvéreddel és társaddal, és az ilyen a párbeszédben nem a szavak a lényegesek. Szép az egyéni ima, amelyben szinte önkéntelenül formálsz a szavakat. Akármilyen esetlenek is, ha szeretetből fakadnak, akkor a legelfogadottabbak.

Vannak persze utánozhatatlanul kifejező és szép imádságok. Ilyenre tanított maga a Fiú: aligha van tökéletesebb imádság a Miatyánknál. A biblia szavait őrzi az Üdvözlégy. Ha adott esetben nem találsz saját mondatokat, akkor mindig bátran idézzed ezeket az általad ismert szép szövegeket.

Persze a szavak fontosak lehetnek. Az udvarló fiú szép sikert érhet el a szeretett lánynál egy-egy jól elhelyezett idézettel. Nem olyan nagy baj, ha egy ima elegánsan formált. Ha nem találsz a saját szavakat, akkor lapozz fel egy imakönyvet, olvass el egy szép imarészletet és éld át azt. Legközelebb már rátalálsz saját szavaidra is.

Egyébként nem csak szóval imádkozhatsz. Ha elmélyülten hallgatsz egy szép zenét (akár rockzenét is), ha rajzot készítesz, ha virágot kötsz, ha táncolsz úgy, hogy közben Istenre **is** gondolsz – imádkozol.

Minden ima szép és jó. Azonban emberi lényed legfontosabb értéke a tudatosság. Az ösztönös imák mellett olykor-olykor tervezz meg egy-egy szépen formált imát is. Bevezetéssel, a Szentlélek úrhoz fordulva a jó ima kegyelméért. Előre elhatározott témákkal és szép, kerek lezárással. Nem árt, ha ima-improvizációid mellett vannak ima-szimfóniáid is.

Mikor kell imádkozni? „Virrasszatok és imádkozzatok!” – intett Jézus Urunk. Ez nem ilyen kérdés volt: „Ha ráértetek, ha hangulatotok van, ha úgy adódik, akkor akár imádkozhattok is.” Nem: ez parancs. „Szüntelenül imádkozzatok” – ismétli a felszólítást Szent Pál. Imádkozni tehát kötelesség; néha terhesnek tűnő feladat. Nem akar sikerülni? Mit tegyél akkor, ha nem vagy imádságos hangulatban vagy éppen kétségekkel kínlódsz?

„Ha nem értesz egyet velem, próbáld, próbáld és próbáld újra!” – állt régen az íróasztalomon egy táblácska. Kis lelki tábládon mindig legyen ott ez a humorosnak tűnő, valójában mélyértelmű felszólítás. Ha úgy érzed, hogy imád hiábavaló, próbáld, próbáld és próbáld újra!
„Legyetek állhatatosak az imában...”

Profán fordulattal: kutyaharapást szőrivel. Ha „nem megy” az ima, imádkozz a jó imádkozás kegyelméért! Emberek vagyunk. Számos dolgot kell erőltetnünk ahhoz, hogy sikerre juthassunk. Miért lenne ez másként az imával?

13.4 AZ IMAÉLET FEJLŐDÉSE

A fiataloknak általában akkor gyengül meg a **hite** és hagynak fel a **vallási** gyakorlatokkal, amikor gyermekből felnőtté válnak. Ennek nincs köze a tinédzserek szokásos lázadásához: az csak kísérőjelenség. **Tapasztaltam, hogy az ifjú akkor hanyagolja el a templomot, amikor rájön, hogy a szülei már régen azt teszik.** Amikor még pici, elküldik talán a gyerekmisére, így nem láthatja, hogy az ősök más utat követnek.

Emellett persze az is előfordul, hogy a gyermeki katekizmussal és a sablonos imákkal való elégedetlenség a leállás oka. Az igényes ifjú – és melyik nem az? – a kor kihívásaira választ adó hittannal és az életkorának megfelelő imákkal szeretne találkozni, de ilyen nincsen, illetve senki se mutatja meg neki az odavezető utat.

Persze vannak ifjúsági közösségek, de kevesen és nem is mindig megfelelőek, mint fiúunokám esetében sajnálattal tapasztaltam.

A megcélzott cserkészcsapat kirekesztő és nem befogadó szellemű volt. Ott is hagyta.

Az imádkozás jellege életkorok szerint változik. Egyéni adottságaitól függően ki korábban, ki későbben éli meg imaélete természetének a módosulásait. Az ifjú sokszor úgy érzi, hogy valamit elvesztett és nem ismeri fel, hogy valójában „csak” alkalmazkodnia kellene saját változó lényegéhez az imaéletben is.

A **kisgyermek** ugyanolyan meleg és jóleső, főleg az érzésein alapuló bizalommal fordul a mennyei Atyához, mint szüleihez. A gyermek szereti saját érzéseit és akkor is odaadással csügg szülein, ha azok számára érthetetlen dolgot művelnek, netán még bántalmazzák is őt. A gyermeki ima a **legbájosabb**.

Képzeld csak: hat-hétévesként készítettem egy kis oltárt, rajta egy szentképpel és egy kis gyertyával, ami az esti imám közben égett. Szerintem azóta se imádkoztam olyan szépen.

A **tizenéves**, a kamasz értelme nyiladozik. Keresi élete lényegét és kritikusan tekint a környezetére. Még csak magában és halkán, de már mérlegel. Érzelmek megmagyarázhatatlan módon keverednek értelmi ítéleteivel. Ugyanakkor pedig nem maradhat meg barát nélkül. Szereti a mennyei Atyát, de miért van az, hogy... Az Úr pedig nem ad azonnali válaszokat, mert azt akarja, hogy felnőtt társává válj. Ha mindig babusgatna, akkor gyermek maradnál. A kamasz imája a **legodaadóbb**.

Eljön a pillanat, amikor a **fiatalban** az értelem felülkerekedik az érzelmen. Az ifjak ebben a korban igen kritikussá válnak: éles szemmel meglátják a hézagokat. Ebben a fázisban nem segíti át őket a nehézségeken a korábbi odaadó bizalom, a meleg érzelem. Ez a legveszélyesebb periódus. „Nincs a teremtésben vesztes, csak én” - sóhajt az ifjú. A felnőttkor küszöbére érkező fiatal imaélete a **legziláltabb**.

Nem árt erre a tudatra felkészülni!

A nagy kérdés az, hogy az **érett ifjúban** a kudarcokkal szembenező akarat, vagy a feladat nagysága miatti rezignáltság válik-e uralkodóvá. Az elhagyatottság érzése. Ilyenkor fájdalmasan vetődik fel a kérdés: miért nem tudok övele a régi, meghitt és meleg hangon beszélgetni? Csak hideg szövegeket ismételgetek. Van ennek értelme? A felnőtt kor közelségében az imák a **legnehezebbek**.

Mindez pedig úgy függ össze a felnőtté válással, hogy kételyeid vannak: vajon elfogadhatod-e így, ebben a megváltozott állapotban magadat és vajon elfogadnak-e azok, akik számodra fontosak?

Ha végre rájössz, hogy e sok gyűszmékélés közben mindig akadt és utána is lesz valaki, aki mindig feltétlenül és korlátlanul elfogad, akkor a fáradt imák után ismét visszatálalsz az elfogadó gyermeki magadhoz. Ezzel pedig megkezdődhet a tudatos szeretet, a végre-megértés imáinak a végső szakasza.

Mihez is tudnám mindezt hasonlítani? Legjobb párhuzamként álljon előtte a szerelem és a szeretet. A „kezdő” szerelmes számára a meleg érzelmek jelentenek mindent. Vélt csalódások után – belép a rideg ész – következhet egy kis elhidegülés, egy kis kuszaság. Azért is kitartok, mondja a magasabb értelem, szeretnem kell őt, mert szeretetre méltó. Azután váratlanul érik be a kitartás gyümölcse. Most már ismét melegen, feltétel nélkül, de már tudatosan szeretsz.

Ilyesféle módon jutsz el az érzelmesen is értelmes imához. Amikor már nem az számít, hogy mikor, hol, mennyi ideig és mit mondasz Istennek, csak az a fontos hogy vele légy. Ez a Végtelennek a természetes és odaadó befogadása. Mindent együtt az Úrral – ez az imaélet legfelsőbb szintje, a tökéletes ima fázisa.

14. A VILÁGNÉZETEK ÉRTÉKELÉSE

14.1 A FELVETÉS JOGOSSÁGA

Az amerikai alkotmány kimondja: „All men are created equal”, azaz minden ember egyenlőnek teremtett. Az alapgondolatot az egykor még vallásos amerikai honatyák természetesen a Szentírásból vették.

Az egyenlőség nem azonosságot, sőt nem is egyenértékűséget jelent. Az emberek különböznek egymástól a képességeikben, felfogásukban, viselkedésükben stb. Az „értékes ember”, „szép gondolat”, „nemes felfogás” stb. mindennapos kitételeink bizonyítják, hogy az emberek a jogi egyenlőség feltételezésén túl nem gondolkodnak egyformaságban, egyneműségben. Mindenki elismeri, hogy a különböző emberek, csoportok által vallott világnézetek sem egyenértékűek.

A felvetés tehát jogos. Ugyanakkor kérdés, hogy mi legyen az értékeléshez használt kritérium(rendszer). Ebben igen nehéz egyetértést találni a világnézetek rendkívüli sokfélesége, sőt ellentmondásossága miatt.

Úgy vélem, hogy van viszont egy olyan tényező, amely a nehézségeknek legalább a felét áthidalja, bár onnantól még mindig problémákba ütközünk.

Minden ember boldog szeretne lenni.

Ez feltétlenül igaz tétel akkor is, ha a tartalma nem egyértelmű, ami viszont már a felvetés második feléhez tartozik, mert a boldogság mibenléte a világnézettől függ. Mivel van, aki számára egy tál leves is boldogság, a másiknak a Rolls Royce is kevés ahhoz, egyezzünk meg abban, hogy boldogságon nem egy pillanatnyi, hanem tartós és nem egy testi, hanem szellemi állapotot értünk.

Következésképpen első megközelítésben az a világnézet értékesebb a többinél, amely a követőjének nagyobb boldogságot biztosít amazoknál.

14.2 KRITÉRIUMOK

Az emberek nagy része nem igazán boldog annak tudatában, hogy élete végén a halál vár rá. Ugyanakkor vannak olyan felfogások, amelyek az elmúlás tényét vagy elkerülhetetlennek, vagy éppenséggel lényegtelennek tartják.

Az előbbi csoportba tartoznak az **ateisták**. Az anyaghívő „megbékél” a halállal, de kötve hiszem, hogy ezt boldogan tenné: a passzív rezignáció nem boldogság. A boldogság kelléke **az élet igenlése**, ami egy hitetlen, a valódi reményt nélkülöző, a szeretet teljességét hiányló ember számára nehezen képzelhető el.

Egyes **politeisták**, így a keleti vallások követői a halált nem végső állapotnak tartják, hanem hisznek a reinkarnációban, az újramegtestesülésben. Nem akarom bántani őket az okkult nézeteik miatt, azonban két felvetést nem hallgathatok el.

Kétlem, hogy az újjászülető emlékezne a korábbi lelki állapotára, vagyis arra, hogy előző életében boldog volt-e, vagy sem. Szerintem mindkettőben elvileg csak boldogtalan lehet, különben nem várná a végleges elmúlást.

A hindu, a buddhista abban reménykedik, hogy a jelen életében sikerül eljutnia a tökéletességnek olyan fokára, amivel kiérdemli a Nirvánában való feloldódást, a végső megsemmisülést. Bizonyára a nyugatias – ergo logikus – gondolkodás miatt nem hiszem el, hogy a nihil várása boldogságérzettel tölthet el bárkit is.

A **monoteista** vallások megegyeznek abban, hogy fel- és elismerik az Abszolút Szellemet, a világ Teremtőjét. Közös bennük, hogy többnyire hisznek a túlvilági létben és céluknak tekintik az üdvösséget, mint örök boldogságot.

A többnyire kitétel arra vonatkozik, hogy a zsidó szadduceusok nem hisznek a feltámadásban, egyáltalán a lélekben. Vagyis praktikusán a deistákkal rokon materialisták.

Azonban ezek a vallások három tekintetben is különböznek egymástól:

Isten természete. Mivel Isten személy, személyes a természete, vannak érzelmei és azoknak megfelelően viselkedik.

- Az izraeliták **Jehovája** haragvó, sértődékeny, bosszúálló.
- A moszlimok **Allahja** harcos, türelmetlen, kirekesztő.
- Egyes protestánsok **Teremtője** az eleve elrendelés önző ura, aki számára az emberek csak szabadakarat nélküli bábok.
- Az ősegyház követői Istenben a szerető és megértő **Atyát** tisztelik és szeretik.

Isten természete mint alapelv meghatározza az arra épülő hit lényeges vonásait. Akinek a szerető Atya az Istene, az bátran cselekszik és nem fél még a bűnbe hajló hibáktól sem, mert megbocsájtás vár rá. Aki az eleve elrendelésben hisz, annak nincs cselekvési szabadsága. Számára a hit nem párosul kölcsönös **szeretettel**, ezért nem ismerheti a reménykedésen túlmutató **reményt** sem.

A 15. fejezet az ökumenéről szól. Itt előzetesen jegyzem meg, hogy a keresztény ágazatok közötti teljes egység mindaddig elképzelhetetlen, ameddig a vallásaikban egy gyökeresen eltérő természetű Istent ismernek fel.

Isteni személyek. A muszlimoknál, izraelitáknál, szombatosoknál és a rájuk hajazó unitáriusoknál, antitrinitáriusoknál az isteni attribútumok hordozója egyetlen – Allah, Jehova, Teremtő nevű – személy. A keresztények viszont úgy tartják, hogy az isteni tulajdonságokat három személy testesíti meg (14.4 pont).

Szentségek. A második síkon, immár csak a keresztény vallások között abban van a lényeges eltérés, hogy miként látják az öröklétbe, az Atyához vezető utat.

A katolikus és az ortodox ágazatok szerint

Istenhez a szentségek gyakorlása által juthatunk közelebb.

Ez egyben azt is jelenti, hogy az ember elvileg már ezen a világon is boldog lehet. A protestáns és más ágazatok nem ismerik el a szentségeket, azok boldogító erejét és azt, hogy a célhoz vezető út eszközei. Ebből mindenki levonhatja a tanulságot.

Még egy dologra szeretnék kitérni.

Marx és filozófustársai sok csacsiságot hordtak össze a vallásról. Többek közt azt állították, hogy a tömegek mákonya. Azonban ki hallott már olyan kábítószerrel, amely kemény kötelességekkel és tiltásokkal jár?

A szentségek és a parancsok komolyan vétele által a katolikusok élete igen nagy fegyelmezettséget követel(ne) meg. Például míg a párbaállás valóban csak mákony, bódult lét, addig a szentségi házasság meg nem szűnő odafigyelést igényel. Ezért nem is felbontható, mint a protestánsok házassága, ahol a válást sokszor a hatodik parancs megszegése előzi meg.

Mindig odafigyelek a keleti vallások követőire, akik bár nem az Egyistent hiszik, a maguk életében igen komolyan veszik a „szent” fogalmát, megadják a tiszteletet az arra méltó vagy méltónak vélt dolgoknak, jelenségeknek, ami által közelebb jutnak a transzcendenshez, mint sok, a logikusabb felfogást követő keresztény.

Egyébként a szentség kapcsán nem kell feltétlenül a vallásra gondolni. Eszünkbe juthat az olimpia is. Fortius, altius, citius. Erősebben, magasabbra, gyorsabban. Nem kell olimpikonnak lenni ahhoz, hogy az ember a szebbre, jobbra, igazabbra törekedjen. Az **erkölcsileg igényes** valaki mindig keresi a szentséget, ami teljeset, tökéleteset, hibátlant jelent.

Ez a törekvés mintha újabban halványulóban lenne: sok embernek nincs igénye a szellemileg magasabbrendűre. Ez meglátszik a művészeteken is, mert ma már nincs egy Michelangelonk, egy Verdink, egy Arany Jánosunk. A mai világ nem akar szent lenni, és teljes egészében a hitványság felé tendáló **középszerűség** uralja. Ennek a kurzusnak egyébként **fenntarthatóság** a tetszetős beceneve.

14.3 PRÉDIKÁTOROK ÉS SZEKTÁK

Nincs *konkrét* alapom, hogy kétségbe vonjam az amerikai-típusú prédikátorok szándékainak a tisztességét. (Noha a témába vágó sok film ezt megteszi helyettem.) Volt szerencsém érdeklődésből részt venni egy-két rendezvényükön, amelyek inkább hasonlítottak mutatványra, semmint istentiszteletre.

„Ahol ketten-hárman összegyűlnek az én nevemben...” - mondja az Írás. A kérdés csak az, hogy a stadionos show-kat kinek-minek a nevében rendezik?

Két dolog piszkált az ilyesmikkel kapcsolatban. Az egyik: miért annyira sikeresek az értelmesnek tűnő fiatalok körében? A másik: miért nem szólnak a hitről ezek a produkciók akkor se, ha rajtuk ezerszer emlegetik Isten nevét?

A minap rájöttem e titkok nyitjára.

A siker kulcsa. A prédikátorok beszéde sima, érthető, modern, mentes az avitt, szenteskedő, titkolózó fordulatoktól. És bár ugyanazt a frázist monotonon ilyen-olyan oldalakról ismételve, mégis jó szónoklatként hat.

A prédikátorok gondosan elkerülik a kellemetlen dolgokat – lelkiismeret, bűn, szenvedés, kárhozat –, vagy elzsongító hangvitelükkel semlegesítik azokat. Az ilyen beszéd – főleg a vasárnapi ebéd előtt – az embert a saját odaadásának a tudatával tölti el anélkül, hogy ezt a feloldódást bármi oda nem illővel elrontanák.

A hallgatóság időnként megmozdul, hogy elharsogjon (tipikusan) egy zsoltárt, de az egész végeredményben **formailag és tartalmilag üres**: leginkább egy sokszor megismételt, nem túl mélyenszántó TIT-előadásra emlékeztet.

Ami hiányzik. A hangsúly a belbecsen van, de a külsín se lényegtelen. Ifjú koromban ministránsként kedveltem a **ceremóniákat**. Ezeket nem nélkülözheti az Istennek bemutatandó **áldozat**. Persze a jóból is megárt a sok: annyi szent, hogy nem lennék jó görögkatolikus. A lényeg az, hogy az előadói pulpitus és az áldozati oltár között nemcsak a formában, hanem a tartalomban is óriási a különbség. Nem esik egy kategóriába az Istenről diskuráló és a neki áldozatot bemutató szertartás.

A hókusz-pókusz kifejezés a „Hoc est ... corpus” latin miseszövegből ered. Állítólag a régi szertartásoktól a latin misenyelv miatt fordultak el sokan. Sajnos a mai magyar liturgikus szöveg se túl korszerű: olykor-olykor visszasírom a latint. Továbbá mára az is kiderült, hogy nemcsak latinul lehet hókusz-pókuszozni; amint egyes prédikátorok fényesen bizonyítják.

Jóllehet a tudósítók és a fordítók ezzel sincsenek tisztában, a szentmise és az istentisztelet nem egyenértékűek. Az előbbinek a nevében van, hogy **szent**, ami azt jelenti, hogy kegyelmeket közvetít.

Vannak szertartások, amelyek az Istenre irányuló tartalom és a megfelelő forma által közelebb visznek minket hozzá. Viszont erősen kétlem, hogy ugyanezt teszi az a prédikátori produkció is, amelyen a figyelem középpontjában nem is Isten, hanem a prédikátor személye áll.

Szekták. Most felejtsük el a tisztán pénzügyi vállalkozásokat és csak azokra a társulásokra koncentráljunk, amelyek a boldogság iránti vágyat nyergelik meg.

Kisebbik lányom egyik volt osztálytársa feladta a katolikus vallását, elhagyta a szüleit és egy szektához csatlakozott. Esete tipikus. Szakítására a konzervatívnak mondott értékekkel abban az életkorában került sor, amikor a tinédzser lázadozik, minden kétes eszmét és társaságot inkább elfogad, semmint a szüleit és azok szavát, igazából **semmit se igenel, de sok mindent tagad**.

Ilyen korban különösek a lányok hajlamosak egy melegsavú, jóképűnek tartott fiatalember bűvkörébe lépni, neki áldozva testüket-lelküket. A következmények sajnos nagyonis világosak: a csábító tűz által vonzott egykor ártatlan pillangók a képletes lángokban végzik.

A szeretetközösséget, testvéri társulást, a világ zaját feledtető lelki békét kínáló szekták jobb esetben nem nőközösségek, viszont mindig csak az evilági előnyöket emelik ki és a legkritikább esetben van valódi közük Istenhez. Inkább jellemző, hogy nézetvilágukban és szertartásaikban erősen az okkultizmus felé tolódnak.

14.4 A SZENTHÁROMSÁG

A hívő ember számára nehezen érthető, a hitetlennek pedig felfoghatatlan a keresztény egyházak tana, miszerint az Isten lényege egy, de ezt a lényeget három személy hordozza. Az **Atya** a kezdet, aki öröktől fogva szüli a **Fiút** úgy, hogy kettejüktől közösen öröktől fogva származik a **Szentlélek**.

A Szentháromság három nehéz kérdést vet fel:

- Mit jelent az, hogy az isteni lényeg megtestesítői személyek?
- Hogyan hordozhatja az egyetlen lényeget egynél több valaki?
- Ha az Atya szüli a Fiút és tőlük származik a Szentlélek, akkor miként lehet mindhárom időben végtelen, hiszen a szülés időbeli folyamat?

A megoldás kulcsa abban van, hogy ezeket a szavakat – személy, szüli stb. – nem a mindennapi jelentésük szerint kell érteni.

Személyes Isten. A miénk „élő Isten”, ami két dolgot jelent. Egyrészt nem tárgy vagy érzéketlen szellem, mint a primitív vallásokban. Alapvető vonása a belőle áradó szeretet. És bár nem lehet megsérteni és haragra késztetni, bűneinkkel megbántjuk és elszomorítjuk. Másrészt Isten állandóan tevékenykedik. Csak a deisták tartják úgy, hogy a teremtés egyszeri lezárt aktus volt.

Háromság. Don Camillo három üveg boron magyarázta el a Szentháromság lényegét. Ugyanaz a nedű van mindegyikben: a közös isteni lényeg. A palackok, a tartalmat hordozó személyek száma három. Ja, az egyik palack kisebb? Hát igen fiam, a Szentlélekről kevesebbet tudunk. Számos kifejező hasonlat van arra, hogy az **egy lényeg** egyidejűleg **több hordozóra** is jellemző lehet.

Itt érdemes elgondolkodni azon, hogy teológiailag miért tökéletesebb ez a nehezen érthető hármasság, mint az egyszemélyes Isten? A helyes válaszáért elég egy kérdést feltenni magunknak: Hol volt a Szeretet a teremtésig? A szeretetnek alanyra van szüksége, önmagában nem létezhet...

Szülés. A szülés nem feltétlenül igényel időt. Gondolj csak a sorrentói csodakék tengerre! Nincsen tenger szín nélkül: a kettő együtt és egyidejűleg létezik. Mégis úgy fogjuk fel, hogy a tenger szüli (öröktől fogva) a színet és nem megfordítva. Örökre egymáshoz tartoznak és ez a kötelék a kettejük természetéből fakad, származik. És vess meg, vagy tarts költőinek: én Sorrentóban **éreztem** is, hogy az a tenger és az a kék elválaszthatatlanul összetartozik, mondhatni szereti egymást.

A végső analógiát informatikusoknak szánom. Az adatbázis három fogalma az egyed (pl. tenger), a tulajdonság (pl. szín) és a kapcsolat (pl. a tenger színe). Funkciójukban különböznek, de összetartoznak és közös a lényegük: mindegyik ismerethordozó.

Persze a Szentháromságot, mint a Szent fogalom netovábbját az ember sohasem értheti meg teljesen. Viszont nem helyes olyan titoknak tartani, amit elmélkedéssel se tudunk megközelíteni. Isten nem rejtőzködni akar előlünk.

15. VALLÁSI ÖKUMENÉ

15.1 AZ EGYSÉG IGÉNYE

A görög ökumené szó általánosan az összetartozás, összefogás értelmében vett egységet jelenti. A vallási ökumenizmus a keresztény ágazatok közös vonásait hangsúlyozó és ellentéteiket lebontani törekvő mozgalom. Alapja a felekezetek jelzőjében található: ezek a felekezetek eredendően mind **krisztusiak** (christian),

Az egység iránti igény már a XVIII. század óta létezik. Kiváltásának és jelen korunkban való felerősödésének három oka volt és van:

Véres múlt. A **harmincéves háborúban** (1618-1648) Európa lakosságának az egyharmadát gyilkolták le a „megreformált” vallási eszmék jegyében.

Egyesek abban a tévhitben élnek, hogy a vallásháború az alapjaiban megtámadott katolikus egyház és a protestánsok között volt a leghevesebb. Ez tévedés: a protestánsok ágazatai közötti küzdelmek sokkal véresebbek voltak. Az evangélikusok és unitáriusok legfőbb ellensége Kálvin volt. Az anglikánok üldözték és heves gyűlölettel írtották a puritánokat stb.

A francia forradalom megpróbálta kiiktatni Istent az emberek életéből. Azonban hármas jelszava – barátság, testvériség, egyenlőség – humbugnak bizonyult. Miután a tudás került az oltárra – meztelen leányzó alakjában – a tiszta hit mellett elhalt a remény is. A mindennapi embernek nem maradt hová fordulnia az evilági elmaradt boldogság máshonnan való pótlására.

A fizikai guillotine-ok kevesebb embert végeztek ki, mint a szellemiek, mivel **az is gyilkos, aki megöli a lelket**: a hitet, reményt és szeretetet. Lehet, hogy sokat megtudtunk a világról, viszont egyre kevésbé ismerjük önmagunkat, mert az utóbbi tudáshoz – és vele a boldogsághoz – nem tudomány, nem hideg logika szükségeltetik, hanem Istrenre figyelő lélek.

Isten „lefokozásához” a **felvilágosodásnak** hazudott szellemi mozgalom vezetett, amely nemcsak a gyarló, bűnös embert tolta a szerető, igaz Isten fölé, hanem olyan indulatokat is elszabadított, amelyek a sötétnek mondott középkorban ismeretlenek voltak. Elég a virágzó okkultizmust és a boszorkányüldözést említeni.

Istentelenség. A reformáció és az abból fakadó felvilágosodás oda vezetett, hogy ezrével akadtak hamis próféták, antikrisztusok, akik az ún. történelmi egyházak befekettítésével és pocskondiázásával számos hívőt csábítottak a táboraikba. Gomba módra szaporodtak a szekták, amelyek korifeusai hamis tanokat hirdettek, nem ritkán nemcsak egyház-, hanem Isten-elleneseket is. Az új furcsa „vallási tanok” nyereszkes vagy bomlott hirdetői nyergelték meg az új hullámokat sötét teóriákkal és praktikákkal kábítva értetlen híveiket.

Népvándorlás. A XX. századra felgyorsult, főleg az ún. harmadik világra jellemző népszaporodás oda vezetett, hogy hatalmas embertömegek indultak el Európa felé, ahol két kurzus vált uralkodóvá.

Egyrészt a jólét oda vezetett, hogy a „fehéremberek” nem hajlandók úgymond „alantas” munkát végezni (holott semmilyen munka se alantas), hanem azt az újkori bérrabszolgák munkakörévé tették. Nem véletlen, hogy ez a kurzus csak a nyugatra jellemző, keletre – ahol eddig másféle rabszolgaság uralkodott – nem, bár a keletiek jóléthez való csatlakozását az újgyarmatosítás mozzanatai jellemzik.

Másrészt Marx szólásának annyiban volt igaza, hogy a vallás nem a tehetők mákonya: a rengeteg nyugati úgazdag ugyanis „többistenhívő”, a szabadosság, a pénzpiacizálás és a narkotikumok isteneinek hódolva. Legfőbb istene a kényelem. Annak nevében gátolja a születést (abortusz) és siettet a halált (eutanázia). Európa az élet Istenét tagadja, a halál istenségeit követi.

Ez a kurzus oda vezetett, hogy

Nyugat-Európában már több a muszlim, mint a keresztény!

Ne tessék megütközni! A muszlimok közt nincs se neológ, se maga módján hívő. Viszont a nyugati államok lakosságának legfeljebb 5 százaléka gyakorló keresztény, és ezek abszolút száma és aránya egyre fogy, míg a muszlimoké gyarapodik.

A kereszténység **globális megújulása** és egységesedése már nemcsak elvi, hanem gyakorlati okokból is sürgetővé vált, különösen az újkori keresztényüldözés felerősödése miatt.

Az ökumené 100 éves múltja tekint vissza. Formálisan 1910-ben a protestáns ágazatok között kezdődött el, de arról se feledkezzünk meg, hogy a világon minden egyes szentmisén hívők milliói imádkoznak a kereszténység egységéért.

A keresztény felekezetek olyan évezredben alakultak ki, amelyben az **eszmék diverzifikációja**, széttartása volt jellemző. Ezzel szemben ma egy ezzel ellentétes kurzus, a világ **szellemi globalizációja** válik uralkodóvá. Sajnos a centripetális szellemi erők rossz irányba hatnak. Ezért kell mindent megtenni azért, hogy a még megmaradt pozitív erők összefogjanak az általános negatív kurzus ellen.

15.2 AZ ÖKUMENÉ SZINTJEI

A „másnak a szemében a szálkát ...” elkerülendő az egységnek, a másik felé közeledésnek az első lépése az önvizsgálat kellene, hogy legyen. Azonban sajnos erről nem tudok érdemít mondani.

Amúgy hiba lenne az egységet könnyen megoldható célként kezelni, olyasmin, ami egysíkú homogenizálási feladat. Az egység egyáltalán nem egységesítést jelent.

Lásd az egyesült európai államokra irányuló törekvés negatív mellékzöngéit és kudarcát. A nemzetek eltérő vonásaiban sokszínű egységes, de nem egynemű Európa víziója sokkal vonzóbb.

Varietas delectat. A változatosság gyönyörködtet. Önmagában véve nem hiba a vallások sokszínűsége; csak akkor az, ha békétlenségek okozójává válik.

Az ökumenét én három egyenként is összetett szinten képzelem el úgy, hogy a szintek időbeli sorrendet jelentenek.

Első szint: együttlét. Van a szólás, amit csak pontatlanul tudok idézni: „Lakva ismerjük meg egymást.” Úgy gondolom – magamról pedig részben tudom –, hogy az eltérő vallások követői leginkább azért idegenkednek egymástól, mert nem eléggé ismerik egymást. Feltételezésekkel, mások által közvetített szemléletekkel élnek.

Talán ismered az adomát, amely szerint valaki azt írta Arany Jánosnak (vagy róla), hogy „a költő azt akarta mondani, hogy...” Mire ő így üzent vissza: „Akarta a fene...”

Jobban meg kellene ismerni egymást. Ezért szükségesek és hasznosak a közös rendezvények. Ezeknek csak egyik példája az **ökumenikus imahét**. Célszerű lenne kiegészíteni azt „ismeretterjesztő” előadásokkal.

Nem akarom megbántani a saját nemzedékemet, de sajnos igaz, hogy az idősök kevésbé fogékonyak a (nagy) változtatásokra. Az imádkozás nem életkorhoz kötött, ámde kívánatos lenne kimondottan fiataloknak szóló megmozdulások rendezése is.

Második szint: liturgia. Az emberek a szokásaik rabjai. Nem is hinnénk, hogy mennyire. Legyen szabad ezt egy faramuci példával érzékelteni:

Egy idős néni sohasem fogunk tudni rávenni arra, hogy fordítva vessen keresztet: a katolikus jobbról balra, az ortodox balról jobbra.

A liturgiának két eleme van: a külsőségek, a **ceremónia** és a belső tartalom, a vallásos **szövegek**. Ez utóbbiak két kategóriába esnek: vannak, amelyek hitelvi tartalmat hordoznak és vannak, amelyek ezt nem teszik.

Feltehető, hogy az újraegységesítésnek az első célpontjai az utóbbiak. Ilyesmire már vannak példák: legyen elegendő a Miatyánkot és szövegkörnyezetét említeni.

A ceremónia változtatása nagyon nehéz és ha nincs dogmatikus vonzata, akkor nincs is szükség rá. A tanítás viszont már a harmadik szintre tartozik.

A liturgikus szint összetett: Vannak olyan cselekmények, amelyek az egyik vallásban bevettek és fontosak, a másikban nincsenek is jelen. Ilyen a körmenet, a szentelményekkel kapcsolatos események, hogy a szentségimádást ne is említsem.

Harmadik szint: hitelvek. Remélem senki nem haragszik meg, ha kijelentem: az „átlaghívó” ezek által kevésbé érintett, mint a liturgia által. Az emberek inkább a külső szokások, mint a mély belső teológiai tartalom miatt tartoznak egy valláshoz.

A vallások főkorifeusai viszont nemigen hajlamosak a nézeteik közti szakadékok áthidalására márcsak azért sem, mert az kihatna a saját egyházi pozíciójukra is. Évszázadok munkájával „sikerült” az egyházaikat és azok szervezeteit eltávolítani egymástól, ezért ez a század nem lesz elég a komoly mérvű közeledésükhöz.

Teológiaiilag az angol-katolikusok integrálása és a keleti szakadás megszüntetése látszik a többenél kevésbé problematikus, de még így is nagyon nehéz lépésnek.

Egyes felekezetek megalkudtak a helyzettel és „haladtak a korral”. Úgy tűnik, hogy némelyek ma is azt teszik. A globalizmus nyomására engedményeket tesznek a házasság isteni rendje, a szolgálatot végző személy, a kábítószer, az élet és a halál (eutanázia, abortusz) terén. Márpedig ezekben nem fognak egységre jutni a magukat még az erkölcsükhez tartó egyházakkal.

Mindent összevéve a kereszténységet általánosan érő támadások miatt, amelyek nem tesznek különbséget az ágazatai között, ma nagyobb szükség van az egységre, mint valaha. A nagy kérdés, amitől az ökumené sikere függ, hogy a keresztények képesek lesznek-e a sürgető nyomásra komolyabban nekilátni a közös feladatnak, vagy sem. Emlékezzünk rá: már van egy negatív tapasztalatunk. Kelet-Európában a „kommunista globalizmus” nem hozta közelebb egymáshoz a keresztényeket, sőt...

V. RÉSZ

**EGYHÁZTÖRTÉNETI
TÖREDÉKEK**

16. APOLOGETIKA

A fogalom eredetileg a keresztény tanítás tételeinek az igazolását jelentette, és ekként **hitvédelemnek** fordították, persze tévesen, **vallásvédelem** helyett. A hit az ember személyes kapcsolata Istennel, az idevágó tanok tartoznak a vallásra.

Ámde a gyakorlatban nem is annyira a vallási tanok, mint azok letéteményese, az egyház került támadás alá, és így az apologetika átfordult **egyházvédelembe**.

Nem tagadható, hogy az egyház – amin persze mindig egyházi **személyeket** kell érteni – számos hibát, sőt jópár bűnt is elkövetett hosszú fennállása során.

Ennek a hibahalmaznak egyik érdekes melléktényezője a **tévedhetetlenség**. Ezt azért kell kiemelni, mert kétoldalú félreértés övezi.

***Amikor a pápa „ex cathedra”, tehát a legfőbb tanítóként szól,
akkor a hit és az erkölcs tanát illetően tévedhetetlen.***

Egyrészt sokan elfeledkeznek arról, hogy csak vallási kérdésekre áll ez a kitétel, ami csak a XIX. végén vált dogmává. Mi tagadás, ezt sokszor maguk az egyházak se veszik tekintetbe, amikor **természettudományi** kérdésekben is állást foglalnak. Másrészt egyes egyházi személyek – a szerénységet mellőzve – másokra erőltetik a nem is az egyházi tanokra vonatkozó **magánvéleményüket**.

A könyvnek ebben a részében néhány sokat támadott jelenségre fogok kitérni, azokat fogom védelem alá venni azáltal, hogy az elterjedt közhiedelmekkel és a szándékos félremagyarázásokkal szemben megvilágítom a valós, korrekt hátterüket.

Ezek a jelenségek az inkvizíció, a búcsú és a szerzetesrendek. Ezt követően a „vallásszabadság”-ról bizonyítom be, hogy nem több üres szólamnál.

Végül a „reformáció” elgondolkodtató jelenségeiről lesz szó; egyes hitelveiről és a vallási gyakorlatot övező furcsa felhangokról kell megemlékezni.

Az első négy témában a cáfolhatatlan történelmi **tényeket** fogom felsorakoztatni. Az ötödikben, amely a legérzékenyebb, a személyes **véleményemet** fogom feltárni a rám jellemző kertelés nélküli modorban. Senkit sem áll szándékomban megbántani, viszont nem lenne kerek a fejezet az idevágó mondanivaló nélkül, ami a hit- és egyházvédelem témakörébe tartozik.

17. INKVIZÍCIÓ

17.1 AZ INKVIZÍCIÓ LÉNYEGE

A fogalmat a teológiai szótárak **eretnekbírósnak** fordítják, ami nem tükrözi jól a valóságot és pejoratív felhanggal jár. Ezért talán az a leghelyesebb, ha egyáltalán nem fordítjuk magyarra.

Az itt leírtak nem az egyéni véleményemet tükrözik, hanem egy vatikáni szakértő könyvének alapulnak. Az olasz művet plébános barátomnak adtam és korai halála után ezt az egyetlen dolgot akartam volna visszakérni az örökösöktől – hiába. A címét meg sajnos nem jegyeztem fel.

Az inkvizíció az **inquest** (vizsgálat, nyomozás) szóból ered, amit nem szabad az eretnekségre érteni, főleg arra korlátozni: ugyanis különböző korszakaiban más és más volt a vizsgálatok kiváltó oka és annak megfelelően a célja.

Érdekesség, hogy az utolsó ítélet angol neve is **Great (Last) Inquest**.

A bíróság végrehajtandó ítéleteket hoz. Az inkvizíciós testületek viszont nem ítéleztek, **csak megállapították a vizsgálat eredményét** és annak súlyosságát közölték a világi hatóság felé, amely meghozta a megfelelőnek tartott ítéletét. Az angolszász jogi gyakorlatban ma is így működik az ún. vizsgálóbíró, akit – hogy, hogy nem – inquisitornak hívnak.

Az ítéletet mindig világi – sohasem egyházi – szerv hajtotta végre. Szándékosan megtévesztő például a visegrádi vár múzeumában lévő életkép, amelyben egy dominikánus szerzetes áll a máglya mellett. Nem azért van ott, mert ő az ítélethozó, hanem mert ő adott utolsó vallási vígaszt az elítéltnak. Azonban az ottani rosszindulatú beállítás nem ezt sejteti...

Az eretnekbíróság megnevezés azt a hamis képzetet sugallja, miszerint a vizsgáló testület eleve elfogultan feltételezné a vallási eltévelyedést. Ezzel szemben ezek a grémiumok igen jóindulatúak voltak, előítéletek nélkül. Persze a spanyol inkvizíció egészen más kérdés, de az nem azonosítható a tág fogalommal.

Gyakori félreértést okoz az a tény, hogy inkvizitornak hívták az eset esetleges vallási vonzatainak a kivizsgálására kiküldött egyházi **személyt**. Azonban ez nem jelenti azt, hogy őt inkvizíciós **intézmény** küldte ki.

Tipikus példa Jeanne d'Arc-é. Elterjesztették az álhírt, hogy az inkvizíció küldte máglyára, bár csak a vizsgálatra kiküldött személy adta át őt a világi hatóságnak, mégpedig evidens módon azért, mert nem tartotta magát illetékesnek. Persze a médiában ezt a valóságot is elferdítik.

17.2 AZ INKVIZÍCIÓ EREDETE

Hazudni sokféle módon lehet. Nemcsak a valóság elferdítésével, hanem annak elhallgatásával is. Ez és a következő két pont az inkvizíció valós világát mutatja be, míg az utolsó kitér a nem így hívott, de ekként működő intézményekre.

Bármennyire meglepő, az inkvizíció **világi** kezdeményezés volt és már ezért se helyes az eretnekséghez kötni. Hátttere a következő:

Az albigensek, bogumilok, katarok és más eretnekek nem voltak azok az ártatlan humanista népség, aminek a liberálisok újabban beállítani akarnák őket. Nemcsak anarchisták, nihilisták, nőközösségben élő „hobók” voltak, hanem a szó szoros értelmében vett terroristák is. Rátámadtak a békés polgárookra, éjjel randalíroztak, nem dolgoztak, hanem loptak-raboltak a megélhetésükért. **Nem az eretnek vallási nézeteikkel, hanem a viselkedésükkel okoztak nagy felfordulást.**

Ezért francia, német, svájci városokban olyan testületeket – ma ügyészségnek mondanánk őket – hoztak létre, amelyek feladata a polgári panaszbejelentések kivizsgálása (inquest) volt. A testületeknek azért voltak egyházi tagjai is, mert abban a korban ők voltak az írástudók.

Idővel aztán az egyháziak kerültek túlsúlyba ezen testületekben, mert a tisztas városatyákkal szemben ők voltak a törvények ismerői, nomeg persze a bűnők, a bűnözés szakértői is.

Az Egyház egyrészt tudta, hogy mindebből milyen felelősség hárul rá, másrészt tagjainak volt egyéb dolga is. Ezért sok városban fel akartak hagyni az inkvizíciós tevékenységgel mondván, hogy az a rendfenntartók feladata. Ámde a világiak – iparosok, kereskedők, tanácstagok – szinte könyörögtek az inkvizíciós testületek fennmaradásáért: még tüntetéseket is szerveztek annak érdekében.

Összefoglalóan: Az inkvizíció eredetileg nem vallási ügy volt. Első korszakába úgy csöppent az Egyház, mint Pilátus a krédóba...

17.3 A KLASSZIKUS INKVIZÍCIÓ

Az inkvizíció súlypontja idővel áttevődött Itáliába. Vele kapcsolatosan tévesen beszélnek Inkvizícióról, így nagybetűvel, mivel nem egy állandó intézmény volt, mint a spanyol változata.

Az itáliai inkvizíció egy-egy ügyben ad-hoc módon összeverbuvált társaság volt, mint északi megfelelői, de hatásköre szélesebb volt azokénál. Természetét három kiemelkedő eset kapcsán érthetjük meg.

Savonarola. Egyesek állítólagos egyházi reformtörekvései miatt dicsérték őt. Valójában a világrenddel szembeállva szélsőséges puritanizmust hirdetett. Firenze államférfiait, iparosait, kereskedőit, művészeit, tehetős polgárait ostromozta, ami persze tetszett a szegényeknek és sokan látogatták a beszédeit. A polgári körök és paptársai viszont esetének a kivizsgálását követelték.

A hasonló elveket valló puritánokat az anglikán egyház kegyetlenül üldözte, sokakat halálra is ítélte, a tevékenységét mégsem nevezi senki inkvizíciónak...

Savonarolát az inkvizíció eretnekségben bűnösnek és így máglyára méltónak találta. Ezzel átadta a városi hatóságnak, amely végrehajtotta az ítéletet.

Jóllehet Savonarola elítélésében az Egyház is szerepet játszott, evidens, hogy **halálát a firenzei nagyságok óhajtották** és kényszerítették ki.

Giordano Bruno. Esete egyértelmű. Pár éven belül négy-öt egymásnak is ellentmondó vallási nézetet hirdetett, ezért vizsgálta az ügyét az egyház is, de nem azok miatt marasztalták el. A vizsgálat során fény derült szodomista életvitelére, pedofil magatartására, sőt arra is, hogy egy gyermeket meggyilkolt.

Ezek miatt találták bűnösnek és adták át a világi hatóságnak, amely mint **köztörvényes bűnözőt** érthető módon kivégeztette.

Galileo Galilei. A nagy tudós esete kicsit bonyolultabb. Rengeteg művét általános, közte egyházi elismerés kísérte. A pápával és a szerzetesekkel igen jó viszonyt ápolt. Majd írt egy művet, amelyben a heliocentrikus világnézetet vallotta és azt, hogy a Biblia nem természettudományos ismeretforrás.

A világegyetem földközpontúsága általános egyházi szemlélet volt, de nem vallási tézis. Egyébként az egyház sohasem hirdette, mint ellenfelei állítják, hogy a föld lapos.

Galileit a rosszakarói azzal vádolták be, hogy ebben a műben a pápát kifigurázta. Ez persze nem volt igaz, de az érzékeny pápa vizsgálótestületet hívott össze. Az egyáltalán nem hitbeli kérdésekben vizsgálódott, nem is inkvizíciónak hívták, tehát Galileit nem is találhatta „eretneknek”. A nagy tudóst főleg abban marasztalták el, hogy egyetemi tanárként nem tartotta be az esküjét, miszerint csak a tanrendben előírt téziseket fogja tanítani.

Galilei hibáját elismerve megtagadta ezt a művét, bár sohasem hangzott el a neki tulajdonított „Eppur si muove” szólás. Vétkeiségének mértékét jól mutatja, hogy csak házfogságra ítélték, a pápa egyik luxusvillájában élt és tovább dolgozhatott. Életrajzát egy **magyar piarista** atyának diktálta le, az foglalta írásba.

Vegyük észre, hogy mindhárom esetben súlyosabban esett latba a világi, mint az egyházi motíváció és az eretnekség csak másodlagos szerepet kapott. A klasszikus inkvizíció nem volt az a vaskalapos intézmény, aminek beállítják.

17.4 A SPANYOL INKVIZÍCIÓ

Ez a spanyol király állandó pénzzavarával összefüggő kérdés. Kevesen tudják, hogy az Amerikából Ibériába hurcolt ezüstnek nem volt valami nagy az értéke, mivel a hatalmas tömeg miatti infláció lenyomta az ezüst árát. A spanyol kincstárnak más forrás után kellett néznie és a megoldást a zsidók körül találták meg, akik mellesleg a király pénzkölcsönzőiként a legfőbb gerjesztői voltak ennek az inflációnak.

A király erre elrendelte, hogy a zsidók vagy távozzanak, vagy keresztelkedjenek ki. (Ezután kerültek Magyarország nyugati megyéibe is az ún. szefárd zsidók.) Aki zsidó vallású marad, az **felségárulást** követ el, aminek a büntetése máglyahalál.

Erre sokan látszólag kikeresztelkedtek, de nem gyakorolták a katolikus vallást. Az Inkvizíció azért jött létre, hogy nyomozzon az ilyen kamu-keresztények után. Az intézmény feje egy igen gazdag kikeresztelkedett zsidó volt.

A körülményekből világosan kiderül, hogy a vizsgálatok nem az eretnekségre irányultak.

A pápának és az Egyháznak semmi köze se volt ehhez az ügylethez. Sőt, a pápa és a spanyol király kapcsolata rendkívül megromlott úgy, hogy már-már egy újabb – ezúttal nyugati – egyházszakadás volt kilátásban. Ennek az áldatlan helyzetnek csak a török elleni közös érdek és harc vetett véget.

17.5 ELFERDÍTETT SZEMLÉLET

A katolikus egyházat erős kritikák érik az inkvizíció miatt. Miközben elhallgatják az intézmény nem kis érdemeit és felnagyítják a hibáit, a protestánsok és az anglikánok általi vallási üldözésekről mélyen hallgatnak.

Érdemek. Az északi inkvizíció sok ember életét óvta meg a terroristaként viselkedő vallási szélsőségektől és nyugodt mederbe terelte a városok mindennapi életét. Eközben tiszta képet teremtett a zavaros fejekben a vallási nézeteket illetően. Természettudományi vonzatai pedig aligha érintették a köznapi embereket. Vajon a XV. századi Itáliában hány közembert érdekelt, hogy mi kering mi körül? Őt a lelkiüdvössége sokkal jobban foglalkoztatta, mint a természettudományos nézetek.

A spanyol inkvizíciót leszámítva a vizsgálóbizottságok mintegy 8-10.000 esetben indítottak nyomozást. 4-5.000 esetben hoztak döntést, a többit pedig ítélet nélkül lezárták. Mintegy **3.000** esetben a javasolt ítélet halálról szólt, de az elítéltnek sokszor megkegyelmeztek, sokszor pedig a távolléte miatt maradt el a végrehajtás.

A média harsogó hazugságai azt sugallják, hogy az egyház sokakat küldött máglyára. Valójában a máglyahalál világi büntetésnem volt. Lásd a nagy francia „felvilágosodás” korában divó boszorkányüldözéseket, amelyek rengeteg áldozatot szedtek anélkül, hogy a nem is működő egyháznak bármi köze lett volna hozzájuk.

Másik oldal. Kálvin fellépésével rendre alakultak az olyan vizsgálóbizottságok, amelyek a katolikus papok és a protestáns prédikátorok vallási nézeteit firtatták. Luther életrajzírója szerint Németföldön mintegy **70.000** papot, szerzetest és laikust küldtek a halálba. Az angliai reformációnak még ennél is jóval több áldozata volt. A **100.000**-nél is több mártír között az „illegálisan” miséző papok és az őket büjtató laikusok mellett az egyházi vagyon elkobzásakor felkoncoltakról szól a fáma.

Minderről talán azért nem esik szó, mert a kivégzések mögött sokszor nem is volt egy arra illetékes bíróság által hozott jogerős ítélet, illetve ezeket a bizottságokat nem nevezték inkvizíciónak, bár a tevékenységük annak felelt meg, kibővítve az amúgy a spanyol inkvizícióra jellemző kényszerítések és kínzások gyakorlatával.

18. BÚCSÚ

Ha valamit nem akarunk megérteni, avagy a sárba akarjuk húzni és a rossz híret akarjuk kelteni, akkor a legegyszerűbb megoldás az, ha a fogalom lényegét elferdítjük, kódosítjuk, pejoratív értelmet kölcsönzünk neki, majd a hamis jelentést mindenféle médiában igazként terjesztjük el.

Ennek az eljárásnak mintapéldája a búcsú: szándékosan félremagyarázzák.

18.1 A RÉGI EMBER LELKÜLETE

Mivel a búcsú a gyónáshoz kapcsolódó lényeg, először magát a gyónást mint szentséget kell megvilágítani. A gyónás négy lépésből áll:

- A bűnösség felismerésével, a lelkiismeret megszólalásával kezdődik.
- Az alázatos magatartással, a bűn őszinte megvallásával folytatódik.
- Erre következik a megfelelő elégtétel (penitencia) kiszabása.
- A zárólépés a feloldozás, ami csak az elégtétel teljesülésével érvényes.

Az utolsó lépés „sine qua non”, ami nélkül a bűnvallomás nem gyónás. Mindig megtévedünk és azt hisszük, hogy a gyóntatószékből kilépve máris a teljes kegyelem állapotában vagyunk. Pedig csak akkor jutunk oda, ha az elégtételt elvégeztük, vagy legalábbis az elvégzése őszinte szándékunkban áll.

A búcsú **nem a feloldozással, hanem az elégtétellel** kapcsolatos. Nem értheti meg, aki nincs tisztában a középkori hívő lelkiületével.

Az akkori ember mélyen vallásos volt. Szó szerint félt az Istent, de tartott a sátántól is. Viszont furcsa módon nem annyira félt a pokoltól, ami szerint csak azoknak a sorsa, akik eladták lelküket az ördögnek (vö. Faust), mint amennyire rettegett a tisztítótűztől, amit hosszas, kemény fizikai szenvedésként képzelt el és amit jogosnak vélt minden bűnben meghalt ember számára. Ezért ragaszkodott a gyónási elégtételhez, méghozzá a keményhez.

Akkoriban az elégtételek „méreletesek” voltak és „normatívák” szerint adták őket: időnként és helyenként voltak szabott tételei. Gyakori volt az egyházi épületeken végzendő fizikai munka. Nem volt ritka a zárándoklat, akár Rómába is. Szóval olyan tételek, amelyeket testi állapotuk vagy családi körülményeik miatt egyes emberek nem vagy nehezen tudtak volna végrehajtani. Ráadásul a régi jó papok ellenőrizték, számonkérték a penitencia végrehajtását.

18.2 A BÚCSÚCÉDULA

A búcsú (indulgentia) a római jogból ered és a büntetés olyasféle elengedését jelenti, mint az amnesztia. A Szentírásban is előfordul (Lukácsnál remissio).

Az evilági, illetve a tisztítótűzbeli elégtételnek/büntetésnek az elengedése a penitenciához, illetve bizonyos jócselekedek elvégzéséhez volt kötve.

A búcsú **nem bűnbocsánat**, mint sokan félremagyarázzák, hanem megváltott **elégtétel**. Ezért a kegyelmi állapot nem a **következménye**, hanem az **előfeltétele** volt, tehát a búcsúcédulát helytelenül hívják bűnbocsánati cédulának.

A búcsúcédulát eleinte akkor alkalmazták, amikor valaki valamilyen ok miatt a megszabott elégtételnek képtelen volt eleget tenni. A penitenciát át lehetett váltani egy végrehajtható dologra. Ez hamar oda vezetett, hogy mint az árucserében az általános egyenértékest, a **pénzt** kezdték használni az elégtétel megváltására, a búcsú elnyerésére. A búcsúcédula tehát egyféle elégtételi bónusszá, kötvénnyé vált. (Távolról hasonlított a profán joggyakorlatból ismert óvadékra).

Ez akkor erősödött fel, amikor az Egyház nagy építkezésekbe fogott, így a Szent Péter bazilikáéba is. Az elégtétel eredetileg úgy szólt volna, hogy menj és dolgozz az építkezésen x napot. Végrehajthatatlansága miatt ez az elmélet a búcsúcédulák gyakorlatává változott.

Ennek kapcsán három dologra kell figyelni.

A pénzes dolgok általában a gazdagoknak kedveznek. Azonban a búcsú olcsó, a szegények által is megfizethető volt (vö. Péter-fillérek). Persze sok kicsi sokra megy alapon még egy kisebb fejedelemség területén is hatalmas végsummát tett ki.

Az utólagos beállításokkal szemben, miszerint ez a szegények kizsákmányolása lett volna, a köznapi emberek ragaszkodtak ehhez a gyakorlatias megoldáshoz. Amikor Luther és társai fel akarták volna számolni, majdnem meglincselték őket.

Végül a reformáció kezdetével kapcsolatban gyakran elhangzik az a kitétel, hogy a változások azzal kezdődtek, hogy Luther kitűzte a templom kapujára a megújítást szolgáló **elméleti hittételeit**. Most ne firtassuk, hogy valóban megtörtént-e az a kiszögezés, vagy sem, mint újabban állítják. A lényeg az, hogy a kérdéses 95 pont egyike se szól a hitről: szinte mindegyik a **búcsúcédula gyakorlatával** foglalkozik.

Sajnos nem teljesen alaptalanul. A búcsúpénzek egy része el se jutott Rómába, mert elsikkasztották. A többi részét meg Luther sajnálta egy fényes székesegyház felépítésére az álpuritanizmus jegyében.

18.3 EMBER TERVEZ ÉS EMBER VÉGEZ

A reformáció a búcsúcédulák tekintetében teljes csődöt mondott, amiről ma persze hallgatnak. Még sokáig alkalmazták, de a pénz már nem jutott el Rómába, hanem a helybéli potentátokat gazdagította jóval nagyobb méretekben, mint a korábbi apró sikkasztások elkövetőit.

Így váltak a Rómának nemes célra szánt összegek előbb a német fejedelmecskék, majd az összes protestánsra vedlett uralkodó jelentős finanszírozási forrásaivá, továbbá lásd VIII. Henrik zavaros pénzügyeit (21.5 pont).

Szemponunktól az a lényeges, hogy a szegény átlagember ott maradt a lelke megnyugtatóra szolgáló, számára elérhető eszköz, a neki korábban nagyon is megfelelő búcsú nélkül. Ezt a súlyos traumát csak az értheti meg, aki az akkori hívók lelkivilágát nem mai szemlélettel, hanem a kellő empátiával közelíti meg.

19. SZERZETESEK

19.1 MIÉRT EMLÍTJÜK ŐKET?

A kalapos király, II. József liberálisként ateista volt, amiről nem szól a fáma, bár az egyház közreműködése és a vallási vonzatok miatt (vö. „Isten kegyelméből”) nem koronáztatta meg magát. A szerzetesrendeket teljesen önkényesen „hasznos” és „haszontalan” csoportra osztva az utóbbiak működését betiltotta. Ezzel példát adott Rákosinak és a kommunistáknak.

A szerzetesek minden korszakban kettős megítélés alá estek. Se a reformátorok, se II. József, de még a kommunisták se nyúltak a **görög egyházak** rendjeihez, amelyek kolostorai Erdélyben, Máramarosban, a Szerémségben elszórva bújtak meg a hegyek oltalmában. Senki se nehezményezi az **indiai-nepáli-tibeti boncok** életvitelét, ámbár éppen azok kolostorai a világtól elvonult elmélkedés mintapéldái.

Viszont a liberálisok, illetve a hasonló elveket valló elődeik, az ún. humanisták /18/ mindig támadták a katolikus szerzeteseket. Napnál is világosabb, hogy nem a szerzetesi életformával és a gyakorlati működéssel, hanem a katolikus egyházzal és a teológiai-eszmei háttérrel volt és van bajuk.

Egyébként csak a bornírt tagadók nem látják be, hogy a kolostorok voltak a művelődés, a beteggondozás – sőt: egyidőben a gazdálkodás – központjai. Bizonyos, hogy nálunk Szent Istvántól kezdve a szovjet uralomig a szerzetesrendek végezték a mondott területeken a feladatok nagy részét.

Ismert, hogy a szerzetek milyen önfeláldozóan működnek ma is Afrikában, Latin Amerikában, Óceániában. Szent Ferencet, Pio atyát és Teréz anyát senkinek se kell bemutatni. A szerzetesek *gyakorlati* érdemeit sokan elismerik. Ezért érthetetlen, hogy a szerzetesség mint olyan ellen miért merülnek fel *elméleti* kifogások.

A témát azért kell körüljárni, mert a szerzeteseket meg kell védeni az őket lealacsonyító és kifigurázó Boccaccio-féle középkori förtelmek és az azokat követő mai tévés-internetes szemetek hamis beállításával szemben

19.2 A SZERZETESEK VALÓDI SZEREPE

Női szerzetek. Szent Margit önkéntes alázata vagy Szent Erzsébet önfeláldozása meghatározó példa, de annyiban nem tipikus, hogy nem tükrözi a kolostorba vonultak általános emberi háttérét.

Az értetlenek által sötétnek becsmértelt középkorban sokkal-de-sokkal jobban gondoskodtak a csúnya, testhibás, kiházasítani képtelen, szegény, özvegy stb. nőkről, mint azt ma bárhol is teszik. A kolostorokban élők nagy része nem volt fogadalmas apáca, hanem csak ún. laikus nővér, akinek a méltóságát megőrző fedelet, kenyeret, munkát, társaságot, lelki támaszt – röviden: teljes életet – adtak. És még nem beszéltünk az árvákról, a kolostorok kapujába kitett újszülöttekről, a megesett lányokról.

Mindez persze nem két fillérbe került. A birtokok és adományok a kolostorok nélkülözhetetlen erőforrásai voltak. A reformátorok elvették az apácarendek földjeit, és épületeit, amivel szó szerint tízezreket fosztottak meg a normális megélhetéstől és az utcára, vagy a halálba küldték őket. Soha nem volt annyi koldus és rosszlány az utcákon, mint a „reformáció” idején, mert a reformátorok rájuk nem figyeltek. E tények tükrében kellene gondolni az egykori és mai apácákra.

Férfi rendek. Az egytál lencse története mutatja, hogy régen mennyire komolyan vették az elsőszülöttséget. Az elsőszülött örökölt mindent, pár ingóságától eltekintve.

Az európai szokások szerint a nemesi családokban az első fiú maradt a földek birtokosa. A másodikat katonának adták, ami tisztos munkának, jó megélhetésnek számított. A harmadikat papi pályára terelték. Persze csak keveseknek jutott zsiros stallum, plébánosi, priori pozíció. A többségből közönséges „barát” lett.

A szegénysorból származóknak a kolostor társadalmi felemelkedést jelentett. Tanulhattak, alkothattak teljes ellátás mellett. A tehetségeket felkarolták és komoly karriert futhattak be a királyi jegyzői tiszttól kezdve (vö. Anonymus) a távoli világok felfedezőjéig (vö. Julianus barát).

A szerzetesrendek mindenütt jelentős hatást gyakoroltak a világ menetére. Gondoljunk a jezsuitákra, akiktől tartottak, de tisztelték is őket: elég Pázmány Péter tudós, hitújító és egyetemalapító nevét említeni.

Végül arról se feledkezzünk meg, hogy a szerzetesek lelki vigaszt, megbékélést, méltóságot, odafigyelést biztosítottak világi testvéreiknek.

Én hitelesen tanúsíthatom ezt mint **piarista** diák, egy németre tanító **cisztercita** nebulója és egy **klarissza** nővér véence, aki édesanyám házi segítőjeként többször megmentett a „prakker” fenekemre gyakorlandó kellemetlen hatásaitól. Áldottak legyenek mindannyian!

Életem meghatározó élménye volt, hogy a piarista gimnáziumba jártam és ott érettségiztem. Tanáraim mindegyike a saját szakterületén kiváló koponya volt, aki pedagógusként is remekelt.

20. VALLÁSSZABADSÁG

20.1 TÖRTÉNELMI HÁTTÉR

A vallásszabadság, vallási türelem, felekezeti egyenlőség és társaik igen tetszetős szölamok, amelyek mögött **nincs érdemi tartalom**. Bár a protestánsok ugyancsak lelkesednek az 1568-as tordai országgyűlésnek a „gyülekezeti szabadságról” szóló rendeletéért, már egy röpke történelmi vizsgálat is feltárja, hogy ennek az ovációnak vajmi kevés az alapja.

A dolgok hátterében János Zsigmond erdélyi fejedelem következetlensége és vallási meggyőződésének a hiánya állt. Köpönyegváltásait nem fogom részletezni, csak a folyamatot vázolom. Előbb katolikusból protestánssá vedlett. Majd elküldve evangélikus korifeusát reformátusra konvertált. Dávid Ferenc hatására leszámolt református lelkészével is és unitáriussá avansált. Eközben minden egyes váltása sok-sok ember életébe került.

A lényeg megértéséhez tudni kell a következőket:

- A katolikusokat már Erdély önkényes elszakadása után (1556) is üldözték. János Zsigmond a székelyeket is protestánssá akarta kényszeríteni, de azok nagy része ellenállt és a fejedelmet jól elpáholták (1559).

Kevesen tudják, hogy a **csíksomlyói búcsú** ennek a győzelemnek az emlékünnepe.

- A bevett vallások közül a reformátust a magyarok, az evangélikust a németek 1568-ban már szabadon gyakorolhatták. Mivel ilyen szépen megosztottak az ágazatokon, korábbi éles ellentétek lecsillapultak és a prédikátorok hitvitáira korlátozódtak, összefogva főleg az új irányzatok ellen.
- A megtúrt ortodoxok és zsidók az egész hercehurcát szenvtelenül, mint számukra értelmetlent kívülről bámulták.

Mindezek után felvetődik a kérdés, hogy kinek volt szüksége egyáltalán úgymond vallásszabadságra?

Kilóg a lóláb. Az unitárius szektát, mint minden antitrinitárius társát, a liberális nyugati világban üldözték. Ezért menekültek Magyarországra pl. a habánok is. János Zsigmond 1567 végén egy olyan **szekta** tagja lett, amit sehol sem fogadtak el egyházként. Emiatt kellett 1568 elején gyorsan elismertetnie az unitáriust bevett vallásként. Ezért kimondhatjuk, hogy

***az erdélyi vallási türelmi rendelet nem volt más,
mint egy törvénytelen uralkodói szeszély törvényesítése.***

20.2 EGYENLŐEK ÉS EGYENLŐBBEK

Az „akié a föld, azé a vallás” (lat: cuius regio, eius religio) jegyében személyes vallásszabadságról szó sem lehetett. A református faluban minden léleknek arra a vallásra kellett áttérnie és még az oláhnak is fizetnie kellett a tizedet, ami még

sokáig létezett és amitől ortodoxként korábban mentes volt. Mivel a szászoknak és székelyeknek nem voltak földesuraik, őket ez az elv nem érintette.

A szászok evangélikusok lettek. Viszont a reformátusok tévesen terjesztették el a hírt, miszerint a székelység nagy része református lett. A csíki falvak mindegyike és a háromszéki falvak jórésze katolikus maradt, azaz a székelyek többsége megőrizte és gyakorolta katolikus vallását. Az 1910-es hivatalos felmérés tényei ezek:

Terület	Össz	R.kat	G.kat	Refor	Evan	Ortod	Unit	Zsidó
Csik	126	117	5	2	0	0	0	2
Háromszék	124	50	3	60	1	4	5	1
Maros-Torda	134	30	2	86	0	0	8	8
Udvarhely	118	45	2	42	0	0	28	1
SZÉKELYFÖLD	502	242	12	190	1	4	41	12

A székelyek 48 százaléka volt katolikus és csak 38 százaléka református.

Erdély egyéb részein a katolikus vallás gyakorlását **teljesen betiltották**, miután már 1556 előtt elvették az egyház összes vagyonát, így a templomait is. A fene nagy felekezeti szabadság sem hozott kárpótlást. Csak 1581 után, a Báthori fejedelmek nyomására tarthattak újra szentmisét. Azonban a katolikusoknak még évtizedekig nem lehetett saját püspöke és a rendek működését se engedélyezték. Mármost milyen felekezeti szabadság az, amelyben egy vallásnak nem lehet egyházi vezetője?

Amikor az erdélyi fejedelmek sereggel hatolták át Magyarországra, hogy úm. a két magyar országot „békésen” egyesítsék, mindenkor legelső dolguk volt a királyi Magyarországon a rendek szétverése, házaik feldúlása, vagyonuk elkobzása.

Ezek után megkérdezhetjük: mit is kell vallásszabadságon érteni?

20.3 HAMIS TÖRTÉNELMI UTÓHANGOK

Ma is elhangzott a rádióban, hogy „a felvidéki református egyház az igazi magyar egyház”. Vagyis az ottani magyar katolikusok, akiknek a lélekszáma többszörösen felülmúlja a reformátusokét, nem igazi magyar egyház? Ilyen kitétel más formában, de azonos lényeggel sok tucatszor jelenik meg Erdély szerepének az értékelésekor cirka így: „Erdély képviselte a magyar szellemiséget a török időkben a református vallás által. A királyi Magyarország katolikus volt, ergo nem is magyar...” Mindezt a XVI. - XVII. századi erdélyi történelmi művek igazolják.

Mármost tessék komolyan bekukkantani a történelembe és megtudhatják, hogy Erdély miért szakadt ki oly könnyen a magyar hazából fittyet hányva a magyarság egészére és szellemiségére – a reformáció büvöletében. Mint annyi más alkalommal a történelemben, a vallást használták fel nagyonis világias célok igazolására és leplezésére.

A reformátusok azt állítják, hogy Károli Gáspár készítette az első teljes magyar bibliafordítást. Ezzel azt akarják sejtetni, hogy más egyház nem törekedett a nép befogadására, hiszen nem volt magyar nyelvű bibliája.

Csak hogy úgy az állítás, mint a sejtetés hamis.

Kezdjük az utóbbival. **A XVI. században egyáltalán nem volt igény magyar nyelvű bibliára**, mert aki tudott olvasni, az tudott latinul is. Arról nem is beszélve, hogy mindehhez nem szükségeltetett a teljesség.

Ezért már csak az elsőbbséget kell vizsgálat alá venni.

- A legelső magyar bibliafordítást boldog Báthory László szerzetes készítette **1456 táján**. Pálos társai szerint a fordítás teljes volt és bekerült a Korvinák

közé, de elveszett. Sajnos csak részei maradtak fenn a Jordánszky-kódexbe másoltan, ami viszont csak töredékesen őrződött meg.

- Erdősi Szilveszter csak az Újszövetséget fordította le (katolikus **1541**), Heltai Gáspár viszont közel a teljes bibliát (evangélikus 1551-**1561**).
- Károli Gáspár teljes bibliafordítása utolsó a sorban (református **1590**).

Következtetés: Ami a **magyar** nyelvet illeti, a Báthori fordítás 150 évvel előzte meg a Károlit, amit sajnálatos módon a médiában ma is előtérbe tolnak nehézkes, avitt nyelvezete dacára. Ami a **teljességet** illeti a Károli fordítás teljessége azért sem döntő tényező a számomra, mert a keresztény hitelveket az Újszövetség rögzíti. Lásd a következő fejezetet.

21. REFORMÁCIÓ

21.1 A „HITÚJÍTÁS” KEZDETEI

Le kell szögezmem, hogy a protestáns **személyekkel**, mint embertársaimmal nincs semmi bajom: sok jóbarátom akadt közöttük. Nekem csak egyes protestáns **tanokkal** akadnak elvi gondjaim.

Más kérdés, hogy a hitújítóknak nevezett **vallási reformátorok egyike se volt tiszta ember**, akit össze lehetne vetni mondjuk Buddhával vagy Konfuciussszal. Luther három eskü alatt tett fogadalmát szegte meg. Viszont Kálvin és társai sokakat megöltek, VIII. Henrikről nem is szólva.

Kezdjük talán ott, hogy a reformációt tévesen fordítják **hitújításnak**, mivel a hit magánügy, ezért a helyes fordítás **vallásújítás** lenne. Mi több, az egész mozgalom még az utóbbinak se indult: Luther csak a búcsú gyakorlatát akarta megreformálni, miközben magát a megoldást nem is vetette el. Ezt bizonyítja a bizonyos 95 pont.

Cáfolhatatlan tény, hogy a jószándékú kezdeményezőt csúnyán kihasználták. A reformáció átcsúszott a világiak kezébe, akik a szent ügyet egyáltalán nem szent anyagi haszonszerzésre használták fel.

Ez a kurzus pontosan nyomonkövethető a hazai gyakorlaton is. Erdélyben a főurak abban egyeztek meg, hogy elveszik az egyház földjeit és kisajátítják a jövedelmeit.

Még pregnánsabb az angliai reformáció példája. VIII. Henrik szórta a pénzt. Cromwell – nem a későbbi diktátor - elkezdte a kolostorok kifosztását. Működésével kivívta a **barátok kalapácsa** címet. Szentélyeket dúlt fel elrabolva értékes berendezéseiket (pl. a Becket szentélyt a Canterbury katedrálisnál). 1540-re minden szentnek állított épületet lerombolt. 1542-ben az utolsó monostort is feloszlatta és vagyonát a kincstárba kebeleztette.

Mivelhogy a „cuius regio...” elve miatt a vallásukat sokan nem gyakorolhatták szabadon, felvetődik a kérdés, hogy vajon miként állunk a vallási nézetekkel?

21.2 NAGY KANYAR – A SEMMIÉRT

A reformátorok a dogmák, a papok lelki hatalma, egyes egyházi hatalmasságok életmódja, nomeg az egyházi tized miatt protestáltak. Lássuk, mire jutottak!

A sola fide (egyedül a hit által) protestáns tézis arról szól, hogy az Istenhez való viszonyát mindenki maga határozhatja meg a hite által, amit a biblia olvasásával szerezhet meg és gazdagíthat. Ne a papok mondják meg, hogy mit kell hinniük. Ezt a felfogást ma úgy mondják, hogy „a magam módján hiszek”.

Mármost ebben az elvileg tetszetős felfogásban több repedés is mutatkozik.

- A „sola fide” maga is egy dogma, a társaival együtt, amiket majd a következő pontban fogok tárgyalni.
- Akkoriban még csak nagyon kevés biblia létezett, iszonyatos sokba kerültek, ami azért volt mindegy, mert a laikus úgysem tudott olvasni.
- A bibliafordítások nem voltak se teljesek, se összehangoltak (kanonizáltak), vagyis az egyik értelmezése elég jelentősen eltérhetett a másiktól.
- A laikus tehát több ok miatt sem gazdagíthatta a hitét az Írás által, aminek a használatához lelkészre volt szüksége.

- A lelkészt el kellett tartani. Ezért egy ideig fennmaradt a tized intézménye, majd a látszat kedvéért átkeresztelték kepecének, hozzájárulásnak stb.
- A prédikátorok ezerféle értelmezéséből új meg új vallások születtek. Hogy mást ne mondjak maga a kálvinizmus is így keletkezett.
- A „teológiai káosz” csökkentésére – fokozására? – a reformátorok a renitens prédikátorokat legyilkolták, a többit ellátták hittanokkal (vö. dogmák).
- Ellenőrzésükre püspököket választottak föléjük, akik persze nem éltek szebb életet, mint katolikus társaik.
- Mivel viszont a püspökök se voltak tévedhetetlenek, időnként zsinatokat tartottak, amelyek döntéseit a lelkészeknek követniük kellett.

Szumma-szummárum ami a vallás forrásait és az egyházi rendet illeti végülis a **reformáció visszajutott a kiindulópontra**. Újra voltak dogmák; lelki felügyeletet gyakoroltak a lelkészek; őket egyházi hatalmasságok ellenőriztek időnként zsinatot tartva; szóval minden visszafordult a régibe a pápa főségének az elismerését kivéve.

Eközben a reformáció elérte, hogy gomba módra szaporodtak a „vallások” közöttük pogányok, okkultak, dualisták, sőt ördögimádók is. Neki köszönhetően ma már minden vicik-vacak társaság, amely vallásnak hazudja magát, felveheti az egyházaknak járó támogatást. A neoliberálisok persze tiltakoznak az ellen, hogy ennek a jogosságát bárki is firtassa.

21.3 PROTESTÁNS DOGMÁK

Mielőtt ezekre kitérnék, legyen szabad bemutatnom a katolikus és a protestáns tanokat meghatározó források megoszlását:

bibliai rész	katolikus	protestáns
Újszövetség *	55 %	20 %
Szent Pál levelei	25 %	35 %
Ószövetség **	15 %	30 %
Zsoltárok	5 %	15 %

* Szent Pál nélkül, ** zsoltárok nélkül

Ennek a ténynek a következményeként a kívülállók nem egyszer hangsúlyozták, hogy **a kereszténységet nem is Jézus urunk alapította, hanem Szent Pál**. Bár ez csacsiság, a nézetnek van némi alapja.

A protestáns teológiában két dolog megdőbbentő:

- Alig hagyatkozik az evangéliumokra, erősen hanyagolva Jánost, aki a legjobb megközelítést adja a szentségekre, főleg az Eukarisztiára. Semmibe veszi azokat a részeket, amelyek a szabadakaratra és az emberi érdemszerzésre vonatkoznak, így különösen Jakab levelét.
- A hangsúly erősen eltolódik az Ószövetség felé, a zord és bosszúálló Isten képét állítva elé. A zsoltárok – eredetileg zsidó harci dalok – nagy szerepet kapnak. Viszont – a kitétel erős, de igaz – **Jézust szinte mellékszereplővé fokozzák le** utat nyitva az unitáriusoknak.

Végülis le kell szögezni, hogy a **reformáció** szó használata teljességgel helytelen. A **vallási szervezet** nem újult meg, továbbá nem a régi **vallási tanok** frissültek fel, hanem a helyükbe új hitelvek léptek.

A protestáns tanok három dogma köré épülnek: sola fide, sola scriptae, sola clementiae. Ezeket mindjárt be is mutatom. Előbb azonban értetlenségemnek kell

hangot adnom. Mivel a **sola** „egyedüli” értelemben teljes **kizárólagosságot** jelent, miképpen férhet meg egymás mellett három egymást kizáró elv...? Egyébként mind a háromnak ellentmondanak a végső emberi sorsok (9. fejezet).

Sola fide. Egyedül a **hit** által (lehet üdvözülni). Luther Szent Pál kitételére hivatkozik, aki valóban állította, hogy a hit által üdvözülni lehet. Viszont nála nem szerepel az „egyedül”, a „csak” vagy hasonló korlátozó kitétel: az Luther kitalációja. Magyarul: a hit kellhet az üdvösséghez, de annak nem kizárólagos feltétele.

Sola scriptae. Egyedül az **írások** által. Az eredeti cél az volt, hogy az emberek a tanítást ne a papoktól és az őket irányító zsinati tanokból vegyék át, továbbá nincs helye a vallási hagyományoknak sem. Ami nincs az Írásban, az nem fogadható el vallási tanként, ami viszont abban van, az szó szerinti igazság.

Ez a dogma több szempontból is értelmetlen. Egyrészt a biblia különböző fordításáiban lévő szövegek (részben) a hagyományok szerint kerültek lefordításra. Másrészt az eltérő kiadásokban nem szó szerint egyeznek meg. Végül pedig sok olyan tényről van tudomásunk, amiket csak a hagyományok szerint értelmezhetünk. Például hány testvére volt Jézusnak? Ha az írásra szó szerint alapozunk, akkor sok, a hagyomány szerint viszont egy se.

Egyébként hagyományok nélkül a vallási élet sokkal szárazabb, élménytelenebb (lenne). Lásd a három királyok kedves történetét.

Sola clementiae. Egyedül a **kegyelmek** által. Ez még az előbbi kettőnél is zavarosabb tétel. Kálvin a **predesztinációt** hirdette: azt, hogy az ember sorsa eleve elrendelt és a kegyelem egyedül Istennél van. Az embernek nincs szabadakarata; érdemszerző tetteket nem végezhet, vagyis tevékenységének nincs értelme; akkor pedig a lelkiismeret is fölösleges kolonc.

Mármost kérdés, hogy jó vagy rossz tettek nélkül miként lehet megítélni valakinek a hitét. Valaki roppantul hisz Istenben, csak éppen a bűnös tettek sorát hajtja végre? Ez számárság. Az Evangélium világosan közli, hogy csakis a jótettek által lehet üdvözülni. Erről szól számos példabeszéd a talentumoktól kezdve a szőlőműveseken át az utolsó ítélet jelenetéig.

Ha pedig ez se lenne elég, álljon ott az idézet: „Nem az üdvözül, aki azt mondja Uram, Uram (**hit**), hanem az, aki cselekszi Atyám akaratát (**tett**).”

Ha az ember csak az isteni irgalmasság által üdvözülhetne, akkor nem is kellene a hitre törekednie, mert azt a törekvése által úgysem kaphatja meg; nem is kell az írásokat olvasnia, egyáltalán elég kezét ölébe téve várnia a kegyelmeket... Szóval a három „sola” külön-külön is, de együtt végleg nélkülözi a logikát.

21.4 A REFORMÁCIÓ KÖVETKEZMÉNYEI

A reformáció megújulást hozott a katolikus Egyházban. Ezt a változást tévesen hívják „**ellen**-reformációnak”, mert nem más vallások ellen, hanem saját reformok céljából indították el, mert belátták azok szükségességét. Ezért helyesebb lenne kényszerű, időszerű **megújulásnak** nevezni.

Ez több dolgot jelentett. Egyrészt erkölcsi megújulást, tehát a korábbi erkölcsileg visszás jelenségeknek a felszámolását. Másrészt a dogmatikus tételek bizonyos fokú felülvizsgálatát. Végül – és ez volt a lényegesebb – olyan liturgikus változtatásokat, amelyek a vallási cselekményeket közelebb hozták a mindennapi emberhez; ezzel akarták visszahódítani az elpártolt híveket.

Lépésenkénti megújulásra ma is szükség van. A II. Vatikáni zsinat sikere jól mutatja, hogy komoly változások végbevihetők pusztító revolúciók nélkül is.

A másik oldalon a reformáció nemcsak épített, hanem **rombolt is**. Életeket tett tönkre, művészi alkotásokat semmisített meg, de mindezek fölött megszüntetett egy pozitív szellemiséget, amit a **szentség** fogalma hordozott és amit a protestánsok teljes egészében elvetettek.

Persze következetlenül. A tévé múltkor is egy lelkészről **felszenteléséről** beszélt. Ámde ha a papi rend nem szent, akkor abba felszentelni se lehet valakit, csak beiktatni.

A vallási eszmék eróziója már a humanistának mondott Erasmussal megindult. A reformáció ezt megtévezve a humanizmus édestestvérének, a neoliberalizmusnak becézett szabadosságnak nyitott utat. Ez pedig kihat az élet minden szakaszára.

- Ma már nem szent a születés. Szabad viszont az abortusz.
- Ma már nem szent a házasság. Szabad viszont az egyneműek közössége.
- Ma már nem szent maga az élet sem. Szabad viszont a pusztító narkózis, ami az öngyilkosság egyik formája.
- Ma már nem szent a halál. Szabad viszont az eutanázia, a kegyes gyilkosság.

Nem véletlen, hogy azok a társadalmak erősödtek meg és azok lesznek túlélők, amelyek a szent fogalmat még tartják valamire. Mint az európai moszlimok!

Ha a biblia szabadon értelmezhető, akkor mindenki azt olvas ki belőle, amit csak akar. Ezért a valamikor szentnek tartott dolgok mára **elprofanizálódtak**. Erre két pregnáns példa a házasság szentsége és az egyházi rend.

A protestáns szabadon elválhat a házastársától, mert nála a kötés nem szent, ámbár az Evangélium szerint egyértelműen az.

Tiszteletesnek lenni csak megbízásos munka, nem pedig egy életre szóló, fel nem mondható elköteleződéssel járó hivatás, mint a katolikus papoké. Ha pedig csak munka, akkor miért ne végezhetnék akár homoszexuálisok is?

21.5 AZ ANGLIKANIZMUS

Ezt a valláscsaládot azért kell kiemelni, mert példája „beteg lóként” (angolul: sick camel) szolgálhat a reformáció egyes vonásainak a megismerésére.

Szemben a protestantizmus vezéralakjaival (Luther, Kálvin), az anglikán egyház alapítója, **VIII. Henrik** (1491-1547) nem volt vallásreformer. Nem akarta megújítani a vallási gyakorlatokat és nem állt elő új vallási tézisekkel. Egyszerűen csak a saját bűnét, a házasságszédelgéseit akarta elfogadtatni a pápával.

Luther nem javasolta Henrik első házasságának a felbontását. Inkább azt tanácsolta, hogy vegyen **második feleséget**, mert az egyház azt nem tiltja (?). Érdekes protestáns megközelítés...

Az anglikanizmus valójában **nem reformáció, hanem egyházszakadás volt**. Azzal kezdődött, hogy Henrik kijelentette: ő az angolok egyházának a feje és nem a pápa (1534: Acts of Supremacy), aki pedig ahhoz fordul, az felségárulást követ el.

Persze a háttérben itt is az anyagiak álltak. A Valor Ecclesiasticus törvény (1535) a pápának fizetett pénzeket állami bevétellé tette. Ehhez járult a 900 felszámolt egyházi intézmény kincstárt gazdagító jövedelme: az angol földtulajdon ötöde került új kezekbe! A két tétel évi **90.000 fontot** hozott a koronának, ami a korabeli Magyarország teljes éves jövedelmének a sokszorosa volt.

Az alsópapságot ellehetetlenítették, a felsópapság pedig kicserélődött, miután Henrik a neki nem tetsző főpapokat kivégeztette. Ezért úgy a szertartásokban, mint

a hirdetett tanokban meglehetősen **káosz állt elő**, és az anglikán egyháznak – nagyon leegyszerűsítve a képet – három fő ágazata jött létre:

- az angol-katolikus, amely tanaiban és liturgiájában nagyjából a régi maradt, csak a pápa főségét nem ismerte el
- a high-church, amit püspökök irányítanak és ezért alapvető ágazatukat episzkopálisnak nevezik
- a low-church, amelynek prominens képviselői a presbiteriánusok, de közéjük tartoznak a puritánok és a kvékerek is.

A puritánok rátapintottak az igazságra, amikor kijelentették, hogy az uralkodó hívsága keltette életre az anglikán egyházat. Őket ezért felségsértés miatt üldözték. Első Amerikába menekült csoportjuk 1620-ban érkezett oda a Mayflower hajón. Ez történelmi esemény volt, a jelentőségét azonban erősen eltúlozzák.

Mindezt pedig azért kellett elmondani, hogy rámutassunk: az egyházi tanokat és gyakorlatokat mindenki szabadon, sőt szabadosan – azaz liberálisan – alakíthatja. Az út egészen a Liberális-Egyházig (Broad-Church) vezetett, amely a „felvilágosult, széles erkölcs” – jegyében minden erkölcstelenséget befogadott. Teret adnak a gender propagandának, a homoszexuális lelkészeknek-lelkésznőknek, nem ítélik el az abortuszt, támogatják az eutanáziát stb.

Így vezetett az út a krisztusi elvektől, a katolikus és protestáns tanok vegyítésén át az ördög teológiáig.

„A hit fejlesztése, az emberi ismeret és megértés kitágítása, a társadalmi-politikai tevékenység fokozása szükséges Isten királyságának az előremozdításához.” – szól a liberális intés elrejtve a mögöttes valós szándékok részleteit.

Ez a legújabb maszlag, ami mögül kilóg a lóláb: a humanizmus hangsúlyozása mindig együtt járt a hit elsoványodásával. Ez **nem keresztény teológia**, hanem **liberális propaganda**.

Az anglikán egyház egyes parókiáin és egyes képviselői által bevezetett „újítások” a következők (általános és kötelező gyakorlat nincsen):

- Sok helyen megengedik a **nők pappá szentelését**. (N.B.: itt nem protestáns tiszteletesekről van szó!).
- Nem zárják ki a biblia és a liturgia megszövegezéseiből az ún. inclusive – beleértett, **átértelmezett** – megfogalmazást. Ez azt jelenti, hogy egy eredeti szentírási kifejezés helyett akár az ellenkezőjét is mondhatják.
- „Progresszíven viszonyulnak” az egyneműek társulásának (én nem hívom házasságnak) a megáldása, általában a **homoszexualitás** felé.

VI. RÉSZ

**ÖSSZEFOGLALÁS
ÉS KIEGÉSZÍTÉSEK**

22. HAZA AZ ÚTON

22.1 HISZEKEGY

Könyvemben nem írtam semmi olyan dolgot, ami ellentmondana a katolikus hiszekegy passzusainak. Ezeket többször is átgondolva mindössze két olyan tételt találtam, ami elgondolkoztatott.

- A **„minden általa lett”** mellékmondat Szent János evangéliumának a legelső fejezetéből származik, de férfiasan bevallom, hogy sohasem értettem. Az Atya teremtette a világot, de hogy mégis minden a Fiú által lett, az nekem magas.
- A **„vallo az egy keresztséget a bűnök bocsánatára”** kitétel az „egy” miatt, az újrakeresztelés elvetése okán került a krédóba. Szerintem két oldalról is pontatlanul. Egyrészt a bűnök bocsánatára nemcsak a keresztség szolgál, hanem utóbb a szentgyónás is. Másrészt a keresztség a keresztennyé, vagyis Krisztus követőjévé válásra, a kegyelmek elnyerésére való, a kisgyermeknél pedig – mindenféle bűn hiányában – kimondottan csak arra.

Ettől eltekintve a hiszekegy szövege közérthető, nagyon világos, nem tartalmaz régies, érthetetlen vagy többértelmű kifejezéseket. Ami különösen előnyös, nincs benne tudományosan megkérdőjelezhető részlet, például utalás a teremtés módjára, a Paradicsomra, az evolúcióra stb. A megváltás lényegét igen egyszerűen fogalmazza meg: „Értünk emberekért, a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből...”

Miután megnyugodhatunk az alapvető hitelvek sértetlenségében, rátérek arra, hogy mi az, ami ezeken belül és túl újdonságnak számít ebben a műben.

22.2 ÚJ SZEMLÉLET

Földünk népességének a rohamos gyarapodásával az öt nagy világvallás híveinek a száma szépen növekszik, és egyelőre még a kereszténység vezeti a listát. Azonban a fehér emberek világában, ami már önmagában is zsugorodik a hatalmas mérvű bevándorlás által, a keresztény hívők „korfája” rohamosan torzul: az egészséges karácsonyfa-alak lassan egészen a fejetetejére áll.

A korfa kategóriánként mutatja a korcsoport százalékos részesedését az össznépességben. Népeségi – de egyébként sok más, például gazdasági – szempontból a korfa akkor egészséges, ha alul széles, felül keskeny, vagyis sok fiatalra kevés öreg jut.

A kedvezőtlen tendenciáknak legalább a lelassításához – más nem is látszik most lehetségesnek – két dolog szükséges: az átlagos **gyerekszám növelése** a nagy-családosok felkarolásával és a **valláshagyó fiatalok számának a csökkentése** az őket megcélzó, általuk jobban megérthető és befogadható vallási szemlélet által.

Ennek az új szemléletnek három eleme kell, hogy legyen:

- **Közeledés a tudományhoz.** Adjuk meg a tudománynak, ami megilleti. A vallástánból vegyük ki a legendás elemeket, például a Paradicsom történetét, és a helyüket vegye át az emberi fejlődés tudományos, de vallásos szemlélete.

- **Fiatalos kommunikáció használata.** Ez alatt nemcsak a régies, ájtatoskodó, misztifikáló fordulatok kerülését kell érteni, hanem a szemléltetésre szolgáló példák, történetek aktualizálását is. A fiatalokat jobban elérő, empatikusabb kommunikációra van szükség minden téren.
- **Lelkesítő, pozitív hangnem.** Ma sok a letargikus, sőt depressziós ifjú. Nem hiányzik, hogy „negatív kisugárzású” vallási szövegekkel traktálják őket, vagy kárpálják a korra jellemző viselkedésükért. A fiatal ki akar lépni az otthoni légkörből, de nem óhajt egy hasonlóan „öreges” vallási közösségbe átkerülni.

Logika, empátia, optimizmus. Ez az új szemlélet három alapköve. Próbáljuk meg most ilyen szemléletben összefoglalni a mennyei Atyához vezető út lényegét!

22.3 ÚTJELZŐK ISTEN FELÉ

Isten lelke van bennünk. Ezért a „**lélek a Teremtőjéhez vágyik**”, vagyis haza. Az odavezető út nem könnyű, de nem is olyan nehéz az istenfélő embernek, mint az Istentől félők vagy az őt nem ismerők gondolják. Az alábbiakban ennek az útnak az eligazító tábláit, útjelzőként szolgáló alapgondolatait fogom áttekinteni.

1. Isten teremtette a világot. A **HIT** azt jelenti, hogy hiszünk Isten szavának, a kinyilatkoztatásnak, mert ő igaz és hű. A vallás minden további építőeleme, még a legapróbb is ebből az alaptételből indul ki.

- Az egyistenhit semmivel se kevésbé tudományos, mint az Isten létét tagadó anyaghit, miszerint a világ saját magának az oka. Ez éppenúgy csak egy hit tárgyát képező kijelentés, mint az, hogy a világ Isten alkotása.
- Isten végtelen, örök, tökéletes (Szent) és mindenható. Ebből következik, hogy több isten nem létezhet. A többistenhitek és azok rokonai, az okkult nézetek az emberi fantázia termékei és nem magyarázzák meg a világ végső dolgait.
- Az egyistenhitek nem egyenértékűek. A bosszúálló, a harcos, az ember sorsát eleve elrendelő Isten nem szerető Atya, aki táplálja bennünk az életünket vezérelni hivatott hit, remény és szeretet hármását.
- A teremtés nem egyszeri befejezett aktus, mint a deisták vallják, hanem egy állandóan megújuló folyamat. Az élőlényeknél ennek neve evolúció, ami által az élet nemcsak mennyiségileg gyarapodik, hanem minőségileg is változik.
- Isten a maga hasonlóságára teremtette az embert, hogy a szeretetét legyen kívül megosztania. Férfinak és nőnek teremtette, hogy azok szeretetközössége által gyarapodjanak és munkájukkal maguk is formálják a világot.

2. A világ megismerhető. A **REMÉNY** forrása az a bizalom, hogy olyan, az embereket befogadó világban élünk, amelyben kiteljesíthetjük magunkat és életünk végén eljuthatunk Istenhez, aki a világnak nemcsak oka, hanem célja is.

- Az Isten-nélküliek világát a vakvéletlen uralja. Mivel nem személy, a véletlen kiismerhetetlen és közömbös az ember iránt. Bár Isten szándékai se mindig kiismerhetők, benne feltétlenül bízhatunk, mert szeret minket.
- Nemcsak a vallás, hanem a tudomány világa is tele van csodákkal. Ez arra kellene intsen bennünket, hogy a két szféra nem áll ellentétben egymással, hanem kiegészíti egymást. Gondoljunk csak a legnagyobb csodára: az életre.

A valószínűességszámítás szerint a földi élet ilyen váratlan gyors keletkezése **nem az objektív véletlen** műve, hanem valami által **irányított csoda**. Tehát olyasmi, ami nem a tudományra, hanem sokkal inkább a hitre tartozna.

3. A világot a jóság uralja. A **SZERETET** a szellemi világ mozgatóereje, olyan immateriális energia, amely közös cél felé irányítja az emberek lelkét. Centripetális erő, szemben a rossznak a világot szétfeszítő centrifugális törekvéseivel.

- Az Istent nélkülözők csak a véges és kétes emberi jóságban bizakodhatnak. A végtelen és feltétlen jóság Isten attribútuma. Ezért az anyaghívót nincsen mi hajtja, kényszerítse a jóra, szemben az istenhívővel.
- Ebből adódóan más jelentést kap a bűn és az erény fogalma a kétféle hit világában. Az ateista számára ezeknek nincs is értelme, ezért olyan materiális elvekkel pótolja őket, mint a baj elkerülése, a haszon, a hatalom stb.
- Az ember természetében összevegyülnek a jóra- és rosszra hajló tényezők, de nem kötődnek ekként a lélekhez és a testhez. Az ember nem alapvetően rossz: egyetlen kiküszöbölhetetlen fogyatékosága az, hogy emberből van.

Mivel Isten jó, az alkotása se lehet más. Ezért mindig és mindenütt a jót keresi bennünk, nem pedig azt, hogy mi az emberben a rossz. A hit a szereteten át úgy kapcsolódik a reményhez, hogy Isten feltétlenül elfogadja a benne hívő és a szeretetet az ő útmutatása szerint gyakorló embert.

4. A világot az erkölcs és az igazság irányítja. Az erkölcs másik neve olykor **törvény**, de mivel vannak erkölcstelen törvények is, manapság egyre gyakrabban, nem szívesen élek vele.

- Az isteni erkölcs **abszolút**, ezért mindig egyenesen és mindig ugyanúgy mutatja az Isten felé vezető utat. Pótléka az emberi törvény **relatív**, amiből adódóan össze-vissza kanyargó, sőt olykor hátrafelé vezető útvonalat jelöl ki.
- Az isteni erkölcs alapja a Tízparancsolat és a Nyolcboldogság úgy, hogy az utóbbi nem megszünteti, hanem tökéletesíti az előbbi. Az emberi törvénynek nincsenek ilyen masszív alappillérei.
- Ebből adódóan a törvény szerinti út olyan, mint egy megoldhatatlan kvíz: elindulsz egy irányba, majd kikapják az orrod elől az útmutató táblát és máshová helyezik át. Példa:

Ölni tilos, ölni bűn. Ja, mától fogva a magzatok és az öregek megölése szabad, sőt erény.

Egyébként a **relatív** jelzőt tévesen használják, mert valami viszonylagos csak valamihez, tudniillik az abszolúthoz képest lehet. Ezért a törvényekre sokkal inkább az **összevissza** (ad-hoc, ötletszerű stb.) jelző illenék.

Ilyen általános filozófiai szemléletben az igazságot nem a „kinek van igaza” apró-cseprő emberi viták szintjén értelmezzük, hanem úgy, hogy világunkra mi jellemző. A természeti törvények értelemszerűen mindig igazak. A társadalmat szabályozók esetében pedig az etalont kell figyelembe venni. „Én vagyok az út, az **igazság**...” – mondja Jézus Krisztus. Amint az erkölcs egy, úgy az igazság is egy.

5. Isten az embert lelki GPS-szel látta el. Ezáltal könnyebben navigálhat a végső-haza felé vezető úton. Ennek a GPS-nek is két funkciója van:

- Tervezés. Eszköze a **szabadakarat**. „Két út áll előttem, melyiken induljak” – szól az ismert nóta. Van, amikor a GPS több, részleteiben eltérő, de ugyanoda vezető utat kínál, de az is előfordul, hogy a célt helytelenül adjuk meg.

- Újratervezés. Eszköze a **lelkiismeret**. Ha letérünk a helyes útról, a GPS figyelmeztet minket. Előfordul, hogy ezt tévesen teszi, de sokkal gyakoribb, hogy nem hallgatva rá körbe-körbe keringünk valahol a cél közelében.

A GPS-nek vannak jó és rossz oldalai. Sok múlik azon, hogy helyesen lettek-e aktualizálva az útjelző pontok és érthetően beszél-e hozzánk az eszköz. Magyarul: előfordulhat, hogy nem a vevőben, hanem az adóban van a hiba. Például rosszul kitűzött részcélokat, követhetetlen irányokat adnak meg nekünk érthetetlen szóval.

Az egyházak feladata nem az (lenne), hogy büszkélkedjenek a hosszú múlttal, hanem az, hogy frissítsék a változó világban a változtatható útjelzőket. Persze nem az alappontokat, hanem a segédparamétereket.

A többi viszont már a GPS alkalmazóján múlik. Például mi a teendő, amikor le van merülve és nem működik? Mikor és hogyan kell feltölteni?

6. Isten Fia emberré lett. Eddig sok mindent mondtam az út kellékeiről, csak magáról az útról nem beszéltem.

„Bárhová megyek, te ott állsz az út végén.” – szól Máté Péter egyik legszebbik dalának a refrénje. Talán kölcsönözhetném az én mondanivalómra általában is, refrénként is.

Az Atyát senki sem látja – mondja Jézus. Szellem is, végtelen is, emberen jóval túli is, na szóval nehéz őt felfogni és önmagunktól nem tudjuk meglátni az út végén. Ezért biztat minket Jézus azzal, hogy „én vagyok az út...”

Sok mindent mondanak a megváltásról, ami nem baj, de a lényege ebben az egyszerű kijelentésben rejlik. Az emberiség korszakai és az egyéni hajlamok szerint a megváltás okát, célját, eszközét és alkalmát kétféleképpen fogalmazzák meg:

- Hagyományosan a megváltás oka a bűn, célja az engesztelés, eszköze pedig a szenvedés. A megváltás a **feltámadás** alkalmához kötődik, ámbátor sokszor – tévesen – a kereszthalál eseményével azonosítják.

A megváltás ünnepe ezek szerint a Húsvét.

- Egy emberközelibb felfogásban a megváltás oka az ember általánosan gyarló volta. Az, hogy ismerethiány és más tényezők miatt nem (eléggő) törekszik Isten felé. A cél ebből adódóan a tanítás. Az eszköz pedig a példamutatás Jézus Krisztus **élete** által, ami egyetlen folytonos alkalom.

A megváltás ünnepe ennek tükrében a Karácsony.

7. Isten a szentségek és a kegyelmek által vezet maga felé. Már volt szó az útról, az úticélról, az útjelzőkről, csak arról nem, hogy a járgányunkat – azazhogy a lelkünket – mi hajtja ezen az úton. A lélek motorja éppenúgy összetett jószág, mint bármelyik gépjárművé. Van egy alapüzemanyaga és van többféle segédlete.

- A **szentségek** jelentik a lelki motor üzemanyagát. Utunkon több üzemanyag-állomáson fogunk megállni, itt a kezdőfeltöltésre, ott a kenőolaj és a hűtőfolyadék vizsgálatára. Az utóbbiakra többször is és nem bölcs dolog kihagyni.
- A **kegyelmek** jelentik a lelki üzemanyagok segédleteit, amiket azokkal együtt kapunk és nélkülözhetetlenek a motor karbantartásához, a hidegindításhoz stb. Jó kis elmélkedésként érdemes a fajtáikon és hasznaikon elgondolkodni.

A valódi motorok mondjuk csak ezer félék. Ezzel szemben minden egyes ember lelki motorja más és más. Amennyire biztos, hogy kellenek hozzá üzemanyagok és

adalékok, annyira világos az is, hogy ezek fajtája és gyakorisága egyéntől függő. Ezt a tényt a mainál sokkal rugalmasabban kellene felfogni és kezelni.

A „maga módján hívés” csak akkor baj, ha ezek a dolgok elmaradnak. Egyébként mindenkinek a lelke sajátos, maga módján történő gondozást igényel.

8. Isten igazságosan bírál. Az út végén nem az alapján ítél, hogy kinek milyen kanyargós és rögzös volt az útja, hanem aszerint, hogy honnan indult és hová ért. Eszerint viszont nem kettő-, hanem háromféle ítéletet hozhat.

Ehhez azt kell tudni, hogy az Atyához való eljutás két alapvető kelléke az ismeret és a tett, viszont – a reformáltak számára meglepő módon – nem kelléke a hit. A két kelléket és azok összefüggéseit az emberi sorssal az alábbi döntési táblázat mutatja:

Ismeri az Atya akaratát?	I	I	N	N
Teszi az Atya akaratát?	I	N	I	N
Sorsa üdvösség	X		X	
Sorsa kárhozat		X		
Sorsa elmúlás				X

- Aki teszi az Atya akaratát, üdvözülni akkor is, ha nem ismerte őt. Így járnak, akik eleve tisztában voltak az úttal, de azok is, akik véletlenül bukkantak rá.
- Aki nem teszi, bár ismeri őt, az elkárhozik. Ide tartoznak azok, akik tudva és akarva végleg letértek az Atyához vezető útról, vagyis nem akartak hazajutni.
- Aki nem teszi, mert nem is ismeri, annak a sorsa **elmúlás**. Vannak, akik valami miatt se a célt, se az utat nem látták meg és persze eltévedtek.

A hagyományos vallási felfogásban a végső elmúlás mint emberi sors ismeretlen. Pedig az logikus és bizonyára létezik. Ugyanis akik súlyos bűnöket követtek el, azok nem érdemelték ki az üdvösséget, de Istent nem ismerve nem szolgálhattak rá a kárhozatra sem. Az ebbe a kategóriába esők teste elenyészik, lelke pedig visszaszáll a Teremtőhöz még az utolsó ítélet előtt, ami rájuk értelemszerűen nem vonatkozik.

A feltételek között nem szerepel a **hit**, ami a reformált vallásoknál igen fontos tényező. Azonban ha valakit nem ismerek, akkor nem is hihetek benne. Ha viszont ismerem, akkor hiába hiszek benne, ha nem élek a hitem szerint.

Én a fentieket tartottam az Atyához hazavezető út legfontosabb tudnivalóinak. Tisztában vagyok vele, hogy még ezernyi részlet maradt ki az összefoglalóból. Nem részleteztem a bűnök és erények fajtáit. Nem ...

A vonaton utazva többször is egyetemista hallgató ült velem szemben. Ölében a tankönyv, kezében a színes ceruza vagy toll, és húzza-de-húzza alá szinte az összes sort. Vajon mit lát így a lényegből? Annak idején – de rég’ is volt – én csak a vezérmotívumokat húztam alá, de azokat be is számozva kaptam egy jó alapstruktúrát, ami többnyire elég is volt az ötös felelethez.

A fiatalok számára a vallást is egy – legalább a középiskolás szintet megütő – tantárgy, aminek az anyagát el kell sajátítani. Befogadásához logikus áttekintésre van szükség, ami megfelelő strukturálást, a lényegnek a lényegtelen fölé emelését igényli. Amint a hadi tudományban van stratégia és azt az alkalomnak megfelelően kiegészítő taktika, úgy a lelkiharc tudnivalóiban is kell lennie hasonló párosnak.

22.4 HA MERTEK NAGYOK LENNI

Reggelente találkozok a mindenfelé iskolákba siető fiatalokkal. No meg persze, bár ez nehezen hihető, én is voltam ifjú és még nem felejtettem el a dolgainkat. Te még nem vetted észre, hogy az ilyen csoportokból kétféle ifjonc lóg ki?

Az egyik a hangadó mögött kullog, mint egy depressziós kiskutya. Ő az, akinek nincsenek saját elvei, saját elképzelései, saját mércéi, csak a „trendit” képes követni. Látható, hogy törleszkedési kísérletei dacára nincs nagy becsülete.

A másik a csoportvezérrel párhuzamosan, dacosan lépked. Ő az, aki nem hódol be a közepszerűségnek, aki akkor is ragaszkodik az elveihez, amikor egyesek halkan „lúzernek” próbálják titulálni, hogy nagyon gyorsan felhagyjanak vele és a leszólás helyét némi félelemmel vegyes tisztelet vegye át. Mindez jól látható Molnár Ferenc: Pál-utcai fiúk című regényének a filmváltozatában.

Egy fiatal sokféle hibát elkövethet. A legtöbb bocsánatos vétek, de a legsúlyosabb közülük az, **ha nem mer önmaga lenni**. Figyeld csak meg, hogy milyen álnokul kétarcú a téged körülvevő világ! Az egyik oldalon azt harsogja, hogy valósítsd meg önmagadat, a másikon viszont elítél, ha nem a csordaszellemet követed, ha nem majmolod a kevésszű és rosszszívű hangadók szokásait.

Ébresztő! Mikor döbbsz végre rá, hogy át akarnak verni...?

Áttérve a vallás világára a legtöbb fiatal attól tart, hogy maradnak fogják tartani, ha fény derül arra, hogy ragaszkodik a vallásához, sőt hisz Istenben. Én csak egy példával segítek neked a mérlegelésben.

A minap egy filmbeli mellékszereplő a következő „bölcs” kijelentést tette. **„Tudós vagyok, tehát nem hiszek Istenben.”** Az ilyesmi nem ritka. Hergelni, a vallás ellen hangolni akarják a nézőt, ami a tájékozatlanok esetében sikerülhet is, akik pedig úgyszólván vallásellenesek, azok megerősödnek abbeli „hitükben”.

Tájékoztatlak, hogy a nem éppen valláspártoló média szerint

a tudósok között az istenhívők aránya egyharmados.

Szerintem ez a részesedés ugyan erősen alábecsült, mert csak a mai tudósokra áll, egy Galileire vagy egy Newtonra nem, de ez teljesen mellékes. A lényeg az, hogy mivel a tudatosság a tudósokra erősen jellemző, **az egyharmad messze magasabb hányad, mint az Istent valóban hívő laikusoké!**

Sok tudós **a tudomány révén jutott el/vissza a hitéhez**. Ugyanis kutatásai során elért arra a pontra, ahol a tudomány, de még a véletlen se volt már képes választ adni a kérdéseire: mondhatni csodába ütközött. A hitre rátalálók között van például a DNS-szekvenciák megfejtője, Francis S. Collins is („Isten ABC-jé”).

Eddig az észre próbáltam hatni, most a szívet veszem célba. Én még lelkesen daloltam, ma pedig már alig ismerik a legnagyobb magyarnak, Széchenyi Istvánnak a fiatalokhoz szóló intelmét („A magyar ifjúságnak”).

«Hazám reményei, romlatlan
ifjak! Nem reszket-e bennetek a
szív, nem emelkedik-e a lelketek
a mindennapiság fölé, nem hang-
zik-e bennetek isteni szózat, hogy
ti vagytok hivatva egy sarjadék
népet megmenteni és egy fejlet-
len törzsökös nemzetet eszményi
magasságra emelni? Egy szebb
jövőnek uraivá lenni vagytok hí-
vatva, ha mertek nagyok lenni.»
(Széchenyi.)

A. FÜGGELÉK: A VILÁGNÉZETEKRŐL

Az alapvető materialista és idealista szemléleteknek számtalan alfaja létezik.

Az **emberek** a világnézetük szerint nem rangsorolhatók. A materialista (akit én anyaghívőnek szoktam nevezni), a sokistenhívő és az egyistenhívő egyaránt a rajta kívülálló teremtés gyermeke, bárki bármit is gondoljon a teremtés fogalma mögé.

Ugyanakkor a **világnézetek** távolról se egyenrangúak. Miközben egyesek logikai-filozófiai szempontból igazolhatók, objektívan megállják a helyüket, mások csak a képzelet termékei, nincs közülük a valósághoz, szubjektív elképzelések.

Például az aztékok hite a tollas-sárkány ösistenről nyilván csak a fantázia terméke.

A világnézetek az objektivitásukat tekintve eltérő fejlődési fokokon állnak, ámde tévedés azt hinni (mint a „nagy materialisták”, például Marx tették), hogy egymásból fejlődtek ki. Az egyistenhit és mondjuk a fetisizmus ma is megfér egymás mellett.

Az alábbiakban ezért minőségi és nem kronologikus sorrendet követek.

Léteznek ún. **primitív vallások** /10/, ahol a jelző nem az embert, hanem az általa vallott felfogást minősíti. Közös lényegük, hogy élettelen, növényt vagy állatot – az embernél alacsonyabbrendűnek tartott valamit – helyeznek az ember fölé létének meghatározójaként, azt bálványozzák. Mivel ezeknek nincs lelkük, a primitív vallások valójában a materialista világnézetek családjába tartoznak.

A „nincs lelkük” kifejezéssel egyesek nem értenek egyet. Be kell vallanom, hogy szerintem is van az állatoknak egyféle lelke, a kerti fáimhoz pedig igenis beszélni szoktam. Mindez nem ellentmondás, hanem a „lélek” szó kétféle értelmezéséből következik.

Az emberi lélek Isten lelkének a része, amely két sajátossággal bír szemben mondjuk egy aranyos kiskutya „lelkével”. Egyrészt **örök életű**. Másrészt **tudatos megnyilvánulásokra képes**. Lehet, hogy a kutyusnak is van lelke, de ő ösztönösen viselkedik: nincs önálló gondolkodásra és döntésekre képes és kész **szeleme** /11/.

A **bálványimádás** kifejezést többféle értelemben használják. Egyesek a primitív vallások szinonimájaként alkalmazzák. Mások az általuk eretneknek tartott vallási ellenlábasukat szokták megvádolni „**bálványozással**”.

Ezt tették a protestánsok a katolikusokkal, akik a konszagrált (megszentelt) ostyában mint kenyérben Krisztus testét látják, bár természetesen nem az anyagot, nem a kenyeret imádják.

A protestánsok – és mások, mint a moszlimok – tiltják az állatok és emberek ábrázolását a templomaikban, tartva a bálványozástól. Ez azonban csacsiság, mert világos, hogy senki se pl. a Szent Antal szobrot imádja (sőt még magát Szent Antalt se, őt is csak tiszteli), a szobor csak a gondolatainak a serkentésére szolgál.

Avagy netán valakik be akarnák tiltani a gyermekeknek szóló mai matematikajegyzetek ábráit is mondván, hogy azokat összetévesztik magával a matematikával? Amikor az emberek döntő többsége még nem tudott olvasni, a templomi ábrázolások tanító „képregényekként” szolgáltak a számukra. Így tehát a protestáns képrombolás a tudást vette el az egyszerű emberektől.

A voltaképpeni bálványimádás már átmenet a valódi istenhitek felé. Ugyanis itt már nem maga a bálvány – többnyire egy tárgy, tipikusan Baál szobra, ahonnan a kifejezés is ered – az imádat tárgya, mint például a fetisizmusban, hanem az amögé képzelt szellemhez fordul a bálványimádó.

Ennek dacára a bálványimádás primitív vallásnak számít, mert nincs logikus rendszerbe szedve, hogy ki és mi az a bizonyos szellem, mit csinál, mire képes, mit várnak tőle, hogyan és mivel teljesíti az elvárásokat stb.

Most már áttérhetünk a valódi istenhitre. Marx és társai fűt-fát összekeverve állították, hogy az istenhitek homomorfizmuson alapulnak. Még annyi fáradságot se vettek, hogy különbséget tegyenek a kétféle istenhit között. Itt pótoljuk ezt a komoly hiányosságot.

Vannak úgynevezett **többistenhitek** (politeizmus). Ide tartoznak az egyiptomi, a görög-római, az indiai-távolkeleti, az azték-maja amerikai vallások és rokonaik. Ezek kezdeti változataiban minden egyes istenség valamilyen emberi jellemvonást, tevékenységet, működési területet, földrajzi jelenséget stb. testesített meg.

Például Héra a családi tűzhely, Afrodité a szerelem, Pallas Athéné a tudás istennője, míg Hermész a tolvajok, Apolló a harc-háború, Neptunus a tenger istene stb.

Persze ezek a jegyek idővel elmosódtak, sőt értelmetlenül összekeverődtek, mint például az indiai Káliban, aki egyszerre a szerelem és a halál istennője, ami némileg „foglalkozásbeli ellentmondásnak” tűnik.

Ezek az istenségek homomorf módon viselkednek: szeretnek, gyűlölnék, irigyelek, féltékenyek, csalárdok stb. Jóllehet egyes vonásokban túlmutatnak az embereken, mint pl. a halhatatlanság, mégis van egy közös jellemzőjük: mégpedig valaminek, valami emberen túlnak a hiánya.

A valódi, az elsődleges, a mindennek fölötti isteni vonás a Szentség.

A nagybetűs Szentség tökéletességet, mindenhatóságot, végtelenséget jelent. A többistenhitek egyik istensége se bír ilyen vonásokkal, tehát egyik se Szent. Nem is lehet az, ugyanis

a Szentség feltételezi az egyediséget.

Csak egyetlen Valaki lehet mindenható, de még ő is csak a logika keretein belül.

Megkérdeztem I.-t, egy igen vallásos hölgyet, hogy teremthet-e Isten egy másik Istent, hiszen mindenható. Belesétálva a csapdába igent mondott. A mindenhatóság nem terjed ki az önmagával ellentmondó dolgokra.

A többistenhitek egyik válfaja az úgynevezett **dualizmus**. Ezt két egymásra épülő filozófiai síkon vallják a követői. Elnézést kérek az olvasótól, de itt fel kell készülnie egy nem könnyű magyarázatra.

Az eredeti, tiszta dualizmus a két ún. **princípiumra** /12/ épül. A felfogás szerint a világnak az anyag és a szellem egyaránt eredője és mozgatója. Persze senkinek se sikerült még megmagyaráznia, hogy ez a két alapelv miképpen képes harmonikusan együttműködni, mi a részük a világ keletkezésében és működésében. Ezért ma már nem sokan vallják az eredeti dualizmus logikátlan nézetét.

Helyét az **erkölcsi dualizmus** vette át. Eszerint a világot a jó és a rossz uralja. Szélsőséges változatában minden, ami anyagi (test), az rossz, viszont minden, ami szellemi (lélek) az jó. Ez a felfogás nem maradt nyom nélkül a kereszténységben, annak középkori szakaszában sem (vö. a föld siralomvölgy).

Közbevetem, hogy a Sátán tisztán szellemi természetű, mégis abszolút rossz. Szóval mintha ez a felfogás nem lenne túl következetes.

Messzire vezetne és bonyolult lenne e világnézet cáfolatát elemezni és közreadni. Ezért csak az alapvető ellentmondásra hívom fel a figyelmet. Senki se tagadja, hogy az anyagi világ **törvényeknek** engedelmeskedik, amik viszont szellemi lények. Ha ezek a törvények jók, akkor miként lehet a nekik engedelmeskedő anyag rossz...? Ha pedig a törvények rosszak, akkor miként lehet az anyagnak jó vonása is?

Egy dualista világ sohasem jöhetne létre, mint az alábbi példa mutatja:

Két gyermek közös homokvárat építene a tengerparton. Azonban amit az egyik akar, az nem tetszik a másiknak, ezért lerombolja. A másik pedig nem engedi megépíteni azt a részt, ami neki nem felel meg. Mivel a jó és a rossz nem enged egymásnak, közös teremtésről szó sem lehet.

A fentiek miatt a dualizmusban azt kell feltételezni, hogy a világ nem teremtés eredménye, hanem öröktől fogva önmagától létezik. Tyúk-tojás dilemmaként merül fel, hogy mi volt előbb: a szellemi törvény, vagy a neki engedelmeskedő anyag?

Mivel pedig a kérdés feloldhatatlan, előbb-utóbb eljutunk a monista nézethez, esetleg annak **panteista** verziójához. Eszerint a világ egy alapelvű: lényegében véve anyagi, de az anyagot „áthatja a világszellem”. És itt lóg ki a lóláb: **a szellemnek az anyag a hordozója**, a szellem anélkül nem létezhet. Ezek szerint viszont:

a dualizmus és minden válfaja burkolt, de színtiszta materializmus.

Ezzel elérkeztünk az **egyistenhithez** (monoteizmus), amely filozófiailag vitán felül a legfejlettebb világnézet a tiszta materializmus ellentétpárjával együtt. Itt nem azt mondom, hogy egyenértékesekek, hanem azt, hogy mindkettő önmagában zárt, belső logikai ellentmondást nem tartalmazó gondolatrendszer.

- **Istenelvűség.** Az egyistenhitnek sokféle ágazata és azokon belül alágazata van. Közös bennük, hogy a világ oka az egyetlen, mindenható, szent, örök és végtelen Isten. Ő teremtette meg és ő kormányozza a világmindenséget.

A **deisták** elismerik egyféle szellem létét és azt, hogy ő teremtette a világot. Viszont szerintük a teremtés után a világot magára hagyta, ezért nincs gondviselés és így fölösleges a vallás is. Mivel **nem élő isten, nem személy** (ezért írtam kisbetűvel), a világban tagadhatatlanul jelenlévő szellemi-lelki folyamatokhoz nincs köze, ezek tehát ok nélkül maradnak. Ezért tartható ez a felfogás féloldalasnak, filozófiailag helytelennek.

- **Anyagelvűség.** Vannak, akik nem hisznek Isten létezésében. Őket általában a görög **ateista** kifejezés alapján istentagadónak szokás nevezni. Azonban ez nem helyes fordítás, ami isten-nélküli lenne. Tagadni ugyanis csak azt lehet, aminek a léte ugyan felvetődik, de kétséges. A fel nem ismerés nem azonos a tagadással és főleg nem a cáfolással.

Az ateista csak tagadni tudja Isten létét, cáfolni nem. Ugyanis a cáfolás – szemben a mindennapi téves szóhasználattal – nem egyszerű tagadás, hanem ellenérvekkel való igazolás.

B. FÜGGELÉK: UFÓK(ÁK) ÉS UESZKIMÓK

Az okkult számárságokban hívók nagy csoportját ueszkimóknak kellene hívni, hiszen ők az ufókákkal telnek el. Mármint a „több az ueszkimó, mint az ufóka” szólásváltozatban az utóbbi nullához tendál, míg az előbbi inkább gyarapodni, mint fogyni látszik. Az emberek képtelenek értelmes és hasznos dolgokkal foglalkozni, ezért idejüket csacsiságokra pazarolják.

Ebben a tudósok is – bár passzív – támogatást nyújtanak nekik, amennyiben nem mernek az ufók létezése ellen nyilatkozni. Ki tudhatja... Próbáljunk meg hát legalább mi normálisan gondolkozni!

Az UFO betűnév az Unidentified Flying Object rövidítése, ami azonosítatlan repülő tárgyat jelent. Két felfogása van, amiket a médiában az egyre erőszakosabb nézetfelforgatók szándékosan összekevernek az emberek megtévesztésére és az utóbbi időkben abnormálisan felfokozódott kíváncsiság-adrenalin táplálására.

A valóságosan észlelt UFO-k általában természettudományos magyarázattal bíró, bár nagyon szokatlan, ritka légköri jelenségek.

Viszont bizonyos körökben az UFO-kat rejtélyes űrbéli jövevényeknek tartják és a velük kapcsolatos gondolataik már az okkultizmus /3/ szférájába tartoznak.

Most próbáljunk elvonatkoztatni a látomásoktól és koncentráljuk arra, hogy egyáltalán merről lennének várhatóak repülő objektumok?

Naprendszeren kívülről. Végezzünk némi számításokat! A hozzánk legközelebbi csillag, az Alfa-Kentauri 4,34 fényévre van tőlünk. A fény 300.000 km-t tesz meg másodpercenként. Egy évben 31.536.000 másodperc van, tehát 9.460.800.000.000 kilométernyi távolságot jelent egy fényév. Végülis a Kentauri **41.059.872.000.000 kilométerre** van tőlünk.

Most vegyünk egy járművet, amely óránként 1.000.000 kilométert tesz meg, tehát egy óra alatt két és félszer eljuthatna a Holdra. Ez „mindössze” **4.687,2 év** alatt le is küzdené az Alfától a Földig tartó távolságot.

Most ne firtassuk, hogy egy ilyen járműnek **többezer tonnásnak** kellene lennie, azt pedig pláne ne, hogy mivel hajtának meg akkora sebességre. (Ehhez képest az észlelt, a hazatérés képességével megáldott ufók egy vikendház méretét se érik el...)

A tudomány szerint csak egy sok-sok tízezernyi év óta felénk haladó kisbolygó lenne képes hasonló teljesítményre, de ne kívánjuk, hogy az találkozzon a Földdel!

Végülis a naprendszeren kívüli jövevények léte **egyszerűen elképzelhetetlen**. Ha nagyon hosszú életű valakik sok-sok generációval ezelőtt messzebből indultak volna útnak, akkor az utánpótlás lehetetlensége miatt sohasem értek volna idáig.

Naprendszeren belülről. Tőlünk a Nap felé az élet minden formája kizárt: a **hőség** elől nem lehet a bolygók belsejébe rejtőzni. Bár kedveltem az „Ezer év a Vénuszon” című sci-fit (Botond-Bolics Gy.), arról a bolygóról nem várható látogató. Nem véletlen, hogy nem a Vénusz, hanem a Mars a legközelebbi célpontunk.

Ott és még távolabb a **jéghideg** kizárja a felszíni életet. Viszont ad abszurdum elképzelhető, hogy a nagy bolygók valamelyik holdjának a **belsejében** létezik egyféle, a földre emlékeztető életforma. Ámde igen csekély a valószínűsége, hogy ha ilyenek egyáltalán léteznek, azok az emberhez hasonló, sőt nála fejlettebb intelligens lények: ennek ugyanis már régesrégén tapasztalnunk kellett volna a valódi jeleit.

A naprendszeren belüli UFO valamikori megjelenése tudományosan ma még nem kizárható. Én azonban szívesebben fogadnék egy féllábú lóra az Epsom derbyn, mint egy valódi UFO-nak a megjelenésére.

Kár lenne megfosztani az UFO-szekta híveit az izgi és ártalmatlan játékuktól. Én is vidáman táncoltam Shaking Stevens „Flying Saucers rock’n’roll” című ugyancsak felrázó számára, bár nem értem, hogy miért ragaszkodnak úgy a „repülő csészealj” kifejezéshez (csésze helyett). Mindegy: sem a csésze, sem az alja nem ideális alakú repülőobjektum.

Istenhívóként úgy tartom, hogy a világegyetem más régióiban is kell, hogy legyen élet. Kizárt, hogy Isten fantáziája megállt volna az embernél, ennél a csodás, de mégis tökéletlen lénynél. Viszont a tudomány szolgájaként az UFO-val kapcsolatos dolgokat oda kell sorolnom, ahová valók: a játékos képzelet világába.

C. FÜGGELÉK: A VALLÁSOKTATÁSRÓL

Férfiasan be kell vallanom, hogy az ifjak és fiatal felnőttek **mai** vallásoktatását alig-alig ismerem. Azonban pár alkalommal „szerencsém volt” Nagymaroson a mise előtti felolvasásban meghallgatni egyes részleteit kérdés-felelet módon előadva. Ez éppen eléggé feljogosít némi észrevételek megtételére.

Elnézést kérek az alábbiak hangneméért, de a kritika mit sem ér, ha illendő szövegekkel próbálják elfedni a lényegét.

Legelső javaslatom az lenne, hogy a katekizmust **fordítsák le magyarra**. Bár a figyelmem pár percig éber maradt, az elhangzottak nagy részét egyáltalán nem értettem (meg). Régies nyelvezet, rossz mondatszerkesztés, ismeretlen tételekre való keresztutalások halmaza volt az egész „produkció”. Élvezhetetlen, amit a környező túl feszült vagy unott arcokon is láthattam.

Másodikként a tanítás szellemét kell említeni. Az előadásokból két dolog bukott ki. Az egyik az, hogy valamilyen módon a **gyermekeknek szóló** katekizmus egyféle folytatásáról van szó, nem egy új szellemben a felnőtteknek összeállított valamiről. A másik az, hogy a dolog **hangulata öreges**, többek közt nyájaskodó, rejtélyeskedő, tele misztériumokkal. Ez nem tanítás, hanem ködösítés.

A legfontosabb a harmadik megjegyzés. Ez a katekizmus **nem korszerű**. Ezt bővebben ki kell fejtenem. Alapvetésként arra utalok, hogy a mai ifjúság „lelkivilága” egészen más, mint a mi korosztályunké volt.

Túlérzékenység. A mai ifjak velünk szemben **hiperérzékenyek** és sokat adnak a kortársaik véleményére. Mi rá se rántottunk, ha valaki „lúzernek” (v. ilyesminek) titulált minket. A mai fiatal viszont nagyonis a szívére veszi.

„Lúzer vagy, ha olyan ósdi dolgokra adsz, mint a vallás...” Ezt hallván a fiatal észrevétlenül máris megindul a lejtőn lefelé. Bocsánat a kifejezésért: ifjaink nem elég „tökösek”, nem eléggé slágfertigek. Mi ezzel pont fordítva voltunk: még örültünk is, ha cikiztek, mert szavakészen jól vissza tudtunk mondogatni. Sokunk hitének a megmaradásához járult hozzá ez a „csakazértis” azokban az időkben, amikor más okok miatt nem volt könnyű hívőnek lenni.

1. kérdés: Felkészíti-e a mai vallásoktatás az ifjakat arra, hogy magukat és hitüket meg tudják védeni?

Áltájékozottság. Az információdömping mostani korszakában sok fiatal hiszi azt, hogy jól tájékozott, miközben ismeretei féloldalasak és hamisak.

Több helyen is leírtam, hogy sokan tévesen használják az **információ** fogalmat, amit az **adat** helyett alkalmaznak, mert mégis jobban hangzik. Hogy érthető legyen: az **interneten egyetlen információ se létezik!!!** Minden ottani ismeret csak adat, ami csak akkor válik információvá, ha valaki értelmezi, vagyis a korábbi – remélhetőleg helyes – ismereteihez kapcsolja.

A legveszélyesebbek az észrevétlen részizgagságok, amik mögött teljes hazugságok rejlenek.

A médiában egyre jobban terjed a tudatos értékrombolás, az irányított nézet-hamisítás, az erkölcs sárba rángatása. A gyakorlatlan ifjú észre se veszi, hogy egy mai filmben hol bújnak meg álságos, a hitet veszélyeztető, apróságnak ható, de egy világgép teljes lerombolására alkalmas tételek.

2. kérdés: Felkészíti-e a mai vallásoktatás az ifjakat arra, hogy észrevegyék a média csalárdságait és ellenálljanak azoknak?

Az áltudomány iránti bizalom. Az ateista tudósok roppantul értenek ahhoz, hogy az Istent nélkülöző teóriáikat érvényesként és értékesként adják elő. Vegyük például az „ősrobbanás elméletet”. Matematikai képletek garmadájaival, látszólag roppant tudományosan vezetik elő, csak épp’ az okokra és célokra nincs semmi magyarázatuk. Mi több, azt merik állítani, hogy azok nem is szükségesek.

„Mi volt az ősrobbanás előtt és mitől következett be? Nem tudom és nem is érdekel.” - mondta büszkén Hawkins, akit egyesek nagy tudósnak tartanak annak ellenére, hogy csakis az tudós, aki az okokat és a célokat is kutatja és magyarázza.

3. kérdés: Felkészíti-e a mai vallásoktatás az ifjakat arra, hogy hitük mellett szinte tudományosan tudjanak érvelni?

Elérkeztünk a mondanivaló velejéhez. A felnőtt kor küszöbére jutva az ifjú nem a gyermekkorát akarja folytatni, hanem a valódi helyét keresi a világban. Legyen szabad ezt **újrapozicionálásnak** nevezni.

Természetesen ezt a helyet csak úgy lehet megtalálni, ha a fiatal jól tájékozott a lehetőségekről, hogy válogathasson közöttük. Ám ha jól tudom, a vallásoktatásban szó sem esik az ateizmusról, az okkultizmusról, a szektákról stb. Nem csoda hát, ha a környezetemben is többen szektába tértek át vagy okkult praktikáknak hódolnak.

4. kérdés: Segíti-e a mai vallásoktatás az ifjakat abban, hogy meghatározzák a saját hitük helyét a világban?

Mitől jobb katolikusnak lenni, mint moszlimnak, vagy akár protestánsnak? Ki és mi adjon választ erre a meghatározó kérdésre, ha nem a vallásoktatás?

Úgy tűnik, hogy szemben a gyermekek vallásoktatásával, az ifjakét-fiatalokét nem felülről, az Istennél kellene kezdeni, hanem alulról, az emberek nézeteinél és annál, hogy miként illeszkedik az emberek világába Isten. Így jobban megérthetik a világot, összevetve a saját nézeteiket másokéival.

A fiatalok az önkeresés életszakaszát élik. Eközben **nem fölfelé, hanem oldalra** néznek nem azért, mert hitetlenek, hanem azért, mert szeretnének olyasmiben hinni, amiben az általuk nagyra értékelt társaik is hisznek. Ezért lennének olyan fontosak a keresztény ifjúsági közösségek.

D. FÜGGELÉK: A RELATIVITÁSRÓL

Nem lehet célom az elmélet teljes bemutatása; csak a vele kapcsolatos alapvető nézeteket fogom görcső alá venni.

A tér és az idő olyan **természetes közegek**, amelyekben mindennap élünk és mozgunk. Tudjuk róluk, hogy léteznek, hiszen az „előtte” és „utána” (idő) mindenki számára felfogható éppenúgy, mint az „előttem” és „mögöttem” (tér). Jóllehet egyes filozófusok (pl. Kant) szerint ezek szubjektív kategóriák, ennek ellentmond, hogy az emberi tevékenységben objektívan lehet hagyatkozni rájuk például egy úrutazás avagy egy felhőkarcoló megtervezésénél és kivitelezésénél.

A köznapi ember számára az idő és a tér nem jelent problémát, viszont a tudósok sokat kínlódnak velük, mivel

a tér és az idő axiomatikus – azaz definiálhatatlan – fogalmak,

márpedig az ilyesmit a tudományok nehezen viselik el. Tér csak akkor létezik, ha valami elhelyezkedik benne. Idő pedig csak akkor, ha valami történik.

A tudósok a nehézségeken úgy akartak túllépni, hogy a fogalmakat két lépésben leegyszerűsítették.

Első fokon csak annyit jelentettek ki, hogy **az idő relatív**, amit egyesek azonnal úgy értelmeztek (félre), hogy abszolút idő egyáltalán nincs is.

Második fokon a csillagászok az idő fogalmát teljesen elvetették és helyére a **téridő** kategóriáját erőltették.

A kérdés az, hogy a fizika egyes területein kétségtelenül hasznos új tényező megállja-e a helyét általánosan, gyakorlati és filozófiai tekintetben is?

D.1 IDŐ ÉS SEBESSÉG

Döbbenetes, hogy a nagy fizikusok, akik nem szükségszerűen jó filozófusok is, már az elméleti kiindulásban „csalnak”.

A relativitás tana összetéveszt két lényegyet: az időt és a sebességet.

Az év és annak részelemei a Földnek a Nap körüli forgásához kötött tényezők, azaz valójában **sebességek**. Az év az az idő, ami alatt a Föld megteszi a nap körüli távolságot, de ha ezt egy lassabb vagy gyorsabb izé, például egy másik bolygó teszi, akkor már nincs szó évről. Tehát az év valóban sebesség és ilyen értelemben persze viszonylagos mert semmi akadály, hogy más csillagrendszerben más sebességet alapul véve másféle időegységeket használjunk. Azonban mindez egyáltalán nem hat ki a hétköznapi életünkben alkalmazott időfogalomra.

A relativitás tanpéldájaként a következőt említik:

Ha egy madár mozgását egy mozgó hajóról szemléljük, akkor abszolút sebességről nem beszélhetünk, hiszen nem tudjuk megállapítani a madár röptének a gyorsaságát. Általánosságban: az egymáshoz képest mozgó dolgoknak – aminők a világegyetem objektumai – az egymáshoz képesti sebessége viszonylagos, ezért nem lehet az idővel mit kezdeni, csak a téridővel.

Ez rendben is lenne. Csakhogy a mintapélda nem az időről, hanem megintcsak a sebességről szól. A madár sebességét egy fix parti pontról se állapíthatjuk meg, ha

nem tudjuk, hogy honnan hová, azaz milyen távolságra repül. Ha pedig tudjuk, akkor a sebességét is meg lehet határozni.

A példa tanulsága az, hogy nem a sebességből kellene levezetni az időt, hanem fordítva és akkor az abszolút időnek is lenne jogosultsága, ahogy azt a mindennapi életben tapasztaljuk. Különbözik miként mérnénk meg és jegyeznénk fel mondjuk a gyorsasági világrekordokat? Valaki a startvonalról a 100 méterre lévő célíg mondjuk 9,8 másodperc alatt ér el, tehát a sebessége ... Itt szó sincs relativitásról. Az idő abszolút tényező, aminek a másodperc egy praktikus hasonlítási mércéje.

D.2 AZ ABSZOLÚT IDŐ

Időkategóriáink stabilak. Jól használhattuk őket a Holdra történt utazásnál is. Ha űrszondát küldenénk a legközelebbi állócsillag, az Alfa Kentauri felé, annál se használnánk más időegységeket.

A világegyetem legapróbb jelensége is a filozófiai abszolút időhöz köthető:

Most visket az orrom, ezért pár pillanatra meg kell vakarom.

Az időnek két aspektusa van: az **időpont** (most) és az **időtartam** (pár pillanat). Érdektelen, hogy ezeket milyen egységben méri, az esemény akkor is abszolút időben történt adott időponttól adott időpontig.

Az idő nem a mértékének a függvénye.

Ezzel kapcsolatban két további dologra kell felhívnom a figyelmet.

Az idő mindig **előrefelé halad**. Ha valamilyen csoda folytán egy napnyi idő alatt harmincszor megkerülném a Földet visszafelé, átlépve az időhatár vonalát, akkor se kerülnék vissza az egy hónappal korábbi állapotba. Azért, mert:

Az élőlények szempontjából **az abszolút idő egyben biológiai idő is**. Sokan bedőlnek az olyan számárságoknak, amelyek szerint egy hosszú űrutazásból valaki megfiatalodva térhetne vissza a Földre. Hogy úgy mondjam az ember – sajnos? – mindenüvé magával cipeli a biológiai idejét. Az űrutazásról visszatérve korbeli társai nem lesznek nála se fiatalabbak, se öregebbek.

Az más kérdés, hogy nekem is volt olyan repülőutam, ami alatt „éveket öregedtem”.

A relatív idő és a téridő hasznos csillagászati kategóriák. Viszont sem szükség, sem filozófiai alap nincs az abszolutizálásukra. Ezt jól mutatja az is, hogy az idő különböző mértékegységei – mondjuk a földi nap és a holdnap – igen jól egymásba konvertálhatók, közös nevezőre hozhatók. Ennélfogva valahol csak létezik egy közös nevezőjük, etalonjuk, modelljük. Na és azt minek nevezzük...?

E. FÜGGELÉK: A SZENTÍRÁS OLVASÁSÁRÓL

E.1 HITTÉRÍTŐ PÁLYÁM VÉGE – TANULSÁGOKKAL

Bocsáss meg, ha az alábbiakban személyes dolgokról is szó lesz, ráadásul úgy, hogy az elmondottak részben dicsekvésként hatnak. Nincs ilyesmi a szándékomban, sőt, inkább a kudarcomat kellene lepleznem, ezért csak arról akarlak tájékoztatni, hogy amikor a hitről és a vallásról írok, annak van némi alapja.

14 évesen megnyertem a Regnum Marianum Szentírás-ismereti vetélkedőjét. Ezen is felbuzdulva megpróbáltam megtéríteni S.F. barátomat, aki soha nem járt templomba, Istent-nélkülöző volt magas funkciójú párttag szülőkkel. Indításként kölcsönadtam neki a Szentírásomat, amit tizenegy évesen a bérmaatyámtól kaptam, aki regnumos pap volt, és amiből esténként olvasgattam egy-egy passzust.

Amit most mondok az magánvélemény, talán egyesek megütkezésére.

A biblia két részből áll: a zsidó nép dolgait összefoglaló Ószövetségből és a Jézus Krisztus tanításait megörökítő Újszövetségből. Az utóbbi első négy könyvét görögül evangéliumnak hívják, ami magyarul örömhírt jelent. Ezeket a részeket vallásunk szerint a Szentlélek sugallta.

A Szentírás és a biblia szavakat mások szinonimaként használják, én nem. Az Ószövetség számos részletet tartalmaz, amely mindennek mondható, csak szentnek nem. Ezért számomra csak az Újszövetség a nagybetűs Szentírás, míg a két könyv együttesét kisbetűs bibliának írom.

Barátommal kudarcot vallottam, aminek több váratlan haszna is volt. Egyrészt megértettem, hogy a térítés nem rólam, nem az én nagyszerűségemről szól. Ebben tehát különbözök a prédikátoroktól. Másrészt világossá vált, hogy a Szentírást csak háttérismeretek birtokában lehet-szabad olvasgatni, különben akár zagyvaságnak is tűnhet némelyik részlete. Végül kölcsönadta egy szovjet szerző (a nevét elfelejtettem) „biblia-cáfolatát”, ami rávilágított a mű egypár látszólagos ellentmondására.

Az ellenbírálathoz felépítése közben rengeteget tanultam; sok olyan dologra kellett felfigyelnem, ami korábban nem is tűnt fel.

40 év múlva a megégésemet követően plébános barátomnál tanyáztam, várva a további műtéteket. Megfűzött, hogy írjunk a fiataloknak egy imakönyvet Sík-Schütz mintájára. Éppen ráértem, ezért a négy evangéliumot tizenhétyszer (!) elolvastam – és az imakönyv elkészült (bár sohasem adták ki).

Nem vagyok teológus, nem vagyok biblia-szakértő, viszont az egyetemen filozófia-történetet tanultam, a szakmám információelemző, így tehát talán van némi alapja a további mondanivalómnak.

E.2 MIÉRT ÉS MIKÉNT FORGASSUK?

Sajnálom az Istent nélkülözőket, mert nincsenek olyan egyértelmű, általánosan elfogadott forrásaik, amelyek az ateista hit és erkölcs lényegét összefoglalnák. Velük szemben a hívő emberek előnye, hogy ők rendelkeznek ilyen alapművekkel.

Minden vallásnak vannak tisztelettel övezett szent könyvei, amelyek eligazítást adnak az adott felekezethez tartozó hívőknek. Azonban ennek a függeléknek csak a keresztény Szentírás lesz a tárgya. Olvasása minden jószándékú ember hasznára válhat, azonban több nagyon nehéz kérdést vet fel. Az alábbiakban azokra keresem a válaszokat.

A keresztény ember nincs egyedül a világban. Életét a hit, remény és szeretet hármasa vezérli. A hitet Istentől kapja részben személyesen, részben az isteni **kinyilatkoztatás** által, amit az evangéliumból ismerhet meg. Az örömhír adja a reményét és az készteti arra, hogy viszonzozza Isten szeretetét és azt továbbadja, közvetítse embertársai felé.

Az Írás – ez a Szentírás rövidítése – mást ad a már hívőnek és a még nem hívőnek. Az előbbinek azért kell olvasnia, hogy felfedezze az új és újabb kincseit, hitének az addig rejtett finomságait. Az utóbbi talán ezen az úton talál rá Istenre.

A Szentírás nem egy olyan könnyű olvasmány, amilyennek a reformáció korában beállították mondván, hogy a megigazulás egyetlen forrása. Nemcsak tisztelettel és befogadóan kell kézbe venni, hanem értően is.

- A Szentírás adott földrajzi-történelmi környezetben, adott nyelvezeten íródott és bár üzenete mindenkinek szól, csak azok érthetik meg, akik tisztában vannak a körülményekkel. Olyan mű, amit az eredetiről való lefordítása után még mai magyarra is át kell(ene) értelmezni.

Például a gyakori „ördögtől megszállott” kifejezés nem valami vallási eltévelyedésre utal, hanem feltehetően az epilepsziában szenvedőket jelöli.

- A fordításához használt nyelvek (arám, görög, héber, latin) keveredése is nehezíti a megértését. Pontosan megfelelő kifejezések hiányában a fordítások itt-ott torzulásokra vezettek.

Ilyenek például a „Ne vígy minket a kísértésbe” és a „Boldogok a lelki szegények” kitételek, amelyekről a megfelelő helyeken szóltam.

A Szentírás olvasásakor három dologra kell különösen ügyelni.

Szó szerint? A reformáció korának prédikátorai az Írás betűjéhez ragaszkodtak mondván, hogy egyet se szabad megváltoztatni. Ez persze ab ovo csacsiság, mert már két fordításban se azonosak egyazon helynek a fordulatai. Továbbá viszonylag kevés volt a félkarú prédikátor, bár „ha megbotránkoztat a kezed, vágjad le...” – hangzik a szó szerinti intés.

Isten szeme nem láthat, **keze** nem emelhet fel minket, mert nincs neki.

A „békét hozni” és a „viszályt hozni jöttem” egyszerre éppúgy nem lehet érvényes, mint az „aki nem gyűjt velünk, az szétszór” és „aki nincs ellenünk, az velünk van” páros. A Szentírásnak nem a betűje, hanem a sokszor a szövegkörnyezettől is függő mondanivalója a fontos. Emellett nem árt tudni, hogy vannak tipikus fordulatai, amelyek biztosan nem szó szerint értendők.

Ilyen például a 40-es szám, ami sohasem ennyit, hanem hosszú időtartamot jelent. A zsidók nem negyven évig, hanem nagyon hosszú ideig (egy emberöltőig?) bolyongtak a sivatagban. Jézus urunk nem 40 napig böjtölt, amit emberi természete szerint nem élhetett volna túl, hanem kitartóan.

Gyakran találkozunk az „ez azért történt, hogy beteljesedjék az Írás” fordulattal. Ezen pont a fordítottját kell érteni: azért szerepel a bibliában, mert be kellett teljesülnie. Például a Megváltónak nem azért kellett meghalnia, mert meg volt írva, hanem azért volt megírva, mert a megváltás műve Jézus urunk halálával kellett, hogy végződjön.

A tanulság egyszerű: **A Szentírás befogadásához kellő szintű vallási alapismeret szükséges.** Nem véletlen, hogy az Írásnak különböző változatai vannak a gyerekbibliától kezdve a felnőtt kiadáson át a kritikai verzióig.

Példa vagy tény? Jézus urunk gyakran szólt a korában kedvelt példák nyelvén. Ezeket persze a mai kor szerint kell tudni átértelmezni.

A két szolga példáját csak az érti meg a maga teljességében, aki tudja, hogy amelyik az urának egy talentummal tartozott, annak adóssága cirka 18.000 dollár volt (1 talentum = 25 kiló ezüst), amelyik viszont neki tartozott 1 dénárral, az még 1 dollárral se volt adós.

Az átlagos végzettségű és intelligenciájú valaki képes megítélni a bibliában közölt események valós vagy csak példa jellegű voltát. A csodákkal akadhatnak gondjai, ezért azt javaslom, hogy szokatlan, de megtörtént eseményekként értelmezze őket.

Hit vagy tudomány? Szét kell választani, ami a Szentírásban a hitre és ami a tudományra tartozik. Erre nem mindenki képes. Sőt, még a tudós teológusok is ragaszkodnak a régi világkép egyes elemeihez félve attól, hogy a természeti világra vonatkozó új ismeretek megingatják az emberek hitét.

Ez a ragaszkodás furcsa helyzeteket produkál. Például régen úgy tartották, hogy Isten „az élőlényeket a fajaik szerint teremtette” kitétel azt jelenti, hogy azok azóta sem változtak, és ennek alapján **tagadták az evolúciót**. Azonban a biblia egy szót sem szól a változásról.

Kedvelt férfiszínészem, Spencer Tracy nagyot alakított az „Aki szelet vet” c. filmben. Adott egy tanár, aki a nebulókkal megismerteti a fejlődélméletet és megvádolják a hit meggyalázásával. Az ügyvéd (Tracy) végül felmenteti bizonyítva, hogy az evolúció nem mond ellent a bibliának.

Mármost ha Isten a mai fajok szerint teremtette az élőlényeket, akkor több Ádám kellett volna, hogy létezzen, hiszen az emberek nem egyetlen alfajba tartoznak! Sém, Kám és Jafet a szemita, hamita és fehér alfaj képviselőiként az evolúció termékei, hiszen a biblia közös őstől (Ábrahám) vezeti le őket, miközben csak távoli rokonok. Még messzebbre vezető kérdés, hogy honnan valók azok az alfajok, amelyeket az Írás nem is említ, például a kínaiak és az eszkimók?

Evolúció igenis létezik. Miért van DNS a világon, ha Isten nem szánt neki szerepet? Nem az a hitetlen, aki Isten végtelen fantáziáját csodálja, hanem az, aki azt az avitt nézeteinek az őrizgetése jegyében tagadni próbálja.

A Szentírás célja az örömhír tudatása, nem pedig tudományos ismeretek közlése. Mondanivalóját a születési korára jellemző körülményekbe burkoltan adja elő. Tanpéldákkal él, hogy mindenki érthesse. Ezek nem szó szerint értendők: a burkot le kell hámozni ahhoz, hogy elérjünk az üzenet lényegéhez. Ez nem csökkenti, hanem a megkívánt elmélkedés által növeli az értékét.

E.3 VESZÉLYEK

A reformátorok a biblia forgatására bíztatták az embereket, ami jó tanács volt, eltekintve attól, hogy akkoriban igen kevesen tudtak olvasni és csak a kiváltságosak voltak képesek hozzájutni egy-egy ritka nyomtatott példányhoz.

A „sola scriptae” (egyedül az írással) protestáns jelszó azt sugallta (volna), hogy mindenki **egyházi-papi segítség nélkül** maga értelmezheti az Írás üzenetét. Mint a fentiekből meggyőzően látszik, ez teljes képtelenség.

Aki a bibliát nem a megfelelő háttér birtokában olvassa, valamint nem a kellő „szakemberhez” – paphoz, tiszteleteshez – fordul annak értelmezéséhez, az igen komoly veszélynek, **vallási eltévelyedésnek** teszi ki magát.

Szekták százai születtek botcsinálta, bibliaértelmezgető „próféták” működése eredményeként a feketemágiától a szexklubig terjedő tartományban úgy, hogy az igazi hithez és a valláshoz bármi közük lenne. Aki csatlakozik egy ilyenhez, az hamar megtanulja az egészsége, az erkölce és a pénztárcája romlásán, hogy bár a hit nem azonos a tudománnyal, komoly tudást igényel.

F. FÜGGELÉK: A NYUGAT ALKONYÁRÓL

Ebben a függelékben leginkább **profán** dolgokról lesz szó. Ez persze látszólag ellentmond a könyv témájának, ami a hithez, **valláshoz** kötődik. Azonban ennek nemcsak a belső tartalma tartozik ide, hanem az is, hogy milyen külső tényezők akadályozzák ennek a tartalomnak a megvalósulását, működését. A függelék az ilyen irányú járulékos mondanivalót szedi csokorba.

F.1 AZ ÉLET CÉLJA ÉS AZ ÖNZÉS

A huszonegyedik század két, a fehér emberek által elért, azaz nyugati „vívmánya” a csordaszellem és az attól nem független elmagányosodás.

A külsőségeket a **divatszellem** dominálja. Lúzer vagy, ha nem követed a társaid hülyeségeit a külsőtől kezdve (kék tetkó, lyukas farmer, összebarmolt hajzat stb.) a az olyan szokásokig, mint az internetparádé, az öncélú mobilbazírgálás, a narkóval párosult diszkóparti stb. A normális ember el se tudja képzelni, hogy a mai fiatal mennyi abnormális valós kényszer és kényszerképzet terheli.

Elvileg a külsejét illetően elferdült ízlésű valaki is lehet hívő. Azonban ez kevéssé valószínű a mögötte rejlő, a rendezettség és a hagyományos értékek elleni általános lázadó szellem miatt.

Ha valamit elhanyagolsz a képesség, vagy az akarat hiánya miatt, úgy magadra maradsz. Ifjúkorunkban ritka volt a fiatalok öngyilkossága, diliházba költöztetése, fegyveres ámokfutása és a hasonló **aberrált magatartás**, ami a társaság hiányára vezethető vissza. Aki sakkozik, pinpongozik, társasozik az ritkán lesz öngyilkos.

Sajnos a mai fiatalba már kisgyermek korában beleverődik, hogy egyedül van, magának kell a dolgait megoldania. Pedig mi a kegyetlenebb, mi okoz több kárt a gyerek lelki világában: egy-egy jól elhelyezett nevelési célú szülői pofon, vagy a válás? Tíz közül kilenc amerikai gyermek úgy tudja, hogy az elvált szülők közötti ingázás az élet normális módja és amit tanult, azt adja át majd a saját gyermekeinek is.

A tévében látott filmek 90 százaléka dirib-darab családról szól, amelyben a kölkök poénkodnak, hogy több apukája is van, a jegyesek kijelentik, hogy a házasság hülyeség, de miért is ne álljanak össze, végül is „akkor válok el, amikor akarok...”

Két amerikai nem házasságot köt, hanem összecuccol és egy fedél alatt él – két ego-ként. A vallás szerint a házaspár egy test és egy lélek. Az amerikai morál szerint ez szóba sem jöhet. Ha én Bostonba akarok költözni, hogy magamat megvalósítsam, te meg Chicagóban fogod ezt tenni, akkor a „holtomiglan-holtodiglan” eddig tartott.

A társasélet nehézségei egyedül nem oldhatók meg. Kell hozzá külső erő is, ami azonban nem a csoportterápia, ahol hat sovány tehén fej egy hetediket.

Szemben a liberálissal a normális embernek van célja, mégpedig kettős: az alkotás és az élet továbbvitele. Ezeknek szenteli magát és a célok egyik eszközeként értelmezni a házasságot. Ezért a hívő házaspár **extrovertált**, aki sokfelé figyel: az Istenre, a párjára, a gyermekeire – csak legvégül, ha marad rá ereje, az egojára is.

A rohadó amerikai típusú társadalom gyógyulására igen kevés a remény. Addig nem is várható, amíg a baj gyökerét nem orvosolják. Az igen nehezen gyógyuló, sok mindennel terhelt **introvertált** magatartással járó betegséget igazából egoizmusnak hívják akkor is, ha a lényegét leplezendő önmegvalósításnak becézik.

F.2 ÖNMEGVALÓSÍTÁS

A „szabadság vallása” valóban a tömegek mákonya; a francia forradalom óta az. Az ember kettős isteni küldetése – munka és család – közül az első vált dominánssá úgy, hogy a munka gyakran nem örömmel végzett tevékenység, hanem észrevétlenül is kényszer, családról pedig jóformán már nem is beszélhetünk. Ugyanis az nem egy gazdasági célú, az önmegvalósítást segítő társulás, hanem az édesanya, édesapa és a gyerekek által alkotott szeretetközösség lenne. Hol maradt már belőle az „édes...”!?

Sokáig nem kedveltem az önmegvalósítás kifejezést, míg rá nem jöttem, hogy nem azzal, hanem a mai értelmezésével van a baj. A gondok részben az amerikai életfelfogáshoz köthetők, részben a „női egyenjogúságért” folytatott küszködésnek a következményei. A két jelenség Amerikában szerencsétlen módon egymásra talált.

F.2.1 Az „amerikai álom”

A XIX. végén és a XX. század elején sokan váratlanul meggazdagodtak az ígért-földjének tartott USA-ban. Arról nem szól a fáma, hogy egy gazdag emberre százezer nemváratlanul elszegényedett jutott. Nem, a népek nem azt akarták hallani, hanem a mesés vagyonosodási történeteket. Ezért elterjedt az „amerikai álom” kiszínezett nimbusza, hiába volt a valóság sok-sok árnyalattal szürkébb.

Az amerikaiak rajonganak a gyermekes idétlenségekért, mint pl. az ő télapójuk. Az amerikai filmekben ükre-fükre mondogatják egymásnak, hogy „szeretlek”, olyan hangnemben, mint hogy „leugrok vásárolni”. Az apa megbíztatja egyszem fiát, hogy „szeretlek és elmegyek veled a baseball meccsre”, majd a drága nejével üvöltözik egy sort a válásról.

Bizonyára én vagyok maradi, amikor a gyerek szeretetén nem egészen ezt értem.

Demokrácia az, hogy szabadon megválaszthatnak az USA elnökének, ha van egy milliárd dollárod. Szabadság az, hogy szabadon kivághatnak a kórházból, ahová szívinfarktussal vittek, ha nincs jó beteg-biztosításod. Nemzet minden közösség, kivéve az olyan emberek együttesét, akik egy anyanyelvet beszélnek, egy történelmi múltban és közös szokásokban gondolkodnak. Nacionalizmus az, ha valaki jobban lelkesedik a hazájáért, mint a liberálisoknak tetszik, de nem nacionalizmus, ha az amerikai katonák Irak legázolásával „védik a hazájukat”.

Mint látjuk, az amerikaiak egyik kedvenc szórakozása a „szent” fogalmak eredeti jelentéséből való kiforgatása. A másik az, hogy új szavakat találnak az erkölcstelen dolgaik leplezésére. Példa erre az önmegvalósítás olyan **önrendelkezésként** való értelmezése, amely tágra nyitja a kaput a „doktor által elősegített gyilkosság” két módja, az aktív eutanázia és a magzatelhajtás előtt /19/.

Az én testem, én rendelkezem vele. Mondatják a mai filmek a magukat öntudatosnak tartó, valójában az élet felelősségét maguktól elhárító felelőtlen nőkkel.

A szó nagy úr, a internetes szó még nagyobb. Az emberek észre sem veszik, hogy megfosztották őket a véleménysszabadságuktól: már régen nem a magukét mondják.

Az új fogalmakra másik példa a **másság tisztelete**. Ezen kábé azt kell érteni, hogy fogadd el normálisnak a homoszexualitást, de erről másutt már szoltam.

A nagy amerikai hazugságok további kedvenc tárgyai az ún. **emberi jogok**. Nincs jogod „néget” írni Mark Twain könyveinek új kiadásában; nincs jogod felszólalni a kisgyermek szexuális félrenevelése, az érzékenyítés (de hülye szó!) ellen; de jogod van fegyvert vásárolni és legyilkolászni vele egy fél iskolát vagy áruházat.

Amerikában minden úgymond kisebbségnek vannak sajátos jogai, csak éppen a valódinak, a dolgozó fehér középosztálybeli, felnőtt keresztény férfinak nincsenek.

F.2.2 A kékharisnya

A nők egyenjogúsági (égalité) igényét franciák találták ki, de a hidegvérű angolok szálltak érte harcba a XIX. vége felé. A kékharisnya (suffragette) szó is francia, de a darabot az angol hölgyek hordták, manapság pedig a prímet az amerikai nők viszik. Ez a feminin internacionalizmus.

Az ottani nőtípus kirívó példája a végtelenül arrogáns, nem-nélküli perszóna, a modern amazon. Sajnos egyre többen akarják utánozni. (Gyerekkori dilemmám volt, hogy az amozonok miként szaporodtak?)

Az egyenjogúság kifejezés két szempontból is pontatlan. Egyrészt számos tekintetben a nők jogai már régen meghaladják a férfiakét, például már abban is, hogy miben kell (!) több jogot adni a „gyengébb” nemnek. Másrészt a törekvések nem az **egyenjogúságra**, hanem aberrált módon az (akár testi) **azonosságra** irányulnak, lásd például a gender-free toiletet.

A nővédelem és a nőtisztelet helyét olyan külsődleges célok foglalták el, amelyek éppen ezen normális, követendő jelenségek ellen hatnak. Amerika nagy lépéseket tett az újkori matriarchális társadalom felé, aminek a hatásai máris látszanak egy tutyi-mutyi fiúgeneráció megjelenésében.

Egyébként a **matriarchális** szó jelentése is megváltozott. Ma már nem anyát (főleg nem édesanyát), nem is nőt, hanem nőcit jelent. Aki nemileg itt-ott talán még nőre hasonlít, de lelkületében már messze nem az.

Istent már nem szabad a He (ő) férfire utaló megjelöléssel párosítani. Nagyon kíváncsi vagyok, hogy mire fogják lecserélni a **female** (nőnemű) szót, hiszen abban van a **male** (hímnemű) ellentettje is. Hollandiában eltörölték az „anya” szót, a „gyerek szülője” időtlenséggel helyettesítve.

A kékharisnya ma is elterjedt divat, csak éppen farmernek nevezik. A nők nagy része egyáltalán nem nőies: már a viseletével és magaviseletével is hangsúlyozza, hogy nem tartozik a gyengébb nemhez. Nem visel nőies ruhát és cipőt. Nem ringó derékkal sétál, hanem peckesen vágat. Már csak a korbács hiányzik a kezéből, hogy véglegesen megtestesítse azt a nemtelen típust, amely a mai képregények és (gyerek!)filmek megszokott figurája.

A modern nő nem egyenjogúságot akar, a múltbeli úgymond elnyomása ürügyén nemcsak a férfiakkal egyenlő jogokat követel, hanem férfibb akar lenni a férfinél.

Lám milyen vonzó az FBI című filmförtelem nőre hasonlító főnyomozója, aki macsósan vonul a bőrgatyájában, férfiasan trágárkodik és a fegyverét kihívóan lóbálva jelenti ki, hogy szeret ölni.

Én valahogyan a tarka kartonruhás hölgyeket virágcsokorral mégis jobban kedvelem...

Az amerikai nők nem veszik észre, hogy mennyire szánalmas és szánandó képet nyújtanak a széperzékekkel némileg még bírók számára.

Ha Amerikában egy kolléganő frizuráját megdicsérik, az szexuális molesztálásnak számít. Oh tempora, oh mores! Én egy hölgy helyében azt tartanám kirívó szexuális zaklatásnak, ha a lökött férfi kolléga nem dicsérné az új sérómat, amit persze nem csak a férjem kedvéért csináltattam...

Amerika modern Rómaként el fog veszni, ami már csak idő kérdése. Sírját az egyenjogúság hamis bűvöletében élő nők fogják megásni. Mekkorát fordult a világ!

Régen az anyák voltak a nemzet fennmaradásának és nagyságának a zálogai. Ma az önmegvalósítás zászlóvivői a nők, akik az esetek döntő többségében (80-85 %) a párkapcsolat szétzilálói, a gyermekvállalás ellenzői és minden más szerepkörben díszlegnének, csak nem az édesanyai hivatásban, amit a társadalom mindig – az egyenjogúsági nyafogás érveinek a cáfolataként – tisztel és elismer.

A passzust érdemes Márton Áron erdélyi püspök fájdalmas szavaival zárni: „Trianonnak nem a francia ármány, nem a békeszerződések az okai, hanem a magyar anyák terméketlensége.”

F.3 A LEGFŐBB ELLENSÉG

Szemben a mai álliberális felfogással, a vallásos ember számára az erkölcs és az arra alapozó igazság örökérvényű, abszolút.

Egykor a liberális fogalom csengése tiszta volt: a magyar negyvennyolcas forradalom legfőbb alakjai is liberálisak voltak. Ma viszont a liberális a „féktelenül szabados”-nak a szinonímája. Én leginkább „erkölcsmentesnek” mondanám.

Amint valamilyen tett vagy erkölcsös, vagy sem, úgy valami vagy igaz, vagy sem. A szürke szín híveivel szemben azt vallom, hogy a világon minden fekete vagy fehér, a szürke ezeknek csak ad-hoc, helyzetfüggő árnyalata.

A keresztény erkölcs az erkölcstelen világ urainak a legnagyobb ellensége.

Sokan nem tudják, hogy a (rég)i keresztényeket nem az elvontnak érzett, fel se fogott **vallási nézeteik** miatt üldözték és üldözik. Á, dehogy! A régi rómaiak csak a (hasznossági alapon megtűrt) zsidó vallás ágazatát látták benne, a mai baloldal pedig az egyenlőség elve miatt akár rokon ideológiának is tarthatná.

A régi és mai potentátokat a keresztények **erkölcsi magatartása** bosszantja. A másokon uralkodó hatalmasok, a többség anyagi kizsákmányolásából élő gazdagok, a fegyverek és háborúk terjesztői a keresztény erkölcsben látják a legnagyobb ellenfelüket. Ezt illetően a világ semmit se változott: az újjgazdagok kereszténység elleni gyűlölete ugyanarról a töről fakad, mint a római imperátoroké.

A hatalom mai urai azon az állásponton vannak, hogy mindenki higgyen csak amiben akar – lehet moszlim, keresztény, Baál-imádó bánják is ők – feltéve, hogy az ő **erkölcstelen törvényeiket követő világpolgár** módjára viselkedik.

F.4 AZ AGYAK ÁTMOSÁSA

F.4.1 A vallásvesztés fázisai

Az emberek két kategóriába sorolhatók.

Vannak, akik valamilyen okokból **elgondolkodnak** az életük értelméről és arról saját véleményét alkotnak, illetve – ami ezzel közel azonos értékű – a családjuktól, a környezetükből örökölnék olyan meggyőződést, amivel egyetértenek.

Velük szemben egyre több a **meggyőződés nélküli** ember, az ösztönös ateista, aki haszontalannak tartja az élet értelmének a firtatását és gondolkodás nélkül elvet minden olyasmit, ami a mindennapin túlmutat.

Vallásvesztésről csak az előbbieket esetében beszélhetünk, hiszen elveszíteni csak olyasmit lehet, ami már a birtokunkban volt.

A vallásvesztés három fázisú folyamat.

Első fázis. Egyesek ilyen-olyan okokból elvágják az őket az egyházukhoz kötő köldökzsinórt. Ebben segíti őket az agyátmosás jelszava: hagyatkozz önmagadra.

A „maga módján hívók” tulajdonképpen lemondanak a hitükről, mert hiszen azt a vallási gyakorlatok növelnék, sőt – a katolikusoknál – a szentségek szolgálnak a hitet erősítő **kegyelmeket**.

A megvallás nélküli hit sorsa ugyanaz, mint a táptalaj nélküli növényzetnek: szükségszerűen sorvadásnak indul.

Második fázis. A gyenge fa utóda ritkán lesz erős. A „maga módján hívó” a gyermekeit már be se íratja hittanra, nem küldi el a vallási gyakorlatokra. Ezért csodának kellene történnie ahhoz, hogy az utód magától rátaláljon Istenre.

Az önáltatás csimborasszója az a kitétel, miszerint „**a gyerek eldönti, hogy mit akar, ha majd felnő**”.

A döntés választást jelent több egyformán jól ismert dolog között, ezért ez a nézet merő hazugság. Ugyanis ebben az esetben az egyik oldalon a jólismert kényelmes semmitevés áll, a másik oldalon pedig a nem is ismert, de sok oldalról ledorongolt, macerásnak és maradinak tűnő valami, ami persze távolról sem azonos a vallással.

A végeredmény borítékolható, a végkövetkeztetés kézenfekvő:

Az utódok teljes hitetlenségéért a „maga módján hívó” szülő a felelős.

Harmadik fázis. Az első két fázis arról szól, hogy gondolkodj másként, mint az istenhívó. A harmadik egy ki nem mondott, de erősen betartott parancs:

Egyáltalán ne gondolkodj!

Legfeljebb mindennapi dolgokról, leginkább a vásárlásról, a kényelmes életről, a testi örömeiről. A modern technika, **a mobil és az internet meg se engedi, hogy gondolkodjál**. Egyrészt nem hagy rá időt, másrészt nem hagy rá gondolati teret, mert ha netán valahol explicit vagy implicit világnézeti témába ütközhöz, ott pontosan megmondják neked, hogy mit kell hinned és mit nem szabad hinned, hacsak nem akarod, hogy mindenki lúzernek mondjon.

F.4.2 Lezüllesztés

A média divatos jelszava a **fenntarthatóság**. Rengeteg számárságot hordanak össze ezen a címen, ami az agyafosztottaknak fel se tűnik.

Példa: Egy erdész lelkendezik a rádióban, hogy a fenntarthatóság jegyében ők úgy telepítik és termelik ki a fákat, hogy... Halk kérdésem, hogyha nem volna a jelszó, akkor másként csinálnák?

A fenntarthatóság a valóságban azt jelenti, hogy egyre drágábban jutsz egyre silányabb dolgokhoz, vagyis **fenntartod a világ gazdagjait**.

Ugyanakkor a fenntarthatóság köréből kizárják a pótolhatatlan értékű ideálokat és az azok fenntartására szolgáló tényezőket. A család, a nemzet, a hit, az erkölcs nem kell, hogy fenntartható legyen.

A nyugateurópai társadalom elvallástalanítása és elerkölcstelenítése csak kisebb részt spontán folyamat, nagyobb részt tudatosan szervezett művelet. A tudomány és a vele párosított felvilágosodás csak ürügyként szolgálnak a népvezérek számára, bár kétségtelen, hogy a közvetlen hatásuk se elhanyagolható.

A lezüllesztés célpontja az ifjúság, a család, az iskola és a templom, legfontosabb eszköze pedig az átlényegült, a liberalizmus szolgájává aljasodott média.

Ifjúság. Minél fiatalabb valaki, annál formálhatóbb. Az egyik oldalon ezért nem véletlen, hogy egyes anarchisták gyerekhadseregeket szerveznek. A másik oldalon viszont ezért sem érthető, hogy a gyermeket miért zárják el a vallási gyakorlatoktól. Ahogyan kinő a gyermekkorból – és főleg a lázadó tinédzserkorban – már nem lesz annyira befogadó egy olyan összetett eszmerendszerre, mint a vallás.

Igaz, hogy a gyermekek nagy része vallásosságát a családjától kapja készen. Viszont az is igaz, hogy az csak csíra, aminek még sok öntözésre van – lenne – szüksége ahhoz, hogy szárba szökkenjen. Sok felnőttet ismerek, akik azért hagyták

el lassan-lassan – néha fájdalmasan – a vallásukat, mert megmaradt a kisgyermeki szinten, amivel egy felnőtt már valóban nemigen büszkélkedhet.

Nem véletlen, hogy a „létező szocializmusban” az ifjúság vált a vallást eltörölni óhajtó kommunista vezetők elsőszámú célpontjává. Nem véletlen, hogy az ifjúságot jóra nevelő tanárookra, papokra meghurcoltatás várt. (Mint egykori regnumos erről sokat tudnék mesélni.) Azonban a tiltások és a fenytések nem érték el az óhajtott célt, mert – mint a szólás mondja – teher alatt nő a pálma.

Ezért az ifjúságnak az Istentől való elfordítására a mai diktátorok egy másik, ravaszabb és sajnos láthatóan sikeresebb utat választottak.

Egy hatásos **szegyet-szeggel módszer** alkalmaznak. A transzcendens exoterikus (nyílt és érthető) megközelítése helyébe az ezoterikus (rejtett és zavaros), vagyis okkult értelmezését tuszkolják. Ennek kiváló példája, hogy a kisgyermekeket a szép mesék helyett zavaros rémtörténetekkel traktálják, az ifjakat pedig olyan sci-fikkel, amikben rengeteg a fikció, viszont nulla a science, a tudomány.

Ahhoz, hogy a vallás egyre jobban elveszíti az ifjú híveit sajnos az is hozzájárul, hogy az egyházak olykor a kelleténél rugalmatlanabbak úgy a természettudomány új eredményeit, mint a megváltozott társadalmi életet illetően. Mondok két példát:

A liturgia telistele van szövegekkel, amelyek a Teremtés történetének még a szószerinti értelmezéséből származnak. Márpedig nincs az a fiatal, aki elhinné, hogy Ádám volt a legelső ember mindössze pár ezer évvel ezelőtről. Arról pedig ne is beszéljünk, hogy a katekizmus nyelvezte már a múlt században is elavult volt.

Az egyház a kelleténél szigorúbb a fiatalokkal az életvitelüket illetően, ami az elmúlt fél évszázad alatt gyökeresen megváltozott. Mi tagadás, a mai egyházi elvek nem könnyítik meg például a családtervezést. A szolgálat terén is sokkal kevesebbet engednek meg, mint amit lehetne és mint amit a paphiány indokolna.

Család. A jóléti társadalom egyik nagy baja-bűne, hogy a családot mint **anyagi közösséget** határozza meg, aminek legfőbb célja az utódok jólétének a biztosítása. A gyermekek egészséges lelkületének a kialakítása, erényekre tanítása, erkölcsi fejlesztése, Istenhez vezetése, amik egykor a **nevelés** fogalmát jelentették, ma már jó, ha másodlagos célokként szerepelnek a családok életében.

A házasságnak a **családmegvalósítás** lenne az igazi célja, aminek alárendelt, bár nem kis része a felek önmegvalósítása. Azonban annál fontosabb, hogy a gyerek bölcsességben és szeretetben növekedjék. A régi édesanyák ezt még jól tudták és törekedtek rá. Azonban az önfeláldozás régi szelleme végleg eltűnőben van.

A szétesett családok ritkán működnek szellemileg-lelkileg integránsan, és ennek a gyermek látja a legfőbb kárát. Nem csak az egymás ellen nevelésre kell gondolni. Előfordul, hogy az édesszülő és a nevelőszülő világnézete egymásnak ellentmond. Ennek pedig csak egy következménye lehet: a gyermek meghasonlik és sokszor két szék között a földre huppanva hánykódó nihilistává formálódik.

Az anyagiasságból fakadt a reformációval divattá vált **egykézés**, ami a háború után elterjedt és a késői házasságok miatt ma általánosan dívik. Nem akarom azt mondani, hogy a család legfőbb célja a minél több gyermek. Azt viszont látni kell, hogy **a világ erkölcsi minősége** és a gyerekszám között erős az összefüggés.

Halmos Béla barátom édesapja kért meg egy program elkészítésére, amely azt elemezte, hogy milyen átlagos gyerekszám esetén képes **a nemzet reprodukálódni**. Vagyis magát adott szinten – se nem növekedve, se nem fogyatkozva – számszerűen fenntartani.

Ennek a mutatónak az értéke 1975 táján **2,73** volt. Nem mindenki él családban, nem minden gyermek marad életben stb. Ezért inkább három, mint két gyermek tartja a nemzetet talpon.

Mármost ha a keresztény nemzetek nem képesek magukat reprodukálni, akkor a gazda(g)ság érdekében idegeneket kell Európába engedni. Ezzel pedig az erkölcsök csorbát szenvednek, mint napjainkban tapasztaljuk.

Ma szegényebbek vagyunk, mint a háború előtt voltunk. Ne tessék meglepődni ezen. Akkor a legtöbb családot az egyik tagja – többnyire az apa – képes volt egyedül fenntartani. Az édesanyáknak lehetőségük volt több gyermekről gondoskodni és azt szívvel-lélekkel meg is tették.

A mai családmoddellnek is vannak előnyei a nők szabadabb mozgása terén. Azonban a túldimenzionált feminizmus a mérleget félrebillentette:

Lehet, hogy valakinek tetszik a női ökölvívás. A fegyverekkel hadonászó, másokat ökölrel püfölgő amazon. A férfiruhát hordó diáklány. A minden női formát nélkülöző túlkoplalt, anorexiás modelleket majmoló hölgy pótlék. Kérdés: mennyiben járulnak hozzá az ilyenek a meleg elszaporodásához? A valódi családok hiányához?

Iskola. Régen a tanító akkora megbecsülésnek örvendett, mint a pap és a két hivatást betöltők jól kiegészítették a szülői nevelést, vagyis a gyermek szellemi gyarapodását három egymással (közel) harmóniában álló tényező biztosította.

Nem tudom, hogy nyugaton mikor fordult a kocka, de nálunk a háború után a kommunisták előbb az egyházakat szorították háttérbe, majd az iskolákat vették célba és ezek váltak a fellazító propaganda fő eszközeivé.

Egyik szándék se vált be. A békepapokat mindenki ismerte és senki se hallgatott rájuk. Az iskolákban még a régi nemes és képzett pedagógusok működtek, akik hatását a rendszerbarát új tanítók egy ideig nem tudták kiküszöbölni.

Nyolcadikban a tizenegy tanárom közül hét keresztény szellemű volt és csak négy „vörös”.

Azonban sajnos **az a generáció kihalt**. Pedagógusnak lenni már nem hivatás, hanem szakma, még hozzá rosszul fizetett munka. Tanárképzőbe csak az járt, akit máshová nem vettek fel a gyenge képességei-eredményei miatt. Mivel pedig a fizetés kevés volt a család eltartására, a pedagógus szakma elnöiesedett.

Félreértés ne essék: semmi kifogásom a tanárnők ellen; legkedvesebb egykori tanítóimnak a többsége a gyengébb nemhez tartozott. Azonban jelen összefüggésben a **gyengébb** jelzőt szó szerint kell érteni.

Az iskola egyik támpillére mindenkor a fegyelem volt; különösen azokban, ahol kamaszokat fogadtak be. Mármost a férfi pedagógusok nagyobbik része képes (volt) a fegyelemtartásra, a nőkre ez sajnos kevésbé jellemző.

Volt szerencsém jelen lenni egy Anapolis-i (USA) iskola történelemóráján. A nebulók egymás nyakába lógatták a lábukat, idétlenül röhögcséltek, közbe-közbekiabáltak, egymást cikizték, a tanárnőre oda se figyeltek, bár kétségtelen, hogy tetteleg nem bántalmazták.

Kiváncsi lettem volna, hogy mi történt volna, ha belépett volna oda Szepesi tanárúr, akinek egy szemöldökvonására az én osztályom a fegyelem és figyelem etalonjává varázsolódott.

Ma már az iskola – tisztelet a kivételnek – nem működik együtt a nevelői hármassal másik két tagjával, a családdal és az egyházzal. Már nincs kölcsönös tisztelet a szülők és a pedagógusok közt, mert a két fél a nagy rohanásban a nebuló bűjaiért-bajaiért egymást hibáztatja. Pedig annak forrása sokszor rajtuk kívül áll.

Tóni barátom fia nemcsak tehetségtelen volt matekból, hanem eléggé lusta is. Amikor ismét beszekundázott, apja az iskolába rohant, hogy kérdőre vonja és megfenyítse a matektanárt.

Az iskola szerepét nem szabad lebecsülni. Nem véletlen, hogy az LMBTQ aberrált nézeteinek a korifeusai azt célozták meg.

Franciaországban, az erkölcstelenség vezérhatalmában az iskolákban már törvényesen alááshatják az ifjúság erkölcsét a propagandisták. A végcél nem is titkolt: a gyermekkortól kezdve egy olyan felnőtt társadalom kieroszakolása, amely az „érzékenyítésen” át már normálisként, sőt dicséretesként fogadja el az abnormalitást.

A franciákra érdemes figyelni. Két világháborúnak voltak az okozói és győztesei, miközben mindkettőt elveszítették. A szabadság, egyenlőség, testvériség pedig olyan egetverő humbug, amivel a fél világot megettették. A nagy egyenlőség jegyében az abnormalitást úgy lehet tanítani, hogy a keresztet eltüntetik az iskolák falairól.

Templom. A templomba nem járók első nemzedéke még nem feledkezik meg a gyökereiről és ha a vallását nem is gyakorolja, annak erkölcsi felfogásához még ragaszkodik. Ez jellemző a keresztény és zsidó családokból leszármazó, ikszedik generációs tudatos ateistákra is: a Tízparancsolatnak még ma is meglepően nagy az erkölcsi megtartó ereje. Talán miatta nem omlott még össze a társadalom.

Viszont Európa nyugati felében ma olyan széleskörű háborút vívnak a vallás ellen, amihez képest a kommunista próbálkozások a vallás eltörlésére kismiskák.

Ha egy ország törvényhozása odáig süllyed, hogy leveteti a keresztet a méltó helyeikről pár moszlim kedvéért, akkor büszkén vallhatja, hogy a vallásüldözés terén lekörözte a Szovjetuniót.

A kereszténységet háttérbe szorították, de nem lehet tudni, hogy mennyire, mert egyrészt a média csak az istentelenséget harsogja, a másik oldálnak nincs szócsöve, másrészt már Diocletianus is tévesen hitte azt, hogy felszámolta a keresztényeket.

Én nem tartok a hitetlenség győzelmétől. Bár a felszíni szemét szokás szerint betakarja a tiszta vizet, az utóbbiban van a sodró erő. Biztos vagyok abban, hogy a nyugati emberek jó része még jóérzésű és csak közömbösnek **mutatkozik**, mivel ha élni akar, akkor nem tehet semmit az újkori erkölcstelenség diktátorai ellen. Hitler és Sztálin szégyenkezve ismernék el, hogy azokhoz képest amatőrök voltak.

Zárszó: Sokszor elhangzott, hogy nemzetünket az elcsatolt tájakon csak az iskola és a templom tarthatja meg. Felteszem a kettős kérdést: És idehaza? És miként?

F.5 MIRE JUTOTTÁL EMBERKE?

A nagy francia forradalom tömeggyilkos vezérei – nemcsak a nemeseket öldösték halomra, hanem sok ezernyi parasztot is – a **szabadság, egyenlőség, testvériség** hármas hamis jelszavával butították a népet. Mai utódaikat liberálisoknak nevezik, akik már az egész világ torkán akarják legyűrni ezt a sületlenséget.

Egyenlőség. Ezzel kezdem, mert ez a legpuhább dió. Akad még olyan számár a világon, aki beveszi azt a maszlagot, hogy ő egyenlő a milliárdosokkal? Sokan azzal próbálták mérni a demokrácia fokát, hogy milyen széles a választójog. Lám, már a kérdésfelvetés is hamis. Mert nem az a kérdés, hogy **ÉN választhatok-e**, hanem az, hogy **ENGEM választhatnak-e?**

Úgy gondolom, hogy az egyenlőségről fölösleges is tovább fecserészni.

Szabadság. Az amerikainak minden ikszedik szava a freedom, a szabadság, és roppant büszke a saját szabadságára. Mivel nem akarok túl hosszú könyvet írni, nem fogom részletezni, hogy az amerikai mi mindennek a rabja. Csak például:

- Az amerikai átlagpolgár rengeteg fals **eszmének** a rabja:
 - Azé a hiedelemé, hogy szabad és Amerika a korlátlan lehetőségek hazája.
 - Azé a maszlagé, hogy Amerika a világ békéjének az őrzője.
 - Azé a feltételezésé, hogy szólás- és vélemény szabadságban él.
 - Azé a téveszméé, hogy szabadon választhat politikai vezetőket.
- Rabja a munkaadójának és a munkájának, amit bármikor elveszíthet.
- Rabja a felsőfokú képzés megfizethetlenségének.

- Rabja a profitorientált, betegellenes, beteges egészségügynek.
- Rabja a szabadon tartott fegyverének, aminek birtokában is megölhetik.
- Rabja az autójának, amitől munkanélküliként se akar megválni.
- Rabja (sokszor) a lélekromboló szekták százai közül valamelyiknek.
- Rabja a depresszióját súlyosbító analízátorának, pszichiáterének.
- Rabja a spiritiszta, okkult szeánszoknak, a horoszkópnak, a hiedelmeknek.
- Rabja a mobilozásnak és a netezésnek, bár ez nem csak amerikai vonás.
- Rabja a rákényszerített neoliberális eszmének, amelyek be nem tartásakor fizikai rabbá teszik. Mint a papot, aki nem szentelte meg a meleg párba-állását, amivel meggyalázta volna a házasság szent intézményét.

Végülis csodálnom kell, hogy egy átlagamerikai mennyire szabad...!

Testvériség. Az emberek nem is veszik észre, hogy az önmegvalósítási törekvés mennyire ellentmondásos dolog. A világ erőforrásai napról-napra korlátosabbak. Ezért egyre inkább beteljesül Pilinszky látomása:

*Csillaghálóban hányódunk,
partavont halak,
szánk a semmiségbe táog,
száraz úrt harap.
Suttogón hiába hív
az elveszett elem,
szűrő kövek, kavicsok közt
fulkokolva kell
egymás ellen élnünk-halnunk!
Szívünk megremeg,
Vergődésünk testvérünket,
sebzi, fojtja meg.*

Szép és döbbenetes megfogalmazása annak, hogy **az én önmegvalósításom csak a te önmegvalósításod ellenében történhet.**

Ez a küszködő örök küzdelem az oka a gyakori sikertelenségnek, az abból fakadó frusztrációnak és türelmetlenségnek, a depresszióknak, az önzésnek és legvégül a minden szépséget és jóságot maga alá gyűrő szeretetlenségnek.

Túloznék? Kovács most lépett ki a múzeumból, ahol Munkácsy képeit csodálta. Beült az autójába és ...

A többit az olvasóra bízom: sorolja fel magának a jelzőket, hogy milyenné válik a Budapesten közlekedő valaki, hát ha még parkolót keres...! Ha szegényesnek érzi a fantáziáját, akkor lépjen be gondolatban egy plázába, mondjuk Karácsony szent ünnepe előtt és figyelje a valamiért vetélkedő, tolakodók épületes viselkedését.

Testvériség? A közlekedésben? Vásárláskor? A családban? A munkahelyen? Milyen szépek is Andersen meséi...!

Globalizmus: diktatúra a valódi neved! Nem tudom, hogy a nemgondolkozók nagy tömege mikor döbben rá, hogy egy **nemzetek fölötti nagy átverés áldozata.**

A mai világban az egyén semmit se tehet a feje fölött tudatosan szervezett káosz ellen, aminek a családok és a nemzetek szétverése a célja. Nem az a lényeg, hogy ez a világ technikai-üzleti értelemben **globális**, hanem az, hogy ezekben is, eszmei tekintetben is rád kényszeríti a (világnézetét, vagyis olyan **szemléleti diktatúra**, amelyet erkölcstelen törvényekkel erőltetnek mindenkire (a nyugati világban).

Én még nem találkoztam olyan emberrel, akinek nem a maga módján, hanem a diktált úton sikerült megvalósítania önmagát és boldogan élt. Olyannal már sokkal,

aki az erkölcstelenség kapuját tágra nyitva (korrupció, csalás stb.) anyagilag ugyan boldogult, de persze nem volt boldog. A valósítsd meg önmagadat tetszetős jelszava ezért valójában így hangzik: **áltassad csak önmagadat!**

Ideje lenne felismerni, hogy némi önmegvalósítás csak a önkéntesen korlátozott szabadság keretei között lehetséges, amint azt már Marx és társai is felismerték. A keresztények számára szolgáló eligazítás annál teljesebb és emberibb:

Csak az valósíthatja meg önmagát, aki lemondva önmagáról képességeit mások szolgálatának és azon át Istennek szenteli.

És most mondják, hogy a keresztény hit nem dialektikus...!

Nyugaton, amin az angolszász világ és Európa nyugati fele értendő, ma minden hagyományos értéket eltörölnek és felülírnak erkölcstelen, szabados ideákkal. Ezért bizton kijelenthetjük, hogy **a nyugat és demokráciája erősen leáldozóban van.**

F.6 IGAZI MEGÚJULÁS VAGY ÖNFELADÁS

A nyugati keresztény egyházak a megújulás helyett az önfeladást választották. Sok vallási korifeus abban a tévhitben él, hogy az engedékenységgel visszacsábítja az elvesztett hívőket és újra betölti az üres templomokat. Nemcsak rossz teológusok, hanem csapnivaló pszichológusok is. Mert a jósággal párosult következetes szigor mindig korábban és több eredményre vezet, mint a felszínes lazaság.

Tragikomikus, ami ma Európában **vallási türelem** címen zajlik. A keresztény jelképekről, eseményekről való lemondás nem türelem, hanem önfeladás. Egyrészt egyirányú, hisz' a moszlim sohasem mond le a dolgairól. Másrészt a leghalványabb eredménnyel se jár, csak a keresztények válnak általa köznevetség tárgyává.

A mai világ liberális antikrisztusai szerint nem szabad a véleményünket másokra erőltetni. A szabály alól persze kivételek az aberráltak. Ők hirdethetik az abnormális viselkedést. Nem ártana, ha ismernék a Szentírás tanítását, amely a keresztények számára nem lehetőségként, hanem kötelességként írja elő:

„Hírdessétek az Evangéliumot, akár alkalmas, akár alkalmatlan.”

G. FÜGGELÉK: A BŰNRŐL

G.1 A BŰN LÉNYEGE

A bűn fogalma az erkölcsével egyidejű. Egyesek hiába is akarnak mást állítani, az erkölcs a vallással keletkezett, annak következménye. Bűn tehát mindaddig nem létezett, ameddig nem volt vallás és annak megfelelő erkölcs a földön.

Ma a törvények megszegését is bűnnek nevezik, ami ugyan bevett, de nem teljesen helyénvaló dolog: helyesebb lenne **törvénysértésnek** nevezni. Például ha valaki nem korrekten adózik, az ugyan rossz, mert törvénysértés, de nem bűn.

Jézus urunk kijelentette, hogy „Adjátok meg a császárnak...”. Azonban adóügyi javaslata nem fogalmazódik meg vallási törvényben, mert nem **közvetlen** erkölcsi kérdés.

Természetesen sok esetben a törvény megsértése egyben bűn is, sőt az ilyen esetekben általában az erkölcs a szigorúbb.

A törvény meglehetősen lazán, sok engedménnyel kezeli a becsületsértést. Például egy közszereplő a médiában szabadon sértegethető az úgymond szólásszabadság jegyében. Az erkölcs szigorúbb. Véteknek tartja a megszólást és még súlyosabb bűnnek a rágalmazást, amikor – szemben az előbbivel – a terjesztett hír mégcsak nem is igaz.

Egy erkölcsi előírás megszegése három feltétel mellett tekintendő bűnnek.

Szándékosság. Bűnt csak a körülményeinek és a következményeinek a teljes tudatában lehet elkövetni, amihez viszont személyes akarat szükségeltetik.

A kisgyermeknek szabadakarata még korlátozott, ezért ők nem követhetnek el súlyos bűnöket, amint az értelmileg nem beszámítható egyének sem.

Ezzel szemben a saját hibából eredő befolyásoltság (részegség, narkózis) nem csökkenti, hanem éppenhogy növeli a bűn súlyát.

A közlekedési baleseteket is eszerint ítélik meg. A halálos gázolás befolyásoltság esetében súlyos törvénysértés, egyébként enyhébb megítélési kategóriába esik.

Személyesség. A biblia szerint a Vízözön előtt sokan elfordultak Istentől, ám ez az egyének által követett tendenciát mutatja és nem a kollektív bűnösséget.

Beneš csehszlovák elnök a világháborút követő dekrétumában kollektívan bűnösnek ítélte a magyarokat, amit minden józan gondolkodó fasiszta megnyilvánulásnak tart. Senki se követhet el más nevében bűnt és senki se felelős a más bűnéért.

A minapi olvasmányban szerepelt az a kitétel, miszerint az Úr „negyedíziglen” (negyedik generációig) megtorol valamit. Máskor a hetedíziglen kitételt olvashatjuk vagy azt, hogy „a fiúk megbűnhődnek az apák bűneiért”.

Az ilyen, kétségtelenül súlyos igazságtalanságra valló utalásokat egyesek szó szerint értik, akik előtt egy bosszúálló Isten képe lebeg és akik még ott tartanak, ahol a szicíliai klánok: a vendettánál, az ellenséges család kiirtásánál.

Akikben a szerető Isten képe él, azok ezt nem fogadhatják el. Mégis nem mindig, de az ilyesminek adott esetben lehet valamennyi igazságtartalma.

Bizonyos **bűnök következményei** kihatnak az utódok egészségére (test) és/vagy szellemére (lélek). Ez kétségtelenül igaz a kicsapongó, mértéktelen, aberrált életet folytató szülők utódaira.

Érdekes kérdés, de még nem találkoztam a felvetésével, hogy vajon a DNS hordoz-e lelki-szellemi lenyomatokat is és ha igen, miként. Az „apja tulajdonságait örökölte” és hasonló kitételek testi tényezőhöz kötöttek, avagy **létezik egyféle lelki DNS is?**

Időbeliség. Valamilyen tett csak az elkövetése **után** minősülhet bűnnek.

Gyönyörű himnuszunkban szerepel a megható sor: „Megbűnhődte már e nép a múltat s jövőndőt.” Ez szép, de téves gondolat. A bűnt nem lehet előre megbocsátani, csak az elkövetése után és csak ha megbánták. Előre pedig nem lehet valamit megbánni.

Ez teológiai vonatkozással is jár. A Fiú nem azért jött a földre, hogy az emberek **egyéni** bűneiért engesztelje ki az Atyát, hiszen a halála előtt elkövetett személyes bűnök még nem is szorultak megbocsátásra, az utániak pedig előre nem bocsáthatók meg.

A világi törvény és az erkölcsi parancs egyes pontokon találkozik egymással és ilyenkor az utóbbi a szigorúbb. Az idevágó formula szerint vétkezni **gondolattal, szóval, cselekedettel és mulasztással** lehet.

A törvény bünteti a segítségnyújtás elmulasztását, de nem tiltja mondjuk a szóban vagy gondolatban elkövetett gyilkosságot. Az erkölcsi téren következetes vallás parancsai ezt is bűnnek tartják és joggal, mert a bűn a lelkületből fakad. Ezért már az is vétkezik, aki a másét megkívánja (10. parancsolat).

G.2 A BŰN KÖVETKEZMÉNYE

Innentől fogva az erkölcsi parancsolatok elleni bűnökről lesz szó, azokról is csak keresztényi szemléletben.

A Szentírás közli, hogy **a bűn következménye a halál**. Persze nem arra kell gondolni, hogy ha ellopok egy gépkocsit, akkor azonnal meg fogok halni. Hanem arra, hogy ha a lelkem megmarad abban az állapotában, akkor a földi végemet örök halál, azaz kárhozat fogja követni.

Van egy latin közmondás, aminek csak a felét szokták idézni:

Errare humanum est, sed in errore perseverare stultum est. Azaz: tévedni emberi dolog, de *a tévedésben megmaradni butaság.*

Ez áttételesen a bűnre is érthető. Bűnt elkövetni emberi dolog, de **a bűnben megmaradni nemcsak butaság**, hanem egyenlő a kárhozat vállalásával is.

Itt egy szokatlan fogalmat kell ismertetnem mielőtt elmondom, hogy miért van rossz az Isten teremtetten, ezért feltétlenül jönnek szánt világban.

Megátalkodottságnak azt a magatartást mondjuk, amikor valaki Istent ismerve – már amennyire egyáltalán megismerhető –, a jóságát és az emberrel kapcsolatos üdvözítő elképzeléseit elismerve súlyos bűnt követ el úgy, hogy azzal szándékosan meg akarja sérteni őt, továbbá ezt a bűnét nem akarja megbánni.

Sokszor használjuk a „megbántani Istent” kifejezést, ami nem teljesen korrekt, mert ő szent és sérthetetlen: a bántás nem ér fel hozzá, hanem visszahullik az elkövetőjére.

Mármost sokan – még a hívők közül is – nem értik, hogy mitől és miért van rossz a jónak teremtetten világban; méghozzá annak dacára, hogy Isten az embereket életre (értsd: üdvösségre) teremtetten és nem kívánja a halálukat (értsd: a kárhozatukat).

Az angyalok egy része fellázadt Isten ellen, elkövetve a megátalkodottság bűnét. Isten végtelen szeretetének az elutasítását Szentlélek elleni bűnnek hívják, ami az egyetlen bűn, amire nincs bocsánat. Ezért az ördög becenevet viselő rosszangyalok örökre Istentől távolra – a pokolra – kerültek.

Ez a mondhatni „földön kívüli” történet nagyonis földi vonzatú. Isten minden szellemi teremtményét megtiszteli a szabad döntés képességével. Szemben az eleve elrendeltséggel és hasonló illogikus tanokkal lehetőséget ad az arra képes – érett korú és egészséges – embereknek a választásra közte és a végső rossz között. Aki elköveti a bűnt, az a halállal kokettál, ámde mindig rendelkezésére áll a bűnbánat mentőöve: maga dönti el, hogy használja-e vagy sem. Ilyen értelemben az ember saját magát ítéli örök életre vagy örök halálra.

G.3 A BŰN SZEMLÉLETE

A régi korok hívő embere másként fogta fel a bűn lényegét, mint a mai és dédunokáink nem fognak egyetérteni a mi hasonló tárgyú szemléletünkkel. Ez nem azt jelenti, hogy a bűnnek a mibenléte változott, hanem azt, hogy egyre többet értünk meg vele kapcsolatban.

Vegyünk csak egy kézenfekvő példát! Szinte nevetséges arra gondolni, hogy a Teremtő bármit is változott ezer évek óta, mégis régen úgy említették, mint a harag és bosszúállás Istenét, ma pedig szerető Atya a neve. Az egész olyan, mintha egy fix pontra tekintenénk, de más-más szögből.

Ezért nem hiszem, hogy nagy baj lenne, ha lelki szextánsunkat nem a haragos bűn, hanem a szelíd gyarlóság látószögéből irányítanánk Isten felé. Talán az alábbi példa szemlélteti, hogy mit akarok mondani.

Ha a hittanórán rendetlenkedtünk, Medvigy tanárúr nem a rosszágunkat korholta, hanem elmondatta velünk: „Mi jók vagyunk, mi jók vagyunk, mi nagyon jók vagyunk.”

G.4 HOGYAN SZÜLETETT A BŰN?

Ha az áteredő *izé* nem is létezik, akkor felvetődik a kérdés, hogy mikor és hogyan született meg a bűn? Az „igazi” bűnt hagyományosan Ádám fiainak, Ábelnek és Káinnak a történetéhez szokás kötni. Ennek tömör lényege, hogy Káin irigy lett Ábelre, amiért annak áldozatát Isten kedvezőbben fogadta, mint az övét, és ezért haragjában megölte a testvérét.

A történet több szempontból se életszerű. Egyrészt nem valószínű, hogy Ádám szelid botlása után egy generációval fia már a legsúlyosabb bűnre is képes volt. Honnan tanult meg gyilkolni? Másrészt a földművelés és az állattenyésztés mint ún. **termelési mód** sok tízezer éves fejlődéssel jött létre. Honnan sajátította el a két fiú a mondott mesterségeket? Sokkal életközelibb magyarázatra van szükségünk.

Hiába is tagadnánk, az ember az állatok példáján tanult meg élni. A mamut nem hal meg magától: az embernek az élete fenntartásához meg kellett ölnie. Majd amikor a dárda mellérepült és a társat találta el, kiderült, hogy úgy több marad a vadásztársaknak. Nincs értelmese tovább boncolgatni a mikort és hogyan: mindenki el tudja képzelni, hogy az ölni tudás és akarás egy tanulási folyamat eredménye.

Az ember a generációk hosszú sora alatt megtanulta, hogy az erőszak hasznos, de nagyon sokáig nem tudhatta, hogy mi és mitől rossz? Isten mindezzel számolt és ezért adta Mózes népének a Tízparancsolatot az arra alkalmas időben. A bűn tehát nem egyidős az emberrel: csak attól fogva létezik, amikortól az ember szét tudta választani egymástól a jót és a rosszat.

H. FÜGGELÉK: AZ IGAZSÁGRÓL

H.1 AZ IGAZSÁG KÖRE

Az igazságnak két szférája, két szemléleti síkja van.

Kérdését vizsgálhatjuk filozófiai-teológiai összefüggésben, a **mindennapin túl**, világunk egészére vonatkoztatva. A függelék ezt a kérdéskört fogja körüljárni.

Léteznek azonban úgynevezett **mindennapi igazságok** is, amiket a teljesség kedvéért itt rögtön le is tudunk.

Az igaz-nemigaz dilemmában három alapvető probléma mutatkozik:

1. Nem mindenki tudja szétválasztani a **szubjektív** megítéléseket az **objektív** tényektől. Ez leginkább a gyerekeknél ütközik ki, meg persze a dolgokat gyermekes érzülettel kezelő felnőtteknél.

Párbeszéd a Fraknó u. 52. sz. előtti földesúton (gyemekkorem világá). „Láttam egy Norton motort. Az a legjobb a világon.” Mire a másik: „Nem is igaz, mert a Csepel jobb. Ezt onnan tudom, hogy a nagybátyámnak olyan van.”

A Norton régen legenda volt, talán a Harley-Davidson-nál is híresebb. Ebben a példában nem nehéz megállapítani, hogy kinek az oldalán áll az objektív igazság.

2. Nem állunk erős lábakon a **logikát** illetően. Például nem homogén ismerveket alkalmazunk valaminek az eldöntésében.

Három szocialista autó birtokosa vitázik arról, hogy kié a jobb autó.

Az első: „A Trabant jobb, mint a Zsiguli, mert nem forr fel az emelkedőn.” A másik: „A Zsiguli jobb, mint a Wartburg, mert négyütemű és van motorfékje.” Végül: „A Wartburg jobb, mint a Trabant, mert sokkal nagyobb az utas- és csomagtere.”

Mármost mi az igazság? Kinek az autója a legjobb? Ezt így nem érdemes firtatni, mert inhomogén kritériumok esetében nem lehet szó igazságról.

1972-ben az efféle körkörös ítéletek miatt írtam a „Döntési táblázatok” című könyvemet. Az emberi logika az ikszedik következtetésnél eltévedhet, avagy ciklusba eshet, mint a példában is. Ezt – főleg ha az ítéletek nem egy helyen és nem egy időben hangzanak el – az emberek nem is veszik észre. Az ilyesmire kihegyezett számítógépes program viszont annál inkább.

3. Az igazságérzet nem ritkán **az (anyagi) érdek** függvénye.

Tipikus példa a gépkocsi baleset. Sokszor az egyik fél így, a másik úgy **látja** a dolgot, nem is mindig tudatosan, hanem csak ösztönösen tévedve a védekezési ösztön által.

Az ilyen és hasonló esetek miatt terjedt el az a nézet, hogy az igazság **relatív**. Ez azonban tévedés. Jelentsük ki már itt a további részekre vonatkozóan, hogy

az igazság mindig abszolút.

Csak egy igazság van. A baleset objektívan csak egyféle módon történhetett, bár szubjektívan többféle módon láthatják. Mindez nem is annyira bonyolult. A magyar nyelvben az „igazam van” és a „van igazam” nem ugyanazt jelenti. Az előbbi kizáró, az utóbbi megengedi, hogy az abszolút igazságból relatívan többen részesedjenek.

H.2 IGAZSÁG ÉS AZ ANYAGI VILÁG

A fizikai világról való tudásunkat **megismerés** által szerezzük meg. Mivel pedig a világ végtelen, világos, hogy nemcsak a személyes, hanem a kollektív megismerés is korlátos. Kétféle értelemben is az: szélességében és mélységében.

Szélesség: a Földünknel minél távolabbi régióra vonatkozik a megismerésünk, tudásunk annál *bizonytalanabb*. Gondoljunk csak a feketelyukakra. Mélység: jóllehet ismereteink tárháza bővül, a tudásunk néha *nem eléggé részletes*. Például a DNS-t még csak nagyon felszínesen ismerjük.

Egy ismeret akkor **igaz**, ha megfelel a tényszerű valóságnak. Ámde a valóság felismerése olykor nem könnyű, mert a természete nem mindig egyszerű.

Drága Pogány matektanárunktól inkább vaslogikát tanultam, semmint algebrát, hiszen néha még számolási hibát is vétett. Főleg neki köszönhetem az informatikai pályafutásomat és a sikeres könyveimet. Egyik kedvelt szólása szerint:

„Az igazság mindig egyszerű.”

Mármost a helyzet az, hogy a matematika neki bizonyára egyszerű volt, nekünk viszont hmm... Ez pedig igazolni látszik a felfogást, miszerint **az igazság relatív**.

Azonban ez a felfogás téves, mert gondolkodásunkban mindig összekeverünk két eltérő lényeg: az igazság „szerkezetét” és az érvényességi körét.

Az atomfizika szakkörben tanultam, hogy az anyag hullám-természetű **is**, meg látszólag ennek ellentmondóan részecske-természetű **is**. Régen a tudósok valamelyik oldalon álltak és annak megfelelően kárpálták a másik társaság véleményét.

Ma már tudjuk, hogy ebben a kérdésben nincs két **relatív** igazság, hanem csak egy **abszolút** igazság van, ami azonban nem egyszerű, hanem összetett. Vagyis az igazság nem mindig egyszerű (struktúrájú).

Az idők során a természettudomány egyre több egykori igazságáról derült ki, hogy **nem teljesen** állja meg a helyét. Ámde ezeket az igazságokat nem nevezhetjük tévedéseknek; inkább azt mondhatjuk, hogy az **összetett igazság részei**.

Régen a tudósok azt állították, hogy az élethez víz és levegő kell: ehhez a kettőhöz kötötték a földi élet keletkezését. Mára kiderült, hogy élet létezik mindkettő nélkül is. Így a korábbi felfogásuk egy összetett igazság része lett. Vannak életformák, amikhez a víz és a levegő nélkülözhetetlen, de előfordulnak más életmódok is.

Sokan hajlamosak alaposabb megfontolás nélkül általános érvénnyel kijelenteni, hogy az igazság relatív. Pedig ha jobban belegondolnának, akkor rájönnének, hogy a természettudomány területén nem létezhetnek relatív igazságok.

A Föld vagy lapos, vagy gömbölyű. Az egyik felfogás igaz, a másik hamis. Tertium non datur: nincs harmadik út. Továbbmenve: a világ vagy az x-féle, vagy az y-féle módon keletkezett: még nem tudjuk, hogy miként, de annyi bizonyos, hogy csakis egyféle módon. És így tovább... Ezért fenntartás nélkül kijelenthetjük:

A természettudományos igazság olykor összetett, de mindig abszolút.

Bár a tudósok sok mindenben vitatkoznak, nem gondolhatjuk, hogy mindegyik oldalon igaz van. Azt viszont igen, hogy van igaz: vagyis hogy az igazságnak nem a teljes, hanem a részleges birtokában van.

A tudomány fejlődése a tézis-antitézis-szintézis hármason alapul. Valaki állít valamit, más rátalál az ellenkezőjére, végül fény derül az oldalak harmóniájára.

H.3 IGAZSÁG ÉS A SZELLEMI VILÁG

A szellemi világról való tudásunkat nem csak a **tudomány** által szerezzük meg. A megismerés eszközei közé tartozik a **gondolkodás** (filozófia) és a **hit** (teológia) is.

Ezért és alapvetően szubjektív természete miatt a szellemi világban nehezebb rátalálni az igazságra. Tovább bonyolítja a dolgot, hogy két, egymással nem mindig harmonizáló rendszerben kell mozognunk.

Az egyik az érdektelen, a transzcendens felfogásán és annak az elismerésén át érvényesülő **vallási erkölcs**.

A másik a gazdasági-hatalmi érdekeken alapuló politika, amely önös céljainak megfelelően hozza meg a **világi törvényeit**.

A törvény és az erkölcs az igazsággal is összefügg, amit az **igazságszolgáltatás** és **igazságérzet** fogalmaink mutatnak. Egy-egy anyagi vitánál felmerülhet a kinek van igaza kérdés, a bírságnál pedig az, hogy igazságos mértékű-e? Vagyis a szellemi világ igazsága jóval összetettebb kérdéskör, mint a természet világáé.

Ráadásul az erkölcs és a törvény átfedőek, ami súlyos dilemmákat okozhat az embereknek. Lesznek olyan szituációk, amelyekben választaniuk kell a kettő közül, mert a törvény igazsága és az erkölcs igazsága ellentmond egymásnak. Az ilyen helyzet erkölcstelenségre készíti az embereket, akik boldogan megnyugszanak, hogy a törvény és az erkölcs igazsága egyaránt relatív – vagyis egyaránt átléphető.

Mindennek tudatában kicsit tréfásan azt mondhatnánk, hogy ha majd lesz erkölcsös, vagyis érdektelen politika, akkor a társadalmi igazságok relativitása is megszűnik.

Végül választ kell adni az alábbi kérdésre, ami párhuzamos azzal, hogy létezik-e abszolút – a világi-emberi törvényektől független – erkölcs:

Létezik-e abszolút, a transzcendensre vonatkozó igazság?

Másképpen fogalmazva létezik-e egyetlen igaz világnézet?

A kérdés különösen kényes, mert minden evilági hatalom, minden elnyomó rendszer, minden diktátor magát jelölte meg az igazság letéteményeseként, illetve sok vallási rendszer magát helyezi a többi fölé: lásd az „igazhitű” kifejezést.

A választ rávezetéssel próbálom megadni.

- A hit religio, az evilágin túli dolgokkal való kapcsolat.
- Vagy létezik a túlvilág, mint az istenhívő hiszi, vagy sem, mint az ateista véli. Harmadik lehetőség nincs.
- A vallások sokfélék, de az evilágon túli lényege, rendszere csak egyféle lehet. Nem férhet meg egymással a monoteizmus és a politeizmus. Nem lehetnek egyszerre igazak az x-y-z monoteista vallások Istenről alkotott képei sem.

Sokan mondják, hogy az izraelita, a keresztény és a muzulmán vallás lényege azonos, mivel mindegyik egyistenhit. Azonban ez tévedés. Jehova, Isten és Allah vonásai annyira eltérőek, hogy az egy Teremtő mögött három különböző személyiség rejlik. Csak az egyik lehet valós.

A kérdésre tehát az a válasz, hogy **létezik egy abszolút, a transzcendensre vonatkozó szellemi igazság**. Mivel azonban a transzcendens végtelen, a kollektív emberi megismerés pedig korlátos, senki se mondhatja magáról, hogy birtokában van ennek az igazságnak. Nem volt, nincs és soha nem is lesz.

Az már más kérdés, hogy az ember boldogságához épp elegendő az, hogy ennek a mérhetetlenül összetett igazságnak az egy részét birtokolja.

I. FÜGGELÉK: A DIMENZIÓKRÓL

I.1 FELSZÍNES GONDOLKODÁS

Le kell szögezmem, hogy nem hiszek semmilyen okkult dologban és nem kívánok futurisztikus képzelgésekbe bonyolódni. Rendszerelemzőként keresem az objektív válaszokat egyes megoldhatatlannak látszó kérdésekre.

Induljunk ki az alábbi megállapításból:

Nem minden megmagyarázhatatlan jelenség véletlen vagy csoda.

A tudósok a véletlenben, a hívők a csodában vélik feltalálni a látható ok nélküli jelenségek láthatatlan okozóját. Ámde nincs külön szavunk egyes dolgokra, amikkel gyakorta találkozunk, de nem ismerjük a magyarázatukat és nem tekinthetjük őket se objektív véletlennek, se természetfölötti csodának. Mármost minek tartssuk az ilyen jelenségeket, amik kétségtelenül léteznek, amint az alábbi példák bizonyítják?

Feketelyuk. Csak egy a csillagrendszerek furcsa jelenségei közül. Próbálják magyaráztatni, de valljuk be, hogy ezek a magyarázatok esetlegesek. Továbbá csak bizonyos viselkedési mintákra vonatkoznak. Viszont azt, hogy mi megy ténylegesen végbe a feketelyuk környékén és belsejében, mégcsak nem is sejtjük.

Betegségek. Van egy furcsa bőrbetegségem, a pszoriázis egy változata. Látható ok nélkül, hirtelen kireped az ujjam vége, nem kis „élményeket” okozva, és nagyon lassan gyógyul be, tűnik el – pár napra. Ez mondjuk mindennapos. Viszont az már érdekes, hogy a dolog párosával, szimmetrikusan jelentkezik a jobb és bal kezemen.

Tudjuk, hogy a testet rendszerek szövik át. Ilyen az érrendszer, az idegrendszer, a nyirokrendszer. Azonban ezek mellett kell, hogy létezzen egy további rendszer, amely az efféle eddig magyarázat nélküli jelenségeket okozza. Egyesek **anatómiai információs rendszernek** hívják. Találón, mert tapasztalhatóan, de nem láthatóan a test részei kommunikálnak egymással.

Erre legjobb bizonyíték az akupunktúra és a talpmasszázs. Ingerlik valahol a talpapat, amitől megjavul mondjuk a veséd. Ez nem véletlen, nem csoda, hanem valami – izé.

Tájékozódás. A postagalamb és a mexikói lepke tájékozódási képességéről már volt szó. Azonban rajtuk kívül számos más élőlény is képes rendkívül jól, ha nem is annyira csodálatos módon tájékozódni. Minek az alapján? Egy olyasféle válasz, hogy a génjeikben van a képesség nem magyarázza, csak elfedi, elnapolja a kérdést.

Az okkult praktikák követőinek a nézete és a tudomány híveinek a felfogása furcsa módon találkozik egymással ennek a **rejtélyes tényezőnek** a környékén.

Az okkultizmus hívei sohasem adnak – mert nem is tudnának – választ arra a kérdésre, hogy az általuk feltételezett **szellemek, rejtelmes erők és energiák** miként hatnak a valós, fizikai anyagra.

Egy kedves eladóhölgy eligazított a karmámról, miközben elmesélte, hogy ő igenis látta az asztalt „táncolni”, vagyis odébb mozogni. Amilyen faragatlan vagyok elmosolyintottam magamat és megkérdeztem tőle, hogy van-e testük a szellemeknek. Majd a tagadó válasz után azt, hogy ha nincs, akkor mivel indítják mozgásba azt a fránya asztalt.

A bűvész és a sarlatánok nem véletlenül dolgoznak sötétben. Mert akkor nem látszanak a kellékek, amelyekkel a dolgokat mozgatják. Legyen a nevük mondjuk **damil-energia**.

Ha valaki azt találná mondani, hogy bezzeg a tudomány, azt le kell lomboznom. Az állatvilágról szólva, ha egy megmagyarázhatatlan viselkedés kerül a látótérbe, akkor a tarsolyból előkerül az **ösztön** tényezője. Ami azonban csak a magyarázat elnapolása. Mert még senki se definiálta elfogadhatóan, hogy mi az ösztön, vagyis pontosan min alapul és miként működik?

Gondolkozzunk el azon, hogy az emberi tudás, amire olyan büszkék vagyunk, mennyire felszínes, mennyire nem igazán hatol a dolgok mélyére. Továbbá azon is, hogy mi lehet ennek az oka?

I.2 ELÉG-E A NÉGY DIMENZIÓ?

Az emberi szemléletmód, amittől nem mentes a tudomány sem, kicsit olyan természetű, mint a nagyétkű magyar ízlése. Mi a jó ebéd? Hát a székelykáposzta, de abból aztán jó sok. Ennek mintájára látásmódunk szerint a világegyetem is pont olyan, mint a Forint utca, csak némileg nagyobb.

Az ember megelégszik a négy dimenzióval, nem is akar azokon túl látni. Ámbár egyesek még azt is sokallják (vö.téridő), ami által az egyik oldalon egyet léptek előre, a másikon viszont kettőt hátra.

Adott összefüggésekben az a négy sem elegendő. Ezért próbálkoztak egyesek a feketelyuk kapcsán a **negatív tér**, az ősrobbanás mentén a **negatív idő** fogalmával. Miközben nagyon is elképzelhető, hogy az anyagi világ tudományos magyarázatához kevés a négy dimenzió, a szellemi világhoz – és főleg a kettő kapcsolatához – még nem is rendeltünk a tájékozódást szolgáló dimenziókat.

Talán ez az oka annak, hogy a mai dimenziókkal nem magyarázható jelenségeket véletlennek vagy csodának tartjuk.

Bolyai egy új fizikai látásmódot fedezett fel. A görbült teret sokan nehezen tudják elképzelni, de attól az létezett már nagy tudósunk előtt is. A világ fejlődéséből és az Isten annak meghódítására vonatkozó utasításából úgy gondolom, hogy még sok mindennek a feltárása vár az emberiségre. Nem tartom elképzelhetetlennek, hogy valamikor a jövőben egy, a Bolyaiéhoz hasonló fajsúlyú felfedezés új dimenziók születését eredményezi, bár lehet, hogy nem így fogják nevezni őket.

A postagalamb tájékozódási képességét nem magyarázzák sem az ösztönei, sem az ismert dimenziók. Erről és más „csodákról” újszerűbben kellene gondolkodni.

JEGYZETEK

/1/ **Krisnás.** Az indiai Krisna hívők a hinduizmus többisten-hitének azt az ágát követik, amelyben Krisna Brahmá teremő főisten reinkarnációja. Mint ez a kifejezés is mutatja, ez a felfogás okkult /3/ nézetekkel jócskán teletűzdelt. Krisna egyébként arról híresült el, hogy 10.000 asszonyt tett magáévá...

/2/ **Jehova tanúi.** A gyors világvégét hirdetik (2000-re is megjósolták). Nem ismerik el Jézus Krisztus istenségét és a lélek halhatatlanságát. A Szentírásból „kimazsolázzák” a nekik tetsző részleteket és az utcán leszólítva az embereket, az öregeket követve és hozzájuk becsöngetve ezekkel a részletekkel traktálják őket.

/3/ **Okkultizmus.** A transzcendensnek /4/ két egymást kizáró szemlélete van.

- **Exoterikus.** Közérthető, mindenkinek való, logikus. Az a felfogás, miszerint a világot egy Abszolút Szellem teremtette, mindenki által érthető, a tudomány által se kizárható logikus szemlélet.
- **Ezoterikus.** Titkos, csak a beavatottaknak való, illogikus. A szellemidézés, a vudu, a tenyérjósítás, a horoszkóp és a hasonló praktikák ellentmondanak a tudománynak és csak a beteg elmék hisznek bennük.

Egyesek előszeretettel használják az **okkult tudományok** kifejezést, ami alatt a mondott gyakorlatokat értik. Azonban a kifejezés ún. contradictio in adjecto, azaz a jelző és a jelzett dolog ellentmondása: az okkult valami sohasem tudományos.

Az okkult praktikák nagy része nemcsak ostobaság, hanem undorító is, mint pl. az ún. **fekete mise**, amelynél a szentség fogalmát a maga ellentétéként használják.

A titkolózás, a kizárás sokszor félelemkeltéssel párosul (vö. szabadkőművesek).

A horoszkópot böngészgetők pedig elgondolkodhatnak azon, hogy a szövegeik nemcsak semmitmondóak és elcsépeltek, hanem ritkán válnak be. 50.000 habókos újság 50.000 eltérő napi jóslatot mond ugyanarra a csillagjegyre, miközben az oda tartozó X millió ember aznapi sorsa a valóságban teljesen eltér egymástól...

/4/ **Evilágon túli.** Idegen szóval **transzcendens** (vagyis [a kézzelfoghatón] túleső) a latin **trans** = túli határozóból és **cadere** = esni igéből.

/5/ **Materializmus.** Filozófiai felfogás, amely szerint a világban minden dolog anyagi lényegű. A világ önmagának az oka, térben és időben végtelen, rajta kívül nem létezik más. A szellem az anyag legmagasabb rendű terméke, de nem önálló szubsztancia (lényeg), hanem csak az anyag által létezik.

/6/ **Idealizmus.** Filozófiai felfogás, amely szerint a világ szellemi eredetű. Az abszolút szellemnek nincs térbeli dimenziója, viszont időben végtelen, szemben az általa létrehozott anyaggal, amely térben és időben véges, amíg pedig fennáll, addig a szellem törvényeinek engedelmeskedik.

/7/ **Másság tisztelete.** A másság nem valaki, hanem egy fogalom. Ezért épp-úgy nincs rajta semmi tisztelnivaló, mint a kerekségen vagy a símaságon. Akik ezt a szólamot gajdolják, azok valójában azt óhajtanák, hogy tiszteljed pl. a melegeket, de ezt persze nem hangoztatják nyíltan. Biztosak lehetünk abban, hogy a „másság tisztelete” szlogen mögött mindig valamilyen erkölcstelen dolog áll.

A **demokrácia** a többség uralma a kisebbség fölött. Ma viszont egy elenyésző kisebbség akarja diktálni az erkölcstelen törvényeiket. Mivel ez a kurzus a rend eltörlésével, ez értékek eltiprásával párosul, a valódi neve (szervezett) **anarchia**.

Feltételezem, hogy az anyagiilkos egészen más, mint például én vagyok. Valóban tisztelnem kellene a másságát? Vegyük már észre, hogy a „másság” az erkölcstelen **ultraliberálisoknak** az akaratgyenge, saját világnézet nélküli emberek feletti szellemi uralmának az egyik eszköze.

/8/ **Abszolút szellem.** A korlátlan anyagelvűség (materializmus) ellentétéként egyes filozófusok a korlátlan szellemelvűség (idealizmus) alaptézisével éltek. Ilyen volt az idealista filozófia legkiválóbb művelője, Hegel. Ő azonban a világot teremtő és irányító abszolút szellemenben nem ismerte fel a személyes lényezetet, azaz Istent.

/9/ **Megvallás** (confessio). Vallási ágazat, amely sajátosan fogja fel a vallás közös tételeinek a részleteit és/vagy sajátos liturgikus gyakorlatokkal él. Például ilyen az evangélikusok ágostai hitvallása, a Confessio Augustana. A megnevezés hamisan sejteti, hogy köze lenne Szent Ágostonhoz. Ágosta/Augusta valójában Augsburg egyik középkori neve volt.

/10/ **Primitív vallások.** Az animizmus szerint a tárgyaknak és növényeknek is van lelkük. A fetisizmus ezek valamelyikét ruházza fel különleges, isteni erővel. A totemizmus az emberek csoportjait vezető és védelmező totemet (főleg állatot) teszi meg a legfőbb tisztelet tárgyává. Ezekben a vallásokban a varázsló, illetve a sámán a hiedelem elveinek és gyakorlatainak a letéteményese. Rejtély, hogy egy **képzelt** totem milyen testi-lelki módon tud hatni egy **húsból-vérből** való lényre. Egyáltalán a világnak mely részén tartózkodnak a totemek?

/11/ **Szellem.** A szellem szót nagyon sokféle értelemben alkalmazzuk. Például „Isten szelleme lebeg a vizek felett”. Vagy: „sorsát befolyásolta egy ártó szellem”. Vagy: Egy bizonyos mű X.Y. szellemében készült, és így tovább...

A szellem szót éppen annyiszor használják a lélek szinonimájaként, mint attól eltérő entitásként. A materializmus szerint „A szellem az anyag legmagasabbrendű terméke”, de a materialisták messze elkerülik a lélek szó használatát.

A kételyeket, kétértelműségeket elkerülendő az alábbi definícióval élék:

a szellem a lélek külső megnyilvánulása.

/12/ **Princípium.** Vezérlőelv, alapelv. A latin szó eredetet, kezdetet jelent, amit néha kifejezően „ős-oknak” is mondanak. Ha az ős-ok önmagában teljes, mindent magyarázó, akkor egyedülálló és a rá vonatkozó nézet a **monizmus**. Vannak viszont akik a világ mögött kettős végső okot látnak: felfogásuk a **dualizmus**.

A dualizmus egyik legpregnansabb és leghosszabb ideig élt példája a török hódítás hatására a kereszténységből Bulgáriában kiszakadt eretnokség, amelyet egy Bogumil nevű pap terjesztett. Követői a bogumilok, aminek voltak nyugati változatai is (katharok, patarenusok, albigensek stb.).

A tan azért volt veszélyes, mert erkölcsi nihilizmusra vezetett. Jókai Mór „A három márványfej” című regénye a bosnyák bogulimokról szól. (Boszniában ui. a XIV. században államvallás volt.) Visszaszorításáért a pápa a magyar királyt a kereszténység védőpajza címmel tüntette ki.

/13/ **Államvallás.** A korok függvényében kétféle értelme van.

A modern világban akkor beszélünk államvallásról, ha egy országnak az emberi viselkedésre vonatkozó törvényeit az ott elterjedt vallás szabja meg. Természetesen az egyéb – pénzügyi, közlekedési stb. – törvények, szabályok nem értendők ide. Az államvallás azzal a következménnyel jár, hogy a vallási kisebbségeket, ideértve az ateistákat is, a világi törvények segítségével elnyomják.

Például a mai Iránban a síita moszlim vallás parancsai a mérvadóak, az Irán államvallása. Megjegyzendő, hogy a keleti vallások törvényei gyakran praktikus életviteli szabályok, amelyeknek semmi közük sincs Istenhez és az istenhíthez. Mózes többszáz törvénye közül a legtöbb ilyen. A sértés szándéka nélkül mondom, hogy a disznóhús-evés vagy az alkoholfogyasztás aligha áll ellentétben Isten szándékaival (már persze a megfelelő mérték esetén).

Államvallás, kevésbé formális értelemben, létezett már a nagy ókori birodalmak korában, sőt azt megelőzően is és nem kötődik a civilizáció fejlettségéhez.

Az emberiség fejlődésének a kezdetén a kisebb-nagyobb emberi csoportok a közösségeik szabályai szerint éltek, mint azt teszik ma is Brazília őserdeiben. Ezen népeknek általában két vezetőjük volt: egy világi-hatalmi és egy vallási-szellemi.

Mindenki hallott a vallási vezetők szerepéről, akik a családi élet, a harc, a termelés, stb. területein a társadalmi életet szabályozták. Gondoljuk csak a sámán vagy a varázslók primitív közösségekben betöltött funkciójára. Ez a kettős felállítás a fejlettebb társadalmakban nemcsak megőrződött, hanem meg is szilárdult.

Lásd Egyiptomot, ahol a papokkal szembeszálló Ehnaton látványosan megbukott. Lásd Izraelt, ahol csak istenfélő király őrízhetette meg a posztját. Dávidot is egy vallási vezető kente fel királlyá. A középkorban a német-római császár megválasztását a pápa kellett, hogy jóváhagyja.

/14/ **Eleve elrendelés.** A protestantizmus kálvini és azzal rokon ágazatainak az a nézete, hogy Isten előre megszabta minden egyes személynek a sorsát, ezért maga az ember semmit se tehet az üdvözülése érdekében. Nincs tehát jó és rossz közötti választás, nincs érdemszerzés, az ember akaratlan báb.

Eltételezve attól, hogy mindez a szerető Atya képének ellentmond és a hideg-rideg deizmussal szinte egyenlő (A. függelék), a szentírási példabeszédek szinte másról se szólnak, csak a tett üdvözítő erejéről. Vö. talentumok, magvető, szőlőmunkás stb.

Továbbá álljon itt Szent Pál szólása: „Tudom a jót, mégis cselekszem a rosszat.” Ha nincs szabadakarat, akkor Isten cselekedné bennem a rosszat, ami nonszensz.

/15/ **Isten** (gör: Theo, lat: sDeus). Két dolgot érdemes tudni magáról a szóról.

A **magyar nyelv** Isten fogalmát két eredetre vezetik vissza. Finn-ugor alapon a jelentése előd, ő(s(eredet)), szanszkritből származóan pedig egyetlen, egyedi. A kettő lényegileg egybevágh.

A **zsidó** Jahve jelentése „Vagyok, **aki Vagyok**”. Ez első olvasatra csacsiságnak tűnik, de valójában a legtökéletesebb név. Isten az a valaki, aki egyedül mondhatja el magáról, hogy mindig jelen időben létezik; számára nincs múlt és jövő, nála a volt, van és lesz egyaránt „vagyok”.

/16/ **Teozófia.** A teológia és a filozófia szavak összevonásából. Mögötte két eltérő lényeg áll.

Eredetileg a „Philosophia est ancilla theologiae” (a filozófia a teológia szolgálóleánya) szólás jegyében azt jelentette, hogy a hittudományban is átveszik a filozófiai tudományok módszereit.

Később viszont olyan, jórészt okkult /3/ nézetek fedőfogalmaként szolgált, amelyek se nem tudományosak, se nem illenek a hit világába.

/17/ **Evolúció.** Tana szerint a fajok nem állandóak, hanem fejlődnek és adott esetben új fajok születését is eredményezik. A tant Darwin nevéhez kötik, jöllehet egyrészt már jóval előtte kitalálták, másrészt gondolatainak a részletei elavultak. Például egyáltalán nem biztos, hogy az erősebb egyedek viszik tovább a fajt, inkább az elterjedtség és az alkalmazkodási készség játszik szerepet az evolúcióban.

A neandervölgyi ember sokkal erősebb volt a homo sapiensnél, mégsem az maradt fenn.

/18/ **Humanizmus.** Nem érdemes az idevágó szótári szószedeteket elolvasni, mert mindegyik visszájára fordítja a valóságot.

Elméletileg a humanizmus a vallás pótléka lenne, amennyiben az embert helyezi Isten helyére (vö. emberközpontúság). Gyakorlatilag azonban mindig egy igen szűk, mondjuk így: önképzőkör (vö. enciklopedisták) eszméit tologatják előtérbe persze elfeledkezve arról, hogy az emberszeretet parancsa által a keresztény vallásnál nincs és nem is lehet humanistább eszme.

/19/ **Eutanázia és abortusz.** A két téma azért került egy kalap alá, mert mind a kettő természetellenes halált, vagyis az élet tagadását jelenti, ami erkölcsstelen és

adott körülmények között súlyos bűn. A halál korai bekövetkezése miatt vettem ide az öngyilkosság, mártíromság és halálbüntetés eseteit is.

Az élethez való jognak és a természetellenes halálnak számos részlete még nem tisztázott és azért nem az, mert nem az alapoknál fogják meg.

A kiindulásnak annak kellene lennie, hogy egy embernek induló lény **mikortól** tekinthető az életre alkalmas személynek és **meddig** tartható önálló létezésre képes személyiségné. Mindkét kérdésben az erkölcs és nem a törvény szerint kellene határozni, mert az élet dolgaiban a jog nem előzheti meg az erkölcsöt.

Abortusz. Az életlehetőség megszakítása úgy, hogy az élet jelöltjének nincs beleszólása. Ez igen bonyolult kérdéskör, aminek több vetülete van.

Léthatár. A *testi fejlettség* adott szintje fölött az abortuszt világi törvény is tiltja. Viszont helyesebb lenne a *szellemi fejlettséget* alapul venni, vagyis a magzatot attól fogva önálló személynek tekinteni, amikortól vannak szellemi megnyilvánulásai.

Nem fogok abba a teológiai kérdésbe bonyolódni, hogy mikortól kezdve van a megfogantnak lelke: a fogantatás pillanatától, vagy azt követően valamihez kötötten?

A léthatár azért fontos tényező, mert afölött a nő már nem mondhatja, hogy „azt csinálom a testemmel, amit akarok”, mivel már nem csak egy személy sorsáról dönt.

Körülmények. A leendő anya egészségi állapota és a fogantatás körülményei közrejátszanak az abortusz erkölcsi megítélésében.

Ha az anya élete veszélyben van, akkor az abortusz megfontolható. Ez a helyzet akkor is, ha a magzat bizonyosan erőszak következménye. Nem szabad elfeledkezni arról, hogy az apa mentális természete is olyan biológiai tényező, amit a gyermek örökölhét. Más kérdés, hogy az erőszak nehezen állapítható meg.

Eutanázia. Azt jelenti, hogy valakit megszabadítunk az élet úgymond terheitől és „kegyesen” a halálba segítjük.

Aktív eutanázia. Az élet erőszakos elvétele, ami többnyire méreggel történik. Ez a végrehajtók részéről mindenképpen közönséges **gyilkosság**. Ha a dolog az alany tudtával és akaratával történik, akkor ráadásul **öngyilkosság** is. Nincs értelme itt az orvosi és jogi csúrcsavarásokat említeni, azt, hogy milyen feltételek mellett jogos az aktus az örökösök megnyugtására. Az aktív eutanázia halálos bűn.

Az öngyilkosság, az élet saját kezű kioltása az aktív eutanázia rokona és ekként nemcsak erkölcsileg bűn, hanem a kísérletét egykor a világi törvények is büntették.

Az öngyilkosságot bizonyos társadalmak erényként fogták fel: lásd a vesztes római hadvezéreket és a japán samurájokat. Azonban ennek a felfogásnak nincs erkölcsi alapja; az öngyilkosságok mögött nem tartás, hanem valamilyen gyengeség, lelki betegség áll, ami egyféle megátalkodott reménytelenséget szül.

A **passzív eutanázia** az embernek az életéről való önkéntes lemondásának a jogán alapul és bizonyos feltételek mellett nem ellentétes az erkölccsel.

Legkomolyabb oka a halálos betegség. Egyeseket az elviselhetetlen szenvedések és a gyógyulás reménytelensége arra indítanak, hogy visszautasítsák a kezelést, ami a halálba vezet. Ez az aktív önkézés hiányában nem erkölcstelen.

A **mártírhalál** az életéről való önkéntes lemondás különleges fajtája. Azt jelenti, hogy valaki a szellemi-lelki integritását többre tartja a testi-fizikai épségénél, és a halált is vállalja az elveiért. Ez tisztelendő akkor is, ha a szóbanforgó elvek hamisak.

A mártíromság nemhogy nem bűn, hanem adott feltételek mellett egyenesen az életet lezáró szentségre vezető vállalás. Azonban mint másutt elmondtam, nem minden mártírnak mondott személy felel meg ennek a tisztas címnek.

Halálbüntetés. Istenhívóként elvetem a halálos ítéletet. Viszont ugyanabban a minőségben fel kell vetnem a kérdést: az ember két lényege közül melyik fontosabb, a testi vagy a lelki? Ezen a téren a dolgok meglehetősen összekuszálódnak.

A többszörös gyilkos lelki gyógyulására sokkal kisebb az esély, mint a súlyosan rákos testi felépülésére. Az aktív eutanáziát támogatók következtlenek, amikor elutasítják a halálbüntetés törvényét. A hívő ember viszont következetes: a gyilkosság semmilyen módját se pártolja.

/20/ **Keleti vallások.** A fehérember szerint az ember egy testből és egy lélekből áll. Ezzel szemben Ázsiában a többistenhitekhez tartozik a **lélekvándorlás** képzelete, amely a test és a lélek viszonyát sajátosan közelíti meg. Lényege az, hogy **a lélek nem egy (emberi) testhez tartozik**, hanem a világszellem része és az ember azt a földi élete tartamára csak mintegy „kölsönkapja”.

Minden élőlénynek van lelke. Erre a teste halála után kétféle sors várhat.

Ha a lélek elérte a tökéletesség állapotát, akkor boldogan feloldódik a világszellembe, a **Nirvánában**. Ez voltaképpen a személytelen Nagy Semmi. Nem hat a világra, nem lehet hozzáfordulni, közvetlenül nem lehet feléje törekedni.

Ha a lélek tökéletlen maradt, akkor átvándorol egy másik élőlénybe, akár állatba, akár növénybe annak a fizikai létéig. Ez a vándorlási lánc mindaddig folytatódik, amíg az illető meg nem szabadul minden vágyától és földi kötődésétől.

A vágy és a kötődés azonos a **rosszal**. A tanítás nem szól arról, hogy vajon mi lehet a vágya mondjuk egy liliumnak vagy egy tücsöknek. Az embereknel ez a rossz az élvezet, ezért van e tan hívei között annyi önmegettartóztató szerzetes(nő).

Karma. Az élőlények halál utáni létének a sorsát a jelenlegi létében elkövetett tettei határozzák meg. Van rossz és jó karma, és valaki akkor jut a Nirvánába, ha a karmája tökéletes. Viszont senki se tudja, hogy ki vagy mi dönti el azt, hogy mikor válik azzá és vajon mennyi ideig kell/lehet együtt élnie vele.

Bocsánat a frivolságért, de én nem tudok elképzelni egy rosszalkodó százszorszépet...

Csakra. Az egyén szellemi erőit és testi funkcióit egyesítő energiaközpont. Ennek a fejlesztése segítheti a jó karma elérését. Hol van? Mi működteti? Hogyan? Efféle jelentéktelen balga kérdéseket csak egy európai tehet fel.

Tiszteletben tartva az ilyesmikben hívó **embereket**, legyen szabad a **nézetükre** vonatkozóan pár kitételt tenni. Ez persze a feszes európai logika jegyében történik, ami nem egyezik meg a keletiek attól eltérő igen laza gondolkodásmódjával.

- A keresztény tanban a jó és a rossz világosan elhatárolódik, az ember pedig a **szabadakarata** által választhat közöttük. Viszont a keleti ember nem ismeri a szabadakaratot és a vele párosuló lelkiismeretet. Ezek pótléka a csakra, aminek a működését homály fedi.
- Mi az a **médium**, ami által egy élőlény képes a jobbulásra, a tökéletesség felé haladásra? Miként ítélt meg egy növény „viselkedése”? Úgy tűnik, hogy csak a véletlen műve, hogy egy lélek mikor „érik meg” a megsemmisülésre.
- A tan a lélek folytonosságára épül. Ámde ez a **lélek nem szellem**, mert a fű nem emlékezik a fa voltára. Senki sem emlékezik semmilyen korábbi létére, ezért azt se tudhatja, hogy hol kellene a karmáján javítani. Ha valaki mégis emlékeznék a korábbi életére, annak ideje pszichológushoz fordulni.
- A Nirvánában való feloldódás meglehetősen materialista programnak tűnik, ami a **boldogságnak** a miénktől teljesen eltérő felfogásán alapul. Az indiai párszi akkor boldog, ha a nyomorúságos életéről elfeledkezhet. Azonban a szabadakaratú ember az életet értéknek tartja, ha ráadásul hívő is, akkor számára csak annak földön túli meghosszabbítása jelentheti a boldogságot.

